

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇEDE YAKIN ANLAMLI
KELİMELERİN ÖĞRETİMİ**

Viktoryia TRUSHKO

Doktora Tezi

Ankara, 2023

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇEDE YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN
ÖĞRETİMİ

Viktoryia TRUSHKO

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

Doktora Tezi

Ankara, 2023

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının veya bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ‘**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**’ kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
  - o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

04/08/2023

Viktoryia TRUSHKO

¹Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge’

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

*Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Ayten GENÇ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

04/08/2023

Viktoryia TRUSHKO

TEŐEKKÖR

Araştırmanın sırasında yanımda olan, hep yardım eden ve kendi örneğiyle bana ilham veren, zamanını ve bilgilerini benimle paylaşan ve zor zamanlarımda bana destek olan, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayten GENÇ'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

Yapıcı ve kıymatlı önerilerini benimle paylaşan ve tezimi şekillendiren Sayın Prof. Dr. Fatma AÇIK'a ve Doç. Dr. Nazmiye TOPÇU TECELLİYE'ye saygımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Viktoryia TRUSHKO

ÖZET

TRUSHKO, Viktoryia. *Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretimi*, Doktora Tezi, Ankara 2023

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çoğunlukla Yurtdışı Akraba Toplulukları (YTB) burslu uluslararası öğrenciler, üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) Türkçe hazırlık sınıflarını okurken ve özellikle bitirdikten sonra kendilerini her alanda yalnızca Türkçe konuşulan bir ortamda bulmaktadır. Bu öğrenciler Türkçeyi artık sadece kendi gündelik iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için değil, akademik ve resmi alanlarda da kullanmak zorunda kalmaktadır. Hatta örneğin, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, öğretmenlik gibi alanlarda başarılı olmaları doğrudan Türkçe kullanabilmeleriyle bağlantılı olmaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları ülke Türkiye'yi, Türk insanını anlamaları, onlarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için de Türkçe bilgi ve becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir; çünkü dil bir ülkenin tarihini, kültürünü ve ülke insanların psikolojisini anlayabilmek için olmazsa olmaz bir araçtır. Öğrencilerin dil bilgi ve becerilerinin gelişmiş olması, anlamada ve kendilerini sözlü ve yazılı ifade etmede güçlük yaşamamalarını sağlar. Yanlış anlamaları, anlaşmazlıkları ve en önemlisi Türkiye ve Türk insanı hakkında yanlış fikirler edinmelerini engeller.

Uluslararası öğrenciler yükseköğretime başlamadan önce bir yıl sürecinde Türkçe öğrenmektedir. Bir yılda sadece TÖMER bünyesinde Türkçe öğrenmek yeterli midir? Türk toplumunda, akademik ve resmi çevrelerde anlamayı ve kendini ifade etmeyi güçlendirmek için dil öğretiminde neler yapılması gerekmektedir? Bu soruların birden çok yanıtı bulunmaktadır, ancak bu çalışmada bir dil için taşıyıcı görevine sahip kelimelerden yola çıkılacak ve öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmenin yolu aranmıştır.

Öğrencilerin anlamama ve hata yapma nedenlerinden birisinin de kelimelerle ilgili olduğu ve öğrencilerin yakın anlamlı kelimelerle ilgili sıkıntı çektikleri ve kullanımında hatalar yaptıkları varsayılmaktadır.

Bu bağlamda, öncelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından Türkiye'de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde 'Yeni

Hitit Yabancılar İçin Türkçe' (2019) setleri incelenmiştir, içinde ad türlü yakın anlamlı kelimeler tespit edilmiştir ve onların öğretimi ile ilgili alıştırmalar incelenmiştir. Alınan sonuçlar doğrutusunda yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ile ilgili öneriler yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kelime Öğretimi, Eş Anlamlı Kelimeler, Yakın Anlamlı Kelimeler, Yabancı Dil Olarak Türkçe

ABSTRACT

TRUSHKO, Viktoryia. Teaching Close In Meaning Words In Turkish As A Foreign Language, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2023

The students who get the scholarship of The Presidency For Turks Abroad and Related Communities (YTB) while learning Turkish in preparatory courses (TÖMER) and after finishing it, find themselves in an environment where only Turkish is spoken in every field. These students no longer use Turkish only to meet their daily communication needs, but also they use it in academic and official fields. In fact, professional success of some of them directly depends on their knowing of Turkish especially in professional fields as psychology, sociology, literature and teaching. In order to understand the country they live in, Turkey, and Turkish people, and to be able to communicate with them in a healthy way, their Turkish knowledge and skills must be developed; because language is an indispensable tool to understand the history, culture and psychology of the people and the country. The advanced language knowledge and skills of the students ensure that they do not experience difficulties in understanding and expressing themselves verbally and in writing. It prevents misunderstandings and disagreements, and most importantly, it prevents getting wrong ideas about Turkey and Turkish people.

Before starting higher education, international students learn Turkish for one year. Is it enough to learn Turkish only at TÖMER in one year? What needs to be done in language teaching to strengthen understanding and self-expression in Turkish society, academic and official circles? There are multiple answers to these questions, but this study is based on words that have a carrier role for a language and a way to enrich students' vocabulary.

It is assumed that one of the reasons why students misunderstand and make mistakes is related to knowing of words, and students have trouble with close in meaning words and make mistakes while using them.

In this context, first of all, the 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ' (2019) sets in teaching Turkish as a foreign language in Turkey were examined in terms of teaching close in meaning words in Turkish as a foreign language, noun words with close

meanings were identified and an exercise analysis related to their teaching was done. In line with the results obtained, suggestions were made about teaching close in meaning words.

Key words

Vocabulary Teaching, Synonyms, Close In Meaning Words, Turkish as a Foreign Language

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
TABLolar DİZİNİ	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xx
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	6
Araştırmanın Amacı ve Önemi	7
Araştırmanın Sınırlılıkları	10
Varsayımlar	10
Tanımlar	11
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Kelime	12
1.1.1. Kelimenin Tanımı	12
1.1.2. Kelimenin Özellikleri ve İşlevleri	15
1.1.3. Kelime Türleri.....	17
1.1.4. Sözcük Varlığı	20
1.2. Kelimenin Anlamı	21
1.2.1. Anlam.....	22
1.2.2. Değer	26
1.2.3. İşlev	28
1.2.4. Güçl ve Gerçekleşmiş Anlamlar	29
1.2.5. İçerim ve Sezdirim	30
1.2.6. Anlamın Yapısı	33

1.2.7. Anlam Türleri.....	38
1.2.8. Anlamsal Alan.....	42
1.3. Yakın Anlamalı Kelimeler.....	44
1.3.1. Eş ve Yakın Anlamlılık.....	44
1.3.2. Yakın Anlamlılık Türleri	52
1.3.2.1. Mutlak Eş Anlamlılık.....	52
1.3.2.2. Koşullu Eş Anlamlılık.....	53
1.3.2.3. Bilişsel Eş Anlamlılık	53
1.3.2.4. Yakın Eş Anlamlılık.....	55
1.4. Kelime Öğretimi.....	60
1.4.1. Tarihsel Gelişim	60
1.4.2. Kelime Bilgisi ve Sözcük Bilgisi	61
1.4.3. Kelime Öğretimi Yöntemleri	66
1.4.4. Kelime Öğretiminde Alıştırmalar	69
1.4.5. Kelime Öğretimi Stratejileri.....	73
2. BÖLÜM: YÖNTEM	78
2.1. Desen.....	78
2.2. Veri Kaynakları, Verilerin Toplanması ve Analizi.....	78
3. BÖLÜM: BULGULAR VE ÖNERİLER	81
3.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyesi Analizi	81
3.1.1. Ünite 1.....	81
3.1.2. Ünite 2.....	82
3.1.3. Ünite 3.....	84
3.1.4. Ünite 4.....	86
3.1.5. Ünite 5.....	90
3.1.6. Ünite 6.....	92
3.1.7. Ünite 7.....	95
3.1.8. Ünite 8.....	98
3.1.9. Ünite 9.....	100
3.1.10. Ünite 10.....	102
3.1.11. Ünite 11.....	106
3.1.12. Ünite 12.....	107

3.1.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ve A2 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular.....	111
3.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi Analizi.....	113
3.2.1. Ünite 1.....	113
3.2.2. Ünite 2.....	118
3.2.3. Ünite 3.....	122
3.2.4. Ünite 4.....	125
3.2.5. Ünite 5.....	129
3.2.6. Ünite 6.....	134
3.2.7. Ünite 7.....	139
3.2.8. Ünite 8.....	142
3.2.9. Ünite 9.....	145
3.2.10. Ünite 10.....	148
3.2.11. Ünite 11.....	151
3.2.12. Ünite 12.....	154
3.2.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular.....	159
3.3. Yeni Hitit Öğretim Seti B2-C1 Seviyesi Analizi.....	161
3.3.1. Ünite 1.....	162
3.3.2. Ünite 2.....	166
3.3.3. Ünite 3.....	169
3.3.4. Ünite 4.....	173
3.3.5. Ünite 5.....	175
3.3.6. Ünite 6.....	180
3.3.7. Ünite 7.....	183
3.3.8. Ünite 8.....	188
3.3.9. Ünite 9.....	191
3.3.10. Ünite 10.....	196
3.3.11. Ünite 11.....	201
3.3.12. Ünite 12.....	205
3.3.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Ve C1 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular.....	208

3.4. Yakın Anlamalı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilecek Alıştırma Geliştirme Kriter ve Önerileri	210
3.4.1. Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri	211
3.4.1.1. Farklılık Kriteri: Ölçülebilir / Ölçülemez, Rakamlarla Gösterilebilir / Rakamlarla Gösterilemez.	212
3.4.1.2. Farklılık Kriteri: Terim Olabilme.	213
3.4.1.3. Farklılık Kriteri: Kaç Kelimeden Oluştığı ve Yer Değiştirip Değiştirememesi Durumu.	214
3.4.1.4. Farklılık Kriteri: Yabancı / Yerli / Yerli Denilecek Kadar Asimile Olmuş Kelimeler.	215
3.4.1.5. Farklılık Kriteri: Canlı Varlıklara Gönderme Yapılıp Yapılmamasıdır.	219
3.4.1.6. Farklılık Kriteri: Özel Ad Olup Olmaması.	221
3.4.2. Dilbilgisel Farklılıklar Kriterleri	222
3.4.2.1. Farklılık Kriteri: Şeklini Değiştirmeden Başka Türe Geçiş Yapıp Yapamaması.	222
3.4.2.2. Farklılık Kriteri: Aynı Köke Sahip Olup Soneklerin Farklı Olması.	224
3.4.2.3. Farklılık Kriteri: Anlamı Değiştiren Özel ve Kalıpsal Bir Sonekin Var Olması (Üreysel Anlambirimcik).....	225
3.4.2.4. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamalı Kelimelere Aynı Sonekin Eklenmesiyle Arasında Farklılığın Oluşup Oluşmaması.....	226
3.4.2.5. Farklılık Kriteri: Cümlede Aynı Pozisyonda Kullanılmasının Aynı Olup Olmamasının Kontrolü.....	227
3.4.2.6. Farklılık Kriteri: Fiilden Türeme Olup Olmaması.....	228
3.4.3. Yakın Anlamalı Kelimelerin Anlambilimsel Farklılıklar Kriterleri	229
3.4.3.1. Farklılık Kriteri: Anlamın Esasında Yatan Kavramın Bilimsel veya Gündelik Olması	230
3.4.3.2. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamalı Kelimelerin Farklı Değere Sahip Olması	231
3.4.3.3. Farklılık Kriteri: Anlamın Gücül veya Gerçekleşmiş Olması.....	235
3.4.3.4. Farklılık Kriteri: Kelimenin Yan Anamları	236
3.4.3.5. Farklılık Kriteri: Mecazi Kullanım	238

3.4.3.6. Farklılık Kriteri: İçerim İçindeki Anlambirimcik Sayısı	239
3.4.3.7. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelerden Birinin Pejoratif Anlama Sahip Olup Olmaması / Küçültücü ve Büyütücü Sözcükler. Değerlendirici Sözcükler.....	240
3.4.3.8. Farklılık Kriteri: Yakın Anamlı Kelimelerin Arasındaki Özel ve Spesifik Hususlar	242
3.4.3.9. Farklılık Kriteri: Duygusal Anlam	243
3.4.3.10. Farklılık Kriteri: Yansıyan Anlam	244
3.4.3.11. Farklılık Kriteri: Eşdizimsel Anlam.....	245
3.4.3.12. Farklılık Kriteri: Anlamsal Alandan Kaynaklanan Farklılık	246
3.4.3.13. Farklılık Kriteri: Çokanlamlılık	248
3.4.4. Yakın Anamlı Kelimelerin İşlevsel Farklılıklar Kriterleri.....	249
3.4.4.1. Farklılık Kriteri: Tanımlayıcı İşlev	250
3.4.4.2. Farklılık Kriteri: Konuşmacının Gösterilene Olan İlişkisi.....	251
3.4.4.3. Farklılık Kriteri: Konuşmacının İletinin Muhatabına Olan İlişkisi.....	252
3.4.4.4. Farklılık Kriteri: Normal ve Yeni (Okasyonalizmler) Kelimeler	254
3.4.4.5. Farklılık Kriteri: Estetik İşlev (İfade Edebilirlik)	254
3.4.4.6. Farklılık Kriteri: Yerel, Otantik Etki Yaratma İşlevi	256
3.4.4.7. Farklılık Kriteri: Egzotizasyon İşlevi (ve Güzel Sesletim).....	257
3.4.4.8. Farklılık Kriteri: Örtmece İşlevi.....	258
3.4.4.9. Farklılık Kriteri: Kelimenin Eski veya Yeni Olması	259
3.4.4.10. Farklılık Kriteri: Yergi ve Satirik, Komik Efekt ve Mizah İşlevi	260
3.4.4.11. Farklılık Kriteri: Büyüleme veya Dikkat Çekme İşlevi	261
3.4.4.12. Farklılık Kriteri: Duygu Boşaltma İşlevi.	262
3.4.4.13. Farklılık Kriteri: Dilde En Az Çaba İlkesi veya Tasarruf İşlevi.	263
3.4.5. Yakın Anamlı Kelimelerin Dizimbilimsel Farklılıklar Kriterleri.....	263
3.4.5.1. Farklılık Kriteri: Sözdizimsel Anlam.....	264
3.4.5.2. Farklılık Kriteri: Cümle İçinde Herhangi Bir Fark Yaratmadan Birbirlerinin Yerine Geçip Geçememesi.....	266
3.4.5.3. Farklılık Kriteri: Eş Dizimsel Açından Sınırlı Sözcükler	266
3.4.6. Yakın Anamlı Kelimelerin Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılıklar Kriterleri.....	267

3.4.6.1. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamalı Kelimelerin Farklı Dil Dışı Çerçevelere ve Senaryolara Dahil Olması	268
3.4.6.2. Farklılık Kriteri: Günlük Moda, Taklitçilik ve İmaj Yaratma	269
3.4.6.3. Farklılık Kriteri: Sosyal Durum	269
3.4.6.4. Farklılık Kriteri: Mesleki Dil	269
3.4.6.5. Farklılık Kriteri: Yaş ve Cinsiyet.....	270
3.4.6.6. Farklılık Kriteri: Lehçe ve Ağız.....	270
SONUÇ	271
KAYNAKÇA	283
EK 1. RUSÇA KAYNAKÇA	291
EK 2. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU	294
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	295
EK 4. TURNİTİN BENZERLİK İNDEKSİ	296

KISALTMALAR DİZİNİ

DK – Ders Kitabı

ÇK – Çalışma Kitabı

TÖMER – Türkçe Öğretim Merkezi

YTB – Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Nation'a (2001, s. 27) Göre Kelime Bilgisinin Kapsamı	62
Tablo 2. Scmitt'in (1997) Kelime Öğreniminde Kullanılan Strateji Gruplarına İlişkin Tasnifi	74
Tablo 3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	81
Tablo 4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	83
Tablo 5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	84
Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	87
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	90
Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	93
Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	95
Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	98
Tablo 11. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	100
Tablo 12. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	103
Tablo 13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	106
Tablo 14. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri	
12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	108
Tablo 15. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar	111

Tablo 16. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	113
Tablo 17. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	118
Tablo 18. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	122
Tablo 19. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	126
Tablo 20. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	129
Tablo 21. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	134
Tablo 22. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	139
Tablo 23. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	142
Tablo 24. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	145
Tablo 25. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	149
Tablo 26. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	151
Tablo 27. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler	154
Tablo 28. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setindeki Alıştırmalar	160
Tablo 29. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	162
Tablo 30. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	166
Tablo 31. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler.....	169

Tablo 32. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	173
Tablo 33. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	176
Tablo 34. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	180
Tablo 35. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	183
Tablo 36. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	188
Tablo 37. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	191
Tablo 38. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	196
Tablo 39. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	202
Tablo 40. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri	
12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler.....	205
Tablo 41. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 Seviyeleri Öğretim Setindeki	
Alıştırmalar	208
Tablo 42. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri...	211
Tablo 43. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dilbilgisel Farklılık Kriterleri	222
Tablo 44. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Anlamsal Farklılık Kriterleri	229
Tablo 45. ‘Akarsu’ Kavramının Çözümleme Tablosu.....	239
Tablo 46. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki İşlevsel Farklılık Kriterleri	250
Tablo 47. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dizimbilisel Farklılık Kriterleri.....	264
Tablo 48. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılık	
Kriterleri.....	268

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Schmitt'e (1997) Göre Kelime Öğrenme Startejileri Tasnifi	73
Şekil 2. DK 1. Ünite Alıştırma No 16	82
Şekil 3. ÇK 2. Ünite Alıştırma No 1	84
Şekil 4. DK 3. Ünite Alıştırma No 18	85
Şekil 5. DK 3. Ünite Alıştırma	86
Şekil 6. ÇK 3. Ünite Alıştırma No 13	86
Şekil 7. DK 4. Ünite Alıştırma No 18	88
Şekil 8. DK 4. Ünite Alıştırma No 1	88
Şekil 9. DK 4. Ünite Alıştırma No 12 ve 16	89
Şekil 10. DK 4. Ünite Alıştırma No 30	90
Şekil 11. ÇK 5. Ünite Alıştırma No 23	91
Şekil 12. DK 5. Ünite Alıştırma No 4	92
Şekil 13. DK 5. Ünite Alıştırma No 21	92
Şekil 14. DK 6. Ünite Alıştırma No 4	94
Şekil 15. DK 6. Ünite Alıştırma No 6	94
Şekil 16. DK 6. Ünite Alıştırma No 17	95
Şekil 17. DK 7. Ünite Alıştırma No 25	96
Şekil 18. ÇK 7. Ünite Alıştırma No 16	97
Şekil 19. ÇK 8. Ünite Alıştırma No 9	99
Şekil 20. DK 9. Ünite Alıştırma No 17	101
Şekil 21. DK 9. Ünite Alıştırma No 27	101
Şekil 22. ÇK 9. Ünite Alıştırma No 1	102
Şekil 23. DK 10. Ünite Alıştırma No 20, 23, 24	104
Şekil 24. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 6	105
Şekil 25. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 2	105
Şekil 26. DK 11. Ünite Alıştırma No 1	107
Şekil 27. DK 12. Ünite Alıştırma No 22 ve 23	109
Şekil 28. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 17	110
Şekil 29. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 6	110

Şekil 30. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 2, 12.....	115
Şekil 31. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 1.....	115
Şekil 32. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 8.....	116
Şekil 33. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 16.....	116
Şekil 34. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 20.....	117
Şekil 35. ÇK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 11 ve 14.....	117
Şekil 36. DK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 19.....	120
Şekil 37. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 10.....	120
Şekil 38. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 12.....	121
Şekil 39. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 15 ve 17.....	121
Şekil 40. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 7.....	123
Şekil 41. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 13.....	123
Şekil 42. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 17.....	124
Şekil 43. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 24.....	125
Şekil 44. ÇK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 8 ve 9.....	125
Şekil 45. DK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 12.....	127
Şekil 46. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 1 ve 5.....	127
Şekil 47. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 7 ve 9.....	128
Şekil 48. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 3 ve 18.....	131
Şekil 49. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 20.....	131
Şekil 50. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5.....	133
Şekil 51. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 15.....	133
Şekil 52. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 3.....	135
Şekil 53. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 1.....	136
Şekil 54. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 6.....	136
Şekil 55. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 10 ve 13.....	137
Şekil 56. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 16.....	137
Şekil 57. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 2 ve 4.....	138
Şekil 58. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 5.....	138
Şekil 60. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 15.....	141
Şekil 61. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 2 ve 6.....	141
Şekil 62. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 13.....	142

Şekil 63. DK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 17.....	144
Şekil 64. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 7.....	144
Şekil 65. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 10.....	145
Şekil 66. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 4.....	146
Şekil 67. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 6 ve 7.....	147
Şekil 68. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 10 ve 14.....	148
Şekil 69. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5.....	150
Şekil 70. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 9 ve 11.....	150
Şekil 71. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 7.....	152
Şekil 72. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 15.....	153
Şekil 73. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 3, 4, 9.....	153
Şekil 74. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 1.....	153
Şekil 75. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6.....	155
Şekil 76. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4, 8, 11.....	156
Şekil 77. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 18.....	157
Şekil 78. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 2 ve 3.....	157
Şekil 79. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4.....	158
Şekil 80. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6.....	158
Şekil 81. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 11.....	163
Şekil 82. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 13 ve 15.....	164
Şekil 83. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 2 ve 3.....	164
Şekil 84. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 6.....	165
Şekil 85. DK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 4.....	167
Şekil 86. ÇK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 3 ve 10.....	168
Şekil 87. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4.....	170
Şekil 88. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 6.....	170
Şekil 89. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 7 ve 10.....	171
Şekil 90. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 16 ve 17.....	171
Şekil 91. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 3.....	172
Şekil 92. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4.....	173
Şekil 93. ÇK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 5.....	174
Şekil 94. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 4.....	175

Şekil 95. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 17.....	175
Şekil 96. DK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 10.....	177
Şekil 97. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 6.....	178
Şekil 98. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 11.....	178
Şekil 99. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 13.....	179
Şekil 100. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 15.....	179
Şekil 101. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 8.....	181
Şekil 102. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 15.....	181
Şekil 103. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 23.....	182
Şekil 104. ÇK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 2, 7, 9.....	182
Şekil 105. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 5.....	184
Şekil 106. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 2.....	185
Şekil 107. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6 ve 7.....	186
Şekil 108. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 12 ve 13.....	186
Şekil 109. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 16.....	187
Şekil 110. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6.....	187
Şekil 111. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 10.....	188
Şekil 112. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 11.....	189
Şekil 113. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 12 ve No 13.....	190
Şekil 114. ÇK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 1 ve 10.....	191
Şekil 115. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 4.....	193
Şekil 116. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 5.....	193
Şekil 117. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 11.....	194
Şekil 118. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 13.....	194
Şekil 119. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 1 ve 2.....	195
Şekil 120. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 6, 9, 10.....	195
Şekil 121. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 16 ve 17.....	198
Şekil 122. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 4 ve 7.....	198
Şekil 123. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 18.....	199
Şekil 124. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 6 ve 12.....	200
Şekil 125. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 13 ve 14.....	201
Şekil 126. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 9.....	203

Şekil 127. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 11 ve ÇK alıştırma no 1	203
Şekil 128. ÇK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 12.....	204
Şekil 129. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 3.....	206
Şekil 130. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 10 ve 16.....	206
Şekil 131. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 5.....	207
Şekil 132. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 7.....	207

GİRİŞ

İletişimsel yaklaşımın kabul edilmesinden sonra dil öğretiminde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Dil daha çok iletişim aracı olarak görülmeye başlamış ve dolayısıyla bir yabancı dil öğretiminin temelini işlevsellik kavramı oluşturmuştur. Yani bir yabancı dil öğretiminin ana amacı, dört dil becerisi geliştirerek öğrencilere iletişim ve etkileşim sağlamayı öğretmek, onlarda iletişimsel yeterliliği oluşturmak ve iletişimsel yetiyi geliştirmek olmuştur. Yabancı diller bir araç dili vasıtasıyla değil doğrudan hedef dili kullanırken öğretilmeye odaklanılmıştır. Ana dilin veya araç dilin pek nadir kullanıldığı veya hiç kullanılmadığı bir durum söz konusu olmuştur. Günümüzde de yaygın olarak kullanılan bu yaklaşımla dil öğretiminde öğrenciler kendilerini sadece öğrenilen yabancı dilin oluşturduğu çevrede bulmakta ve mecburen kendisini konuşma akışına bırakmaktadır. Ayrıca iletişimsel yaklaşımda sözlü dilin yeri daha önemli olduğu için öğrenciler doğal olarak konuşma ve anlama becerilerini çok etkin bir şekilde geliştirmektedir. İletişimsel yaklaşım ve daha sonra bu doğrultuda geliştirilen dil öğretiminde benimsenen görüşe göre hatalar bir yabancı dil öğrenimi sürecinin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilip her zaman üzerinde durulmamaktadır. Böyle köklü değişiklikler sayesinde öğrenilen yabancı dilde iletişim kurmak daha hızlı ve daha iyi sonuçlar vermeye başlamıştır. Fakat bütün avantajlara rağmen dil öğretimine ilişkin bazı kayıplar da söz konusu olmaktadır ve yakın anlamlı kelimelerin kullanımı bu kayıplardan birisidir.

Günümüz Türkiye’inde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin çoğu, üniversiteye hazırlık yapan uluslararası öğrencilerdir; bir başka lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim göreceklidir. Söz konusu öğrencilerin çoğunluğu, seçtikleri mesleği Türkçe vasıtasıyla edinecektir. Bu yüzden Türkçeye çok iyi derecede hakim olmaları gerekmektedir, çünkü bir konuyu hemen ve detaylı olarak anlayabilmeleri için, konunun anlatıldığı dili çözmüş olmaları şarttır. Dili çözmekle kastedilen, dilin sözcük bilgisi, anlam bilgisi vs. gibi tüm özellikleridir; çünkü sözcükler bir dilin yapısını oluşturan taşlardır. Ayrıca Altıkulaçoğlu’nun (2010, s. 39) söylediği gibi “Bir dili doğru konuşmak, doğru yazmak ve dinlediğini veya okuduğunu doğru anlamak için, o dilin sözcüklerinin etkin bir kullanıcısı olmak önemlidir”.

Vandewalle'e göre sözcük öğretimine en sık kullanılan kelimelerden başlamak gerekir, çünkü "en çok kullanılan 2000 sözcüğü bilen bir öğrencinin normal bir metindeki sözcüklerin % 85'ini" anlamaktadır (1999, s.9). Rayson ve Davies'in (akt. Aksan ve Aksan, 2010, s.1) araştırmalarına göre dildeki en sık kullanılan 4000-5000 kelime yazılı metnin % 95'ini, en sık kullanılan 1000 kelime ise sözlü konuşmanın % 85'ini oluşturmaktadır. Ayrıca Wray'ın (2008, akt. Aksan ve Aksan, s.1) tespit ettiği gibi önceden yaratılmış, kalıplaşmış ifadeler normal gündelik dilin yarısını aşmaktadır. Bunlara benzer verileri Ölker (2011, s. 50) de Türkçe için elde etmiştir. Çalışmasında ortaya çıkan sonuçlara göre sıklığı en yüksek olan ilk 5 000 kelime yabancı dil öğretiminde yeterli bir sayıdır. Çünkü bu kelimelerin oranı % 91'i bulmaktadır. Yabancı dilde kelime öğretimi için sıklık çalışmaları önemlidir. Ayrıca sözü edilen bu açıklamalar, dil kullanımında çok önemli bir özelliğe işaret etmektedir. Ana dil konuşuru oldukça az bir kelime hazinesiyle eğitim, sağlık, duygusal, gündelik vs. iletişim ihtiyaçlarını rahatça halledebilmektedir. Bu durum da bu kelimelerin kullanım varyasyonlarının çok geniş olduğu anlamına gelmektedir. Bu kelimeler kendi içinde ve toplumun da kabul ettiği bir şekilde birçok anlam ve ayrıntı içermektedir. Bu yüzden en sık kullanılan kelimeler, genellikle geniş anlamlı ve doğru kullanımı en zor olan kelimelerdir. Dolayısıyla böyle kelimelerin öğretimi zor ve zahmetli olarak gözükmektedir.

Türkçe sıklık çalışmaları henüz oldukça yenidir ve sıklık listeleri hazırlanma aşamasındadır. Ayrıca, tespit edilen kelimelerin kullanım şartlarını ve gerçek, detaylı anlamlarını öğretmek önemli kadar zordur. Thorndike'ın (akt. Açık, 2013, s.11) 15 ülkeden 100.000 çocukla yaptığı araştırmasında, sözcük bilgisi ile anlama arasında yüksek bir korelasyon görülmüştür. Sözcük bilgisi güçlü olan çocuklar anlamada da başarılı olmaktadır. "Ancak anlama tek tek sözcükleri bilmekten değil cümle bilgisi, anlam bilgisi, şekil bilgisi ve şema bilgilerini de bilmekten geçer". "Sözcük öğrenciye ne kadar zengin bir yöntem ile kazandırılırsa zihinsel sözlüğe sözcüğü yerleştirme ve geri getirme de o kadar kolay olacaktır. Sözcüklerin uzun dönem hafızaya yerleştirilmeleri, onların anlamı, cümle içinde kullanımı, seslendirilmesi ve şekil yapısıyla ilgilidir" (Akyol, 2005, akt. Açık 2013, s.11). Kelime öğretimine bu şekilde yaklaşıldığında, yakın anlamlı kelimelerin bu süreç içindeki yeri de daha belirgin hale gelmektedir.

Bir yabancı dil öğretiminde sadece hedef dili kullanıldığı zaman öğretmen ister istemez kimi zaman ve özellikle de başlangıç seviyelerinde bazı dil olgularını ve kelimelerini anlatırken yakın anlamlı yapılar ve kelimeler kullanmak zorunda kalmaktadır. Hatta çoğu kaynakta kelime öğretimiyle ilgili bu durum yani bir kelime vasıtasıyla diğer kelimeyi açıklama etkili bir davranış olarak savunulmaktadır. Bu oldukça basit ve etkin bir tekniktir. Fakat bu tekniğin büyük bir dezavantajı var: iki kelime bağlamda birbirinden ayırt edilmediği takdirde -ki başlangıç düzeyinde onları hemen ayırt etme imkanı yok gibi gözükme- öğrencinin beyninde olduğu gibi kalır, öğrenciler çoğu zaman, bu kelimelerin aynı objeye veya olguya ait olduğunu yani tam eş anlamlı olduğunu zannedebilir. Mesela: ‘kara’ – ‘siyah’, ‘güzel’ – ‘sempatik’, ‘anne – ana’, ‘kelime’ – ‘sözcük’, ‘bayan’ – ‘kadın’ – ‘hanımefendi’ vs. Hatta daha uzak kelime çiftleri de söylenebilir, ama verilen bu örnekler de yakın anlamlı kelimelerin öğretimindeki sıkıntıyı göstermektedir. Gerçekte bu kelimeler arasında ciddi kullanım farkı gözlemlenmektedir. Mesela: ‘anne/ana sevgisi’ ama ‘ana fikir’ veya ‘ana kart’ vs. Vardar (2002, s. 94) ise bu konuda şöyle açıklama yapmaktadır: “İki veya daha çok sayıda göstergenin aynı anlama gelme, ayrı göstergelerin aynı gösterileni belirtme özelliği vardır. Örneğin ‘siyah’ ve ‘kara’ birçok bağlamda eş anlamlılık gösteren ögelerdir. Eş anlamlılık çoğu kez salt nitelikli olmaktan uzaktır. Bu nedenle özdeşlikten çok, anlamca yakınlık belirtir. Çünkü aynı bağlamda hiçbir anlam ayırtısı getirmeden birbirinin yerini alabilecek göstergeler az sayıdadır”.

Kelimeler resimlerle öğretildiği zaman da benzer sorunlar ortaya çıkabilmekte, çünkü dilin her nüansı için ayrı bir resim bulmak her zaman mümkün olmamaktadır. Özellikle de basitleştirilerek çizilmiş resimler bu konuda sıkıntı yaratabilmektedir. Mesela, ‘yatak’ kelimesi genelde tam ‘karyola’yı gösteren resimle öğretilmektedir ve böylece bu resimden ‘yatağın’ gerçek anlamını çıkarmak oldukça zor olmaktadır.

Ayrıca unutulmaması gereken, öğrencilerin çoğunun Türkçeyi Türkçe vasıtasıyla öğrenmesi, dersin Türkçe yürütülmesidir. Öğrencilerin Türkçe öğreniminin ilk aşamasında kendi dilini kullanmaları söz konusu olabilmektedir. Bir kelimenin anlamını bulmak için genelde iki dilli sözlük kullanılmaktadır. Fakat kelimelerin anlamlarından hangisini ve neye göre seçtiklerini her zaman kontrol edip düzeltmek maalesef mümkün olmamaktadır. Bazı özellikle Arap, İranlı ve Türk ülkelerinden gelen öğrenciler, kimi zaman benzer kelimeleri kendi dilindeki gibi algılamaktadır. Mesela: ‘başarılı’ ve

‘muvaffak’ kelimeleri arasında kullanım farkı vardır. ‘Muvaffak’ kelimesi daha çok eskiye ait, Osmanlıca bir kelimesiyken, ‘başarılı’ modern Türkçeye dair bir sözcüktür. Fakat bazı Arap öğrencileri belli nedenlerden ötürü ‘muvaffak’ kelimesini kullanmayı tercih etmektedir.

Demirekin ve Evat’a (2013) göre kelime öğretimi sırasında eşdeğerlik sorunu da söz konusu olmaktadır. “Diller arası anlam bağıntılarının aktarımında karşılıklı mutlak bire bir örtüşme söz konusu olmasa bile; bir kaynak dildeki sözcük veya sözcük gruplarını hedef dildeki muhataplara kaynak kültürdeki en yakın anlamsal ve yapısal öğelerle ve aynı işlevi görebilecek bir biçimde yani “eşdeğer” bir etkiyle bulabilmek esastır. Özellikle yabancı dil olarak Türkçe dersi alan öğrenciler, ana dillerinin başka bir dil ailesine mensup olmasının yanı sıra, kendi dillerindeki kelimelerin eşdizim ve anlam bağlarında yer alan farklılıklar sebebiyle çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların içerisinde en çok göze çarpanları da farklı kültürlerde kavramlara farklı anlamlar yüklenmesinden ötürü kelime ve kelime grupları odaklı eşdeğerlik sağlama sorunlarıdır”. Ayrıca da Türkçeye yabancı dillerden geçmiş ve herkes tarafından bilinen kelimeler de bir sürü değişime uğrayarak genellikle kaynak diline göre anlam daralması veya genişlemesi söz konusu olmaktadır.

Görüldüğü gibi, yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili birçok güçlük söz konusudur. Fakat en önemlisi, öğrencilerin yakın anlamlı ve eş anlamlı kelimeleri ayırt edememesidir. Eş anlamlı kelimesinin tanımı TDK’nın web sayfasında şöyle verilmektedir: “Anlamları aynı veya birbirine çok yakın olan (kelimeler), anlamdaş, müradif, müteradif, sinonim”. Fakat dil biliminde eş anlamlılık çok tartışılan bir konu ve tamamen eş anlamlı kelimeler, kısmen eş anlamlı kelimeler, bağlamsal eş anlamlı kelimeler diye bir sınıflandırma mevcut olsa da, dil bilimcilerin büyük kısmı eş anlamlılığı reddetmektedir, zira dil çok esnek ve çok etkili bir sistemdir, iki tamamen aynı kelime hiçbir zaman bulunduramaz. Ayrıca her sözcüğün anlamı dışında bir de değeri vardır (Kıran ve Kıran, 2013, s. 469). Dil her ögesinin konumunu diğer öğeleriyle ilişkilerine göre belirlemektedir ve bunu tolumsal kullanıma göre yapmaktadır. Kıran ve Kıran (2013, s.471) bu durumu şu ifadelerle vermektedir: ‘[söz] göstergesinin içeriğini, değerini tam anlamıyla kavramak için onu [laf], [lakırdı] gibi Türkçenin öteki yakın sözcükleriyle bir arada düşünmek gerekir. Aynı biçimde [ama] bağlacının değeri [fakat], [ancak], [lakin] bağlaçlarına göre ortaya konabilir’. Yani belli

bir anlamda eş anlamlı dediğimiz kelimeler aslında birbirine muhalif olarak kendi değerini oluşturmaktadır.

Ullmann (1962, s.142-143), *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning* adlı kitabında eş anlamlı zannedilebilir kelimelerin anlam farklılıklarını sıralar ve bu listede dokuz farklılıklardan bahseder. Bu sıralamayı daha da uzatmak mümkündür; mesela yarattığı algı, üslubu, tarihi ve ortaya çıkışına göre bile kelimeler birbirlerinden farklıdır. Eş olmayan sözcükleri öyle sanmak aslında dilin fakirleşmesine yol açar, çünkü bazı durumlarda eş olarak görünse de iki kelime arasında mutlaka bir fark vardır ve bu farkı görmezden gelmek perspektifte dilin bir sürü sözcük kaybetmesine kadar gidebilir (Duman, 2015, s. 139-142).

Ullmann'a göre (1962, s.145) dilde çok az da olsa yüzde yüz eş anlamlı kelimeler bulmak mümkündür. Fakat bu tam eş anlamlı kelimelerin sayısı yok denilecek kadar azdır. Yani eş anlamlı olarak adlandırmaya alıştığımız kelimelerin çoğu aslında yakın anlamlı kelimelerdir. Bu sebeple yabancı dilin kelimeleri hedef diliyle öğretildiği zaman çok dikkatli davranmak gerekir. Mesela TDK'nın tanımına göre kelime, "anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcüktür". Sözcüğün tanımı ise – "kelimedir". Türkçe için en önemli sözlükte bile durum böyle olunca işbu sözcüklerin gerçek anlamını ve kullanım alanını anlamak yabancı öğrenciler için gerçekten çözülmesi zor bir sorundur.

Dil öğretiminin ve özellikle de kelime öğretiminin temel kavramları arasında bağlam yer almaktadır. Vardar'a (2002) göre bağlam, "bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünüdür". Başka deyişle bağlam anlamı yaratan veya ortaya çıkmasına yardım eden bir husustur. Anlam ise kelime ve genel olarak dil öğretiminde küçümsenemeyecek kadar önemlidir, çünkü öğrenci ancak anlamlı bir şey öğrenebilir ve anlam bağlarını yaratarak bunu hafızasında uzun süre tutabilir. Eğer kelimeler bağlam içinde değil tek tek verirse öğrenciler için yalıtılmış kalır ve doğru bir şekilde kullanılamaz (Doğan, 2014, s. 85). Demircan'ın da (1983, s. 148) söylediği gibi "sürekli olarak bağlamsız belleme işlemlerine başvuran öğrenci, doyumluğa ulaşan belleği yüzünden başarısızlığa uğramaktadır".

Her kelime bir bütünün içinde gerçek anlamını kazanmaktadır, bu yüzden kelimeler kullanıldığı bağlamdan koparılıp anlamın büyük parçasını kaybetmektedir. (Cündioğlu, 1995, akt. Çekin ve Gören, 2013, s. 96).

Doğru ve etkin bir şekilde öğrenilen her yeni kelime, hedef dili öğrenme konusunda öğrenciler için mutlaka güzel bir teşvik olmaktadır. Bu çerçevede öğretmenlere düşen görev, öğrencileri farklı uygulamalar sayesinde yeni kelimelerle tanıştırmak ve bu kelimeler ile ilgili tekrar çalışmaları yaptırmaktır. Ayrıca da bunu yaparken öğretmenler sadece ders kitaplarından değil diğer malzemelerden de yararlanmalıdır (Doğan, 2014, s. 87-89).

Ancak bağlam dışında yabancı bir kelimeyi öğrenirken onun anlamı, işlevi ve dil bilgisi gibi yönlerinin de benimsenmesi gerekir (Çelikkaya, 2012, s. 73). Ayrıca kelime öğreniminde kelimeler arasında zihinde oluşan ilişkilerin psikolojik yönü de ağır basmaktadır. Çünkü dil, büyük ölçüde psikolojik temelleri olan bir yapıdır. Ve bu önemli taraflar özellikle de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine gelince göz ardı edilmemelidir, çünkü yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sözcükler bağlamda verildiği zaman bile sıkıntı yaratabilmektedir, çünkü bu kelimeler için bağlam kısmen veya büyük ölçüde örtüşebilir. Bu yüzden yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı belli etmek için sadece bağlam içinde verilmesi yeterli olmayabilir, bazen şematik yaklaşım ve mantıksal şemalar bazen sözlük çalışması, bazen ise tamamen farklı uygulamalar gerekli olabilir. Mesela Demirel'in (2013, ss. 288-290) Hashemi ve Goedasiaei'nin ulaştığı sonuçları aktardığına göre dil bilimdeki 'anlamsal alan teorisi' ve bilişsel psikolojideki 'anlamsal harekete geçirme teorisi' ve çağrışımsal destekleme gibi bazı teoriler yakın anlamlı kelime öğretimi için temel alınabilir.

Problem Durumu

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe seti örneğinde yakın anlamlı kelimeler öğretilmekte midir ve hangi kelimeler mevcuttur? Alıştırma tipleri nelerdir ve yeterli midir?Yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretimi nasıl yapılmaktadır ve neler değiştirilebilir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi oldukça yeni bir daldır. Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi geniş kapsamda ancak 1980’li yıllarda başlamıştır, fakat bu konuyla ilgili bilimsel araştırmalar daha sonra ortaya çıkmıştır. Bu yüzden alanda ciddi boşluklar bulunmaktadır. Böyle boşluklardan biri de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Doktora tezleri arasında benzer çalışmalar ancak dilbilim kapsamında gerçekleştirilmiştir (Pilten, 2008). Bitişik çalışmalar arasında ise Göçen’nin (2015) ‘Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı İle Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığı’ adlı araştırma yer almaktadır.

Genel olarak kelime öğretimiyle ilgili birçok makale yazılmıştır, fakat konuyla ilgili detaylı akademik çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu yüzden bu tez çalışmasının güncelliği ve önemi açıkça görülmektedir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimi bir uzmanlık alanı oluşturmaktadır ve fazla çalışılmayan bu konuda nitelikli ve işlevsel bir çalışma gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.

Çalışmamızda yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin nasıl gerçekleştirildiği, öğretimin yeterli olup olmadığı ve neler yapılması gerektiği tespit edilmiş olacaktır. Bunun sayesinde var olan ve okutulan ders kitaplarının konuyla ilgili en önemli eksikleri önlenebilecek ve eğitim süreci daha verimli kılınacaktır. Ayrıca yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili teknikler, alıştırmalar ve farklı uygulamalar seçilip Türkçe okutmanları için hazır ve derlenmiş bir şekilde sunulacaktır. Aynı zamanda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklara dair ölçekler tespit edilecektir.

Yukarıda belirtilenler sayesinde, yakın anlamlı kelimelerin öğretimi pekiştirilerek yabancı öğrencilerin genelde dil seviyelerinin yükseleceği, Türk dilini ve kültürünü daha iyi anlamaları ve Türkiye’de hem üniversitede hem de günlük hayatta daha başarılı olacakları beklenmektedir.

Bu çalışmada yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin normal kelime öğretiminden daha farklı teknikler ve uygulamalar gerektirip gerektirmediği, günümüzde söz konusu kelime öğretiminin nasıl gerçekleştiği ve sorunlar olup olmadığı araştırılacaktır. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı bilmenin önemi açıklanacaktır, ayrıca yakın anlamlı

kelimelerin öğretimi için önemli öneriler sunulacaktır. Bütün bunların çok önemli ve güncel bir konu olduğu düşünülmektedir, çünkü Akdemir'in (2000, s. 59-60) söylediği gibi, insan kültürüne has her şey, hep dilin gerçekleştirdikleriyle başarılmıştır. Yani dilin etkili kullanıcısı olmak her işte, iletişimde olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır ve bir yabancı dilde meslek öğrenen insanlar için ise, tamamen hayati önem taşımaktadır.

Bu tez, kelime dağarcığı ile ilgili sıkıntıları nedeniyle öğrencilerin anlama güçlüğü çektikleri ve hata yaptıkları varsayımından hareketle hazırlanmıştır. Öğrencilerin yakın anlamlı kelimeleri anlamakta ve kullanmakta zorlandığı ve bu nedenle hata yaptıkları düşünülmektedir. Çalışmada, uluslararası öğrencilere yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde alıştırmalar uygulanması konusu da ele alınacaktır.

Bu amaçla, öncelikle üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) Türkçe hazırlık sınıflarında okutulan Türkçe öğretimi kitaplarında (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe) yakın anlamlı kelimelerin verilmesi ve öğretim yaklaşımı belirlenecektir. Verilen yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili tespitler yapılacaktır. Araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Yeni Hitit Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretim Seti'nde hangi yakın anlamlı kelimeler kullanılmıştır?
2. Yeni Hitit Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretim Seti'nde yakın anlamlı kelimelerin öğretildiği alıştırmalar var mıdır? Varsa hangi alıştırmalar tipleri kullanılmıştır?
3. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde ne tür alıştırmalara daha etkili olabilir?

Araştırma sonunda, yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminin nasıl gerçekleştirildiği, öğretimin yeterli olup olmadığı ve neler yapılması gerektiği tespit edilmiş olacaktır.

Çalışmada izlenmiş adımlar aşağıda gösterilmiştir:

1. İlgili alan yazının taranması,
2. Seçilmiş ders kitaplarının incelenmesi,
3. Yakın anlamlı kelimelerin tespiti,
4. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ile ilgili alıştırmaların analizi,

5. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıkların sınıflandırılması ve betimlenmesi,
6. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve önerilerin sunulması.

Tezin asıl amaçlarından biri yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kelime öğretimi gerçekleştirirken öğrencilerin yakın anlamlı (veya eş anlamlı) zannedilen kelimelerin kaliteli öğrenimini sağlamaktır. Teori kısmında kelime öğretimiyle ilgili bölümde bahsedildiği gibi öğrencinin bir kelimeyi bildiğini söyleyebilmesi için söz konusu kelimenin anlamı, biçimi ve kullanımı hakkında bilgilere sahip olması gerekmektedir. Yani bir kelimenin insanın etkin sözcük hazinesinde bulunması için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. Kelimenin doğru telaffuzu, tonlaması ve vurgusunu bilmek.
2. Kelimenin doğru yazılışını bilmek.
3. Kelimenin doğru çekim ve yapım eklerini bilmek.
4. Kelimeyi bağlamda doğru anlamda kullanabilmek.
5. Kelimenin farklı anlamlarını bilmek.
6. Kelimenin diğer eş, zıt, yakın anlamlı kelimelerle ilişkilerini bilmek ve bundan yararlanmak.
7. Kelimeyi özgün bir şekilde kullanabilmek.
8. Kelimenin eş dizimlerini bilmek ve kullanmak.
9. Kelimenin kullanım özellikleri ve biçimsel (stilistik) özelliklerini bilmek ve ona göre kelimeyi doğru ortamlarda ve uygun iletişim durumlarında kullanabilmek.

Böyle tanımdan anlaşılan, bir kelimeyi bilmek aslında ona yakın olan diğer kelimeleri de bilerek arasındaki ilişkileri, özellikleri ve farklılıkları anlamak demektir. Bu yüzden kelime öğretimi genel olarak tek kelime bazlı bir disiplin olmaktan çok kelime zincirleri, kelime grupları ve hatta kelime sınıfları esaslı bir yaklaşım olmalıdır. Bu tezin konusu olan yakın anlamlı kelimelerin öğretimini sağlamak için özellikle farklılıklarını göstermek gerekmektedir. Bu farklılıkları en iyi şekilde diğer yakın anlamlı kelimelerle beraber öğretilirken göstermek mümkündür. Yakın anlamlı ve özellikle eş anlamlı sanılan kelimeleri birbirinden ayıran de Saussure'ün keşfettiği değer

kavramıdır. Değer, yakın anlamlı kelimelerin ancak beraber olduğu zaman ortaya çıkabilir. Dolayısıyla yakın anlamlı kelimeleri tek tek değil yan yana öğretmek daha mantıklı ve etkilidir.

Bu tez çalışmasında, giriş kısmının ardından teorik bölüme yer verilmiştir. Teorik bölümü uygulama bölümü takip etmektedir. Öneriler ve sonuçlar bölümü, kaynakça ve ekler bulunmaktadır.

Bu düşünceden hareketle Yabancılara Türkçe öğretiminde okutulan ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ (2019) adlı ders kitabı öğretim seti seçilerek yakın/eş anlamlı kelimeler öğretimi açısından içerik analizi yapılmıştır. Bu setin seçilmesinin nedenleri şunlardır:

1. Bu tezin yazarı Belarus’ta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de görev yapan bir araştırmacıdır. Ülkesi Belarus’ta Türkçenin öğretildiği çoğu üniversitede ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ adlı Türkçe öğretim seti yaygın olarak kullanılmaktadır.
2. ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim seti Türkiye’de devlet üniversitelerinde kullanılmaktadır.
3. ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setinde kullanılan toplam sözcük sayısı 19.958, bu sayı da Gazi Üniversitesi ve İstanbul Türkçe öğretim setlerinininkinden yaklaşık 5.000 sözcük fazla demektir (Göçen, 2015, ss. 155-157).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu tezde, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” setleri üzerinde yakın ve eş anlamlı kelimeler tespit edilip onların öğretimi ile ilgili alıştırmalar incelenecektir. Yakın anlamlı kelimeler ad türlü kelimeler içinden ünite bazında seçilecektir.

Varsayımlar

Yabancı dil olarak Türkçede yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” setlerinde uygulanan yaklaşım ve kullanılan alıştırmalar evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Kelime – dilin anlamlı, merkezi, oldukça özgür, rahatça yeniden sunulan ve adlandırıcı fonksiyonu üstlenen bir birimdir.

Anlam – ilişkisel bir olgudur. Bir dil göstergesinin nesneyle olan ilişkisi olarak (düzanlam), kavramla olan ilişkisi olarak (signifikatif anlam), konuşma eyleminin koşullarıyla ve katılımcılarıyla olan ilişkisi olarak (edimbilimsel anlam), kullanım alanıyla olan ilişkisi olarak (stilistik anlam), diğer dilbilimsel göstergelerle olan ilişkisi olarak (yapısal anlam) vb. tanımlanabilir.

Yakın anlamlı kelimeler – birbirine anlamca yakın ve birbirinden anlam, değer, işlev, sözdizimi veya başka konuda farklılık gösteren kelimelerdir. Bazen kelimeler bağlamda yakın anlamlılığı kazanmaktadır, bazen ise yakın anlamlı olarak sayılan kelimeler bağlamda zıt anlamlı olarak işleyebilmektedir.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde alıştırmaların tanımı, özellikleri, kullanım amaçları ve işlevleri, yabancı dil öğrenme-öğretme sürecinde kullanılma gerekçeleri, alıştırma sürecinde kullanılan çalışma biçimleri ve öğretmen/öğrenci görevleri, yabancı dil öğretimi yöntemlerinde ve yabancı dil becerileri alanlarında kullanılan alıştırma türleri açıklanmıştır.

1.1. KELİME

Dil bir dizgedir ve bu dizge her sistemde olduğu gibi onu oluşturan temel unsurlara sahiptir. Kelime de dil dizgesini oluşturan temel birimlerden biridir. Anlambilim açısından bakıldığında ise, biçimbirimden sonra ikinci anlam taşıyan unsurdur. Ama biçimbirime göre daha özgür ve işlevseldir. Kelimeler özgür olduğu halde yine de tam anlamı yalnızca bağlam içinde ortaya çıkar, ancak buna rağmen dil öğretimine kelime öğretimiyle başlamak hem bir öğrenme/öğretme geleneği hem de mantıklı bir yoldur, çünkü dil yolculuğu nesnelere, eylemlere ve belirtilere adlandırmakla başlamaktadır. Ayrıca kelime öğretimi dört temel becerisi olan, anlama, okuma, yazma ve konuşmayı doğrudan etkileyen faktördür (Büyükkız ve Hasarcı, 2013, ss. 148-149).

1.1.1. Kelimenin Tanımı

En geniş anlamda kelime, bir dil göstergesi olup de Saussure'ye göre kendi temel özelliğini yani anlatmayı ve işlevini yerine getirmektedir (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 143). Kelimeyi Aksan (Atabay vd., 1983, s. 20), 'her dilin kaynaşmış bir düşünce - ses birleşimi ve dildeki öteki öğelerle yakından ilişkili bir anlama ve anlatma birimi' olarak açıklarken; Günay (2007, s. 282) anlamı olan, kendi başına özerkliği olan en küçük dilsel birim olarak tanımlamaktadır. İki boşluk arasında yer alan harf veya harf gruplarından oluşan dilsel yapılarıdır. Bir sözcük birden çok biçimbirimden oluşabilir şeklinde tanımlamaktadır. Martinet (1998, s. 138) "birbirinden ayrılmayan anlambirimlerin oluşturduğu özerk bir dizim"; Vardar (2002 s., 181) ise 'Bir veya birden çok sesbirimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen veya -bükünlerde olduğu gibi- bir

bölümüyle değişim gösteren eklemli ses veya sesler öbeği' olarak tanımlamaktadır. Son zamanlarda kelimenin en önemli tanımlarının aşağıda belirtildiği gibi altı gruba indirgeme çabasının geliştirildiği görülmektedir (Vasilyev, 2012, s.40-42).

- 1) kelime – cümlenin son minimumudur (Bloomfield, Shcherba vs.);
- 2) kelime – sözdiziminin minimal birimidir (Boduen de Kurtene, Meye, Sapir vs.);
- 3) kelime – sözün minimal anlamlı birimidir (Reformatskiy, Elmslev vs.);
- 4) kelime – içinde sesbilgisel, dilbilgisel ve anlamsal belirtkeleri harmanlayan bir dil birimidir (Ovsyaniko-Kulikovski, Meye, Büler, Vinogradov vs.);
- 5) kelime – gerçeğin nesnesini tanımlayan bir unsurdur (Vinogradov, Doroshevski; Galkina-Fedoruk vs.);
- 6) kelime – sözün özgün, özgür ve bütünsel bir unsurudur (Fortunatov, Meye, Vandries, Vinogradov vs.)

Görüldüğü gibi bu altı tanım birbirleriyle bazı yerlerde yakınlaşmakta bazı yerlerde ise ayrılmaktadır. Bu da kelimeyi tanımlamanın ne kadar zor olduğunu ve günümüzde halen tam anlamıyla ve ayrıntılı olarak açıklanamadığını göstermektedir. Hatta Skalichka (1967) gibi bazı dilbilimcilerinin ise kelimeyi tanımlamanın bir anlamı olmadığını iddia ettiği bilinmektedir. Kelime, aslında çok basit olmakla birlikte çok da karışık bir kavramdır ve bu duruma en uygun kanıt ise, bilim dünyasında kelimeye ait onlarca farklı tanımın olmasıdır. Farklı açılardan kelimeyi değerlendiren bilim adamları, farklı kelime tanımları da dile getirmektedir. Bu durum hem anlambilimi hem leksikolojiyi hem de bütün dilbilimi önemli ölçüde zorlaştırmaktadır çünkü kelime anlayışı ve onun tanımı araştırma için sınırlılıklar oluşturmaktadır.

Genel olarak bütün kelime tanımları üç büyük grupta değerlendirilebilir: şekilsel, anlamsal ve karışık. Şekilsel tanımlar adından anlaşıldığı gibi sözcüğü otografik açıdan ele almakta ve daha çok yazılı dile ilişkin bir tanım sunmaktadır. Bu yaklaşımın dayandığı kriter, harflerin dizisinin yanlarındaki boşluk veya noktalama işaretidir (Carter, 1987, s. 4). Bu yaklaşım kullanışlı olmakla birlikte birkaç büyük dezavantaja sahiptir. İlk olarak bu yaklaşım çerçevesinde yapılan tanımlar sadece yazılı diller ve yazılan metinler için uygundur. İkincisi, bu yaklaşım ayrı yazılan ama tek bir anlama sahip olan kelimeleri göz ardı etmektedir. Mesela 'kurşun kalem' gibi kelimelerde

birbirinden bağımsız iki birimin anlam değiştirmeden yeri değiştirilemez, başka birim kullanılamaz. Burada deyimsel ve kalıplaşmış ifadeler de atıfta bulunmak mümkündür. Bitişik yazılan kelimeler de sıkıntı yaratmaktadır; çünkü bazı sözcükler bitişik yazıldığı halde her parçası kendi anlamını belli derecede koruyabilmektedir. Anlamı ve işlevleri göz ardı eden bu yaklaşım eş sesli, çokanlamlı, eş yazılı vs. kelimeleri açıklayamamaktadır. Bu yaklaşım sadece ilk bakışta kullanışlı görünmektedir. Ama uygulamaya gelince birçok sorun yaratmaktadır (Kurudayıoğlu, 2005).

Anlamsal tanımlar, kelimenin anlamına öncelik veren tanımları içermekte ve kelime sınırlarının belirlenmesinde, sadece anlam esas alınmaktadır. Bu gruptaki tanımlar şöyle özetlenebilir: özgür anlam taşıyan her unsur kelimedir. Ancak bu yaklaşımın da birçok eksikliği söz konusudur. En büyük sıkıntıyı çok anlamlı kelimeler yaratmakta, ayrıca sayısı az olsa da tam eş anlamlı kelimeler de bu tanımdan zarar görebilmektedir. Anlamsal yaklaşımın karşılaştığı başka zorluk, birkaç kelimedden oluşan ancak genellikle bir anlama karşılık gelen deyimlerdir. Deyimler birkaç kelimedden ibaret olup genellikle içindeki kelimelerin tek başına alışlagelmiş anlamından farklı bir anlam karşılamaktadır ve bu anlam deyimini oluşturan öğelerin anlamlarının basit toplamı değildir. Bu sebeple de deyimler bir bakıma kelimelerin üst seviyesi olarak algılanabilir. Anlamı temel olarak öngören kelime tanımlarının karşılaştığı diğer güçlük ise edatlar ve bağlaçlardır. Edatlar ve bağlaçlar sabit anlamı olmayan fakat dil yapısında cümle anlamını tamamlayan görevli kelimelerdir. Dilbilgisel anlama ve işleve sahip bu tür kelimeler dilde en çok kullanılan birimlerdenidir.

Karışık tanımlar üçüncü grubu oluşturmakta ve ilk iki gruptaki tanımları birleştirmeye çalışarak kelime sınırlarını aynı anda anlamsal ve biçimsel taraflardan belirlemektedir. Önceki tanımlarda olduğu gibi anlam ile biçimi birleştirmeye çalışan tanımların güçlü ve zayıf noktaları bulunmaktadır. Üçüncü grup tanımlar en yaygın olmakla birlikte ve yaklaşık olarak kelimeyi Aksan'ın belirttiği gibi tanımlarken yine birçok dezavantaja sahiptir: böyle açıklamalar tek başına kullanılmayan yapıları tanım dışında bırakmaktadır. Türkçede ayrı yazılan ve her birinin de kendine özgü anlamı olan fakat yan yana geldiğinde bambaşka bir anlam oluşturan birçok birleşik kelime bulunmaktadır. Örneğin; gök kuşağı, karga tulumba, kuş burnu vs.

Yukarıda gösterilen örneklerden ve sıralanan tanımlardan anlaşıldığı üzere kelime her zaman üç taraflı (yani sesbilgisel, sözlüksel-dilbilgisel ve anlamsal parametreleri içeren) bir birim değildir .

Kelime anlayışında bu kadar çok fikir olduğu halde birçok dilbilimci kelimeyi dilin ana unsuru ve sözün odağı olarak anlamaktadır (Scherba, Aksan, Vinogradov, Smirnitski vs.). Humbolt (akt. Akarsu, 1998, s. 31), kelimeyi “bir dili oluşturma da dilin en çok anlam taşıyan parçası” olarak ele almakta ve “Yaşayan dünya içinde birey ne ise sözcük de odur” diyerek kelimenin dil içindeki önemini vurgulamaktadır (Kurudayıoğlu, 2005). Vinogradov’un düşüncesine göre ise kelime, dilin en önemli niteliklerinin yansıdığı bir odaktır (Vinogradov, 1986, s. 22). Bu yüzden de bu çalışmada, yabancı dil öğretiminde kelime konusuna ağırlık verilmiştir. Çoğu bilim adamının görüşlerine göre kelimeler birer yapı taşlarına benzetilebilir. Bir bina inşa etmek isteyen herkes önce doğru ve sağlam malzemeleri seçmelidir. Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi hem dünya dil biliminde hem de Türkçe kelime hazinesi araştırmalarında kelime sınırları ile ilgili belli bir standarttan söz edilememektedir. Kelime sınırları, uygun görülen kelime tanımına göre belirlenmektedir (Kurudayıoğlu, 2005). Bu nedenle bu çalışmada esas olarak Varpahovich’in (Varpahovich, 2003, s. 120) kullandığı kelime tanımı seçilmiştir: Kelime, dilin anlamlı, merkezi, oldukça özgür, rahatça yeniden sunulan ve adlandırıcı fonksiyonu üstlenen bir birimdir. Bu tez çalışmasında, deyimsel ve analitik formları ele alınmadan yazıda iki tarafında boşluk bulunduran ve anlamca özgür olan dilin birimleri kelime olarak nitelendirilecektir. Tezde kullanılan kelime tanımı en işlevsel ve bu yüzden optimal olarak görünmektedir.

1.1.2. Kelimenin Özellikleri ve İşlevleri

Kelimenin yapısının karmaşıklığı ve çeşitliliği göz önüne alındığında, araştırmacılar onu karakterize etmek için çeşitli dilsel özelliklerinin toplamını gösterirler. Tezde kısaca en yaygın ve en çok konuşulan kelime özelliklerine değinecektir:

1) Kelime dilin merkezi ögesidir, çünkü dilin diğer tüm birimleri kelimeyle oluşturduğu ilişkilere göre değerlendirilmektedir.

2) Kelime anlamlıdır, çünkü her dilin kendi dünya görüşü vardır (Dilin dünya görüşü, belirli bir dil topluluğunun günlük bilincinde tarihle oluşturulmuş ve dile yansıtılmış dünya hakkında bir dizi fikir, belli bir algı şekli ve dünyanın düzeni, gerçekliğin kavramsallaştırılmasıdır) ve kelime içinde dil, dil dışı gerçekle bağlanmaktadır.

3) Kelime dünyanın tüm dillerinde ayırt edilen bir birimdir.

4) Kelime oldukça özgürdür, çünkü sözdiziminde pozisyonuna göre biçimbirimden daha özgürdür ancak cümleye kıyasla daha sınırlıdır.

5) Kelime tekrar tekrar yeniden sunulabilir, çünkü kelimeler her zaman yeniden üretilmeyip insanların hafızalarında saklanarak gerekli olduğunda oradan çağrılmaktadır.

6) Ayırt edilebilirlik – kelimelerin çoğu kendi sesbilgisel, anlamsal ve dilbilgisel özelliklerine sahiptir ve bu özelliklerine göre metin içinden rahatlıkla seçilebilir.

7) Kelime bir bütündür ve onun parçalarını birbirinden ayırmak imkansızdır (bazı istisnalar dışında kelimeler hep aynı şekilde işler, örn., başvurmak – baş mı vurdun?)

8) Kelime maddidir, çünkü onun yazısal ve sessel karşılığı vardır.

9) Kelime semantik açısından biçimlenmiştir ve her zaman dilbilgisel, sözlüksel veya yapısal anlama sahiptir. (dilbilgisel anlam genellikle eklerde saklıdır, sözlüksel anlam kelimenin bazında, yapısal anlam ise kelimenin diğer kelimelerle ilişkisinden doğan bir parametredir) (Novikova, 2010, ss. 24-27).

Üstlendiği işlevler açısından kelimeler aşağıdaki özelliklere sahiptir:

1) Nominatif – kelime gerçek veya gerçek dışı dünyanın herhangi bir olgusunu adlandırmakta ve diğerlerinden de bu özelliği nedeniyle ayırt edilmektedir.

2) Genelleştiren (semiotik) – kelime tüm tipik olayları/nesneleri bir sınıfa birleştirerek bu sınıfı adlandırabilir (örn., ağaç kelimesi aslında tek tek ve birbirinden farklı fakat tipik özelliklere sahip olan ağaçları birleştirir).

3) Yapısal – kelimeler, cümleleri inşa eden birimlerdir.

Kelimeler ayrıca dil birimleri olup, dil göstergesi diye adlandırılmaktadır. Bu nedenle de her dil göstergesinin sahip olduğu niteliklere sahiptirler. Yukarıda değinilen yeniden sunum ve genelleştirme özellikleri dışında sözü edilen nitelikler ise şunlardır:

- 1) İki taraflılık – dil göstergesi birbirinden ayrılamayan algılanabilen maddi tarafı ile anlamsal içerik, bilgi olan ideal bir tarafın bütünüdür.
- 2) Sistemlilik – her dil göstergesi ancak sistem içinde, dilin diğer işaretlerine karşı olan ilişki ve muhalefet içinde varlığını sürdürebilir.
- 3) Kombinasyonellik – dil göstergesi dilin diğer göstergeleriyle farklı kombinasyonlar oluşturma özelliğine sahiptir (Novikova, 2010, ss. 24-27).

Aslına bakılırsa, kelimeler önceden var olan nesnelere için sonradan uygulanmış sesli isimler gibi görünebilir fakat bu tamamen doğru değildir. Vygotski'nin vurguladığı gibi düşünce kelimeyi sadece ifade edilmeyip kelime içinde oluşturularak doğmaktadır (Vygotski, 2008). Kelimeler, bir bakıma insanların yaşadığı dünyayı oluşturan esas öğelerdir. Toplumsal etkileşimin ürünü olarak dil, onu üreten toplumu da içerir ve Benveniste'in (1995, s. 167) deyişine göre 'dil toplumun yorumlayıcıdır'. İnsanı ve yaşadığı toplumu anlamak için dile başvurmak gerek. Bu durum da ilgili olarak kelimeleri bilmeyi öngörür. Yani dil okyanusa, kelimeler ise su damlalarına benzetilebilir. Her damla su okyanusun hemen hemen tüm özelliklerini içerir. Kelimelerin birlikteliği ise okyanusu, yani söz varlığını oluşturur.

1.1.3. Kelime Türleri

Sözvarlığına geçmeden önce bu kısımda kelime türleri açıklanacaktır. Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılabilir üzere genelde kelimeler anlamlı ve işlevsel olarak ele alınmaktadır. Bunun açılımı, anlamlı kelimeler ve işlevsel kelimeler olarak da yapılabilir. Görevli kelimelerin örneği olarak 'kadar', 'ama', 've' gibi edatlar gösterilebilir. Bu tür kelimeler, içinde geçtikleri bağlama göre anlam kazanmaktadırlar. Bilindiği gibi dil anlamsızlığa dayanamaz bu yüzden de anlamsız bir birim içeremez. İşlevsel veya görevli olarak sınıflandırılmış kelimelerin de dile ve cümleye verdiği anlam reddedilemez (Kurudayıoğlu, 2005). Kelimelerin anlamlı ve işlevsel sözcüklere ayrılması ise uzun bir geleneğe sahiptir. Anlamlı kelimeler, "gösterici işlevini yerine getirirken, bizi çevreleyen gerçeği, yani nesnelere, olguları, olayları adlandırma işlevini üstlenir". İşlevsel veya görevli kelimeler ise aksine, gücül birimler sistemlerini

gerçekleştirerek onları söz birimlerine dönüştürerek konuşma-iletişim alanına hizmet ederler (Ufimtseva, 1980, ss. 107-109).

Kelime türleri dilbilgisinde genellikle iki farklı açıdan ele alınmaktadır. İlk yaklaşım Aristo'ya kadar uzanmaktadır ve ona göre bütün kelimeler 'ad', 'eylem' ve 'edat' olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Her bir kategori kendi içinde alt grupları barındırmaktadır. Örneğin isim kategorisi 'isim', 'zamir', 'sıfat' ve 'zarf' adlı alt gruplardan oluşur. Böyle sınıflandırmalara en güzel örnek olarak Gencan'ın yaptığı tasnif sunulabilir. Bu tasnifte, tüm sözcükler, temel sözcükler (ad, fiil), uydu sözcükler (sıfat, belirteç) ve söz ulakları (ilgeç, bağlaç) şeklinde üçe ayrılmaktadır (Atabay vd., 1983, s. 22).

İkinci yaklaşımda ise, kelimeler büyük ve alt gruplarına ayrılmadan doğrudan 'ad', 'sıfat', 'zamir', 'zarf', 'takı', 'bağlam', 'ünlem' ve 'fiil' olarak değerlendirilmektedir. Son zamanlarda ise, söz konusu iki yaklaşım yeniden ele alınarak incelenmekte ve yeni tasnifler oluşturulmaktadır (Delice, 2012).

Türkçe bağlamında sunulan birçok alternatif tasnif söz konusudur. Örneğin, Boz (2012) kelimeleri 'sözlüksel anlamlı birimler' ve 'dil bilgisel anlamlı birimler' adlı iki büyük gruba ayırır. Cümle içinde bütün sözcükler kendilerini farklı anlam kategorileriyle göstermektedir: 'soyut', 'somut' ve 'oluş-kılış' anlamları ile veya 'yüklem veya yüklemeler arasında dil bilgisel bağıntı'lar kuran anlamları ile. Sözcükler cümle dışında değerlendirildiğinde, dört büyük anlam grubu söz konusu olur: 'somut', 'soyut', 'oluş-kılış' ve 'sözdizimsel bağıntı'. Örneğin somut olan kelimeler şunlardır: taş, çiçek, elma, masa vs.; soyut kelimeler sevgi, kötü, hüzn vs.; oluş-kılış anlamını taşıyan kelimeler olmak, öğrenmek, oturmak vs.; ve sözdizimsel bağıntı olarak kullanılan kelimeler gibi, ama, çünkü vs. Söz konusu tasnife göre, bu tezde daha çok somut ve soyut diye adlandırılmış kategoriler üzerinde durulacaktır.

Genel olarak anlam kategorilerine dayalı bu sınıflandırma dil bilgisinde ve dil öğretiminde kullanılan sınıflandırmadan çok farklıdır, çünkü bu tasnifte sözcüklerin sadece dilbilgisi açısından birbiriyle olan ilişkileri değil, aynı anda cümle bilgisiyle de ilişkileri ele alınmaktadır. Ayrıca kelimelerin bağımsız bir biçimbirim olup olmadığına göre de kelimeler üç büyük gruba ayrılmaktadır: bağımsız veya asıl biçimbirimler, bağımlı veya uydu birimler ve bağlama göre ya asıl veya uydu olarak kullanılabilen

kelimeler. Örneğin asıl biçimbirimler arasında bütün isimler, asıl fiiller ve zamirler yer almaktadır. Uydu biçimbirimleri diye adlandırılan kelimeler arasında sıfatlar, çekim edatları ve yardımcı fiiller bulunmakta, karışık grupta ise zarfların yanı sıra bağlama, pekiştirme ve ünlem edatları yer almaktadır.

Kelime türleri anlambilim açısından değerlendirildiğinde, dilsel anlamların temel işlevsel türlerinin, sözcüklerin türlerine ve sözdeki yerine göre ayrılması gerektiği söylenebilir. Temel işlevsel türler arasında, öncelikle, belirleyici göstergelerin anlamları ve biçimlendirici göstergelerin anlamlarını; ikinci olarak, nesnel (yüklemcil olmayan) ve sıfat (yüklemcil olan) anlamlarını ve üçüncü olarak, nominatif (denotatif, adlandırıcı) ve gösterge (deiktik) anlamları belitilebilir (Vasilyev, 2012, ss. 107-109).

Yukarıda değinilen tasniflerin dışında modern dilbilimde birçok yeni sınıflandırma teklif edilmektedir. Her birinin avantajları olduğu gibi eksiklikleri de vardır ve bütün yeni tasniflerin en büyük dezavantajı ise onların dil öğretimine uyarlanmış olmaması veya çok sınırlı bir şekilde adapte edilmesidir. Bu nedenle bu çalışmada yukarıda anlatılan klasik yaklaşım kullanılmıştır. Çalışma malzemesi olarak kelime bağlamında soyut/somut ayrımı yapılmadan daha çok genel dilbilgisinde algılanılan “isim” türü seçilmiştir. Bunun nedeni, kelimenin taşıdığı önemdir ve cümle yokken dahi tek temel sözcüğün varoluşu ve dillendirilişidir. Daha da önemlisi kavram ve eylemlere verilen “isim” türünün her dönemde işlevsel yönüyle etkili olması ve iletişimi sağlamasıdır. Birçok araştırmacının mutabakat sağladığı konu ise insanoğlunun ilk başta çevresindeki olayları, vücut parçaları ve somut varlıkları için kelime ürettiğidir (Atabay vd., 1983, s.21). Bundan da anlaşılabilceği gibi tezimizde daha çok belirleyici nesnel anlamları taşıyan kelimeler üzerinde çalışılacaktır, çünkü bir şey üzerinde işlem yapmadan önce bu şeyin sadece bu şey olarak sabitleştirmek için ilk olarak onu adlandırmayı yani onun ismini bilmek şarttır.

Ancak burada mutlaka değinilmesi gereken önemli bir açıklama yer almalıdır. Türkçede sözcük türlerinin birbirinden kesin olarak ayrılmaması kelimelerin kaymasına sebep olmaktadır. Deny'nin saptayabildiği gibi (akt. Atabay vd., 1983, s. 23), Türkçede birçok ad aynı zamanda sıfat olarak da kullanılmaktadır ve genel olarak isim soyundan gelen kelimeler Türkçede birbiriyle çok daha karmaşık bir biçimde bağlıdır. Ayrıca bilginin söylediğine göre Türkçede eylemlerde de ad fikri egemen olmaktadır. Benzer düşüncüyü

Grönbech de dile getirmektedir (akt. Atabay vd., 1983, s. 25). Ad soyundan gelen bir kelime Türkçede ne tam bir ad ne tam bir sıfattır ve her ikisi de olabilmektedir ve bu şekilde diğer çoğu dillerden Türkçe çok ayrılmaktadır.

Bu nedenle bu tezde, ad türü kelimeler ele alındığında ve onların yakın anlamlı kelimeleri saptandığında ad ve sıfat türleri arasında kayma gözlemlenebilir.

1.1.4. Sözvarlığı

Kelimelerin bütünü genellikle sözvarlığı olarak adlandırılmaktadır. Aksan'a (2015a, s. 15) göre, sözvarlığı çok geniş bir kavram olup bir dildeki belli seslerle oluşturulmuş simgeler, kodlar ve göstergeler gibi sadece dilbilimsel yönler dışında o dili kullanan insan toplumunun kavramlar dünyası, dünyaya bakış açısı ve o insanların kültürünün yansıtıcısı olarak değerlendirilmelidir. O dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir.

Bir dilin sözvarlığı, genellikle temel sözvarlığı (bir dil ve bu dili konuşan insanlar için en önemli, çekirdek sözcükler: mesela renkler, akrabalık terimleri vs), yabancı sözcükler, deyimler ve atasözleri, kalıp (ilişki) ve kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözcüklerden oluşmaktadır. Bu konuda Türk dili de istisna değildir ve onun sözvarlığı da yukarıda belirtilen sözcükleri içermektedir (Aksan, 2015a, s. 15).

Her dil onu konuşan insanları ve onların algılama modellerini oluşturmaktadır, çünkü olayların nasıl adlandırılması, bazı gerçeklerin neden görmezden gelinmesi, bazılarının ise neden ön plana çıkarılması kısaca dünyanın nasıl algılanması gerektiğini netleştiren dildir. Bu yüzden de nesilden nesle aktarılan dil konuşucularının düşünce biçimini de koşullandırmaktadır (Aksan, 2015a, s. 16). "Bir dilin sözvarlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir (Aksan, 2015a, s. 19). Bunlara göre bir dili gerçekten öğrenebilmek için onun kurallarını, onun içinde yatan derin anlamlandırma sanatını ve dünyayı görme şeklini belirleyen dilin geniş sözvarlığını öğrenmek gerekmektedir.

Dil bir nesne olmaktan çok yaşayan bir varlığa ya canlı bir dizgeye benzetilebilir. İnsan bu dizgenin dışında bulunmaz, dizge içindedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında başlatılan ve hala süren anlambilimsel çalışmalar ve özellikle söylem çözümlemesi bu gerçeği birçok kez kanıtlamıştır. Dil ve onu konuşan insan birbirinden ayrılamaz. Bir insanı anlamak için onun anadilini anlamak gerek. Demir'in (2015, s. 39) bu bağlamda söylediği gibi "Dili nesne olarak ele almak, özneyi nesnenin dışına çıkmaya çalışmaktır. Oysa dilin dışı yoktur ve hatta dilin dışında bir özne de yoktur. 'Konuşan' ve 'adlandıran' bir özne, dilin gramerinden kaynaklanan bir illüzyondur. Dil hakkında malumat toplamakla dilin doğasını anlamak arasında açık bir ayırım vardır".

1.2. KELİMENİN ANLAMAMI

Kelimenin özü, kuşkusuz içinde taşıdığı anlamdır. Bu çalışmada, Dilsel anlamının tanımını tespit etmeden önce daha genel bir açıdan dile bakmak ve anlam kavramına geçmeden 'Bir dil bilmek ne demektir?' sorusuna cevap verilecektir. Sadece kelimeleri ve grameri bilmek yeterli midir? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir. En az üç dilsel bilgi türü vardır: anlam bilgisi, değer bilgisi ve dil birimlerinin işlevleri hakkındaki bilgi (Vasilyev, 2012, s.73).

Dilden bağımsız, dolaysız olgular yoktur. İnsanın bütün bildikleri dille koşullandırılmış ve sınırlandırılmış durumdadır. Heidegger'in belirttiği gibi, sadece insanlar bir şeyi bir şey olarak anlar ve tanımlar. Böyle davranarak insan bu şeyin tarihselliğine yani ondan önce dilde adlandırıldıklarına işaret eder. Bu yüzden de insan sürekli her şeyi dolaylı olarak algılar ve neticede dilden ayrı düşünülemez. İnsan dili ne kadar biliyorsa o kadar insandır. Hatta insanın dil olduğu bile söylenebilir (Demir, 2015, s.150). Dil ise anlamdır. Bu görüşü birçok dilbilimci paylaşmakta ve Scherba'nın dediği gibi 'Bütün dilin anlama, manaya indirgenebilirliği açıkça anlaşılmaktadır. Mana, anlam yok ise – dil de yok demektir' (Scherba, 2008, s. 153).

Scherba, kelimenin anlamının temelinde kavram yani terimin bulunduğunu iddia etmektedir. Kavramların ve terimlerin içeriğini dil anlamlarından ayırt etmek için de bir örnek vermektedir: 'Düz çizgi, geometride 'iki nokta arasındaki en kısa mesafe' olarak tanımlanır. Ancak edebi dilde, bu durum böyle değildir. Günlük yaşamda bir çizgiye ne sağa ne de sola (ne yukarı ne de aşağı) sapmadığı takdirde düz

söylediğimizi düşünüyorum' (Scherba, 2008, s. 24). Bu durum, dilsel anlam nedir? Sorusuna cevap vermenin kolay olmayacağını ve öncelikli olarak kelimenin anlamı nedir? Sorusunun cevabını netleştirmek gerektiğini göstermektedir.

Dilsel anlam, pek çok bilimlerin çalışmasının konusudur: dilbilim, mantık, felsefe, psikoloji, göstergebilim vb. Aynı zamanda, bilimlerin her biri bunu farklı şekilde ele almaktadır. Dilbilimin farklı dallarında bile anlam kavramına farklı yönlerden yaklaşılmaktadır. Bu nedenle aşağıda kısaca anlam kavramına farklı yaklaşımlar ele alınacaktır.

1.2.1. Anlam

Bilim adamları geçmişten günümüze dildeki anlam üzerine çalışmışlar ancak çok farklı şekilde tanımlamışlardır. Günümüzde halen ortak bir tanım bulunmuş değildir. Genel olarak dilbilimin farklı yönlerinin temsilcileri tarafından önerilen çok sayıda anlam tanımlanması iki ana dala indirgenebilir: 1) anlamın, duygu, kavrama, algılama vb. psişik fenomenler ile ilişkili psişik, yansıtıcı bir varlık olarak tanımlanması; 2) anlamın ilişkisel bir varlık olarak tanımlanması yani bir dil göstergesinin nesneye olan ilişkisi olarak (düzanlam), kavrama olan ilişkisi olarak (signifikatif anlam), konuşma eyleminin koşullarına ve katılımcılarına olan ilişkisi olarak (edimbilimsel anlam), kullanım alanına olan ilişkisi olarak (stilistik anlam), diğer dilbilimsel göstergelere olan ilişkisi olarak (yapısal anlam) vb. tanımlamalarıdır (Vasilyev, 2012, s. 67).

Anlaşıldığı gibi ilk durumda, anlam artık bir kavram veya sanı ile özdeşleştirilmeyerek daha çok duygusal olarak algılanan sembolle (göstergeyle) ilişkili olan aşağı yukarı karmaşık bir psişik fenomen olarak kabul edilmiştir, yani insanın düşüncesini, duygularını ve iradesini ifade edebilen karmaşık bir psişik varlık olarak ele alınmaya başlanmıştır (Vasilyev, 2012, s. 56). Vygotsky'den sonra kelimenin anlamına süreç vektörü de eklenmiştir. Mesela, Leontyev'e göre 'psikolojik bir fenomen olarak anlam, belli ve net bir şey değil, tersine o bir süreçtir, bir sistem veya bir şeylerin bütünü değil, ama süreçlerin dinamik hiyerarşisidir' (Leontyev, 1971, s. 8). Psikoloji açısından ve özellikle düşünce oluşturulması bakımından böyle bir yaklaşım daha doğru olabilir, fakat söylem çalışmaları için pek uygun değildir. Bu yüzden bir dil sisteminin bir birimi

olarak anlamı, oldukça sabit olan, yani insanların belleklerinde saklanan önceki algılama ve konuşma-düşünme faaliyetinin sonucu olarak ortaya çıkan bir bilgi türü olarak ele almak dilbilimsel çalışmalar için daha uygun ve pratik olabilir (Vasilyev, 2012, s. 68).

De Saussure ardından ise, Pierce ve Morris dilbilime anlamın bir ilişki olarak tanımlanmasını getirmiştir. Bu yaklaşıma göre anlam ilişkisel doğaya sahiptir ve ilişki içinde bulunduğu yöne (partnere) göre farklı anlam türleri vardır.

Düzanlamsal (denotatif) yaklaşım, anlamın, göstergenin (veya sembolün) denotatum'una (yani göndergeye, gerçek nesneye) veya gösterenin gösterilene olan bir ilişkisi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma yakın olan diğer anlayış ise Bloomfield tarafından sergilenmektedir. Bloomfield'e göre anlam, dil uyarıcısına sözlü bir tepkiden başka bir şey değildir. Bu teorinin bir çeşidi olarak anlamı, kelimenin (göstergenin) sosyal kültüre olan bir ilişkisi olarak (Nayda, 1962) veya durumun tipik bağlamlarına olan ilişkisi olarak (Fries, 1962) tanımlanmaları da eklenebilir.

De Saussure'e (1998, s. 122) göre kelimenin anlamı daha çok kavramla ilgili olup, doğrudan veya dolaylı olarak dildışı gerçekleri yansıtmak için görev üstlenmektedir. Anlamlar, değerlerin aksine dil sistemi tarafından değil, gerçeklik tarafından belirlenir. 'Ağaç' ve 'kuş' kavramları arasındaki fark, nesnelerin kendi yapısından kaynaklanır ve dilin yapısı ile doğrudan bir ilişkisi yoktur. Değerler ise, tam tersi, kendini dil yapısında ve girdiği ilişkilerinde bulmaktadır. De Saussure bu konuda ancak ne katı bir anlam tanımını, ne de ortaya koyduğu değer kavramından açık bir ayrımını vermektedir. Daha tutarlı bir şekilde bu fikirler Ullmann tarafından açıklanmıştır. Ullmann (1963, ss. 68-70) anlamı, 'ad ile gerçekleşmiş anlam arasındaki ilişkiler' olarak tanımlar. Dilbilimci, böyle yaklaşımın referans anlam teorisinin kanıtını sağladığını ima eder, ancak bu ölçümlerin yalnızca anlamın duygusal ve yenilikçi yönleriyle ilgili olduğunu açıkça ortaya koyar. Ullmann gösteren ile gösterilenin arasındaki bağı çağrışımsal veya psişik bir bağlantı olarak değil bir işlev olarak yorumlarlar.

Morris (1983, s. 62) diğer bilim adamlarından biraz daha ileri giderek denotatif (düzanlam) ve signifikatif (kavramla ilişkili anlam) anlamları inceleyen dilbilim dallarının yanı sıra ayrıca edimbilim (pragmatik) dalını eklemiştir. Morris'e göre, pragmatik göstergelerin onları yorumlayanlarla olan ilişkisini inceleyen bir disiplindir.

Edimbilimsel anlam ise dilsel bir uyarıcının (göstergenin) neden olduğu bir dildışı tepki (davranış) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, değerlendirme ve duygusal-ifade edici unsurları da anlamın içine dahil edilir.

Pragmatik anlama gelince, bazı Rus ve Avrupalı dilbilimciler tarafından ayrı olarak gösterilen stilistik anlamı anımsatmak gerekir. Stilistik (biçemsel) anlam, göstergelerin sözlüksel, nesnel veya dilbilgisel anlamlarına ek bir niteliktir ve bu nitelik genellikle kalıcı bir karaktere sahip, belirli koşullar altında tekrarlanabilir ve dil biriminin semantik yapısına girer (Kojina, 1983, s. 32]. Biçemsel anlamdan çeşitli ifade edici ve duygusal bileşenler hariç tutulursa ortada kelimelerin işlevsel-stilistik değeri kalır, yani dil birimlerinin çeşitli alanlarla ve konuşma türleriyle eşleştirilmesinden doğan özellikler (kitap, argo, sokak dili, zaman aidiyeti vs.).

Anlamsal alan teorileri temsilcileri, anlamı genellikle anlamsal alan veya cümlenin kurucu bileşenleri arasında ortaya çıkan bir ilişki veya bir dizi ilişki olarak yorumlamıştır. Bu yaklaşım en açık şekilde Trier'in (akt. Vasilyev, 2012, s. 70) çalışmalarında kendini göstermiştir ve kısaca şu şekilde özetlenebilir: bir kelimenin anlamı onu çevreleyen kavramsal komşularının anlamlarına bağlıdır. Kelime "sadece bütünün bir parçası olarak mantıklıdır, çünkü sadece semantik alanda bir şey ifade edebilir".

Yansıtıcı teoriye göre anlamın baş işlevi, gerçekleri yansıtmaktır. Bu teorinin güçlü yönleri şu şekilde özetlenebilir: Anlamı yansıtıcı, psişik bir madde olarak algılaması birçok yeni çıkan psikoloji dallarına uyum sağlamaktadır. Kelimenin kavrama veya nesneye olan ilişkisinin herhangi bir şekilde somutlaştırılması, bu ilişkinin temelinde dolayısıyla da anlamın temelinde yatan nesnenin o ayırt edici niteliklerini açık ve kesin bir şekilde ifade etme zorunluluğu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca dilsel uyarıcıya bilinçli ve davranışsal tepkilerinin sağlanması için bu gösterge-uyarıcının sadece algılanması değil aynı zamanda anlaşılır olması da söz konusudur. Bunun dışında bu teorinin kanıtı olarak şunu da belirtmek gerekir: Konuşmacılar tarafından dil birimlerinin içeriksiz, saf ilişki niteliklerinin bilinmesi (mesela, biçimsel dizim içinde birbirleriyle olan ilişkilerinin, belirli kullanım alanlarıyla bağlantılarının vs. bilinmesi), dilsel anlamları bilmekten köklü bir şekilde farklı olan bir dilsel bilgiyi oluşturur (Vasilyev, 2012, s. 72)

Yukarıda açıklanan anlam yaklaşımları daha çok genel nitelikte olup başka kriterlere göre farklılaşmamış anlamlar için geçerlidir. Fakat dilsel anlamlar sözlüksel, dilbilgisel ve türetimsel (türetimsel biçimlenmeden kaynaklanan anlam) olmak üzere üç gruba ayrılarak farklı özellikler de sergilemektedir.

Rus dilbilimci Shahmatov'a göre bir kelimenin gerçek anlamı, herhangi bir dış dünyanın olgusuna bir sözel gösterge olarak uyum sağlayıp sağlayamadığına bağlıdır, fakat bir kelimenin dilbilgisel anlamı ise, diğer sözcüklere göre sahip olduğu anlamdır (Shahmatov, 2009 ss. 431-432). Bir faaliyet olarak dilbilgisi, dilbilgisinin bir operasyon dışı (non-operational) sistem olarak varlığını da öngörür. Dilbilgisi sistemi, insan belleğinde, çeşitli bağlantılar tarafından oluşturulan ve eş zamanlı olarak var olan modellerin hiyerarşik bütünüdür. Bu modellerin her biri konuşmada düşünce oluşturmasına katkı sağlama özelliğine sahip olmasına rağmen, kendi benzersizliği hem kendi yapısıyla hem de operasyon dışı dilbilgisi sisteminin diğer öğelerine olan ilişkisiyle tanımlanır (Admoni, 1979, ss. 6-36). Dilbilgesel anlam kendisini iki şekilde gösterebilir. Birincisi dilbilgisel anlamı dilsel birimlerin arasındaki ilişkileri ve bağlantıları gösteren genelleştirilmiş dilsel bir anlam olarak tanımlar ve bu doğrultuda bu anlamın uzantısı dilbilgisel anlam olacaktır; ikincisi ise kelimenin dilbilgisel biçimi ile ilgilidir, yani sözlüksel anlamı değişmezken sadece dilbilgisel anlamının değiştiği sözlük biriminin biçimidir (Varpahovich, 2003, s. 71). Dilbilgisel anlam başka şekilde de betimlenebilir: örneğin, sözcükbiçiminin içinden sözlüksel ve türetimsel anlamlarının çıkarılmasından sonra kalan dilsel içerik olarak. Türkçe gibi bitişimli dillerde eklerin genellikle birer anlamı vardır.

Sözlüksel anlam, (eğer sözlük birimi tek anlamlıysa) bir leksemin dilbilgisel anlamlardan soyutlaştırılmış tüm biçimleri için ortak (değişmez) bir anlamdır, veya (eğer sözlük birimi çok anlamlıysa) leksemin değişmez anlamlarından biridir. Böylece, aynı sözcük (şüphesiz dilin diğer gösterge araçlarıyla birlikte), birkaç sözlüksel anlam ifade edebilir (çokanlamlılık), veya tam tersi, aynı sözlüksel anlam birkaç kelime veya işlevi eş olan bir deyim tarafından ifade edilebilir (eşanlamlılık). Bu bağlamda hala tartışılan husus şu ki: bir leksemin asıl olarak dil sisteminin potansiyel olarak çok anlamlı bir birimi yoksa sadece gerçek anlamın bulunduğu tipik bir sözdizimsel bağlamın bir birimi olduğu hala kesin olarak saptanamamıştır. Bu yüzden kelimeye veya lekseme ne açıdan bakılacağını araştırmacı belirler. Tezde benimsenen bakış

açısına göre bu durumda leksem bu iki kutup arasında dolaşan bir varlık olarak kendisini ya çok anlamlı bir birim olarak (mesela kelime oyunlarında) veya bir bağlam içinde gerçekleştirilmiş tek bir anlamlı birim olarak göstermektedir.

Türetimsel anlam, türetilmiş kelimenin sözlük anlamının bir parçası olan türev ekinin anlamıdır. Türetimsel anlamın sözlüksel anlamdan ana farkı, onun ifadesinin ek morfepleri (kök biçimbirimleriyle değil) ile ve ilgili türevsel modellerle (veya formüllerle) ilişkili olmasıdır. Türetimsel anlamın daha soyut doğası (sözlük anlamıyla karşılaştırıldığında), genellikle bir modele göre oluşturulmuş bir dizi sözcükle, yani türetme çeşitleriyle ilişkilendirilmiş olmasından kaynaklanır (mesela, okuyucu, yayıncı, satıcı vb.). Bu nedenle, türetimsel ve dilbilgisel anlamlar, her zaman ulam anlamları olarak işlev görürler, yani semantik kategorileri ve alt kategorilerin soyut içeriğini ifade ederler. Diğer bir deyişle, türetimsel anlamın kapsamına sadece ulam anlambirimcikleri girebilir, sözlüksel anlamlar ise aynı zamanda ulamı olmayan anlambirimcikleri de içerebilir (Vasilyev, 2012, ss. 36-39).

Sonuç olarak dilsel anlam denildiğinde çok farklı düşünceler ve tanımlar söz konusudur. Tek ve herkesçe kabul edilmiş bir terimin olmadığı gibi ortak bir yaklaşımın da bulunmadığı söylenebilir. Bütün bunlar anlam kavramının ne kadar karmaşık ve ne kadar derin olduğuna birer kanıttır. Ama bütün bu tanımların arasında ortak bir nokta mevcuttur ve bu nokta daha çok bir kelimenin anlamının düşünce oluşturmak için kullanılabilirliğiyle ilgilidir. Beanveniste'in (Beanveniste, 1965, s. 444) bu bağlamda söylediği gibi: 'Bir dil biriminin biçimi, bu birimin, daha düşük bir seviyedeki kurucu unsurlara ayrışabilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Bir dil biriminin anlamı ise, bu birimin daha üst düzey bir birimin bir parçası olma yeteneği olarak tanımlanabilir''.

1.2.2. Değer

Dilsel bilginin ikinci türünü değerler bilgisi oluşturmaktadır ve dilin teorisine değer kavramı, de Saussure tarafından getirilmiştir. Dilbilimci, değeri, sadece yatay ilişkileri çerçevesinde anlamak eğilimindedir. Dilsel değer kavramını de Saussure, dil dışındaki değer kavramıyla karşılaştırır. Onun düşüncesine göre herhangi bir şeyin değerinden bahsetmek için birincisi, değeri belirlenecek olan bir şey için değiştirilebilen herhangi bir farklı şeyin varlığı, ikincisi ise, bazı benzer şeylerin varlığı gerekmektedir. Bir

kelimenin değerini belirlemek için, bu kelimenin belirli bir kavramla ilişkilendirilebileceğini yani bu kelimenin belli bir anlama sahip olduğunu belirtmek yeterli değildir. Bunun dışında kelimeyi ona yakın olup karşıtlam ilişkilerinde olduğu diğer değerlerle yani diğer kelimelerle karşılaştırmak lazım. De Saussure, değeri gösteren tarafından şu şekilde açıklar: ‘Kavramsal taraf gibi, değerin maddi tarafı da, yalnızca dilin diğer unsurları ile olan ilişkilerden ve farklılıklardan oluşur. Kelimede önemli olan ses değil, ama bu kelimeyi diğerlerinden ayırmaya olanak veren ses farklılıklarıdır, çünkü bunlar anlam taşıyıcısıdır...’ (Saussure, 1977, ss. 148-151).

Tek başına alınmış göstergenin değerinin ölçülmesi imkansızdır. Göstergenin değeri ancak göstergenin ait olduğu dizgeye yerleştirildiğinde kendisini gösterir, çünkü değer o dizgideki konumundan kaynaklanır. Bu yüzden dil, değişik göstergelerin diğer göstergelere göre konumlarını belirlediği bir sistem olarak da ele alınabilir. Ancak burada vurgulanması gereken husus, değeri sadece toplum belirleyebilir, tek bir kişi dile değer yerleştiremez çünkü kelimelerin değerleri toplumsal kullanımdan ve benimsemeden ortaya çıkar (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 469).

Bir gösterge söz konusu olduğunda ona sadece bir gösterenle bir gösterilenin bileşimi olarak bakmak yetersizdir. Çünkü bilindiği gibi dilde farklılıklar dışında hiçbir şey yoktur ve bu yüzden göstergeyi ayrı bir birim olarak kılan şey onu diğer göstergelerden ayıran özelliğidir. Bu sebeple bir göstergeyi anlamak için onu tek başına değil fakat ait olduğu dizgeye yerleştirerek incelemek gerekir. Bir kelimenin değeri incelendiğinde ise genellikle ilk olarak o kelimenin bir kavramı gösterme özelliği ele alınır, fakat de Saussure’ün belirttiği gibi kavramların benzerliğinden çok ayırt edici özelliklerinde durmak daha doğru ve mantıklı olur (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 469). Sonuç olarak bir dil göstergesinin bir dil durumunda sistemin öteki göstergelerine karşıt oluşuyla tanımlandığını belirtmek gerekir.

Modern dilbilimde, değerler veya yapısal anlamlar (Kobozeva, 2012, s.100) olarak adlandırılan kavramlar; bilincimizde yansıtılan özel bilgi biçiminde, dil ve konuşma faaliyeti sistemindeki durumlarına (sistemsel bağlantıları, konuşmada kullanım normları vb.) göre koşullandırılmış dil birimlerinin özellikleridir. Bazı dizimlerle (herhangi birimlerin doğrusal dizimleri) ilişkileri tarafından şartlandırılmış dil biriminin dağıtımsal özellikleri dizimsel değerler alanını oluşturur (karşılaştırmın: ‘dikkatle

bakmak' ve 'dikkatle görmek'). Oluşumlarının tarihçesi ve bunların türevleri ile ilişkili dil birimlerinin özellikleri, türetimsel eşzamanlı ve artzamanlı kronik veya etimolojik değerler alanını oluşturur. İlgili bağlamda nötr olan kelimelere sözcüklerin eskil ve yeni biçimlerini karşıya koyan özellikler, zamansal değerler alanını oluşturur (karşılaştırın: 'dudak' – 'leb', 'uçak' – 'tayyare' vs.). Kullanım alanı tarafından şartlandırılmış dil birimlerinin özellikleri, stilistik değerler alanını oluşturur (karşılaştırın: 'haber vermek' – 'bildirimde bulunmak' vs.). Sıklık oranından doğan dil birimlerinin özellikleri, istatistiki değerler alanını oluşturur ve saire (Vasilyev, 2012, ss. 76-78).

Dilin tüm birimleri: sözlüksel, dilbilgisel ve sesbilgisel değerlere sahiptirler. Bazı dilbilimciler değeri anlamın statüsü olarak tanımlamakta ve onu şu şekilde belirlemektedir: 'Belirli bir sözcüğün dilbilimsel adlandırma araçlar sistemi içindeki yerini belirleyen içeriği olmayan özelliklerin toplamıdır. Bir anlamın statüsü, onun dilindeki gerçek *modus vivendi*'sini açıklar, bu gösterilen gösteren vasıtasıyla karakterize edilmesidir. Statü özellikleri, gösterilenin içeriğine neyin dahil olduğunu tarif etmez, fakat kavramın nasıl ifade edildiğini tanımlar, kavramın bu şekilde ifade edilme biçimleri diğerleriyle karşılaştırılır, bu ifade yöntemini motive eden koşulları, onun yaygınlığı (nicel özellikler), biçimsel (içerikle ilgili olmayan) kurallar ve bu anlamda gösterenin kullanımına ilişkin kısıtlamaları vs. tanımlar" (Nikitin, 1983, ss.76-78).

1.2.3. İşlev

Dilbilimde işlev genellikle bir birimin rolü veya amacı olarak algılanır. Dil birimlerinin işlevleri çok çeşitlidir. En sık rastlanılabilen ve en önemli işlevlerden biri temsili yani representatif işlevdir. Bu işlevi dilin tüm birimleri üstlenir. Sözdizimsel işlevler arasında örneğin cümlenin ögesi olma işlevi söylenebilir (özne, yüklem, tümleç vs.). Yapıcı işlevler çerçevesinde kelime oluşumu, kelime biçimi oluşumu, öbek oluşumu, deyim oluşumu vs. işlevleri anılabilir. Ayrıca dilde biçimsel işlevler de vardır ve bu işlevler genellikle kelimelerin belli bir dil biçimine ait olmasıyla ilgilidir.

Bunun dışında dilin birimlerinin işlevleri ve dilin işlevlerinin arasında da bir bağ mevcuttur. Bu durumda ayrı dil birimlerinin işlevleri genel dil işlevlerinin somut bir gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkar.

İşlevsel ilişkinin temelinde her türlü bağımlılık tarafından koşullandırılmış aktif, dinamik ilişkiler bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, özel bir dilbilimsel bilgi olarak işlevler, değerlerin tersine belirli bir yönelime sahiptir: bir dil birimi, başka bir birimle ilişkili olarak belli bir işlevi yerine getirmektedir.

İşlevler ve anlamlar arasında da doğrudan bir ilişki vardır. Hatta anlamlar bazen semantik işlevler olarak ele alınır. Fakat tezde bu görüş açısı desteklenmeyip anlamlar daha çok gerçek dünyaya ve onun hakkındaki bilgimize göre reprezentatif işlevi yerine getiren temel birimler olarak düşünülmektedir (Vasilyev, 2012, ss. 80-81).

Böylece anlamlar, değerler ve işlevler üç tür dilbilimsel bilgidir, onların sayesinde dilin herhangi bir birimi konuşmacı için anlamlıdır ve ‘anamlılık, ise herhangi bir düzeyin herhangi bir birimin dilsel bir statü elde etmek için yerine getirmesi gereken temel koşuldur’ (Beanveniste, 1965, s. 132). Ancak dilbilim bilgisine ek olarak, dilsel biçimlerde (kelimelerde, deyimlerde, dilbilgisel biçimlerde) ifadesini bulamayan dildışı, ansiklopedik bilgi de mevcuttur ve bu bilgi de temel olarak dil yoluyla iletilir. Bu yolu ise gerçekleşmiş anlamlar oluşturur.

1.2.4. Gücül ve Gerçekleşmiş Anlamlar

Dilbilimde gücül anlam ile konuşma sırasında gerçekleşmiş anlamın arasındaki farka dikkati ilk çekenlerden Rus bilim adamı Potebnia (Potebnia , 1958) olmuştur. O daha 19. yüzyılında kelimenin genel ve bağlamda somutlaştığı anlamlardan bahseder.

Bu görüş günümüzde pek çok bilim adamı tarafından paylaşılmaktadır. Dilsel içeriğin (başka deyişle, sözlüksel ve dilbilgisel anlamların) dünya bilgisini oluşturmanın, saklamanın ve iletmenin bir aracı olduğuna inanılmaktadır. Belirli sınırlar içinde dilsel içerik, tüm konuşmacılar için ortaktır: Bu aslında her şeyden önce, iletişim sürecinde karşılıklı anlayışı sağlayan bir faktördür. Fakat dilsel olmayan düşünce içeriğiyle (dünya hakkında sözel olmayan bilgisi ile) durum oldukça farklıdır. Farklı insanlar için hatta bir insanın bile yaşamının farklı dönemlerinde onun hacmi ve niteliği, özdeş olmaktan çok uzaktır ki bunun elbette insanların karşılıklı anlaşmasını etkilememesi mümkün değildir: konuşmacıların ansiklopedik veya özel bilgilerinin seviyeleri ve nitelikleri

birbirine ne kadar yakın olursa, aralarındaki karşılıklı anlayışın derecesi o kadar yüksektir, ancak bunun tersi de geçerlidir (Vasilyev, 2012, ss. 81-82).

Özellikle konuşmada sözlüksel anlam (dilbilgisel olduğu gibi) dil dışı semantiği, belli bir mesajı oluşturmak ve iletmek amacıyla kullanılır (Koduhov, 1974, s. 158) ve özellikle konuşmada somut bir anlamla doldurulur, yani bilincimizde, verilen anlamla ilişkili kavramının içeriğini ve ilgili çağrışımsal bilgiyi uyandırır.

Dildışı ile dilselin arasındaki o eşleştirmenin ne şekilde gerçekleştiği sorusu aslında halen cevap bulamamıştır. Modern dilbilimde, bu problemi çözenin iki yolu vardır: Bazı bilim adamları bu sorunu dilsel anlamın içinde zorunlu (nükleer) ve potansiyel (olasılıklı) bileşenlerini ayırarak çözmeye çalışır, diğerleri ise bu tezde de benimsenen yoldan giderek, dilsel (gücül) anlam ve konuşma (gerçekleşmiş) anlamını ayırt ederler (Vasilyev, 2012, s. 83).

1.2.5. İçerim ve Sezdirim

Metnin içindeki kelime ile ilişkili olan (yani gerçekleşmiş anlamıyla) gönderge hakkındaki bilgiler, iki kısımdan oluşmaktadır: ilki onun vazgeçilmez, amaçlanan belirtkelerden (içerim nitelikleri) ve örtük olarak canlandırılan, bağlam tarafından güncellenen veya bağlam içinde açıkça adlandırılan bir kısım sezdirimsel özelliklerdir. İçerimsel olanlar, dil bilgileri alanına aittir, yani belli bir anlamın içinde sabitleştirilmiş bilgiye aittir; sezdirimsel olanlar ise dil dışı bilgiler alanına aittir. Başka bir deyişle, belli bir anlamın sabitleştiremediği fakat sadece varsaydığı anlamsal potansiyel alana aittir. Bu açıdan bakıldığında, sezdirim kendi semantiğinin bir parçasını oluşturmaktan çok onun güç alanını oluşturur ve daha çok bağlamda kendini gösteren bir unsurdur (Nikitin, 1983, ss. 25- 27).

Sternin'in (Sternin, 1985, s. 31) görüşüne göre, dünya hakkında dilsel bilgi, dilsel olmayan, yani bilinçte dilsel olmayan bir biçimde var olan bilgiye direnir. Dilsel bilgiler sözcüklerde ayrı anlamsal bileşenler olarak saklanırken dilsel olmayan bilgiler ise sözcüklerde herhangi bir bileşen oluşturmadan bir kişinin zihninde somut, duyuşal-görsel bir biçimde saklanır. Böyle ikililikte dilsel anlamın seçici doğası kendisini gösterir. Dilsel anlamda adlandırılan göndergenin özelliklerinden ancak bir kısmı

sabitleştirilir ve anlamın içerimini oluşturur. Diğer özellikleri ise, bu içerime göre dil dışı bilgiye ait kalarak anlamın sezdirimini oluşturur ve kendilerini ancak konuşmada gerçekleştirir. Birçok dilbilimci kelimenin dilsel anlamını gerçekleşmiş anlamına çeliştirir.

Dilsel anlamlar ile dilsel olmayan içeriğin etkileşim alanı bir cümledir. Bu etkileşimin bir sonucu olarak cümlenin anlamı, dilin kurucu birimlerinin anlamı ile belirlenir, yani konuşmada gerçekleşen dilsel anlamlardan oluşur. Dilsel anlamların ve bunlara karşılık gelen kavramların gerçekleştirilmesi aslında çok karmaşık bir düşünme sürecidir. Kavramı gerçekleştirmek, onu konuşan öznenin gerçek varsayımlarıyla özdeşleştirmek demektir, dolayısıyla da onu bireyselleştirmektir; kavramı bireyselleştirmek ise onu eşzamanlı olarak yerleştirmek ve nicel olarak ölçmek demektir. Ayrıca uzamsal ve zamansal yerleştirme ve nicel ölçmenin yanı sıra söz konusu iletişimsel eylem için önemli olan gönderge hakkındaki bilgilerin, gerçekleştiriciler tarafından belirlenmesi ve vurgulanmasını da içerir (Vasilyev, 2012, ss. 81-90). Örneğin, ‘ev’ kelimesinin ana dilsel anlamını ‘olağan hayat, iş ve insan faaliyeti için bir yapı’ kavramı oluşturur (mesken evi, kültür evi, tatil evi vb.). Evler hakkındaki insanın diğer tüm bilgileri (inşa edildikleri malzeme, şekilleri, büyüklükleri vs.) dilsel olmayan bilgiler alanına aittir ve anlamın sadece olasılık potansiyelini oluşturur. Dilsel ve dilsel olmayan bilgilerin bu karşıtlığı, büyük ölçüde koşulludur, çünkü Apresyan’a (1995, s. 68) göre bir anlamın sezdirimi diğer anlamların içerimini oluşturabilir.

Konuşma eylemlerindeki gerçekleşmeye, hem içerimi oluşturan bileşenler hem de dilsel anlamın sezdirimini oluşturan bileşenler tabii olabilir. Bu yüzden gerçekleşmiş anlamı tanımlamak veya onu sabitleştirmek hemen hemen imkansızdır. Gerçekleşmiş anlama en yakın olan dilin tarihsel gelişiminin sonucu olarak ortaya çıkan ve genellikle açıklayıcı sözlükte verilen genişletilmiş anlamdır. Fakat gerçekleşmiş anlam her zaman bireysel olduğu için üzerinde onu ürettiği kişinin varlığını da taşır ve bu hususta herhangi bir sözlüğün sabitleştirdiği anlamdan biraz da olsa farklıdır. Dolayısıyla gerçekleşmiş anlamı her ayrı konuşmacı için tespit etmek bugünkü şartlarda imkansız gibi görünmektedir.

Gösterilen nesneyle ilgili ve dilsel anlamda sabitleştirilmemiş bilgiler, yani sezdirimin bileşenleri, sözlük birimlerinin tanımlayıcı işlevlerinde kullanımı ile en açık biçimde

gerçekleşmektedir. Örneğin, ‘Korkma, çünkü sen bir erkeksin!’ cümlesinde ‘erkek’ kelimesinin sezdiriminde ‘cesur’ anlambirimciğinin de olması açıkça görülmektedir. Aynı anda sezdirimin hemen birkaç bileşeni gerçekleştirilebilir (örneğin: ‘Adamsın!’ cümlesinde ideal veya ideale çok yakın adam kavramına giren tüm özellikler gerçekleşir. ‘Ne biçim adamsın!’ cümlesinde ise olumsuz sezdirimin özellikleri gerçekleşir vs.). Ancak sezdirimin tüm içeriğinin, belirli bir kelimenin gösterdiği nesneye ait insanın tüm bilgisinin bir sözcüde tamamen gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir; bunun için geniş bir bağlam gerekir. Bu yüzden temel iletişim biriminin metin olduğunu iddia etmek çok olasıdır, çünkü sadece metinde belli bir konuşma bir bütün olarak verilir ve iletişimin kendisi de bitmiş bilgi eylemi halini edinir (Kolşanski, 1980, s. 62).

Kelimeler bağlamında bir başka konu mecazi kullanımdır ancak bu konu ayrı bir araştırma gerektirdiği için burada sadece kısa bir açıklamaya yer verilecektir: Sözcüğün mecazi kullanımıyla, yeni nesnenin adlandırılmasında (ve tanımlanmasında) uygulanan anlamın içerim ve sezdirim bileşenlerinin bir kısmı gerçekleştirilir ve paralel olarak bu nesnenin doğrudan adlandırılması ise onların anlamsal gerçekleşmesinin temelini oluşturur. Örneğin., (kıza söylenen) ‘Tilki gibi!’ Bu cümledeki ‘tilki’ kelimesinin anlamı ‘genç kız’ (diğer adlandırmanın üzerine geçtiği kişinin ismi) ve ‘kurnaz, açık göz’ (kişiyi adlandırmak için kullanılan hayvan isminin sezdirimsel özellikleri) bileşenlerden oluşmaktadır, ayrıca da bu sözcüde sadece sezdirimsel özellikler gerçekleşmektedir. Metaforik anlamın mecazi gücü, dışarıdan getirilen bileşenlerinin sıradışı, taze ve güncel olmasında saklıdır. Sıradışılığı azaldıkça, metafor olağan adlandırma birimine (masa ayağı, kapı kolu vb. gibi) dönüşür (Vasilyev, 2012, s. 90).

Sonuç olarak belirtilmesi gerekenler şunlardır: sözcüde bileşimindeki dilsel anlamın gerçekleştirilmesi, katı olarak belirlenmiş anlambirimcik demetinin basit bir değişimine indirgenemez. Bu süreç, elbette konuşmada yer alır, ancak onunla birlikte başka bir durum da söz konusudur: Dizge birimleri olarak anlama dahil olmayan bilgiler durum ve bağlam yardımıyla anlama dahil edilir. Böylece, konuşma sürecinde dilsel anlamlar sadece içlerindeki gösterge içeriklerini gerçekleştirmekle kalmaz, aynı zamanda gösterilene ait ama içlerinde sabitleştirilmemiş bilgilerin bir kısmını emerler ve genellikle bu kısım sözcüğün iletişimsel bir görevi olarak öngörülür. Bu nedenle,

konuşma anlamı, içinde gerçekleşmiş dilsel (gücül) anlamdan genellikle daha zengin olur.

1.2.6. Anlamın Yapısı

Canlı iletişimde insanlar genellikle soyut anlamlarla veya birbirinden ayırt edilmiş anlamlarla değil, kelime biçimlerinin somut anlamlarıyla yani anlambirimcik demetleriyle ilgilenirler. Anlambirimcik demetleri genellikle çok karmaşık bir iç yapıya sahiptir. Her şeyden önce, bu yapıda en önemli üç taraf ayırt edilebilir. Bunlar düzanlam (denotatif), rasyonel veya signifikatif (kavramsal içerik) anlam ve yan anlam veya pragmatik anlam. Bazen bu yapıya dördüncü de eklenir – sistem yönü veya sözdizimsel: yani bir göstergenin sistemin diğer göstergeleriyle olan ilişkileri. Anlamın signifikatif yönü göstergenin gösterdiği nesnenin kavramıyla korelasyonunu yansıtır, yani nesnenin ancak temel ve çoğu zaman duyuşsal olarak algılanamayan özelliklerini içerir. Düz anlam genellikle göstergenin gösterdiği nesnenin nosyonuyla korelasyonunu ifade eder. Bunun dahilinde genellikle duyu organlarıyla algılanabilen ve nesne bilgileri bünyesinde merkezi olmayan nitelikler yani somut kavramsal ve mecazi-duyuşsal düşüncenin bir sonucu bulunmaktadır. Anlamın pragmatik yönü, göstergenin konuşucu ve belli bir iletişimsel durumla korelasyonunu gösterir. Burada bütün öznel bilgiler saklıdır: değerlendirme, tutum, karmaşık yan anlamlar sistemi, duygular vs. (Kobozeva, 2012, s. 85). Son olarak sözdizimsel anlam, göstergenin dil sisteminin diğer göstergeleriyle korelasyonu ile ilgilidir. Fakat bu yön dilbilimciler tarafından genellikle değer kavramıyla özdeşleştirilir ve bu yön daha çok kelimelerin üslupsal özelliklerini (biçimsel anlamlar), örneğin, kitap dili, konuşma dili, sokak dili vs. içerir. Bu yüzden anlamın yapısına bu son yön ancak şartlı olarak dahil edilebilir ve genellikle biçembilim tarafından ele alınır (Varpahovich, 2003, s. 19). Aşağıda anlamın her yönü biraz daha detaylı incelenecektir.

1. Signifikatif anlam (kavramsal içerik).

Bu anlam, gerçeklikle değil, fakat gerçeğin insan aklındaki yansımasıyla bağlantılıdır. Bir sözlük biriminin özü genellikle insanın bilişsel faaliyetinin ürünü olarak ortaya çıkıp belirli bir soyutlamayı temsil etmektir. Bu anlamda, kelime, rasyonel bilişin sonuçlarını birleştirir ve onları diğer niteliklerden arındırır. Kelimenin anlamında tüm nesne değil,

sadece onun az sayıda niteliği veya özelliği, hatta bazen sadece biri bulunur. Dolayısıyla kelimenin özniteliği, kelimenin ifade ettiği nesnenin en önemli özelliklerinin bütünüdür.

“Bir kelimenin özniteliği, sadece bu kelimenin adlandırdığı bir varlıklar sınıfının ayırt edilebilmesi için gerekli nitelikler olarak değil, aynı zamanda uygulanabilirlik için gerekli ve yeterli koşulların dizisi olarak yani bir nesnenin bu kelimeyle adlandırılabilmesi için gereken şartların minimumu olarak da gösterilebilir” (Kobozeva, 2012, ss. 85-86).

2. Düzanlam.

Kelimenin düz anlama sahip olması, düşüncenin nesnelliği ve onun dünyaya açıklığıyla ile belirlenir. Bir sözlük biriminin dilsel anlamında yansıtılan nesnel dünya aslında çok geniştir. İlk bakışta sadece gerçekten algılanabilen dil dışı gerçekliğin nesnelere düz anlama sahip oldukları düşünülebilir fakat bu doğru değildir. Düz anlama duygular, hisler, psikik durumlar, nitelikler, ilişkiler ve diğer doğrudan algılanamayan göstergeler de sahiptir.

Düzanlam kavramı iki açıdan ele alınabilir.

İlk olarak düzanlam, birimin özniteliğini oluşturan özellikleri içeren nesnelere kümesi olarak tanımlanır. Bu yorumda, düz anlam, Carnap’ın kaplam terimi ile eş anlamlıdır. Bu şekilde kelimelerin çoğu için düzanlamsal katmanının yorumlanması signifikatif katmanına izomorf olacaktır (Kobozeva, 2012, ss. 86-88).

Diğer taraftan düzanlam, bir anadili konuşmacının bilincinde söz konusu kelimeyle ilgili bir varlıklar sınıfının tipik, standart bir temsilcisi olarak tanımlanır. Söz konusu temsilci, basmakalıp yada ilkörnekle olarak ortaya çıkar. Örneğin, Ruslarda ağaç kelimesinin bu yorumdaki düz anlamını ‘huş ağacı’ oluşturur.

Kelimenin ikinci anlamdaki düz anlamı, öznitelik gibi, gerçekliğin nesnelere zihinsel bir yansımasıdır, ama aynı zamanda öznitelikle kıyasla, nesne hakkında bölünmemiş, bütünsel, yansıma süzgecinden geçirilmemiş, fazla üzerinde düşünülüp durulmamış bir fikirdir, oysa öznitelik, nesne hakkında belirli bir özellik kombinasyonu olarak rasyonel, analitik bir fikirdir.

3. Pragmatik anlam.

Kelimenin anlamının signifikatif (kavramsal) ve denotatif (düzanlam) yönleri gerçek

veya hayali dünyanın nesnesini yansıtmaktadır. Bu iki yöne karşı çıkan bir üçüncü anlam katmanı bulunmaktadır - pragmatik veya edimbilimsel yön. Bu anlam yönü sayesinde kelimeyi kullanan kişi gösterilen nesneye, iletinin muhatabına ve aynı zamanda bu sözlük birimine özgü ve onun yardımıyla gerçekleştirilebilecek konuşma eylemlerini gösterebilmektedir.

Ducrot'ya göre, dil sadece bilgi iletmek için kullanılan basit bir araç değildir. Dil, "sözlük ve sözdiziminde saklanan bir insan ilişkileri kodunu da kapsar" (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, s. 275) ve bu kodu şüphesiz anlamın pragmatik kısmını temsil eder.

Genel olarak anlamın pragmatik katmanı dört gruba ayırt edilebilir: konuşucunun gösterilene olan ilişkisi, konuşucunun muhatabına olan ilişkisi, sözlük biriminin edimbilimsel işlevler hakkındaki bilgi ve yan anlamlar (Kobozeva, 2012, ss. 91-98).

Konuşmacının Gösterilenle Olan İlişkisi

Çoğu kelime gösterilene olan konuşmacının ilişkisiyle ilgili herhangi bir bilgi içermez. Örneğin, 'kedi', 'öğretmen', 'okul', 'vişne', 'bakmak' vs. Ancak yukarıdaki kelimelerin anlamları ile kıyaslandığında, konuşmacının gösterilen nesneye yönelik duygusal olarak değerlendirme tutumunu yansıtan bir bileşen içeren kelimeler vardır. Örneğin, 'bakmak', 'dikilmek' ve 'süzmek' kelimeler arasında konuşmacı açısından bir fark söz konusudur. Bu fark konuşmacının kendi duygusal tutumu ile ilgilidir. Fakat pragmatik bileşimi olarak konuşmacının tutumunu içeren kelimeleri, değerlendirici tutumun düz anlama veya özniteliğe ait olduğu kelimelerden farklı tutmak lazım. Örneğin, 'sevmek', 'hoşlanmak' gibi kelimeler veya 'iyi', 'kötü' gibi kelimeler. İlkinde konuşucu kendi duygularını göstermek isterse bu kelimeleri farklı ses tonuyla veya mimikle söyler. Diğerinde ise değerlendirme direkt ve dolaysız yapıldığı için hem denotatumu, hem signifikatumu hem de pragmatik bileşenleri bu tür kelimelerde tamamen değerlendirmeden ve konuşmacının tutumundan ibarettir. Ayrıca 'misafirperver' veya 'korkak' gibi kelimeler de farklı açıdan ele alınmalı çünkü toplumda gelenek olarak misafirperver olmak iyi sayılır ve takdir edilir, korkaklar ise kınanır ve sevilmez. Bu yüzden burada konuşmacının tutumu daha çok örf ve gelenekle belirlenir ve çoğu zaman kişisel değildir, veya bunları söylerken insan başka bir tutum içinde olabilir (Kobozeva, 2012, s. 88).

Konuşucunun İletinin Muhatabıyla Olan İlişkisi

Bazı kelimelerin pragmatik kısmında, konuşmacının iletinin alıcısı ile olan ilişkisi hakkında bilgi bulunabilir. Örneğin, konuşmacının muhatabına göre kendi statüsünü nasıl değerlendirdiği ve muhatabına karşı hangi duygular beslediği ile ilgili bilgiler. Örneğin, ‘Ahmet’in anası gelmiş.’ ve ‘Ahmet’in annesi gelmiş’. Konuşmacının Ahmet’e olan tutumunun hangisinde daha ılımlı olduğu gayet net anlaşılabilir.

Konuşmacının alıcıya olan ilişkisi ayrıca arasına koyduğu mesafe açısından da ele alınabilir. Apresyan (Apresyan, 1995, ss. 645-646) kendi çalışmasında özel alan terimini sunar ve bu özel alana konuşmacı kendisi ve fiziksel, ahlaki ve entelektüel olarak ona yakın olan her şey dahildir. Bu yakınlığı içeren kelimeler, biçimbirimler ve hatta öbekler vardır. Örneğin, ‘Hocam!’ ve ‘Öğretmen Bey!’ Ancak mesafe açısından daha yakın kelimeler illa konuşmacının özel alanına dahil olmak zorunda değildir. Bu yüzden edimbilim açısından söz konusu mesafeye dair bilgiler ancak tüm bağlama bakılarak daha net bir şekilde tespit edilebilir.

Sözlük Biriminin Edimbilimsel İşlevler Hakkındaki Bilgi

Bir kelimenin pragmatik işlevleri, bir konuşmacının bu kelime yardımı ile gerçekleştirebileceği konuşma eylemleridir. Bir sözcüğün pragmatik işlevi hakkında, yalnızca konuşmada kullanılan sözcenin bileşiminde konuşmak mümkündür. Normalde bir kelimenin kullanımından doğan edimbilimsel işlevler yelpazesi onun sözlüksel anlamından kolayca çıkarılabilir. Örneğin, meslekleri adlandıran kelimeler iki önemli işlevi vardır: Adlandırma ve hitap etme.

Buna ek olarak, sözlük birimi, olağandışı pragmatik işlevlere, yani doğrudan sözlüksel anlamından çıkarılmayan işlevlere veya belirli bir işlevde kullanımla ilgili özel kısıtlamalara sahip olabilir. Örneğin, iki kelimededen – ‘hoca’ ve ‘okutman’ – ikincisi, görevini yerine getirirken meslek sahibine hitap etme işlevinde kullanılmaz. Kullanımdaki bu kısıtlama, kelimenin sözlük anlamına dayanarak açıklanamaz. Bu kısıtlama sözcükle ilgili pragmatik bilgilerin bağımsız bir ögesidir.

Kelimenin Yan Anlamları

Kelimenin pragmatik kısmına ait olan bir başka önemli sözlüksel bilgi türü çağrışımlar olarak da adlandırılan yan anlamlarıdır. Bir kelimenin çağrışımları olarak, ‘bir kelimenin anlamının ilgili nesnenin veya gerçekliğin olgusunun belirli bir dilsel toplulukta kabul edilen değerlendirilmesini temsil eden oldukça önemsiz ama istikrarlı

nitelikleri'dir (Apresyan, 1995, s. 159). Bu nitelikler kelimeyle ilgili kültürel geleneklerini ve bu toplulukta söz konusu nesnenin kullanımıyla ilgili egemen düşüncesini (Apresyan, 1974, s. 67); veya Bartminski'nin (akt. *Kobozeva*, 2012, s. 96) dediği gibi önyargıyı oluşturan “bu toplulukta yaygın olan çağrışımların bütünü” ifade eder. Yan anlamları konuşmacıdan daha çok dil toplumuna aittir. Örneğin, hemen hemen tüm Türkler için ‘Ruslar – Ruslardır’ cümlesi aynı şey ifade edecektir ve dil açısından bu otolojik ve totolojik cümle anadili konuşmacıları için aslında çok anlamlı ve genel olarak aynı bilgiyi bildirmektedir.

Sözlük biriminin yan anlamsal özelliklerine ayrıca onun makul sözdizimsel ortaklarının sayısının daraltılmasını ekleyebiliriz. Örneğin: ‘O bekar ama gamsız’ cümlesi çok garip gelir, çünkü normalde bekar kelimesinin yan anlamları arasına ‘kayıtsız’ ve ‘gamsız’ da girmektedir, bu yüzden onların karşıt olarak kullanılması mümkün değildir.

Çağrışımlar her dilde özgündür. Yabancı bir dile ait kelimenin yan anlamları konuşmacı tarafından çoğu zaman bilinmemektedir ve bu nedenle, kendi dilindeki kelimedenden gelen kötü çağrışımlardan kurtulmak için dile eş anlamlı ödünç bir kelime alınır ve bu kelime genellikle geldiği ülkeyle ilgili çağrışımları edinir.

Farklı kültürlerde dünyanın aynı olguları çok farklı yan anlamlarına sahip olabilir. Örneğin, Araplar için ‘çöl’ veya ‘buz’ kelimeleri ne ise, kuzeyde yaşayan insanlar için kesinlikle öyle değildir. Hatta bir dil topluluğunda bile bireyler arasında yan anlamları farklılık gösterebilir (Duman, 2015, ss. 49-50).

Aynı dilde, anlamı yakın olan kelimeler için, çağrışımlar çok farklı olabilir. Örneğin, ‘örgüt’ (terörizm), ‘kurum’ (devlet işi); ‘köpek’ (sadık), ‘it’ (kötü) vs.

Apresyan'ın kaprisçilik ve öngörülemezlik olarak adlandırdığı çağrışımların bu özelliği, sözlük biriminin anlamını tanımlarken bunların belirtilmesini zorunlu kılmaktadır (Apresyan, 1974, ss. 67-68).

Anlam yapısını inceleyen ve açıklayan başka teoriler de vardır ve bu teorilere göre anlamın yapısı başka açılardan açıklanır. Fakat bu çalışmada, anlam, göstergenin referans teorisine göre bir ilişki olarak ele alındığı için anlamın yapısı yukarıda gösterildiği gibi kabul edilmiştir. Ayrıca araştırmacının fikrine göre dil öğretiminde de böyle anlam yapısının kullanımı daha kullanışlı ve uygundur.

1.2.7. Anlam Türleri

Anlamla ilgili hemen hemen her hususta olduğu gibi anlam türleri konusunda da tek fikirlilik söz konusu değildir. Farklı dilbilimciler farklı gerekçelere dayanarak farklı anlam türlerinden bahsetmektedir. Rus anlambiliminde ilk olarak anlam türlerinin tipolojisini teklif eden Vinogradov (Vinogradov, 1977) , anlam türlerini dörde ayırır:

1. Temel veya birincil ve türevsel veya ikincil adlandırıcı anlamlar (çok anlamlı bir kelimenin içindeki türevsel ilişkilerin türüne göre) ('yağmur damlaları' ve 'göz damlaları');
2. düz ve mecazi anlamlar (nesne-kavram korelasyonunun karakterine göre) ('soğuk akşam' ve 'hayatın akşamı');
3. doğrudan adlandırıcı ve ifade edici (arasında eş anlamlı) anlamlar ('güzel' ve 'dillere destan');
4. sözdizimsel olarak özgür ve özgür olmayan anlamlar: deyim olarak bağlı ('tırnaklar, sakal, saçları uzatmak'), işlevsel sözdizimi açısından sınırlı ('Pencereler bahçeye bakıyor'; 'Aferin sana!') ve yapı tarafından şartlandırılmış anlamlar ('bir şeyden anlamak', 'bir şeye üzülme').

Vinogradov'un önerdiği sözlüksel anlamların tipolojisi, daha sonra birçok bilim adamı tarafından ele alınarak geliştirilmiştir, fakat onun önerdiklerinde büyük ölçüde değişiklikler olmamıştır.

Vasilyev (2012, ss. 107-109), dilsel anlamların temel işlevsel türlerinin, kelimelerin türlerine göre ayırt edilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu türler arasında, ilk olarak, görevli ve görevsiz kelimelerin anlamları, ikinci olarak, nominatif ve deiktik kelimelerin anlamları ve üçüncü olarak nesne ve sıfat gösteren kelimelerin anlamlarını sıralanabilir.

Kobozeva (2012, ss. 55-73), dört parametreye dayanan bir anlamlar tipolojisini teklif etmektedir. Parametreler ve anlam türleri aşağıda gösterildiği gibidir.

1. Seviye aidiyeti: Anlamın taşıyıcı olan dil ifadeleri veya söz parçaları, dilin bir sistem olarak seviyelerinden birine veya bir söylem çözümlenmesinin düzeylerinden birine aittir. Buna göre, anlamlar, belirli bir seviyedeki birimlerle ilişkilerine göre sınıflandırılabilir. Yeniden sunulabilen yani insanın belleğinde hazır olarak saklanan dil

birimlerinin anlamları iki gruba ayrılabilir: Anlambirim anlamları ve kelime anlamları (deyimlerin anlamları dahil olmak üzere).

Yeniden sunulamayan, yani bellekte hazır olarak saklanmayan, sadece konuşma aktivitesinde yer alan dil ifadelerinin anlamları ise cümle anlamları ve metin anlamları gibi çözümlenmelidir.

Cümle anlamı araştırmalarında bazı dilbilimciler Frege ilkesini kullanmaktadır. Bu ilkeye göre cümlenin anlamı, parçalarının anlamlarının toplamıdır ve belli bir kurala göre içerdđi kelimelerin anlamlarını sırayla harmanlayarak oluşur. Fakat burada vurgulanması gereken nokta şu ki, daha yüksek seviyeye ait olan birimin anlamı onu oluşturan daha küçük seviye birimlerinin anlamlarının toplamına indirgenemez. Buna göre cümlenin anlamı onu oluşturan kelimelerin anlamlarının ve arasındaki sözdizimsel ilişkilerin toplamı değildir. Aynı şekilde bir kelimenin anlamı sadece onu oluşturan anlambirimlerinin anlamlarının toplamı değildir. Buna örnek olarak pejoratif anlam verilebilir (mesela ‘köylü’ sözcüğündeki küçümseyici bileşen).

2. Anlamın genelleşme derecesi. Aynı ifadenin, bir dil birimi, soyut olarak mı yoksa özellikle konuşma birimi yani bir sözce olarak mı ele alındığına göre farklı anlam türleri ile ilişkilendirilmesi mümkündür.

Sanal yani gücül dilsel anlamın hacmi genellikle oldukça büyüktür (örneğin, açıklayıcı sözlükteki ‘baş’ sözcüğünün makalesi, bu kelimenin anlamının hacminin fiziksel olarak ne kadar büyük olduğunu yansıtır). Bu kadar büyük olunca dilsel anlam belirsiz kalır. Aynı zamanda bu sanal dilsel anlam sosyaldır ve özellikle bu niteliği bir dil konuşanların birbirini anlamasını sağlamaktadır. Bu sanal dilsel anlam genelleşme ekseninde iki kutuptan biri olup en genelleşmiş anlamı temsil eder.

Diğer taraftan konuşma sırasında ele alındığında bir kelime veya cümlenin anlamı her zaman somuttur, çünkü her konuşmacı veya dinleyici, söylediklerine veya algıladıklarına tamamen belirli bir içerik bağlamaktadır. Konuşma eyleminin belirli bir durumunda kullanılan sözcenin sahip olduğu anlam, bu sözcenin gerçekleşmiş anlamını oluşturur. Ve bu gerçekleşmiş anlam, anlam ekseninde ikinci kutbu temsil eder.

Dilsel göstergenin gerçekleşmiş ve gücül anlamları eytişimsel olarak birbiriyle ilişkilidir. Gücül anlam, gerçekleşmiş anlamların bir soyutlamasıdır, onların üzerine

kuruludur, fakat diğer yandan gücül anlamlar gerçekleşmiş anlamlar için bir temel olarak hizmet eder.

Bu iki kutup arasında – gerçekleşmiş ve gücül anlamlar – bir ara anlam yani nispeten gerçekleşmiş anlam çıkarılabilir. Nispeten gerçekleşmiş anlam, ancak anlambirimlerde ve kelimelerde olabilir fakat cümle için böyle bir anlamı tespit etmek mümkün değildir. Nispeten gerçekleşmiş anlam, bir sınıf bağdaşık kullanımla ilişkili bir anlamdır. Sözcüklerin veya anlambirimlerin tüm kullanımları çeşitli homojen kullanım sınıflarına bölünebilir ve her sınıfta sözcük veya anlambirimin aynı anlam taşıdığı kabul edilir. İki farklı kullanımda anlamların kimliğini ve onların aynılığını tanımak, ana dili konuşanların dil yeteneğinin bir parçasıdır. Örneğin:

- 1) masanın başında, yatağın başında;
- 2) çocuğun başı, baş ağrısı;
- 3) beş baş soğan; yirmi baş koyun;
- 4) toplantının başı, devletin başı vs.

Bu nispeten gerçekleşmiş anlamının toplamı, kelimenin gücül dilsel anlamını oluşturur.

3. İletilen bilgilerin niteliği. Bu ölçüte göre dört anlam türü ayırt edilebilir. Bunlar denotatif, signifikatif, pragmatik ve sözdizimsel anlamlardır. Denotatif, signifikatif ve pragmatik anlamlar yukarıda oldukça ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir, bu yüzden bu kısımda kısaca sadece sözdizimsel anlama değinilecektir.

Sözcüğün sözdizimsel yönü veya dil ifadesinin sözdizimsel anlamı, bu ifade ile konuşmanın içindeki diğer ifadelerin arasında ortaya çıkan ilişkiler hakkındaki bilgileri içerir. Genellikle bu, bir dil göstergesinin kendi çevresinden talep ettiği farklı durumlardır. Günümüzde bu tür anlam, kelime seviyesinde ayrıntılı olarak ele alınmış, fakat cümle bazında neredeyse hiç araştırılmamıştır. Göstergenin sözdizimsel anlamı, anadili konuşucuları için konuşma sırasında ne tür göstergelerin ortaya çıkacağını tahmin etmek imkanını mümkün kılar.

4. Belli bir bilgi türüyle ilişki. De Saussure'den önce bazı dilbilimciler kelimenin “yakın” ve “uzak” anlamlarını ayırmıştır. Günümüzde kelimenin ‘yakın’ anlamı, bir dilin tüm konuşanlarının bu kelimeyle ilişkilendirdiği bilgidir. Kelimenin ‘uzak’ anlamı ise, dil dışı içeriğe hitap eden ve genellikle sözcüğün anlamıyla ilgili olan bilimsel,

ansiklopedik bilgiler ve konuşmacının zihninde onunla ilişkili bireysel çağrışımlar olmaktadır.

Her bir insan için kelime, bireysel yaşam deneyimlerine dayanarak gelişmiş belirli bir imgeler ve varsayım sistemiyle ilişkilidir. Bazı durumlarda dilbilimsel bilgiyi dil dışı bilgiden ayırmak hiç de kolay değildir. Bu sorun özellikle fiziksel cisimleri ve onların özelliklerini ifade eden somut kelime dağarcığının analizi sırasında ortaya çıkar. Son zamanlarda, ilk bakışta dilsel olmayan daha çok ansiklopedik nitelikte olan bilgilerin açıklayıcı sözlükteki kelime yorumlarına eklenmesi daha sık görülmeye başlamıştır çünkü dilbilimciler, konuşanların bir kelime kullanırken o kelimenin dilbilimsel anlamına giren özelliklerden daha çok ayrıntı ve farklı nitelikler kullandıklarını fark etmişlerdir.

Deneyimden çıkarılan dünya hakkındaki bilgi, bir kişinin hafızasında kaotik bir yığın olarak değil, fakat bilişsel psikolojiden dilbilime girmiş ‘çerçeveler’ olarak adlandırılan çeşitli yapılar şeklinde saklanmaktadır. Bir çerçeve, insan deneyiminin belirli bir parçası hakkında bir bilgi takımını temsil eden bir bilgi yapısıdır. Ve sadece bu tanımından anlaşılabilceği gibi bir kelime saf bir dilsel anlamdan daha çok gelişmiş bir haritaya benzer ve bu haritada çok karmaşık ilişkiler söz konusudur.

Başka bir bilim adamı Leech’e göre doğal dillerde: kavramsal (conceptual, denotative, cognitive), çağrışımsal (connotative), sosyal (social), duygusal (affective), yansıyan (reflected), eş dizimsel (collocative), tematik (thematic) olmak üzere yedi tip anlam vardır. Bu anlam türlerine farklı şekil ve oranlarda aynı anda sahip olunabilir (Leech, 1981, ss. 15-20).

1. Kavramsal anlamın bir sözcüğün temel anlamı oluşturur.
2. Çağrışımsal anlam kavramsal anlamın iletişimsel değeridir ve ona kıyasla ikincildir.
3. Sosyal anlam dilin sosyal doğasından çıkar ve farklı varyasyonları barındırır: lehçe, zaman, uzmanlık, statü, tarz, özgünlük.
4. Duygusal anlam konuşmacının kişisel duygularını ve davranışlarını yansıtır.
5. Yansıyan anlam, bir kelimenin anlamından farklı olan başka bir kavramı gösterdiğinde ortaya çıkar.

6. Eş dizimsel anlam, kelimenin eş dizimlileriyle olan ilişkilerden kazandığı anlamdır.

7. Tematik anlam, konuşmacının iletmiş mesajı düzenleme yoluyla belirlenir.

Bunun dışında birleşik anlamından bahseder. Bu anlam türü sosyal, çağrışımsal, duygusal anlamları bir araya getirir (1981, s. 19). Leech'in kavramsal anlamı ve birleşik anlamı, içerim ile sezdirimin karşıtlamına benzemektedir.

Anlam sorunuyla uğraşanların arasında Lyons, Cruse, Alexander gibi ünlü bilim adamları yer almıştır. Dilsel anlamın tanımlamaları, dilsel anlama yaklaşımları ve anlam türleri hakkında daha çok farklı fikir ve görüş bulunmaktadır. Bu çalışmada yukarıda sıralanan yaklaşımlar doğrultusunda ilerlenecektir.

1.2.8. Anlamsal Alan

Anlamsal alan, içeriklerinde ortak noktası olan ve gösterilen nesnelere veya olayların kavramsal, nesnel veya işlevsel benzerliğini yansıtan dilsel birimlerin toplamıdır. Anlamsal alanlar bir dilin sözcük yapısını oluşturur. Trier'e göre bir dili konuşan insan ancak aynı anlamsal alandan diğer kelimelerin anlamlarını bildiği halde bir kelimenin anlamını tam olarak kavrayabilir (akt. Kobozeva, 2012, s. 102). Semantik alan aşağıdaki temel özelliklerle karakterize edilir:

1. Kurucu kelimeler arasındaki anlamsal ilişkilerin olması;
2. Bu ilişkilerin sistemik doğası;
3. Sözlüksel birimlerin karşılıklı bağımlılığı ve birbirini karşılıklı olarak belirlemesi;
4. Alanın göreceli özerkliği;
5. Alanın anlam uzamının gösterilmesinin devamlılığı;
6. Tüm sözcük sistemi içindeki semantik alanların arasında ilişkilerin olması.

Anlamsal alanın üyeleri aralarında daima ilişki kurmaktadır ve bu ilişkiler aşağıdaki gibidir (Kıran ve Eziler Kıran, 2013, ss. 297-301), (Kobozeva, 2012, ss. 103-112):

1. Altanlamlılık (üstanlamlılık). Sözlüksel birimler arasındaki anlamsal içerik ilişkiyi tanımlar. Örneğin: yeşil elma – elma – meyve.

2. Uyumsuzluk, altanamlılık korelasyonu ile yakından ilişkilidir, çünkü bu, aynı üstanamlılıya sahip olan altanamlılıkları bağlayan ilişkidir. Örneğin, ‘anne’ ve ‘baba’, ‘yürümek’ ve ‘koşmak’, ‘rica etmek’ ve ‘emir vermek’ kelimeleri birbirine göre uyumsuzlar ve aynı anda aynı göndergeye ait olamazlar.
3. ‘Kısım-bütün’ korelasyonu. Bu ilişki, bir nesneyi onu oluşturan parçalarına bağlar. Mesela, ‘ağaç’ kelimesi, ‘dal’, ‘yaprak’, ‘gövde’ kelimeleriyle ‘kısım-bütün’ ilişkisi ile bağlıdır. Önceki korelasyonla kıyasla, bütünü hiçbir kısmı tek başına bütünü oluşturamaz (örneğin, bir dal, bir yaprak, bir gövde veya kök bir ağaç değildir).
4. Karşıt anlamlılık. Bir veya diğer anlamda zıt olan kelimelerin arasında olan ilişkidir. Zıt anlamlılık 3 tür olabilir. Tamamlayıcı zıt anlamlılığı uyumsuzluğun bir türü olarak da ele alınabilir çünkü bu korelasyon, bir çift kelimedenden birinin yalanlanması diğerinin doğrulanmasına sebep olduğu takdirde bu kelimeler arasındaki ilişkileri kapsar. Mesela: bekar – evli, uyuyevilmek – uyanmak vs. Vektör zıt anlamlılığı, farklı yönleri olan kelimeleri bağlar. Mesela: girmek – çıkmak, selamlaşmak – vedalaşmak vs. Ve son olarak ölçekli (contrarian) zıt anlamlılığı ilişkileri, bir ölçeğin farklı kutuplarında bulunan ve arasında bir ara öğenin varlığını öngören kelimeleri bağlar. Mesela: büyük – küçük, uzak – yakın, sıcak – soğuk vs.
5. Evrşik ilişkileri, aynı durumu gösteren fakat farklı katılımcıların açılarından ele alan kelimelerin arasındaki bağı betimler. Karşıt anlamlılık türlerinden birisidir. Bu tür anlamsal ilişkide bir sözcüğün anlamı ötekiyle karşılıklı bağlaşım içindedir, çiftlerden birisi ötekini çağırıştırır (İlmer, 2011, s. 126). Mesela: yenmek/yenilmek, almak/vermek, işçi/ işveren, aşağı/yukan, otur/kalk.
6. Anlamsal türetimsel korelasyonu. Bu isim altında, geniş bir korelasyon grubu toplanabilir. Bu şekilde ilişkili kelimeler, çoğu zaman, ancak her zaman değil, türeten ve türetilen olarak türetimsel ilişkiyle bağlıdır. Mesela: dinlemek – dinleyici, (eylem ile onun tipik yapıcısı arasındaki anlamsal ilişki türetim araçlarıyla gösterilmiştir). Fakat farklı dillerde durum farklı olabilir.
7. Çağrışımsal ilişkiler, genellikle psikolengüistik deneyler sonucunda elde edilir. Farklı dillerde bu tür bilgiler ayrı sözlüklerde toplanır. Türkçede maalesef bu tip sözlükler ve benzeri çalışmalar henüz yapılmamıştır. Fakat oldukça önemli bu tür çalışmalara çok ihtiyaç duyulmaktadır, çünkü hem dil öğretiminde, hem bilgisayar dilleri ve yapay zeka

çalışmalarında, hem de psikolojide, budunbilimde ve daha çok bilim dalında bu bilgiler kapsamlı ve hızlı gelişim sağlayabilir.

8. Eş anlamlılık: Bu korelasyon iki veya daha çok sayıda gösterenin bir tek gönderilene göndermede bulunmasını veya bulunmaya çalışmasını tanımlar. Bu tür ilişkiler gelecek bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

1.3. YAKIN ANLAMLI KELİMELER

1.3.1. Eş ve Yakın Anlamlılık

TDK sözlüğünde verilen ve asıl olarak Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğünde yer alan tanıma göre yakın anlamlı kelimeler, gösterdikleri kavram ve taşıdıkları anlam bakımından birbirine yakın olan kelimelerdir: anlaşmak / uyuşmak; devirmek / dökmek; çevirmek / aktarmak / döndürmek; güç / kuvvet; deprem / sarsıntı; darılmak / küsmek / gücenmek / incinmek vb. bk. ve krş. eş anlamlı kelime (Türk Dil Kurumu Sözlükleri). Bu tanımda eş anlamlı kelimelere 'karşılaştırın' diye atıf bulunmaktadır. Atıftan geçerek eş anlamlı kelimelerin tanımına varılmaktadır ve tanım şu şekildedir: eş anlamlı kelimeler, anlamları aynı veya birbirine yakın olan kelimeler (Korkmaz, 2010, s. 92, 243). Hemen bu tanımlardan hareketle ortaya birçok soru çıkmaktadır: Yakın ve eş anlamlı kelimelerin arasındaki sınır nerededir? Eş anlamlı kelimeler gerçekten var mıdır? Yabancı dillerden geçen kelimeler yerli kelimelerle eş anlamlı sayılabilir mi? Kelimeleri eş anlamlı adlandırarak içinde bulunan küçük ama önemli farkları yok etmek anlamına gelmez mi? Bu soruların dilbilimsel açıklamalarına girmeden önce şunu belirtmek gerekir: Dil bilimi açısından anlamca birbirine tamamen denk gelen kelimelerin sayısı çok azdır. Bugünlerde eş anlamlı sayılan sözcükler, genellikle bazı sosyal ve dilsel nedenlerden dolayı anlamlarının özelliklerinin silinmesiyle beraber ortaya çıkmıştır (Çoban, Polatcan, 2020). Türkçede belki de en sık rastlanan olgu, ödünç kelimeler arasındaki eş anlamlılık ilişkileridir. Türkçe, özellikle Arapça ve Farsçadan yaptığı dil alımlarından dolayı bu açıdan çok zengindir: teklif / öneri, kalp / yürek vs. Ayrıca büyük miktarda Fransızcadan ve İngilizceden de ödünç gelen kelimeler, Türkçe kelimeleriyle böyle çiftler oluşturmaktadır: doğrudan / direkt; disiplin / düzen; ajanda / andaç vb.

De Saussure dilbilime farklılık ilkesini getirerek şunları söylemiştir: Bir birimin ayırt edici özellikleri bu birimin kendisiyle birleşir, dolayısıyla da dil sisteminde bir birimin var olmasını mümkün kılan şey, bu birimin diğer birimlerden farklı olmasıdır. Fark, ayırt edici nitelik yaratır, aynı zamanda değer ve birimin kendisini de yaratır (Saussure, 1998, s. 180). Daha önemlisi ise, dilin tüm düzeneğinin sadece aynılık ve farklılıklara dayandığı ve unlardan ikincilerin yalnızca ilklerin ters yüzü olmasıdır (Saussure, 1998, s. 163).

Sistemden kaynaklanan değer, sistem içindeki farklı ilişkilerin neticesi olarak doğar. De Saussure'ün sistemi, bir ayrılıklar sistemidir. Anlam da bu farklılıkların yarattığı bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklar sistemi içinde, göstergenin kendi başına bir anlamı yoktur. Göstergeler, her zaman başka göstergelerle etkileşim ve ilişkide ortaya çıkan farklılıklarıyla anlam kazanır. De Saussure'e göre farklılık ilkesi, dilin temelini oluşturarak her dil birimi için geçerlidir. Her dil biriminin varoluşunu mümkün kılan, diğer dil birimlerinden ne kadar farklı olduğudur. Bundan da çıkarılabilen, dil (ve dolayısıyla da anlam) sadece ve sadece farklılıklara dayanan bir sistemdir (Thibault, 1997, s. 53).

De Saussure'e (1998, s. 179) göre dilde farklılıklar dışında hiçbir şey yoktur. Genel olarak farklılık, arasında kurulan ilişkilerde artılı öğeleri gerektirir, ancak dilde, sistemin artılı öğeleri bulundurmaksızın sadece farklılıklar vardır. Göstergenin hangi tarafını alırsak alalım, her yerde aynı durum egemendir: Dilde, dil sisteminden bağımsız olarak var olan kavramlar veya seslere rastlanılamaz, ancak bu dizgeden kaynaklanan yalnızca anlamsal ve sessel farklılıklar vardır. Göstergenin içerdiği hem kavram hem de ses özdeği, bu göstergenin etrafındaki diğer göstergelerin kavram veya ses özdeğinden daha az öneme sahiptir.

Bütün bunları göz önünde bulundurarak dilde eş anlamlılığa gelince aslında dilde onun pek yaygın olmadığını varsaymak çok doğal ve mantıklıdır. Yine de ilk önce eş anlamlılık nedir diye tanımlamak gerekir.

Cruse'a göre (Cruse, 1986, s.267) eş anlamlı kelimeler ana anlambilimsel özellikleri açısından aynı olup sadece önemsiz niteliklerle birbirinden farklıdır. Harris (Harris, 1973, s.11) eş anlamlılığı, "farklı ifadelerin aynı anlama" gelmesi olarak ele almaktadır. Lyons (Lyons, 1968, s. 446) eş anlamlı kelimeleri eş değerli sözcük dizileri olarak

betimler ve Apresyan (Apresyan, 1974, s.142) eş anlamlı kelimeleri, aynı şekilde tanımlanan, aynı söz dizimsel değer sırasına sahip olan ve cümle içinde birbirinin yerini alabilen sözcükler olarak tanımlar. Jackson'a göre ise (Jackson, 1988, s. 65). sözcükler tüm cümle şekillerinde, aynı anlamı verecek biçimde kullanılıyorsa eş anlamlıdır.

Bazı bilim adamları eş anlamlılığı anlamsal denklik, benzerlik ve birbirinin yerine kullanılabilirlik olarak da tanımlar (Chierchia and McConnel-Ginet, 1990, s. 30). Bu tanımlar, sözü edilen bilim adamlarının eş anlamlılığın var olduğunu kanıtlamaya çalıştığını düşündürmektedir, fakat araştırmacı burada eş anlamlılığın dar anlamıyla kullanılmasının söz konusu olduğunu düşünmektedir.

Buna karşın eş anlamlılığa açıkça karşı çıkan birçok dilbilimci Örneğin, Türkiye'de dilbiliminde eş anlamlılığı reddeden başlıca isimlerden biri Aksan'dır. Hemen hemen tüm yayınlarında dilde tamamen aynı anlama gelen iki kelimenin var olmasının imkansız olduğunu vurgulamaktadır (Aksan, 1974, s.159). "Hiçbir dilde, birbirinin tam aynı, eşit anlama gelen birden fazla yerli sözcüğün bulunmadığı, bütün bilginlerce benimsenen bir gerçektir" (Aksan, 1995, ss. 514-515). Bazı araştırmacılar anlam dışına çıkarak eş anlamlılığı işlevsel denklik açısından eleştirirler. İşlevsel denklik açısından bir kelimenin aldığı ekleri diğerinin de alması veya aynı türeme şekline sahip olması şarttır. Örneğin, 'ev' ve 'hane' eş anlamlı ise 'evli' ve 'haneli' de aynı anlama gelmelidir (Hatipoğlu, 1970, ss. 9-10). Eş anlamlılığı reddedenler arasında bulunan Bloomfield, dil teorilerinin farklı sessel şekillere sahip olan kelimelerin her zaman farklı anlamlara sahip olduğunu çoktandır kanıtladığını eklemektedir (Bloomfield, 1933, s. 145). Goodman ise (akt. Aksan, 2015, s. 74) tamamen aynı anlama gelen birden çok kelime bulunamayacağını mantık açısından ispatlamıştır. Eş anlamlılığı tartışan eş anlamlılığı reddeden veya çok sınırlı olarak kabul eden Hudson, Vasilyev, Kıran gibi dilbilimcilerin sayısı çoktur. Günümüzde modern dilbilimde ise, eş anlamlılığın olmadığını savunan yaklaşım egemendir.

Kavramın bu kadar tartışılmasına karşın eş anlamlılık terimi hemen hemen tüm dilbilim dallarında ulamlaştırma ve tasnif işlemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Aslında tam eş anlamlı olmayan kelimeleri sadece bir veya birkaç faktöre dayanarak eş anlamlı olarak nitelendirmek bazı dilbilimdeki hususlar için, örneğin, kelime grupları veya

anlamsal alanları oluşturmak veya başka dil işlemleri gerçekleştirmek için uygun olabilir.

Yakın ve çok yakın anlamlı kelimeler çoğu sözlüklerde ve literatürde eş anlamlı olarak gösterildiği halde bu tezde, eş anlamlı kelimelerin aslında yakın anlamlı olduğu görüşünden hareket edilmiştir. Bu yüzden de asıl olarak eş değil ama yakın anlamlı olan kelimelerle ilgili tasnifler ve açıklamalar eş anlamlılık başlığı altında toplanmıştır. Bu nedenle, tezin konusu olan yakın anlamlı kelimelere dair bilgiler eş anlamlı kelimeler için yazılmış kaynaklardan da alınacaktır (Duman, 2015, ss. 29 - 37).

Eş ve yakın anlamlı kelimeler söz konusu olduğunda dilbilimde ilk akla gelen ulam anlamsal sınıftır. Bir kelime türüne ait sözcüklerin anlamsal sınıfları, üyeleri ortak ve çoğu zaman değişmez bir anlamla bağlanmış, az çok karmaşık gruplaşmaları şeklinde var olan paradigmatic sözlüksel alanlarıdır. Anlamsal sınıflar bünyesinde sözlüksel-dilbilgisel kategorileri (örneğin, öznellik kategorisi vs.), sözcüklerin eş anlamlı ve zıtanamlı ilişkilerini ayrıca da sözlüksel-anlamsal grupları barındırmaktadır (Vasilyev, 2012, s. 126).

Tezin konusuyla ilgili iki tür paradigma bulunmaktadır: üyeleri eşdeğerli karşıtlık içinde olan diziller (yürümek – sürüklenmek – uçmak – gitmek); ve üyeleri eksik ögeli karşıtlık içinde olan veya bazen kademeli olarak da adlandırılan paradigmlar (hareket etmek – yerini değiştirmek – yürümek – gezmek). Bazen bu iki tür paradigmanın ortak üyeleri olabilir. O zaman onların birleştirilmesiyle ortaya sözlüksel-anlamsal grup çıkmaktadır.

Karaulov'a (Karaulov, 1976, s. 134) göre tematik grupların yapısı sözlüksel-anlamsal grupların yapısından üç noktada farklılık göstermektedir: 1) durumu adlandıran denotatif isimlerin genellikle eş anlamlısı bulunmamaktadır (örneğin: tiyatro, mobilya, posta); 2) bu tür isimlerin zıt anlamlıları genellikle çok spesifikdir (örneğin: şehir - köy, tiyatro-sinema, baş-bacaklar); 3) durumsal karaktere sahip ismin alanında alt anlamlılarının ilişkileri olarak genellikle bir bütünün parçalarının sıralanması söz konusudur.

Eş anlamlılar grubu, genellikle daha karmaşık olan sözlüksel-anlamsal dizilin dahilindeki kelimeler ve işlevlerine eşdeğer deyimlerin minimal paradigmasıdır. Burada yine eş anlamlılığın tanımlarına dönmek gerekir, çünkü bu tanımlara göre iki

farklı görüş söz konusudur: 1) eş anlamlıların tamamen özdeş dil birimleri olarak kabul edilmesi (yukarıda bunun pek mümkün olmadığı açıklanmıştır) ve 2) eş anlamlıların eşdeğer veya çok benzer dil birimleri olarak kabul edilmesi (yani yakın anlamlı kelimeleri eş anlamlı olarak kabul etmesi). Türkçede şu ana kadar yazılmış eş anlamlılar sözlüklerinde hep ikinci görüş açışı kullanılmıştır.

İlk görüşe göre kelimelerin eş anlamlı olabilmesi için kelimeyi yansıtıcı varlık olarak tanımlamak gerekmektedir, çünkü ancak o zaman iki farklı kelimenin eş anlamlı sayılması için tek bir göndergeyi göstermek yeterli bir koşul olacaktır (Vasilyev, 2012, ss. 128-129). Fakat bu tezde kelime, referans teorisi çerçevesinde kabul edildiğinden dolayı kaçınılmaz olarak dilde anlamlarında özdeş olan kelimelerin bulunmadığı yani eş anlamlılığın olmadığı sonucuna varılmaktadır, çünkü düz anlam dışında pragmatik ve stilistik yönleriyle her kelime özel ve başka hiçbir kelimeye benzemez hale gelmektedir. Bütün bunlara göre eş anlamlılar dilbilimde genellikle anlamca yakın kelimeler olarak anlaşılmaktadır. Ancak bu durumda bile onların anlamsal yakınlığının derecesi ve doğası sorunu ortaya çıkmaktadır.

Bazı bilim adamlarına, örneğin, Shmelev'a (Shmelev, 1973, s. 130) göre eş anlamlılık aslında ölçüğe benzemektedir. Eş anlamlılar belirli koşullarda tarafsızlaştırılabilir özelliklere sahip kelimelerdir. Söz konusu özelliklerin sayısı ne kadar az olursa kelimeler o kadar çok eş anlamlı ve o kadar çok birbirinin yerine geçebilir özelliğe sahip olabilirler.

Bilim adamları eş anlamlılığı, özellikle de söylem çözümlemesi çerçevesinde, cümle açısından ele almaya başlamışlardır ve eş anlamlı kelimelerin temel özelliği olarak aynı yapıya sahip olmalarının yanı sıra aynı cümlede aynı pozisyonda fark yaratmadan kullanılabileceğini söylemektedirler (Novikov, 1982, s. 228).

Burada vurgulanması gereken, eş anlamlılık kavramının eşzamanlı bir kategori olarak ele alınması gerektiğidir, çünkü konuşucular için eş anlamlılık ancak çağdaş dil bilinci dahilinde düşünülebilir. Bu sınırların dışında kalan dilin tüm gerçekleri dilde varlığını sürdürdüğü halde dilin tarihine veya eş anlamlı grupların tarihine ilişkindir (Bragina, 1986, s. 13). Örneğin modern dilde eskiye ait fakat dil konuşurları tarafından bilinen (örneğin, edebiyattan, eski kuşakların konuşmasından vs.) kelimeler olan arkaikler söz konusu olur. Bu dil birimleri insanlar tarafından bilindiği halde gündelik konuşmada

kullanılmaz, çünkü onlar yeni kelimelerle ifade edilen gerçek olgularının eski adlarıdır. Bu yüzden eş anlamlı sözlüklerde özellikle de yabancılar için hazırlanmış olanlarda örneğin., ‘anne’ kelimesinin yanında ‘valide’ kelimesini vermek yanlıcıdır. Yeni sözlüksel ögeler, konuşmacılar tarafından daha önce kullanılmamış kelimeler olarak algılanmaktadır. Kelimelerin eski veya yeni olarak algılanmasını sağlayan özellikler aslında doğrudan onların anlamlarında değil, değerlerinde saklıdır (Vasilyev, 2012, ss. 128-131).

Eş anlamlılar ele alınırken zıt anlamlılardan da bahsetmek gerekir. Zıt anlamlılar, kelimelerin ve deyimlerin daha karmaşık anlamsal kategoridir. Genelde, üyelerinin aynı anlamsal kategoriye ait olan anlamların zıt bileşenlerinin birbirine karşıt olduğu iki parçadan oluşmaktadır. Bu parçaların üyeleri kendileri arasında eşanlamlı ilişkileri ile bağlıdır (Bragina, 1986, s. 83).

Aslında eş ve zıt anlamlılık birbirine içten içe bağlıdır ve ikisi de aynı anda mümkündür. Özellikle zayıflamış zıt anlamlılık, kademeli eş anlamlılıkta kendisini gösterebilir. Örneğin: ‘Biz karşılaşmadık, biz birbirimize rastladık’ (Apresyan, 1974, s. 145). Böylece eş anlamlıların her zaman tam eş anlamlı olmadığı ve olamadığı bir kez daha açıkça anlaşılmalıdır. Ancak eş anlamlıların karşıtlığı, kelimelerin rastlantı karşıtlığından (‘Bu okul değil, fabrikadır’) ve zıt anlamlıların karşıtlığından (‘Öğretmen neşeli değil, üzgündür’) ayrı tutmak gerekir.

Psikodilbilimde eş anlamlılar çok değişik bir açıdan ele alınarak bazen çağrışımsal alanlar olarak yorumlanmaktadır. Örneğin ‘aramak’ ve ‘telefon’, ‘sebepl’ ve ‘bundan dolayı’ vs. Bu düşüncenin dilin anlamsal kategorileri şeklinde dilbilimsel dayanağı da vardır. Bazen farklı türetimsel kelimeler arasında da eş anlamlılık ilişkileri söz konusudur. Örneğin, ‘okuma’ ve ‘okumak’. Fakat araştırmacı, bu durumda eş anlamlılıktan çok eşdeğerlik söz konusu olduğunu düşünmektedir (Vasilyev, 2012, s. 133).

Ruşanın Eşanlamlılar Sözlüğü’nün editörü olan Evgenyeva eş anlamlıları daha doğrusu anlamca özdeş veya çok yakın kelimeleri “sadece aynı kavramı tanımlamak için kullanılan ve birbirinden ya verilen kavram içinde anlamın tonlarıyla, veya duygusal fonlarıyla veya belirli biçimsel koşullarda, belirli kelimelerle birleşmelerinde kullanmalarıyla fark gösteren” kelimeler olarak tanımlamaktadır (akt. Vasilyev, 2012,

s.152). Araştırmacının fikrine göre böyle kelimelere yakın anlamlı demek daha doğru olabilir çünkü bu önemsiz gibi görülen farklılıklar gündelik konuşmadan yapay zeka çalışmalarına kadar birçok araştırmada halen önemini korumaktadır ve tam olarak çözülememiştir. Hengirmen (Hengirmen, 2003, ss. 383-384) gibi bazı dilbilimciler eş anlamlı terimini kullanmaktan vazgeçip bu tür kelimelere yakın anlamlı demeyi önermektedir. (Örneğin Ağakay sözlüğüne ‘Türkçe’de Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü’ ismini verir (Ağakay, 1956). Bu öneri aslında mantıklıdır, çünkü eş anlamlılık terimi aslında çok yanıltıcıdır. Bu yüzden de giriş kısmında söylendiği gibi bu tezde yakın anlamlı olarak adlandırılan kelimeler asıl olarak dilbilimde koşullu eş anlamlılar olarak geçen kelimelerden başka bir şey değildir.

Bazı dilbilimcilerin de benimsediği bu düşünceye göre kelimeleri eş anlamlı adlandırmak aslında dilin fakirleşmesine neden olmakta ve hatta iletişim hatalarına yol açmaktadır. Duman (2015, s. 26)Türkçe için bu konu üzerinde fazla durulmadığını ve kelimeleri eş anlamlılaştırmanın dili daralttığını ve hatta dile zarar verdiğini belirtmektedir. Bugün eş anlamlı olarak kabul edilen sözcükler örneğin., ‘Anne’ ve ‘ana’, ‘kara’ ve ‘siyah’, kalp’ ve ‘yürek’, ‘bıkmak’, ‘usanmak’ ve ‘bezmek’ aslında birbirinden farklı olup eş anlamlılığın tartışılması gerektiğini göstermektedir. Aksan (2015a, ss. 75-81) eş anlamlılık kapsamına giren kelimelerin zamanla daha da artacağını daha sonra da bazı kelimelerin gereksiz olup unutulacağını ve bu durumun da dilin fakirleşmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadır.

Eş anlamlılık söz konusu olunca yabancı kelimelere değinmemek olmaz. Türkçede ödünç kelimelerin sayısı oldukça çoktur. Dil Devriminin başlattığı reformların sayesinde birçok Türkçe kelime kullanıma sokulmuş ve böylece eski Arapça, Farsça veya Fransızca kelimeler biraz azalmıştır. Fakat buna karşın oldukça fazla eş anlamlı kelime ortaya çıkmıştır (2015b). Günümüz Türkçesinde eş anlamlı olarak bilinen veya çok yakın anlamlı kelimelerin çoğunluğu Arapça, Farsça ve diğer dillerden geçen kelimelerin Türkçedeki kelimelerle örtüşmesi ve paralelliği sonucu; bazıları ise, yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulma gayretlerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Duman, 2016, s. 135). Ancak her kelimenin kendi geçmişini saklayan hafızası vardır ve bu bakımdan eş anlamlılık imkânsız gibi görünmektedir (Duman, 2016, s. 23). Yabancı dillerden Türkçeye geçen kelimeler ile yerli kelimelerin arasında eş anlamlılığı aramak da doğru olmaz, çünkü ‘bu türden birimler dilde ne denli yerleşik olurlarsa olsun, her

zaman birbirlerinin yerini tam tutamazlar' (2015a, ss.75-81). Aynı görüşü Demirezen (1991, ss. 133-136) de paylaşmaktadır. Dilbilimciye göre Türkçeye giren yabancı sözcükler yerli sözcüklerle beraber her zaman yalnızca parçalı eş anlamlılığın oluşmasına sebep olurlar ve eş anlamlılıktan çok yakın anlamlılık söz konusudur. Önceden de değindiğimiz gibi dilin birimlerinin yanı sıra ödünç kelimelerin yaşamını sürdürebilmesinin aslında tek bir nedeni vardır: Bu kelimeler tam olarak eş anlamlı değildirler.

Ullmann ve Cruse yabancı ve yerli kelimelerin arasında bütünsel eş anlamlılığın, oldukça zor şartların yerine getirilmesi ile mümkün olduğunu. Ancak bu durumda tüm anlamların aynılığı, bağlamların denkliği ve semantik denklik gibi birebir örtüşmeyi sağlayacak şartların yerine getirilmesi gerekir (Ullmann, 1962, s.72) (Cruse, 2000, s.157). Hem yabancı dilden kelimeler, hem de Türkçe sözcükler arasında eş anlamlılığın gerçekleşmesi için uzun bir süre geçmiş olmalıdır (Aksan, 1999, ss.78-79.) Buna karşın Ersoylu ise, eş anlamlılığın sadece bir dilin öz kelimeleri arasında olduğunu; yabancı karşılıklar ile Türkçe sözcükler arasında aranmayacağını belirtir (Ersoylu, 2001, ss. 250-266). Lyons da aynı görüşte olup bu tür kelimelerin arasında oluşan ilişkilerin daha çok anlamsal denklik olarak adlandırılan düzlemde olduğunu vurgular (Lyons, 1995, s. 60). Reimer'e göre ise anlam bazında sözcüğün anlamlarının bazıları denk olabilir; ama sözcüğün eş anlamlı olduğunu söylemek bütün manaların örtüştüğü anlamına gelir ve bu kesinlikle mümkün değildir (Riemer, 2010, ss.151-152).

Sonuç olarak ki kelimenin kavramsal ve üslup özelliklerinin eşit olması son derecede zor olduğu açıktır. Bu nedenle eş anlamlılık aslında daha çok koşullandırılmış denklik veya benzerlik olarak algılanırsa durum daha az karmaşık olur (Leech, 1981, s. 14). Çünkü anlam, değer, yan anlamlar bile göz ardı edilirse ses farklılıklar kalır ve onların da insana yaptığı etki yadsınamaz. Hatipoğlu'nun belirttiği gibi aynı görünen sözcüklerin anlamlarının eşitliği büyük ölçüde görecelidir ve bu tür kelimelerde matematiksel eşitlik aranmaz (Hatipoğlu, 1970, ss. 9-10).

Önceki bölümde ele aldığımız kelime anlamı açısından ve onun değeri veya işlevleri bakımından tam eş anlamlılıktan bahsetmek yanlış olur çünkü eş anlamlılık terimi bile dilbilimden uzak insanları yanılgıya sürükleyebilir. Mutlak eş anlamlılık olabilmesi için tam denklik gerekmektedir. Bu denklik bütün anlamlarda, bütün bağlamlarda ve bütün

anlamsal katmanlarda olmalıdır ve elbette ki bu açıdan imkansızdır çünkü dil fazlalıkları sevmez (Lyons, 1995, s.61).

1.3.2. Yakın Anlamlılık Türleri

Yukarıda görüşleri değerlendirilen söz konusu bilim adamlarına göre eş anlamlılık aslında sadece hipotetik bir varlıktır ve dilbilimde daha çok ulamlaştırmalarda ve kategorilerde kullanılmak amacıyla varlığını sürdürmektedir. Gördüğümüz gibi eş anlamlılığı savunanlar bile onun büyük ölçüde kısıtlı ve sınırlı olduğunu kabul etmektedir. Dilde gerçek eş anlamlılar varsa bile sayısı yok sayılacak kadar az olmalıdır. Asıl olarak da bu yüzden eş anlamlıların farklı türleri vardır ve aşağıda onlara değinilecektir.

En genel şekilde bütün eş anlamlılar iki büyük gruba ayrılabilir: mutlak veya tam eş anlamlılar ve koşullu veya kısmi eş anlamlılar.

1.3.2.1. Mutlak Eş Anlamlılık

Mutlak eş anlamlılık, iki veya daha fazla kelimenin tamamen aynı olduğu ve birbirinin yerine bütün bağlamlarda geçebileceği anlamına gelmektedir .

Aslında yukarıda da değinildiği gibi ve Martinet'nin dilin tasarruf ve dilde en az çaba prensibine göre tamamen aynı olan ve aynı işlevleri üstlenen iki veya daha çok birimin dilde bulunması anlamsız ve sıkça rastlanan bir durum değildir. Fakat bazı bilim adamlarına göre (Lyons, 1983, s. 400; Cruse, 2000, s.157) mutlak eş anlamlılık çok ender olsa bile dilde mümkündür. Ancak mutlak eş anlamlılığının var olduğunu iddia edenler bile onun çok nadir olduğunu kabul etmektedir. Bazı bilim adamlarına göre ise (Kreidler, Hansen, Palmer, Aksan vs.) mutlak eş anlamlılığın dilde var olması, olsa da uzun yaşaması imkansızdır, çünkü hem dildeki kodlama açısından mantıksız, hem de dilin temellerine aykırıdır. Doğan'ın belirttiği gibi, dilde mutlak eş anlamlılar varsa bile (Türkiye Türkçesi için 'yollamak' ve 'göndermek' kelimeleri örnek olarak sunar) (Aksan, 1999, ss.78-79) , onları bu hale getiren belli nedenler vardır ve Palmer'in dediği gibi bu mutlak eş anlamlılar söz konusu tam eşitliğini uzun süre içinde koruyamazlar (Palmer, 1976, s. 60). Stanojevic'in dediği gibi eş anlamlılık ancak betimlemeli anlamda

mümkündür çünkü bir dilin mutlak eş anlamlılara veya tamamen aynı anlama sahip sözcükleri içermesi doğal değildir. İlk olarak, bunlardan birinin işlevi veya kullanımı kademeli olarak gereksiz veya motive olmaz ve sonuç olarak yakında unutulacaktır. İkincisi, bunların tüm bağlamlardaki değişebilirliği gösterilemez veya kanıtlanamaz, çünkü bir yandan bağlamların sayısı sonsuzdur ve diğer yandan mutlak değişebilirliğin istisnaları kaçınılmazdır. Bu nedenle, doğal dillerin söz varlıkları, özellikleri olarak mutlak eş anlamlılarına sahip değildir. Genel olarak, mutlak eş anlamlılığın imkânsız olduğu veya var olmadığı kabul edilir. Sadece iddia edilen eş anlamlılık ölçeğinde (Cruse, 2000, s. 157) bir referans noktası veya eş anlamlılığın tanımlanmasında ilk ölçüt olarak kabul edilir. Eş anlamlı sözcükler mutlaka aynı göndergeye sahip değildir (Stanojević, 2009).

Dilin doğal yapısında hem ödünç kelimelerden kaynaklanan hem de yerli kelimeler arasında çıkan eş anlamlılık kalıcı değildir. Zamanla eş anlamlılardan biri başka bir anlam edinerek başka bir kelime olarak varlığını sürdürecektir (Cruse, 1986, s.268).

Bu yüzden mutlak eş anlamlılık hem tartışılır hem de konumuz dışında olduğu için burada üzerinde fazla durulmayacaktır.

1.3.2.2. Koşullu Eş Anlamlılık

Koşullu eş anlamlılık aslında sadece belirli koşullarda gerçek eş anlamlılığın ortaya çıkabilmesini kabul eden bir görüştür. Temel veya sözlük anlamında birbirine benzerlik gösteren sözcükler, bağlam içerisinde farklılaşabilir (Duman, 2015, s. 34) ve mutlak eş anlamlılığı reddeden bilim adamlarına göre hemen hemen tüm eş anlamlı olarak adlandırılan sözlüksel birimler aslında ancak koşullu yani sınırlı bir derecede eş anlamlıdır. Ş. Pilten 'Türkçede Eş Anlamlılık' (2008, ss. 15-40) adlı doktora tezinde koşullu eş anlamlıları, farklı bilim adamlarının (çoğunlukla Quine, Cruse, Lyons ve Palmer'in) görüşlerine uyararak iki gruba ayırır: bilişsel eş anlamlılar ve yakın eş anlamlılar. Bu çalışmada, bütün bunlara yakın anlamlı olarak hitap edilse de onların arasındaki farkı Ş.Pilten'in çalışmalarına dayanarak gösterilecektir.

1.3.2.3. Bilişsel Eş Anlamlılık

Bilişsel eş anlamlılık, aynı bilişsel anlama sahip olma anlamına gelir; literatürde betimlemeli, önermesel veya gönderimsel eş anlamlılık olarak da bilinir (Stanojević, 2009, s.3). Bilişsel eş anlamlılığın bilim adamları tarafından da kabul edilen iki tanımı vardır. Bilişsel eş anlamlılar,

1. Beraberinde getirdikleri eşdeğerli önermeleri ve eşdeğerli gerçeklik koşulları olan cümleleri kastetmektedir.
2. Aynı bilişsel anlama sahip olan kelimeler olarak tanımlanmaktadır (Lyons 1995, s. 63).

Bilişsel eş anlamlılık arasındaki farklılıkları bir sınıflandırma yaparak en basit bir şekilde Palmer (akt. Pilten, 2008, ss. 20-22) açıklar:

1. Dilin farklı lehçe ve ağızlarına ait eş anlamlılar. Böyle kelimeler sadece dilin farklı biçimlerini konuşan insanların farklı sözcük hazinelerine sahip olmasıyla ilgili ortaya çıkar. Fakat aynı toplum içinde ise sosyal farklılıklar da gösterebilir, ayrıca bu tür kelimelerde yan anlamları, çağrışımları vs. büyük fark gösterebilir.
2. Farklı üsluplarda veya kesitlerde kullanılan kelimeler. Bu kelimelerin arasındaki farkı belirlemek en güç olabilir çünkü bunun kriteri güncel moda veya sosyal duruma bağlıdır, ayrıca da üslupların sınırlarının tanımlanması lehçelere göre daha zordur ve insanların bir lehçeden diğer lehçeye pek sık veya kolay geçmesi nadirken stiller arasında gidip gelmesi ve edebi veya güzel konuşma sanatının amaçlarıyla farklı biçimlerin kullanılması sık sık rastlanan bir tavidir.
3. Duygusal veya değerlendirme anlamlarıyla farklılık gösteren kelimeler. Kelimelerin duygusal veya değerlendirme anlamlarını, onların temel bilişsel anlamlarından ayırmak her zaman mümkün ve makul sayılmaz ve bunun en azından üç sebebi vardır: a) bilişsel anlamın ne olduğunu tam ve net olarak belirlemek kolay değildir; b) dillerde sadece değerlendirme amacıyla kullanılan ‘iyi’, ‘kötü’ gibi sözcükler vardır ama aynı zamanda bu tür kelimelerin bilişsel anlamlarına sahip olmadığını söylenmesine izin verilmez; c) yargılar çok beklenmedik kelimelerde saklı olabilir, mesela ‘dev’ veya ‘cüce’ gibi sözcükler aslında göreceli ve objektif olmaktan çok uzaktır bu yüzden birçok kelime insanların seçimlerinden dolayı kullanıldığından temelinde öznelidir.

4. Eş dizimsel açıdan sınırlı kelimeler. Bu gruba sadece belli kelimeler ve kalıplarla kullanılan sözcükler girer. Yalnız eşdizimlilik açısından birbirinden ayrılan sözcüklerin gerçek eş anlamlılar olup olmadığı tartışmalıdır.

5. Anlamca yakın ve birbirini kapsayan kelimeler. Bir kelimenin eş anlamlılar dizisi oluşturulursa ortaya çıkacağı gerçek şu ki: bu zincirde yer alan sözcüklerin her biri için ayrı eş anlamlı setleri oluşturulabilir. Bu durumda giderek hareket noktası olan kelimenin anlamından uzaklaşılır.

1.3.2.4. Yakın Eş Anlamlılık

Cruse'a göre, yakın eş anlamlıları birbirinden ancak ikincil açılardan farklılaşan kelimelerdir, özünde ise bu tür kelimeler aynıdır ancak hangi farklılıkların ikincil olarak anlaşıldığını tespit etmek oldukça karmaşık ve zordur (Cruse 2000, s. 159). Yakın eş anlamlı kelimeler, bilişsel olanlardan gerçek durumlarla ilgili cümleler üretme açısından ayrılır. 'Yakın eş anlamlı sözcük çiftlerini oluşturan üyelerden birinin aynı zamanda diğer üyeyi yalanlaması mümkündür' (Cruse 1986, s. 285). Türkçe için şöyle örnek verilebilir: 'Onunla bilerek görüşmedim ona tesadüfen rastladım'. Bu tür eş anlamlılar en yaygın eş anlamlılar türüdür. Ayrıca dilbilimciye göre sözlükçüler çoğu zaman bir kelimenin eş anlamlısı olarak yakın eş anlamlılar dizisini sunmaktadır (Cruse 1986, s. 285).

Yakın eş anlamlılar arasındaki anlamsal fark arttıkça, eş anlamlılığı skalasında yakın eş anlamlılığı eş anlamsızlığa dönüşmektedir. Diğer yandan ise yakın eş anlamlılar arasındaki fark azaldıkça bunlar skaladaki diğer uca yani mutlak eş anlamlılığa doğru ilerlemektedir. Cruse bilişsel ve yakın eş anlamlıları birbirinden ayırmak için bir teknik önermektedir. Bu tekniğe göre anlam farklılıklarını net bir şekilde görünür yapmak için '*not exactly*' ('tam olarak değil'), '*more exactly*' ('daha doğrusu') ve '*or rather*' ('daha çok') sözcük grupları kullanılabilir (Cruse 1986, s. 286).

Dilbilimcinin tespitleri şunlardır: 'Tam olarak değil' ve 'daha doğrusu' kelime grupları anlam farklılıkları oldukça önemsiz olan birimlerle gayet uyumlu bir şekilde eşdizimlidir (Örneğin: 'O nalları dikti – veya, daha doğrusu, o öldü'), fakat bilişsel eş

anlamlılarla kullanılamazlar (Örneğin: O idam edildi, katledildi, daha doğrusu) (örnekleri Pilten (2008, s. 69-71) tarafından çevrilmiştir).

Ancak yakın eş anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar belli bir anlam seviyesini aşarsa çok tuhaf cümleler ortaya çıkacaktır (Örneğin: ‘Babam bir polis – veya, daha doğrusu, bir kasap’).

‘Daha doğrusu’ kelime grubu genellikle bir kelimeyi netleştirmek veya düzeltme yapmak için kullanılır ve bundan dolayı bu grubun beraber kullanıldığı eş anlamlılar aynı özellik seviyesinde bulunmalıdır. (Örneğin: ‘O katledildi – veveyaha doğrusu, öldürüldü’).

İki sözlüksel birim arasında alt anlamlılık ilişkisi söz konusu olduğunda yalnızca ‘tam olarak değil’ kelime grubu kullanılabilir. (Örneğin: A: - O öldürüldü mü? B: - Tam olarak değil – o katledildi. A: - O katledildi mi? B: - Tam olarak değil – fakat o öldürüldü).

Bütün bunları göz önünde bulundurarak Cruse eş anlamlılarla ilgili aşağıdaki formülü oluşturur:

X, ‘daha çok’ Y.

Y, X’te bulunmayan önergesel bilgi içerir.

X ve Y arasında farklılık oldukça azdır.

X ve Y arasındaki farklılık arttıkça ‘daha çok’ kelime grubuyla oluşturulacak cümleler anlamsız olacaktır (akt. Pilten, 2008, s. 36).

Cruse’un geliştirdiği bu sınıflandırmada en zor nokta ise yakın eş anlamlı kelimeler arasındaki ikincil ve ana özelliklerin saptanmasıdır, çünkü bu iki tür özellik arasındaki ilişki büyük ölçüde tutarsızdır. Bir kelimenin anlamının alt veya ikincil özelliklerinin rolü, bir sözdizimsel yapıda bir niteleyen rolüne benzemektedir (Örneğin: ‘kırmızı şapka’ dizisinde ‘kırmızı’; ‘hızlı koşmak’ dizisinde ise ‘hızlı’). Ana özellikleri ise, yapıdaki temel rolüne sahiptir (Örneğin: ‘kırmızı şapka’ dizisinde ‘şapka’; ‘hızlı koşmak’ dizisinde ise ‘koşmak’). Cruse’a göre bu durumda iki özelliği birbirinden ayırt edebilmek için açıklamaların doğallığına dikkat etmek gerekir.

Ayrıca da bu sınıflandırmaya ek olarak arasında tam olarak karşıtlık içeren fakat bir bakıma benzerliğe de sahip olan kelimeler girmiştir ve bu tür kelimeler için ‘bir ölçüde’ (bir dereceye) ölçeği sunulmuştur (Örneğin: ‘Bir bölge papazı bir dereceye kadar bir öğretmen olmalı’) (Cruse, 1986, ss. 287-288).

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmış Cruse’un geliştirdiği ve büyük ölçüde Lyons, Palmer, Murphy, Quine vb. dilbilimcilerin geliştirdiği sınıflandırmalarına benzer eş anlamlıların tasnifi dilbilim dünyasında tek değildir. Bazı dilbilimciler (örneğin, Görner ve Kempcke) aşağıdaki sınıflandırmayı teklif eder: kavramsal eş anlamlılar (anlam farklılıkları olan eş anlamlılar), üslup ve pragmatik eş anlamlılar (ortak bir kavramsal çekirdeğe sahip olan fakat çeşitli biçimsel, duygusal ve diğer özellikleriyle birbirinden farklılaşan eş anlamlılar), hem kavram açısından hem de ikincil özellikler açısından fark gösteren eş anlamlılar, bölgesel eş anlamlılar (coğrafi olarak sınırlanmış kullanımı olan eş anlamlılar) (akt. Barannikova, 2013).

Filipets tarafından geliştirilen sınıflandırma ise aşağıdaki gibidir:

A. Semantik eş anlamlılar:

- a) kavramın semantik kısmı ve kullanım alanı aynı olan eş anlamlılar,
- b) kavramın semantik kısmı aynı olan ve bağlamsal kullanım alanları kısmen farklı olan eş anlamlılar,
- c) ideografik eş anlamlılar,
- d) anlamsal olarak ve bağlamsal kullanımın kapsamıyla önemli derecede fark gösteren kısmi eş anlamlılar, vb.

B. Yukarıdaki temel tiplere dayanarak, aşağıdaki eş anlamlılar grubu ortaya çıkar:

duygusal, işlevsel, işlevsel-stilistik, sosyal, zamansal, diyalektik açılardan farklılaşan eş anlamlılar (akt. Barannikova, 2013).

Collinson, Beregovskaya, Vasilyev, Arbekova, Ivlev, Rakhmanov vs. gibi araştırmacılar da kendi eş anlamlılarını sınıflandırmalarını önermiştir. Collinson, örneğin, eş anlamlıları onları ayırt edici özelliklerine göre ayırır: bir eş anlamlı daha yerel, yoğun, genel, “profesyonel”, konuşkan, duygusal, vs. (Collinson, 1939, s. 60). Beregovskaya, edebi / lehçesel, modern / arkaik, doğrudan / figüratif vb. eş anlamlar gruplarını çıkarır

(Beregovskaya, 1962, ss. 18–23). Rakhmanov iki eş anlamlı grubunu birbirinden ayırır: üslupla sınırlandırılmamış ve biçembilimsel olarak birbirinden ayrılan eş anlamlılar. Birinci grubun birimleri ideografik, ikincisinin birimleri - biçimsel olarak anlaşılmaktadır. Biçembilimsel olmayanlar, eşit (tam ve kısmi) olan ve eşit olmayanlara bölünür (Rakhmanov, 1983, s. 10). Arbekova, eş anlamlılar arasındaki farklılıkların birkaç çizgiyi takip edebileceği gerçeğine dayanarak, aşağıdaki eş anlamlılar grupları çıkarır: 1. tam / kısmi, 2. dağıtımsal olarak özdeş ve özdeş olmayan, 3. bileşen bileşiminde özdeş (duygusal olarak özdeş olmayan, çağrışımsal olarak özdeş olmayan, ayırıcı özelliklerine göre özdeş olmayan), 4. tek ve çok stilli (Arbekova, 1977, s. 240). Dilsel anlamın özü ve yapısı anlayışına dayanarak Vasilyev sözlüksel eş anlamları üç tipe ayırır: 1) entelektüel, semantik içerikte farklılık gösteren eş anlamlılar, 2) biçimsel yapılarında farklı eş anlamlılar, 3) ilişkisel özelliklerde farklılık gösteren eş anlamlılar. Anlamsal farklılıklara sahip eş anlamlılar, ideografik (kavramsal), dışavurumsal (nesne-figüratif ve duygu-figüratif) ve karışık olan farklılıklarla ayrılır. Stilistik, dağılım ve frekans eş anlamlıları, dilbilimci ilişkisel farklılıklara sahip olan eş anlamlılar grubuna dahil eder. Biçimsel farklılıkları olan eş anlamlılar arasındaki sözlüksel, sözlüksel-türetimsel ve sözlüksel-sessel eş anlamlılar ayırt edilir (Vasilyev, 1967, ss. 16–26.).

Yukarıda sıralanan sınıflandırmalardan ziyade de eş anlamları gruplandırma çabaları gösterilmiştir. Onları ayrıntılı olarak ele almadan dayandıkları temelleri sıralanacaktır: edebi dile olan yaklaşım; dışavurumsal renklendirmenin olup olmaması; biçimsel farklılıklar; dağılım genişliği vb. Anlaşılabildiği gibi farklı yaklaşımlar ve farklı bakış açıları varken eş anlamlılar konusunda halen ayrıntılı ve tam bir sınıflandırma mevcut değildir. Ama bütün bu sınıflandırmalardan göze çarpan en önemli özellik, eş anlamlıların ezici çoğunluğu tamamen özdeş ve kelimenin tam anlamıyla eş olmamasıdır. Bu da eş anlamlıların birbirinden farklı olduğu anlamına gelir ve bu nedenle bu sözcüklerin öğretimine özen gösterilmesi ve farklı teknikler kullanılması gerekmektedir (Barannikova, 2013).

Birçok yapılmış ve haliyle yapılan dilbilim araştırmaları göstermektedir ki eş anlamlılıktan çok anlam benzerliği anlaşılmaktadır. Hiçbir anlamsal veya eş dizimsel açık bırakmadan birbirinin yerinde kullanılabilen kelimeler herhangi dilde sayı olarak azdır ve belki de Duman'ın belirttiği gibi kelimeleri yakın anlamlılıkla kıyaslamak

onları eş anlamlı diye adlandırmaktan daha kullanışlı ve daha az karmaşık olurdu (Duman, 2015, s. 138).

Bütün yukarıda söylenenler dikkate alınırca eş anlamlı olarak adlandırılan kelimelerin aslında eş olmadığı ve birbirinden ufak da olsa farklı olduğu ortaya çıkacaktır. Eş anlamlıların birbirinden nasıl farklılaştığı konusunda farklı görüşler vardır. Örneğin, Ullmann (1962, ss.142-143), kitabında eş anlamlı zannedilebilir kelimelerin anlam farklılıklarını şu şekilde sıralar:

1. Bir sözcük diğerinden daha genel olabilir (okul – üniversite);
2. Bir sözcük diğerinden daha yoğun olabilir (sıkılmak-bezmek);
3. Bir sözcük diğerinden daha duygusal olabilir (çocuk – evlat);
4. Bir sözcük diğerinin nötr olduğu yerde övgü yahut kınama ima edebilir (organizasyon – örgüt);
5. Bir sözcük diğerinden daha profesyonel olabilir (obje – cisim);
6. Bir sözcük diğerinden daha fazla edebiyata ait olabilir (ölmek-vefat etmek);
7. Bir sözcük diğerinden daha çok günlük konuşma diline ait olabilir (vileda – paspas);
8. Bir sözcük diğerine göre daha lokal, daha diyalektik farkla yerel olabilir (torak – ekşi peynir);
9. Eş anlamlılardan biri çocuk diline ait olabilir (anneciğim – anne).

Duman (2015, ss. 135-138) eş anlamlılığının var olmasını oldukça sert bir şekilde reddederek Türkçe için onun imkansızlığını belirleyerek Ullman'ın geliştirdiği hususlara ilaveten şunları söyler: dilde eş anlamlılık olmaz. Onun yerine yakın anlamlılığın dereceleri vardır. Kelimelerdeki küçük sanılan anlam farklarına dikkat etmemek zamanla kelimelerin yakın addedilmesine, sonra ise aynı olarak kabul edilmesine sebep olmaktadır. Dilciye göre dil aslında çok mantıklı ve esnek bir sistem olup, içinde derecelik, kademelik, en ince detayları gösterecek araçları bulundurur. Dili sınırlayabilen tek varlık ise insandır.

Duman, ölü ve gündelik kelimelerin birbirine eş anlamlı olarak tutulmasına karşı çıkar çünkü dilde eşzamanlı prensip egemendir. Biri Türkçe diğeri yabancı kökenli kelimeler

arasında eş anlamlılık aranmamalı çünkü arasında çoğu zaman “yerel algı” farkı olur. Ayrıca çokanlamlı kelimelerin de eş anlamlısının olması imkansız gibi görünüyor çünkü bütün anlamlar birbirine denk gelemez, hatta örtüşemez. Eş anlamlılık kategorisine en çok direnen kelimeler nesnel/terimsel karşılıklar için farklı dillerde kullanılan sözcüklerdir, çünkü onlar bir araya geldiğinde ayırım nispeten daha zordur ve kullanım ağırlıklıdır. Eş anlamlı sayılan kelimeler Türkçede yaygın olan ikilemelerde kullanılıyorsa birebir denklik zaten yok demektir. Kelimenin gerçek anlamının onun kullanımında yani cümlede ortaya çıktığını savunan Duman, kelime öğretiminde bir sözcüğün anlamını açıklamak için kullanılan yakın anlamlı kelimelerin eş anlamlı sanılmasının çok yaygın bir hata olduğunu belirtir. Cümlede farklı türlere karşılık gelen kelimeler arasında da eş anlamlılık aramak yanlış olur.

Eş anlamlılığı imkansız kılan bir başka nokta, kelimelerin yan anlamları ve mecaz kullanımındadır. Ayrıca kelimenin hafızası da vardır, bu da kelimelerin tarihi olduğunun anlamına gelir ve iki kelimenin tıpatıp aynı tarihi olamaz, çünkü tarih boyunca kelimelerin istemsiz olarak çağrışımları şekillenebilir. Sözcüklerin arasında kültürel farkı de saklı olabilir ve bu durum kelimelerin kullanımını bazen oldukça hassas kılar. Duman’ın eş anlamlılıkla ilgili fikirlerini işbu teze çok yakın olan onun kendi düşüncesiyle bitirmek istiyoruz: “Eş anlamlılıkta her iki yahut üç anlamın birbiri yerine koşulsuz kullanımı şarttır; bu sağlamayı yerine getiremeyen kelimeler “eş” değil “yakın” olurlar” (Duman, 2015 ss. 139-142).

1.4. KELİME ÖĞRETİMİ

1.4.1. Tarihsel Gelişim

Geçmişten günümüze yabancı dili öğretimi alanında yapılan çalışmalarda kelime öğretiminin bu alandaki merkezi rolü vurgulandığı halde ayrı veya önemli bir konu olarak ele alınmadığı bilinmektedir. Eski dönemlere dayandığı anlaşılan kelime öğretiminin hep ikincil ve dil bilgisi öğretimine eşlik eden bir süreç olarak algılandığı iddia edilmektedir. 19. yüzyıl itibarıyla yabancı dil öğretiminde dilbilgisi çeviri yönteminin etkili olması ve klasik eserlerde yer alan kelimelerin öğretilmesi söz konusuydu ve yine amaç kelime öğretimi değil dilbilgisi öğretimini pekiştirmektir.

Somut kavramları öğretmek için olsa bile kelime öğretimine önem verilmeye başlanan dilbilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak geliştirilen doğrudan yöntemle başlamıştır. Temelinde davranışçılık ve yapısalcılığın olduğu, dilin yapısının taklide dayanılarak ezberlettirilerek öğretildiği işitsel dilsel yöntem ise, yine kelime öğretiminde geri adım atılmasına neden olmuştur. 20. yüzyılının ikinci yarısında geliştirilen iletişimsel yaklaşım kelime öğretimini canlandırmıştır fakat yine de işlevsellik üzerinde odaklanarak ön plana çıkarmamıştır. Kelime öğretiminin iletişimsel yaklaşım, doğal yaklaşım vs. gibi 90'lıların sonundan günümüze ivme kazandığı söylenebilir (Sumruk, 2019, ss. 26-29).

Önceden de bir çok kez dile getirilmiş olsa bile kelime öğretiminin dil öğretimindeki önemi ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğu 70-80'li yıllarından itibaren daha da iyi anlaşılmıştır. Wilkins (1972, s. 111), Kelime öğretiminin önemini “dil bilgisi olmadan bir yabancı dilde konuşurken çok zorlanılabilir ancak kelime olmadan asla konuşulmaz” sözleriyle etmektedir.

1.4.2. Kelime Bilgisi ve Sözvarlığı

Çoğu zaman arka planda tutulan kelime öğretimi görüldüğünden çok daha zor ve karmaşık olup sadece bir kelime listesi oluşturmak ve öğretmekten ibaret değildir. Bir kelimeyi anlatmak /açıklamak ne demektir? Sorusunun cevabı ancak kelime öğretiminin ayrı bir konu olarak ele alınmaya başlamasıyla verilebilmiştir. Aralarında Nation (1990), Thornbury (2002) bulunan bir çok bilim adamı öncelikle “Kelime bilgisi nedir?” sorusuna cevap aramışlardır. Nation'a (1990, s. 31) göre bir kelimenin bilgisi, onun anlamından, yazılışından, konuşma dilindeki kullanımından, dil bilgisel özelliklerinden, eş dizimliliğinden, stilistik özelliklerinden, ilişkili olduğu kelimelerden ve kullanım sıklığından anlaşılır. Thornbury (2002, s. 16) ise, sadece kelimenin anlamının bilinmesinin yeterli olmadığını; bir kelimeyi bilmek onun anlamını, dilbilgisel türünü ve tür çeşitlerini, telaffuzunu, yazılışını, eşdizimli sözcüklerini, mecazi, eş, zıt, yan anlamlılarını, yazı ve konuşma dillerdeki kullanım özelliklerini, farklılıklarını ve sıklığını bilmek gerektiği görüşündedir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi kelime bilgisinin kapsamının oldukça geniş ve öğretirken aynı anda bu bilgilerin verilmesinin oldukça zor olması nedeniyle kelime öğretiminin kademeli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırmalara göre kelime bilgisinin üç boyutu vardır: genişlik, derinlik ve ağırlık. Ayrıca konuşucu açısından ve kullanımda birbirinden ayrışması nedeniyle aktif ve pasif olarak nitelendirdiği iki tür kelime kategorisi saptanmıştır (Meara, 1990, ss. 150-154). Genişlik, bilinen kelime sayısı ile ilgili olup derinlik anlam derinliğini bilmekle alakalıdır. Ağırlık boyutu ise, belli bir konuda çok kelime bilmekle ilgilidir (Anderson ve Freebody, 1981, s. 93).

Her insan söz konusu boyutlara göre farklı nitelikte ve oranda kelime bilmektedir ve bu kelimelerin kullanımı açısından değerlendirildiğinde bütün kelime hazinesi iki başlık altında toplanabilir: aktif ve pasif. Aktif kelime hazinesi, insan yazarken veya konuşurken kullandığı kelimeleri kapsar. Buna karşın pasif kelime hazinesi, insanın okurken veya duyarken anlayabildiği tüm kelimeleri içerir.

Meara'ya göre (1990) aktif kelime hazinesini oluşturan sözcükler çok kolay yeniden sunulabilir ve insanın aklında kalmaktadır. Bunun nedeni ise bu aktif kelimelerin çok sayıda sözcüklerle farklı ilişkilerde bulunmasıdır. Pasif kelime hazinesini oluşturan kelimeler ise insanın belleğinde henüz işlenmeden ve olduğu halde saklanmakta ancak aktif kelime hazinesine geçebilme özelliği de bulunmaktadır. Corson'a göre (1995, ss. 44-45) pasifte bulunan kelimeler kısmen bilinen, kullanımı kolay olmayan ve sıklığı düşük kelimeler ve bilinen ancak kullanılmamaya çalışılan kelimeleri kapsamaktadır.

Nation (2001, s. 27) aktif ve pasif (üretici ve alıcı) kelime hazineleri anlam, biçim ve kullanım adlı gruplar içinde alt bilgiler saptamıştır. Bu bilgiler aşağıdaki gibidir (çeviri: Memiş, 2018, s. 72).

Tablo 1. Nation'a (2001, s. 27) Göre Kelime Bilgisinin Kapsamı

Biçim	Konuşmada	A	Kelime seslendirildiğinde neye benziyor?
		Ü	Kelime nasıl telaffuz ediliyor?
	Yazmada	A	Kelime yazıldığında nasıl görülüyor?
		Ü	Kelime nasıl yazılıyor ve heceleniyor?
	Kelimeyi Oluşturan	A	Bu kelimedede hangi parçalar ayırt edilebilir?
		Ü	Anlamı açıklamak için kelimenin hangi

	Parçalar			parçalarına ihtiyaç duyuluyor?
Anlam	Biçim ve Anlam	A		Bu kelimenin biçimi hangi anlamı işaret ediyor?
		Ü		Anlamı açıklamak için hangi kelime biçimi kullanılabilir?
	Kavram ve Göndergeler	A		Kavramın bünyesinde neler buluyor?
		Ü		Kavram hangi öğelere gönderme yapıyor?
	Çağrışımlar	A		Bu kelimenin bize hatırlattığı diğer kelimeler nelerdir?
		Ü		Bu kelimenin yerine hangidiğer kelimeleri kullanabiliriz?
Kullanım	Dilbilgisel İşlevler	A		Kelime hangi biçimlerde ortaya çıkıyor?
		Ü		Bu kelimeyi hangi biçimlerde kullanmalıyız?
	Eşdizimliler	A		Bu kelimeyle birlikte hangi kelimeler yada hangi kelime türleri kullanılıyor?
		Ü		Bu kelimeyle birlikte hangi kelimeleri veya kelime türlerini kullanmalıyız?
	Kullanım Sınırlılıkları (kesit, sıklık vb.)	A		Nerede, ne zaman ve ne kadar sıklıkla bu kelimeyle karşılaşmayı beklemeliyiz?
		Ü		Nerede, ne zaman ve ne kadar sıklıkla bu kelimeyi kullanırız?

(Tabloda kullanılan kısaltmalar: A – Alıcı, Ü – Üretici).

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi insanın bir kelimeyi bildiğini söyleyebilmesi için söz konusu kelimenin anlamı, biçimi ve kullanımını hakkında bilgisinin olması gerekir. Yani bir kelimenin insanın aktif kelime hazinesinde bulunması için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir:

1. Bu kelimeyi konuşma sırasında kullandığında doğru bir şekilde telaffuz eder, vurgu ve tonlamayı doğru şekilde yapar.
2. Bu kelimeyi yazım hatası yapmadan yazabilir.
3. Bu kelimenin uygun biçim ve çekimlerini oluşturmak için doğru ekleri kullanabilir.
4. Bu kelimeyi konuşma ve yazmada kelimenin ifade ettiği anlamı kastederek doğru bir şekilde kullanır.

5. Bu kelimeyi farklı bağlamlarda kazandığı anlamları kastederek doğru bir şekilde kullanır.
6. Bu kelimeyle eş ve zıt anlamlı olan sözcükleri bilir ve kullanır.
7. Kendisini ifade ederken orijinal bir cümle üretiminde bu kelimeyi doğru biçimde kullanabilir.
8. Bu kelimeyle eşdizimli olan sözcükleri bilir ve bu kelimeyi onlarla birlikte kullanır.
9. Bu kelimeyi uygun iletişim ortamında kullanır. Yani bu kelimenin resmi veya gayri resmi ortamlarda kullanılıp kullanılmayacağına karar verebilir (Memiş, 2018, s. 16)

Bu açıklamalar ışığında kelime öğretiminde dikkate alınması gerekenler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Kelime öğretimine öncelikle kullanım sıklığı yüksek olan kelimelerle başlamak: Bir kelimenin sıklığını bilmek ile aslında onun sayısal sıklığının bilinmesi kastedilmiyor daha çok yaygın, yerinde ve güncel kullanılabilirliği kastediliyor. Yabancı dil öğrenen bir öğrenci sözlükte veya dışarıda nadiren kullanılan bir kelimeyi okuyabilir veya duyabilir fakat bu kelimenin nadiren kullanımı onun güncel kullanıma sokulmasını gerektirmez. Örneğin, 'iskarpın' kelimesini gündelik hayatta ayakkabı yerine kullanmak.
2. Öğrencilere anlayacağı kelimeler verilerek onların kendilerini sözlü ve yazılı ifade ederken bu kelimeleri kullanarak pekiştirmelerini sağlamak: Bir kişiye yabancı dilde kendisini sözlü ve yazılı bir şekilde ifade etmesini öğretmek oldukça zordur ve aslında bu sürecin bazı koşulları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki yabancı dil öğrenen kişinin ana dilinde kendisini ifade etmeyi bilmesidir. İkinci koşul olarak kişinin anlaşılır olmak için yabancı dilin dilbilgisi kurallarını bilmesidir. Bir diğer koşul ise, sayılan koşullarla beraber kişinin yabancı dilin kelime sistemine hakim olmasıdır, bir diğer deyişle yerinde ve doğru kelimeleri kullanması, doğru dizimleri oluşturması ve anlaşılır olmasıdır.
3. Kelime hazinesini büyütme için farklı teknikler kullanmak: Kelime hazinesinin gelişimini hızlandırmak, genellikle sık kullanılan temel kelimelerin tam ve eksiksiz öğrenmekten geçmektedir. Fakat en büyük sorun da burada gizlidir, çünkü en sık kullanılan kelimeler genellikle en çok anlam taşıyan ve kullanımı en karışık olan

kelimelerdir, bu durum onların tam diyebilecek şekilde öğrenilmesini zorlaştırmaktadır ve bu yüzden temel seviyede öğretilen kelimeler ileri seviyede tekrar gözden geçirilerek eksik bilgileri tamamlanmalıdır.

4. Öğrencileri bilinmeyen sözcüklerle karşılaştırıp onların anlamını çıkarmalarını öğretmek: Bunu başarabilmek için öğrencilere özellikle sözcüklerin anlambirimleri ve kökleri ile ilgili sağlam dilbilgisi ve en sık rastlanan eş dizimleri öğretmek gerekir.

5. Yanlış öğrenilen veya anlaşılan kelimeleri düzeltmek ve genel olarak kelimeleri eksik öğrenmesini önlemek: Bunu başarabilmek için farklı çeşit sözlükleri kullanmayı öğretmek en önemli şartlardan biridir. Sözlükleri doğru kullanmayı öğretmek ve düzgün eşdizimli sözcükleri vermek öğrencileri birçok hatadan uzak tutabilir. Ayrıca öğrencilere derlemlerde aradıkları öbekleri ve kelimeleri kontrol ettirmeyi de öğrenmek söz konusu olmalıdır. Harmer'e (1991, ss. 33-35) göre öğrencilerin kelime öğrenirken derlem kullanmaları gerekmektedir, çünkü derlem ilgili kelimeye dair en derin bilgi ve bağlam sunabilen bir araçtır. Öğrenciler böylece yaygın kullanımları ve geniş bağlamları bulma fırsatı elde ederler. Ayrıca anlambilime ait bazı bilgileri öğrencilerle paylaşmakta fayda vardır. Örneğin, anlam yapısı gibi bilgiler ve bununla ilgili ayrıntılar (yan anlam, çağrışımlar, basmakalıp, önürün vs.). Ana dilinde insanların dil hissine sahip olması, kendi ana dilinden kaynaklanan ve otomatik hale gelen dil alışkanlıklarının bulunması söz konusuyken yabancı dil öğrenen yetişkinlerde böyle bir dil hissinden bahsedilmez.

6. Kelimelerin kültürel ve toplumsal tarafları ile anlamlarını göstermek: Burada anlambilimsel yaklaşım yardımcı olabilir. Bir kelimeyi öğretirken onun çeşitli anlam katmanlarını ortaya çıkarmaya çalışmak ve bunu yapmayı öğrencilere de öğretmek. Bir kelime için çeşitli ve mümkünse özgün bağlamları sağlamak.

7. Bunun dışında kelime öğrenimiyle ilgili gerekli kuramsal bilgileri sağlamak: Kelime öğrenme stratejilerini, pasif kelime hazinesinden aktif hazineye kelimeleri aktarmayı ve genel öğrenme kurallarını öğrencilere tanıtmak (Memiş, 2018, ss. 81-84).

Diller için Avrupa Ortak Önerileri (TELC, 2013, s. 149) metninde kelime hazinesini geliştirmeye ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir:

a) Doğal konuşma metinlerinde ve yazılı metinlerde kullanılan sözcükler ve kalıplaşmış deyimlerle doğrudan karşılaşarak;

- b) dil öğrenenin soru yöneltmesiyle veya belirli bildirişimsel görevler ve etkinlikler için gerektiğinde sözlüğe bakmasıyla vs.,
- c) kitapların içerdiği metinlerdeki söz dağarcığının alıştırmaya ve uygulama yoluyla belirli bağlamlarda kullanılması;
- d) sözcüklerin görsel destekle öğretilmesi yoluyla (resimler, jest ve mimiklerle, etkinlik ve araçlarla);
- e) ikidilli sözcük listelerinin ezberlenmesiyle vb.;
- f) sözcük alanlarının ve zihin haritalarının oluşturulmasıyla (mind maps) vb.;
- g) tekdilli ve ikidilli sözlükler ve diğer başvuru yapıtlarıyla çalışarak;
- h) sözcük yapılarının açıklanması ve kullanılmasıyla (örneğin, sözcük türetimi, bileşik kelime türetme, eşdizimlilik, öbek eylemler, deyim kullanımları vb.);
- i) anlambilgisel kavram yükünün D1 ve D2'deki farklılıklarıyla az veya çok sistematik çalışmayla (karşılaştırmalı anlambilim).

Bu açıklamaları takip eden öğretim önerilerinde anlamın aktarmasının, dilbilgisi ve dilbilimin bilinmesinin ve öğretmenin yeterliliklerinden bahsedilmektedir. Farklı dillerde öğrenciler farklı zorluklarla karşılaşmaktadır ve bu yüzden farklı dillerin farklı öğretim teknikleri gerektirmektedir. Bu konuda yabancı dil olarak Türkçe için yazılmış ve ayrıntılı olarak dil öğretiminin ihtiyaçlarını karşılayan araştırmalar ve uyarlamalar yetersiz miktarda bulunmaktadır. Ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili hiç bir kaynağa rastlanmamıştır.

1.4.3. Kelime Öğretimi Yöntemleri

Kelime öğretimi hem öğretici hem de öğrenci için zaman ve çaba gerektiren zorlu bir süreçtir. Kelime öğretimi yalnızca bir kelimenin anlamını anlatmak veya onu deftere yazmakla olmaz; bir kelimenin üretici yani aktif kelime hazinesine kazandırılması için anlatmayı, kullandırmayı, pekiştirmeyi ve kontrol etmeyi öngören çok taraflı bir yaklaşım olması gerekir.

Kelime öğretimi sırasında en önemli noktalarından biri, hangi kelime hazinesine hangi kelimelerin kazandırılmasının planlanmasıdır. Öncelikle aktif ve pasif kelime listeleri

oluşturulmalı ve bunları öğretmeye yönelik yöntem ve teknikler seçilmelidir. Amaç, kelimeleri pasif hazineye eklemek ise kelimeleri bir-iki defa anlatmak yeterli olabilir. Fakat eğer amaç sözcükleri aktif yani üretici hazineye eklemek ise o zaman üretime dayalı öğretim söz konusudur. Mümkün olduğunca çok kelimeyi üretici hazineye kazandırmak hedeflenir. Ama bu hedef, uygulamada malesef farklı nedenlerden dolayı her zaman gerçekleştirilemez. Yine de öğretici, her zaman kelime öğretiminde üretici hazineye göre hareket etmelidir (Memiş, 2018, ss. 74-85).

Kelime öğretimi iki yoldan izlenebilir: Ana dilinde öğretilen yabancı dil ve yabancı dilde öğretilen yabancı dil. Eğer yabancı dil, aynı dil konuşuru yani homojen bir grup öğrenciye öğretiliyorsa dilbilgisi kuralları ve yeni sözcüklerin anlamı öğrencilerin ana dilinde açıklanabilir. Genellikle dil öğreticileri ve bilim adamları tarafından eleştirilse de bu yaklaşım, Dilbilgisi Çeviri yöntemine dayanmaktadır; hatta bu yaklaşımın olumlu ve güçlü tarafları da vardır:

1. Kültürel, otantik, ana dilinde karşılığı olmayan kelimeler dışında sözcüklerin anlamı doğrudan ve kolay bir şekilde öğrencilere aktarılmaktadır.
2. Kelimelerin en ince nüansları bile anlatılabilir.
3. Kelimenin birden fazla anlamları bir kerede anlatılabilir.
4. Kelimenin anlamı bağlama başvurmadan anlatılır.
5. Kelimenin yakın ve karşı anlamlıları aynı anda ve herhangi seviyede öğretilir.

Fakat böyle öğretimin ciddi eksikleri de söz konusudur ve bunların arasında en önemlileri aşağıdakilerdir:

1. Öğrenmekte olan yabancı dilin kelimeleri doğrudan göndergeye değil de ana dilindeki kelimelere bağlı kalır.
2. Yabancı dilde konuşma çok ertelenmiş olur.
3. Yabancı dile maruz kalmadıkları için öğrenciler dili daha yavaş öğrenir.
4. Gramere ve tercüme etkinliklerine daha çok zaman ayrıldığından öğrencilerde daha çok pasif kelime hazinesi geliştirilir.
5. Kelimenin bağlamda kullanılması göz ardı edilir ve bu yüzden en yaygın hatalardan biri kelimelere yanlış eşdizimlileri seçmek olur. Dolayısıyla bu şekilde yabancı dili

öğrenenler genellikle dil bilgisi açısından doğru fakat dil açısından garip cümleler ve öbekler kurarlar.

Fakat araştırmanın konusu yabancı dilin ikinci yöntemle öğretimiyle ilgilidir. Bu durumda derslerde yabancı dil hem üstdil hem de nesne dil olarak kullanılır. Bu yöntem Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en sık başvurulan bir yöntemdir. Bu durumda öğretmen ilk baştan beri hep yabancı dilde konuşur ve bütün ders içerikleri öğrenilen dilde anlatarak öğrencileri ilk dakikalardan beri öğrendikleri dile maruz bırakmaktadır.

Yabancı dilin kelime öğretimi açısından bu şekilde öğretimi genellikle birkaç aşamadan geçer. İlk aşamada:

1. İlk kazandırılan kelimeler, genellikle somut ve resimlerle veya sınıfa getirilebilecek nesnelere kolayca gösterilebilen sözcüklerdir.
2. Öğretmen drama tekniği olarak da adlandırılan jestlerle, mimiklerle ve farklı hareketlerle kelimeleri açıklar.
3. Sınıf için ortak bildikleri bir dil varsa bazı kelimelerin açıklanmasında ona başvurulur.
4. Farklı kısa videolar ve animasyonlar kullanılır.
5. Sözlük niteliğinde resimli kartlar kullanılır.
6. İki dilli sözlüklere başvurulur.

İleri aşamalarda, öğrencilerin artık temel söz hazinesi ve dil bilgisi oluştuktan sonra (genellikle orta düzeye doğru) kelime öğretiminde kullanılan teknikler çeşitlenir.

1. Bir kelime tanımı verilerek öğretilir.
2. Bağlamın rolü artar ve bazı kelimelerin anlamları sezdirilerek öğretilir.
3. Bilinen yakın anlamlı ve zıt anlamlı kelimeleri kullanılarak yeni öğrenen sözcüklerin öğretimi yapılır.
4. Drama etkinliği derinleşerek farklı durumlar oynanarak içinde kullanılan sözcükler öğretilmiş olur.

5. Kelime haritaları yapılır ve böylece bir kelime öğretilirken aslında birkaç kelime öğretilmiş olabilir.
6. Açıklamalı sözlükler kullanılmaya başlar.
7. Öğrendikleri dil bilgisine göre yeni kelimelerin anlamı öğrencilere tahmin ettirilir (özellikle eğer yeni kelimenin kökü önceden öğrenciler tarafından öğrenilmişse) (Başutku, 2018, ss. 73-74).

1.4.4. Kelime Öğretiminde Alıştırmalar

Alıştırmalar, bir bilgi kazandırmak ve pekiştirmek için kullanılan etkinliklerdir. Ders içinde ve dışında, bireysel ve grup halinde uygulanan alıştırmalar farklı amaçlara hizmet edebilir: bir bilgiyi öğretmek, tekrar etmek, pekiştirmek, uygulamak vb.

Alıştırmalar birbirinden farklı olabilir ama yapı olarak hemen hemen tüm alıştırmalarda yönerge, içerik veya verilen malzeme ve işlem söz konusudur (Özbal, 2019, s. 15).

Alıştırmalar, yoğunlaştığı konu fark etmeksizin bazı genel özelliklere sahip olmalıdır ki öğrencilere maksimum fayda sağlayabilmek için. Bu bağlamda Graves'in (2000 ss.152-155) görüşleri aşağıdaki gibidir:

1. Alıştırmalar öğrencilerin bildiği ve anladığı temalarla ilişkili olmalı, öğrencilerde ilgi uyandırmalı ve onların tecrübelerine dayanmalıdır.
2. Alıştırmalar her şeyden önce öğrencilerin gündelik hayatta ihtiyaçlarını karşılabilmelerini sağlamalıdır.
3. Alıştırmalar öğrencilerin dildeki güvenini artmalı ve hata yapma korkusunu gidermelidir.
4. Alıştırmalar öğrencileri analiz yapmaya ve yeni bilgiler keşfetmeye teşvik etmelidir.
5. Alıştırmalar temel dil becerilerini ve stratejileri geliştirmelidir.
6. Alıştırmalar öğrencilerin iletişim ihtiyaçlarını karşılamalı ve özgün dil kullanımı pekiştirmelidir.
7. Alıştırmalar öğrencilerin metin oluşturma mantığını anlamalarını sağlamalıdır.

8. Alıştırmalar kültürel özelliklerini öğretmelidir.
9. Alıştırmalar öğrencilerde toplumsal duyarlılık geliştirmelidir.
10. Alıştırmalar büyük miktarda özgün ve gerçek dil içeren görevler içermelidir.
11. Alıştırmalar öğrencilere rol yapma becerisini ve farklı roller üstlenmeyi öğretmelidir.
12. Alıştırmalar dil öğretiminin farklı amaçlarını karşılamalı ve çeşitli olmalıdır.
13. Alıştırmalar gerçek durumlar ve olgular yansıtmalıdır.
14. Alıştırmalar farklı öğretim malzemeleriyle desteklenmelidir.

Alıştırmaları seçerken öğretmen onların yardımıyla ilk olarak öğrencilerini hedef dilde konuşmaya teşvik etmelidir ve burada önemli olan sadece mekanik tekrarlama veya uygulama değil, önemli olan alıştırmalarla beraber öğrencilerin dikkatini çekerek motivasyonunu arttırmaktır. İyi düşünülmüş alıştırmalar sadece grameri veya sınırlı bir konu öğretmekle kalmayıp, kültürel bağlam, dil dışı olguları ve toplumsal gerçekleri birleştirmelidir. Yapılan alıştırmalar, öğrencileri teorik ziyade pratik hayata hazırlamalı ve öğrencilerin hedef dilini öğrenme isteğini artırarak başarı duygusu ve yabancı dildeki özgüven hissini güçlendirmelidir.

Alıştırmaların amaçları farklıdır. Bazı alıştırmalar tekrar ve pekiştirme üzerine odaklıdır, bazıları ise yeni bilgi kazandırma ve derinleştirme ile ilgilidir. Ayrıca kontrol ve değerlendirme alıştırmaları da vardır.

Öğrencilerin alıştırmaya yönergelerini ve içeriklerini net ve doğru anladıkları takdirde alıştırmaların yararının arttığı bilinmektedir. Bu nedenle alıştırmaların yapılandırılmasında yönergenin yazımının, ilgili içeriğe ve seviyeye uygunluğun dikkate alınması çok önemlidir.

Bu tezde alıştırmalarla ilgili birçok kaynak taranmış ve bu kaynaklarda bulunan çeşitli alıştırmalar birleştirilmiştir. Türüne bakılmaksızın (metin sonrası, metinsiz, bireysel, ikili veya grup vs.) kelime öğretimiyle ilgili tüm alıştırmalar ele alınmıştır. Sözü edilen alıştırmalar türleri şunlardır:

- Eşleştirme,
- Çoktan seçme,

- Yer değiştirme,
- Sınıflandırma,
- Yerine koyma,
- Sıralama,
- Dönüştürme,
- Kıyaslama,
- Çeviri,
- Doğru/ yanlış bulma,
- Bölümlendirme,
- Yerleştirme,
- Düzeltme,
- Düzenleme,
- Şeklini değiştirme,
- Cümle kurma, genişletme vs.,
- Tamamlama,
- İşaretleme
- Gereksiz kelimeleri çıkartma,
- Uygun cümleleri yazma,
- Başlık bulma,
- Resimleri sıralama,
- Var /yok alıştırmaları,
- Eş / yakın / zıt anlamlısını bulma,
- Kompozisyon yazma,
- Kelime listesini oluşturma,
- Anahtar kelimeleri bulma,
- Yeniden yazma,
- Sorulara cevap verme,
- Soru sorma,
- Verilen kelimelerle cümle yazma,
- Resim açıklama,
- Diyalog tamamlama,

- Dikte,
- Özetleme
- Tartışma ve beyin fırtınası,
- Kelime zincirleri oluşturma,
- Kavram haritasını oluşturma,
- Kelimenin anlamını çıkarma,
- Oyunlar,
- Drama,
- Tanım yazma,
- Hata bulma ve yanlış düzeltme,
- Birleştirme,
- Kart alıştırmaları,
- Paralel metin yazma,
- Gruplandırma,
- Benzetim,
- Dinleme,
- Soru/ cevap vd.

Tüm bu alıştırmalar türleri sadece kelime öğretimi için değil, herhangi bir gramer konusunu pekiştirme amaçlı, iletişimsel görev veya bağımsız etkinlik olarak da kullanılabilir. Fakat bu alıştırmaların amacına ve konusuna bakılmaksızın içeriğini her zaman kelime öğretimine uygun bir şekilde düzenlemek mümkündür.

Aslına bakılırsa, kelime öğretiminde kullanılabilecek etkinliklerin sayısı ve çeşitleri çok fazladır. Bunların doğru seçimi ve kullanımı mutlaka öğretmen marifetine de bağlıdır. Fakat dil öğretiminde en önemlisi doğru amaç ve bu amaca götüren etkili çözümleri belirlemektir. Kelime ve genel olarak yabancı dil öğretimiyle meşgul olan her öğretmen şu sorulara cevap bulmaya çalışmalıdır.

1. Hangi kelimeleri daha yoğun ve ilk olarak öğretmeli?
2. Seçilen kelimeleri bilmek neden önemli?
3. Kelime öğretiminin en kısa, kolay ama kalıcı yolları nelerdir?
4. Neden farklı kelimelerin öğretimi farklı zaman dilimini almaktadır?

5. Hangi yardımcı malzemeler kullanmalı?
6. Öğrencilerin daha çok kelime öğrenmeleri için nasıl teşvik etmeli?
7. Öğrencilere kelime öğrenmenin önemini nasıl aktarmalı? (Allen, 1983, s. 6).

1.4.5. Kelime Öğretimi Stratejileri

Kelime ve genel olarak yabancı dil öğretirken öğrencilerin yeni bilgi nasıl bir şekilde öğrendiğini bilmek başarılı öğretimin çok önemli parçasıdır. Hem öğrenme hem de öğretme stratejileri bilerek öğretmen kendi çalışmasını daha etkili ve verimli hale getirebilir. Stratejiler, dil kullanıcılarının daha verimli dil kullanımını sağlamaktadır (TELC s. 60).

Öğrenciler kendi stratejilerini tespit ederek okuma sürecini kolaylaştırarak daha başarılı kılabilir. Normalde öğrenme stratejileri öğrenciden öğrenciye değişebilir. Kelime öğretimine gelince Hatch ve Brown'un (1995, s. 374) saptadıklarına göre kelime öğrenme dört temel aşamadan geçmektedir:

1. Kelimeyle ilk karşılaşma,
2. Kelimenin türünü belirleme,
3. Kelimenin anlamını çıkarma,
4. Kelimeyi kullanıma sokma.

Serçe ve Sünbül'ün (2015, s. 44) belirttiği gibi öğrenciler yeni kelimeler öğrenirken onları ders kitaplarına veya defterlerine not ederler. Bu notu tutulmuş kelimeleri ise ya unuturlar veya liste yaparak ezberlemeye çalışırlar. Fakat bunlar çok etkili öğrenim stratejisi sayılmaz. Bilim adamlarının söylediklerine göre hafızanın kapasitesi seçilen stratejiye göre farklılık gösterir. Bundan anlaşıldığı gibi kendine göre uygun stratejiyi seçmiş öğrenciler öğretim sırasında daha büyük başarılar elde ederler.

Bilim adamlarına göre farklı öğrenme stratejileri bulunmaktadır. Bu tezde Schmitt'in (1997) yaptığı strateji tasnifine de yer verilecektir.

Şekil 1. Schmitt'e (1997) Göre Kelime Öğrenme Stratejileri Tasnifi

Şekilden de anlaşıldığı gibi Schmitt bütün stratejileri iki büyük gruba ayırır: keşfetme ve pekiştirme stratejileri. Keşfetme stratejileri kelimeyle ilk karşılaşmada kullanılmaktadır. Pekiştirme stratejileri öğrenilmiş kelimelerin hatırlanmasıyla ilgilidir. Schmitt, kelime öğretimi için stratejilere göre aşağıdaki teknikleri önermektedir. Bir yeni kelimeyle onu öğretmek ve öğrenmek için ne yapılmalıdır? Bunlarla ilgili Schmitt stratejiye göre şöyle açıklama yapar:

Tablo 2. Scmitt'in (1997) Kelime Öğreniminde Kullanılan Strateji Gruplarına İlişkin Tasnifi

KELİME ÖĞRETİMİ STRATEJİ GRUPLARI	
Yeni Bir Kelimenin Anlamını Keşfetmek İçin Kullanılan Stratejiler	
Tespit	Kelimenin türünü analiz etmek.
Tespit	Kelimenin kök ve eklerini analiz etmek.
Tespit	Aynı kökten olan kelimeleri belirlemek.
Tespit	Erişilebilir resimleri analiz etmek.
Tespit	Kelimenin bağlamdan anlamını tahmin etmek.
Tespit	İki dilli sözlük kullanmak.
Tespit	Tek dilli sözlük kullanmak.
Tespit	Kelime listeleri oluşturmak.
Tespit	Flash kartlar kullanmak.
Sosyal	Öğretmene kelimenin tercümesini sormak.
Sosyal	Öğretmene kelimenin eş anlamlısını veya başka deyişini sormak.
Sosyal	Öğretmenden yeni kelimeyi içeren bir cümle istemek.
Sosyal	Sınıf arkadaşlarına kelimenin anlamını sormak.
Sosyal	Yeni anlamı grup çalışmasında öğrenmek.

Karşılaşılan Kelimelerin Hafızada Devamlılığı ve Kalıcılığını Artırmak İçin Kullanılan Stratejiler	
Sosyal	Grup içinde anlamları öğrenmek ve pratik yapmak.
Sosyal	Öğretmen öğrencilerin flash kartlarını ve kelime listelerini kontrol eder.
Sosyal	Anadili konuşurlarıyla etkileşim içerisinde olmak.
Bellek	Yeni kelimeyi anlamını gösteren görselle öğrenmek.
Bellek	Kelimenin anlamını varsaymak.
Bellek	Kelimeyi kişisel tecrübeyle ilişkilendirmek.
Bellek	Kelimeyi onun eşitleriyle karşılaştırmak.
Bellek	Kelimeyi eş ve zıt anlamlı kelimeleriyle ilişkilendirmek.
Bellek	Anlamsal haritaları kullanmak.
Bellek	Kademeli sıfatlar için ölçekler kullanmak.
Bellek	Peg yöntemini kullanmak.
Bellek	Loci yöntemini kullanmak.
Bellek	Kelimeleri gruplandırmak.
Bellek	Kelimeleri sayfa üzerinde gruplandırmak.
Bellek	Yeni kelimeyi cümle içinde kullanmak.
Bellek	Yeni kelimeleri bir hikaye içinde gruplandırmak.
Bellek	Kelimenin yazılışını öğrenmek.
Bellek	Kelimenin telaffuzunu öğrenmek.
Bellek	Öğrenirken kelimeyi sesli söylemek.
Bellek	Kelimenin biçimini varsaymak.
Bellek	Kelimenin baş harfinin altını çizmek.
Bellek	Konfigürasyon yapmak.
Bellek	Anahtar kelime metodu kullanmak.
Bellek	Kökler ve ekler hatırlamak.
Bellek	Kelime türü hatırlamak.
Bellek	Kelimenin anlamını başka deyişle anlatmak.
Bellek	Aynı kökten gelen kelimeleri kullanmak.
Bellek	Deyimde geçen kelimeleri beraber öğrenmek.
Bellek	Kelime öğrenirken bir hareket kullanmak.
Bellek	Anlamsal özellikler tabloları kullanmak.
Bilişsel	Sesli tekrar yapmak.

Bilişsel	Yazılı tekrar yapmak.
Bilişsel	Kelime listeleri oluşturmak.
Bilişsel	Flaş kartları kullanmak.
Bilişsel	Sınıfta not almak.
Bilişsel	Ders kitabındaki sözlükçeyi kullanmak.
Bilişsel	Kelime listeleri dinlemek.
Bilişsel	Nesnelerin üzerine yabancı dilde etiketler yapıştırmak.
Bilişsel	Kelime defteri tutmak.
Üst-Bilişsel	Öğrenilen dilde şarkı dinlemek, haber, film ve dizi seyretmek.
Üst-Bilişsel	Kendi kendine kelime testleri çözmek.
Üst-Bilişsel	Aralıklı kelime tekrarları yapmak.
Üst-Bilişsel	Yeni kelimeleri atlamak.
Üst-Bilişsel	Zaman geçtikten sonra kelime öğrenmeye devam etmek.

Yabancı dil öğreticisi bu stratejileri öğrencilerinin ders başarılarını artırmak amacıyla kullanmalıdır. Ayrıca öğrencilere strateji üzerine bilgi verilmeli, bu konuda yapılan çalışmalar anlatılmalı, kullanılan stratejilerin ne gibi yararları getireceği söylenmelidir. Böylece öğrenciler hem öğrenme faaliyetlerini düzenleme fırsatı bulmuş hem de daha motive edilmiş olurlar.

Yabancı dil öğretmenin kelime öğretirken ayrıca aşağıdakilere dikkat etmesi gerekmektedir:

- Kelime öğretimini kalıcı kılmak üzere tekrar, hatırlatma ve çoklu uygulama şeklinde hareket edilmelidir.
- Terimlerin ve spesifik kelimelerin doğrudan öğretilmesi daha mantıklıdır.
- Kullanım sıklığı yüksek kelimeler ilk sırada öğretilmelidir.
- Kelime öğretiminde kullanılacak alıştırmalar çeşitli, motivasyon arttırıcı ve faydalı olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin katılımını pekiştiren niteliği de taşınmalıdır.
- Kelime öğretirken öğrencilerin özel (yaş, eğitim durumu, kültürel faktör vs.) özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Elektronik cihazlar ve internet tabanlı yardımcı malzemeler tercih edilmelidir.
- Mümkün olduğunca kelimeleri görselleştirmeye özen gösterilmelidir.

- Kelime öğretimine ciddi yaklaşılmalı ve pekiştirme alıştırmaları için zaman ayırmalıdır.
- Özellikle öğretilmesi istenen kelimeler vurgulanmalı ve onlara dikkat çekilmelidir.
- Kelime öğretimine yönelik alıştırmalar genel ders işleyişiyle alakalı olup diğer alıştırmalarla uyum içinde olmalıdır.
- Öğretilecek kelimelerin seçimi rastgele olmaktan ziyade ders konusuyla ilgili olmalıdır. Kelime bilgisi de eşdizimliliği gibi farklı tarafları kapsamalıdır.
- Kelimeler bağlam içinde sunulmalı ve anlamı anlatılmadan önce öğrencilerin bu kelimenin anlamını kestirmeleri teşvik edilmelidir.
- İki dilli sözlükler mümkün olduğunca az kullanılmalı ve daha çok açıklamalı sözlüklere başvurulmalıdır.
- Öğrencilere öğrenme stratejileriyle, teknikleriyle ve öğrenme ipuçlarıyla ilgili bilgi verilmelidir.
- Kelime öğretiminde farklı yöntemler ve teknikler harmanlanıp kullanılmalıdır (Özbal, 2019; Memiş, 2018; Başutku, 2018).

2. BÖLÜM: YÖNTEM

2.1. DESEN

Tarama desenli ve nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmada, doküman analizi yoluyla toplanan veriler yorumlanmıştır. Doküman, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim setidir. Bu öğretim seti üç seviye için birer ders ve çalışma kitabı olmak üzere toplam altı kitaptan oluşmaktadır. Setteki kitaplar yakın / eş anlamlı kelimeler açısından detaylı olarak taranarak bütün alıştırmalar tek tek incelenmiştir ve tüm veriler aşağıda verilmiştir.

2.2. VERİ KAYNAKLARI, VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Yapılan çalışmanın aşamaları şöyledir:

1. Her ünite tek tek manuel olarak ve isim türlü kelimeler tespit edilmek üzere taranmış ve tespit edilen kelimeler bir liste haline getirilmiştir.
2. Elde edilen listede bulunan isim türlü kelimelere yakın anlamlı kelimelerden oluşan çiftler veya zincirler oluşturulmuştur.
3. Kelime zinciri oluşturabilmek için bir önceki üniteden kelimeler de kullanılmıştır ancak çoğunlukla adı verilen ünite içinde çalışılmıştır.
4. Bazı durumlarda kelime çiftlerinin veya zincirlerin oluşturulmasında kitapta geçmeyen kelimelere de yer verilmiştir. Örneğin 'hava limanı'. Böyle bir kelime * simgesiyle işaretlenmiştir. Kullanım sıklığına bağlı olarak eklenmiş bu tür kelimelerin araştırmadaki sayısı yok denilecek kadar azdır. Eklenme sebebi ise öğrencilerin bu kelimeleri büyük ihtimalle duydukları varsayımdır.
5. Alıştırmalar ünite bazında tek tek incelenmiş ve yakın anlamlı/eş anlamlı kelime öğretimine yönelik alıştırmalar tespit edilmiştir. Ünite bazında çalışmanın nedeni, yakın anlamlı kelimeleri belli temalar içinde saptayabilme, içerikle ilişkilendirebilme ve

işlenen dilbilgisiyle bağdaştırılabilmektedir. Ayrıca ünite esaslı yakın anlamlı kelimeler sözlükçe oluşturmak için de böyle çalışma yaklaşımı uygundur.

6. Ders ve çalışma kitabında bulunan alıştırmalar, yakın/eş anlamlı alıştırmalar olarak kullanılıp kullanılamayacağı açısından da incelenmiştir.

Çalışmanın manuel olarak yapılması söz konusudur ve ünite bazında gerçekleştirilen bu çalışmada kelime zinciri oluşturulurken bazı güçlüklerle karşılaşmıştır, eksiklik olarak nitelendirilebilecek güçlüklerle ilgili aşağıda bir açıklama yapılmıştır:

1. Analiz bir yazılım programıyla değil manuel olarak yapıldığı için ünitedeki bütün kelimelerin taranmasında güçlükler olmuştur. Fakat taramada tezin asıl amacı yakın anlamlı kelimeleri nasıl öğretmek gerektiğini göstermek olduğu için özellikle yakın anlam/eş anlam üretmeye ve öğretmeye uygun kelimeler dikkate alınarak tespit edilmiştir.

2. Bazı kelimeler fiillerden veya kalıplaşmış öbeklerden çıkarılmıştır. Örneğin dans etmek – dans, öğrenci işleri – öğrenci ve iş, akşam yemeği – akşam ve yemek vs. Fakat tüm bu isimler ayrı olarak da kullanılmaktadır ve deyim niteliği taşımamaktadır. Ayrıca bu tür öbeklerin tek bir göndergesi söz konusu olduğunda ve onların tek bir kelime olarak işlenmesi durumunda listeye dahil edilmiştir.

3. Bazı zincirlerde isim gibi işleyen sıfatlar, zamirler veya fiilimsiler kullanılmıştır. Örneğin: insan – kişi – biri; mucize – harika, iş – çalışma vs. Bu durumda istisna yapılarak söz konusu kelimelerin incelenmesinin nedeni bu kelimelerin kullanım sıklığına bağlı bir durumdur.

4. Bazı kelimelerin ünite içinde bir kez geçmesi nedeniyle öğretmen ve öğrencinin gözünden kaçabilir. Bunun tam olarak saptanamaması ve ayrıca ders kitabında da bu tür kelimelerin alıştırmaveyahil edilmesi nedeniyle (hekim – doktor), sözü edilen kelimeler de tezde kullanılmıştır.

5. Bazı çiftlerdeki kelimeler diğer çiftlere göre yanlış görünebilir veya kelimelerin anlamları dilin ana konuşuru için uzak bile görünebilir. Örneğin, afiyet – sağlık. Ancak yabancı dil öğrenenler için bu uzaklık hemen fark edilmeyebilir veya kendi dilinde yazılmış sözlüklerde hatta bu tür kelimelerin tercümesi aynı kelimeyle yapılabilir.

6. Çoğu yakın anlamlı kelimeler zinciri üniteden üniteye geçmektedir. Bu durum eksikten çok avantaj olarak görülmüştür, çünkü üniteden üniteye öğrencilerin dil bilgisi

ve dil hissi güçlendikçe yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkın da derinleşmesi mümkündür.

7. Bazen tek kelime değil bir öbek veya ad tamamlaması bir sözcük olarak algılanmaktadır. Kelime bölümünde ayrı yazılan tek kelimenin seçileceği belirtildiği halde bazen bu tür birkaç sözcükten oluşan kelimeler yine de ele alınmıştır çünkü durum bunu gerektirmektedir.

8. Bazı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark dilin ana konuşuru için çok anlaşılır gibi görünebilir. Örneğin: enerji – güç. Fakat bu fark yabancı dili öğrenenler için o kadar belirgin olmayabilir ve özellikle de bağlamda bu tür kelimeler birbirinin yerine geçiyorsa onların arasındaki farka mutlaka değinmek gerekmektedir.

9. Bazı kelimeler sıfatlardan çıkarılmıştır. Özellikle –II ve –sIz eki olan sıfatlardan. Örneğin, faydalı – fayda, bulutsuz – bulut ancak öğrencilerin bu dilbilgisi konusunu daha A1 seviyesinde 5. ünite de görmeleri bu tür çıkarımları mümkün ve mantıklı kılmaktadır.

10. Bazen yakın anlamlı olarak gösterilen kelimeler sadece belli şartlarda yakın anlamlıdır bu yüzden onları söz konusu şartlarla göstermek önemlidir. Örneğin: şiddet ve büyüklük (deprem hakkında) veya gürültü / ses çıkarmak, spor salonu – spor merkezi (salon – merkez). Ancak öğrencilerin yanlış çıkarımlarda bulunmaması için bunların listeye eklenmesine karar verilmiştir. Örneğin, eğer ‘spor salonu’ ve ‘spor merkezi’ yakın anlamlıysa o zaman ‘salon’ ve ‘merkez’ de yakın anlamlı olacaktır. Ama durum böyle olmadığı için bu özellikleri ayrı olarak öğretmekte ve göstermekte fayda vardır.

Yakın anlamlı kelimelerin zincirleri ve çiftlerinin oluşturulmasının sebebi onların bir ünite de ne kadar çok olduğunu göstermek ve sonraki önerilerde örnek olarak kullanabilmek içindir.

3. BÖLÜM: BULGULAR VE ÖNERİLER

3.1. YENİ HITİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ A1 VE A2 SEVİYESİ ANALİZİ

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılara Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin A1 ve A2 seviyelerindeki Ders ve Çalışma Kitapları ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaları n tespit edilmesi olmuştur. Ünitelerde bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler de getirilmiştir.

3.1.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının (DK) içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 1: Nesnelere, İnsanlar, Yerler
Temalar, Metinler, Başlıklar
1.1. Ne? Kim? Neresi?
1.2. Siz kimsiniz?
1.3. Ne var? Ne yok?
Okulda neler, kimler var?
Antikacıda
Fotoğraflar
Acaba ben kimim?
Kimler sınıfta?
Haydi tanışalım
Manavda
Hangi oda?
Sıradakiler
Çantada ne var?

Kantinde Hangi otel?		
Dilbilgisi 1.Koşaç tümcesi (haber kipi) 2.Varoluş tümcesi (haber kipi) 3.Sıralama		
Yakın Anımlılı Kelimeler		
adam-erkek araba-otobüs bahar-ilkbahar/sonbahar eşya-şey ev-bina	film-sinema hanım-kadın kafeterya-restoran koltuk-sandalye-kanepa masa-sehpa	oda-salon-sınıf sokak-cadde televizyon-TV yiyecek-yemek

Bu ünite de yakın veya eş anlamlılı kelimelerle ilgili hiç bir alıştıırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Yakın anlamlılı kelimeler ise mevcuttur. Ünite de ki bazı alıştıırmalar öğrencilerin dikkatini yakın anlamlılı kelimelerin arasındaki farka çekmek için müsaittir. İçeriğı genişletilebilir ve böylece sezdirerek sadece dil bilgisi değil kelimelerin anlamının incelikleri öğretilmeye başlatılabilir. Örneğın, “Yerleştirelim” yönergesiyle verilen 16. alıştıırmada (DK, 19) 'değil' kelimesinin kullanımı pekiştirilirken çoğunlukla zıt anlamlılı kelimeler kullanılmıştır ve bu alıştıırma aynı zamanda kelime öğretime yöneliktir. Burada en az birkaç yakın anlamlılı kelime (isim türlü) eklenebilir ve bu şekilde yakın anlamlılı kelimelerin öğretime katkı sağlanabilir. Örneğın, “Bu bebek değil, bu çocuktur”.

Şekil 2. DK 1. Ünite Alıştıırma No 16

16 Yerleştirelim

zayıfsın • lezzetli • İngiliz • ucuz • pahalı
dar • çalışkanız • kolay • ılık • öğretmen

- Bence sen şişman değilsin, *zayıfsın* .
- Biz tembel değiliz, _____ .
- Bugün hava sıcak değil, _____ .
- Linda İtalyan değil, _____ .
- Sınav soruları zor mu, _____ mi?
- Fatih öğrenci değil, _____ .
- Yemek çok _____ .
- Bu araba çok ucuz değil, _____ .
- Ankara pahalı değil, _____ .
- Ev geniş değil, _____ .

3.1.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının İçindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 2: Günlük Hayat		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
2.1. Ne yapıyorsunuz?		
2.2. Nereden nereye?		
2.3. Saatler		
Bir meslek seçelim		
Farklı ülkelerde		
Kim neler yapıyor?		
Günaydın İstanbul		
Hobiler		
Nurten Hanım'ın hobisi		
Sınıf arkadaşım		
Takside		
Saat kaçta ne yapıyorlar?		
Cumartesi planı		
Yayın akışları		
Pazar günleri		
Bir günüm		
Volkan'ın bir günü		
Dilbilgisi		
1. Şimdiki zaman (geneli)		
2. Durum (yönelme, kalma, çıkma)		
3. İlgeçler (-yE kadar, -Den önce, -DEn sonra)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
anne-ana araba-otobüs-servis- dolmuş bebek-çocuk bitki-çiçek-ağaç buçuk-yarım	dans-oyun dişçi-doktor-diş doktoru dizi-film fotoğraf-foto-resim insan-adam-erkek kadın-hanım magazin-gazete	market-mağaza-pazar model-maket okul-üniversite sıra-bank sıra-zaman valiz-çanta

Bu üniteye yakın veya eş anlamlı kelimelerle ilgili hiç bir alıştırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Yakın anlamlı kelimeler vardır. Ünitadaki bazı alıştırmalar öğrencilerin yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkatini çekmek için müsaittir. Yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark resimlerle veya basit açıklamalarla açıklanabilir. Verilen bilgiler ise örneğin fiillerin olumsuz halini öğretirken cümle içinde zıt olarak yakın anlamlı kelimeler kullanılarak pekiştirilebilir.

Çalışma kitabının ilk alıştırmaları aslında ‘yapmak’ ve ‘etmek’ fiillerinin farklılığını gösteren bir etkinliktir. Eylemlere yönelik olduğu halde onu örnek olarak diğer türlü yakın anlamlı kelimeler için de benzer alıştırmalar hazırlanabilir. Ayrıca da sözdizimsel özellikleri de öğretilir ve iki yakın kelime seçerek onlarla en çok kullanılan sıfatları veya fiilleri iki farklı gruba ayırtma etkinliği yaptırılabilir. Bu tür alıştırmalar aynı anda birkaç dil alanıyla ilgili olup farklı yeterlikleri geliştirmektedir.

Şekil 3. ÇK 2. Ünite Alıştırma No 1

1 Yerleştirilim

telefon • banyo • üfö • yemek • makyaj • yardım
kahvaltö • sohbet • dans • tamir

<i>telefon</i> _____ etmek	<i>banyo</i> _____ yapmak
_____ etmek	_____ yapmak
_____ etmek	_____ yapmak
_____ etmek	_____ yapmak
_____ etmek	_____ yapmak
_____ etmek	_____ yapmak

3.1.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

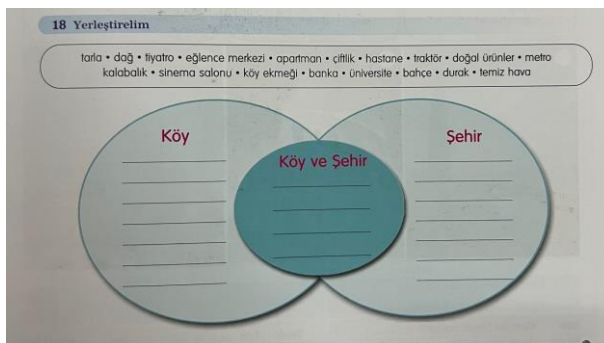
Tablo 5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 3: Yakın Çevremiz	
3.1	Ailem ve arkadaşlarım
3.2	Evimiz ve semtimiz
3.3	Şehirler
	Aile fotoğrafı
	Hangi renk?
	Arkadaşım Emre
	Köyde ve şehirde hayat
	Nerede yaşamak istiyorum?
	Başkentler
	Ev arkadaşım ve köpeği
	İstanbul
	Benim güzel ailem
	En yakın arkadaşım
	Türkiye

Kursa kayıt Bodrum Belediye otobüsü		
Dilbilgisi		
1. İyelik		
2. Ad tamlaması (belirtili)		
3. Ad tamlaması (belirtisiz)		
4. Sıfat tamlaması		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
abla-kız kardeş ad-isim Allah-tanrı anneanne-babaanne-büyük anne-nine aşık-sevgili aşk-sevgi baş-başlangıç bayram-tatıl belediye-valilik berber-kuaför bilet-paso bölge-mahalle çevre-etraf çocuk-bebek-kız	dede-büyük baba dilek-rüya disko-eğlence-parti dükkan-mağaza-market- manav-pasaj-avm eğlence merkezi - eğlence yeri enişte-damat erkek-adan-insan kafe-kafeterya-lokanta- (kahve)-restoran kapı-kapak kenar-kıyı-sahil kimlik-pasaport konuk-misafir	köy-çiftlik-tarla neden-sebep sahil-kıyı-deniz kenarı sokak-cadde son-uç sorun-problem spor merkezi-spor salonu şehir-kent-ilçe şey-eşya tapınak- cami/kilise/sinagog yemek-yiyecek yenge-gelin yer-yeryüzü

Ders kitabının bu ünitesinde yakın anlamli kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik veya yakın anlamli kelimelerle ilgili alıştırmalar bulunmamaktadır. Bu üniteye yakın anlamli kelimelerin sayısı göz ardı edilemeyecek kadar çoktur. Ünitenin içeriği ise en azından bazı yakın anlamli kelimeleri öğretmek için müsaittir. Örneğin, “Yerleştirelim” yönergeli 18. alıştırma (DK, 43). Bu alıştırmada farklı semantik gruplara ait kelimeler verilmiştir ve onların bu gruplara göre sınıflandırılması istenmiştir. Burada yakın anlamli kelimeler de dahil edilerek onların arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 4. DK 3. Ünite Alıştırma No 18

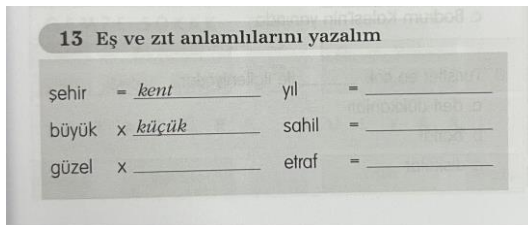
Veya 45. sayfada numarası ve yönergesi belirtilmemiş alıştırmada 'çanta' kelimesinin ad tamlamasında anlam değişikliği öğretilir ve aynı zamanda farklı göndergelerin aynı kelimeyle nasıl adlandırıldığı gösterilir. Bu alıştırma ayrıca da karşılaştırma alıştırmaları olarak kullanılabilir. Genel 'çanta' kelimesinin ne kadar geniş olduğunu göstererek onu 'valiz', 'torba' vs. gibi kelimelerle kıyaslamak mümkündür. Ayrıca aynı tür alıştırma 'araba' vs. kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 5. DK 3. Ünite Alıştırma

“Eş ve zıt anlamlılarını yazalım” yönergesi 13. alıştırmada (ÇK, 23) açıklama bulunmadan ve önceki alıştırmalara dayanmadan kelimelerin eş ve zıt anlamlılarını bulmak gerekmektedir. Eş anlamlı kelimeler arasında eşittir sembolü (=) bulunmaktadır. Ve böylece iki kelime öğrencilerin bilincine tamamen aynı olarak girmektedir. Kitapta hiç bir açıklama veya yorum ve ya pekiştirme alıştırmaları bulunmadığından dolayı bu kelimelerin arasındaki farkı açıklamak öğretmene düşen bir görevdir. Ve bu alıştırmada verilen kelimeler her ne kadar eş anlamlı olarak görünse de üç çiftinde de benzer özellikler vardır. Bir kelime Türkçe olup diğeri başka dillerden alınmıştır, ayrıca kullanım özellikleri de söz konusudur. Ve bu yüzden eşittir sembolü yerine yaklaşık eşittir sembolünü kullanmak daha uygun olabilir.

Şekil 6. ÇK 3. Ünite Alıştırma No 13

3.1.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 4: Zaman Geçiyor		
4.1. Ne zaman ne oldu? 4.2. Düünden bugüne 4.3. Anılar Hangi yılda? Tatilin nasıl geçti? Özgeçmişim Ağaç dikiyoruz Geçmişten günümüze Ben çocukken Didem'in ajandası Kızılay Meydanı Üniversite yılları		
Dilbilgisi		
1. Geçmiş zaman (belirtili) 2. Koşaç tümcesi (hikaye kipi) 3. Ulaçlar (-ken) 4. Şimdiki zaman (hikaye kipi) 5. Bağlaçlar – ilgeçler (ile)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
acemi-çırak adet-tane ağaç-tahta akademi-üniversite-okul- kolej an-sıra-ara-zaman-vakit- dönem araç-araba-otomobil-vs. baş-başkan-cumhurbaşkanı beceri-yetenek beden-numara beden-vücut bölge-bölüm büyüklük-şiddet	çeşit-tür deneyim-tecrübe-staj diksyon-hitabet doktor-hekim düğme-tuş fatura-hesap fiyat-ücret-ödeme grup-takım hayat-yaşam hukuk-kanun ilgi-dikkat insan-kişi iş-görev kez-kere	konuşma-sohbet-diyalog- iletişim-haberleşme masal-hikaye-fıkra-şaka paket-poşet prova-tekrar savaş-harp sezon-mevsim şirket-firma toplantı-görüşme tsunami-felaket yılbaşı-Yeni yıl yıl-sene yolculuk-seyahat yol-yön yönetici-müdür yöntem-teknik-teknoloji ziyaret-misafirlik

'Eş anlamlısını bulalım' yönergesiyle verilen 18. alıştırmada (DK, 54) eşleştirilmesi gereken kelimeler bir önceki alıştırmada verilen metinle ilgilidir. Ancak metinde bu kelimeler işaretlenmemiş, yakın anlamalı çiftler metinde sadece bir kere kullanılmıştır.

Tezi ilgilendiren isim türlü kelimeler ise bir önceki ünite de aynı şekilde ele alınmıştır (kent-şehir, sene-yıl). Bu alıştırmada yeni çift ‘doktor – hekim’ eklenmiştir. Önceki ünitelerde olduğu gibi alıştırmalarda kelimeler arasındaki farka hiç değinilmemiştir ve büyük ihtimalle bu tür kelimeler öğrenciler tarafından mutlaka eş anlamlı olarak algılanmaktadır.

Şekil 7. DK 4. Ünite Alıştırma No 18

17 İşaretleyelim

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk 1881 yılında Selanik'te doğdu. İlkokul ve ortaokulu Selanik'te okudu. 1902 yılında Harp Okulu'ndan, 1905 yılında Harp Akademisi'nden mezun oldu. Orduda önemli görevler aldı. 19 Mayıs 1919'da Samsun'da Türk Ulusal Kurtuluş Savaşını başlattı. 23 Nisan 1920'de Ankara'da ilk meclisi topladı ve Meclis Başkanı seçildi. 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan etti. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı oldu. 10 Kasım 1938'de hayatını kaybetti. Atatürk'ün mezarı Ankara'da, Anıtkabir'dedir. Atatürk ve çalışma arkadaşları, bugünkü çağdaş Türkiye'yi kurdular ve Türk milletini için çok önemli işler yaptılar.

Ünlü filozof ve hekim İbni Sina, 980 yılında Buhara'da dünyaya geldi. Babası Abdullah bin Sina Buhara'da üst düzey bir memurdu. İbni Sina küçük yaşlarda pek çok alanda dersler aldı. Tıp, matematik, hukuk, mantık ve felsefeyi çok küçük yaşta öğrendi. 16 yaşında ünlü bir doktor oldu. İbni Sina'nın yaklaşık 276 kitabı vardır. Eserlerinden ikisi çok önemlidir. Bunlar 'Tıp Kanunu' ve 'Kitab-ül Şifa' kitaplarıdır. İbni Sina, 1037 yılında İran'ın Hamadan kentinde öldü.

Isaac Newton, 25 Aralık 1642'de İngiltere'nin Lincolnshire şehrinde doğdu. 1661 yılında Cambridge Üniversitesi'ndeki Trinity Koleji'ne girdi. Nisan 1665'te bu okuldan lisans derecesini aldı. 1667'de Trinity Koleji'nde öğretim üyesi oldu ve bu dönemde fizik alanında önemli buluşlar yaptı. Newton çok cekingendi bu sebeple buluşlarının çoğunu uzun yıllar sonra yayınladı. 27 yaşındayken Cambridge Üniversitesi'nde matematik profesörü oldu. 1671'de ilk aynalı teleskopu icat etti ve bir sene sonra Royal Society üyeliğine seçildi. Newton, 31 Mart 1727'de hayatını kaybetti.

	Doğru	Yanlış		
1. Atatürk, ilkokulu ve ortaokulu aynı şehirde okudu.	☐	☐	18 Eş anlamlısını bulalım	hekim
2. Atatürk 10 Kasım 1938'de Ankara'da öldü.	☐	☐	doğmak	kent
3. İbni Sina yalnızca tıp alanında çalışmadı.	☐	☐	şehir	sene
4. Isaac Newton 1727'de Royal Society üyesi oldu.	☐	☐	ölmek	hayatını kaybetmek
5. Newton 1727 yılında öldü.	☐	☐	yıl	dünyaya gelmek
			doktor	

Yukarıda belirtilen alıştırmada dışında hem ders kitabında hem de çalışma kitabında yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik başka alıştırmalar mevcut değildir. Ders kitabının 4. ünitesindeki ‘Tamamlayalım, eşleştirelim, yanıtlayalım’ yönergeli 1. alıştırmada yakın anlamlı kelimeler örtük olarak verilmiştir. Ama üzerinde pek durulmadığı için öğrencilerde yanlış çıkarımlara yol açabilir. Örneğin bu alıştırmada 'şiddet - büyüklük' çifti birbirinin yerine geçmektedir. Öğretmenlerin böyle durumlarda dikkatli olmaları gerekmektedir.

Şekil 8. DK 4. Ünite Alıştırma No 1

1 Tamamlayalım, eşleştirelim, yanıtlayalım

Hangi Yılda?

1492: Kolomb Amerika Kıtası'nı *keşfetti* _____
 1885: Wilhelm Conrad Roentgen X ışınlarını _____
 1912: Titanik _____
 1930: Uruguay'daki ilk Dünya Kupası'nı Uruguay futbol takımı _____
 1945: İkinci Dünya Savaşı _____
 1953: İki dağa Everest'in zirvesine _____
 1969: İnsanoğlu Ay'a _____
 1970: İnsanlar ilk kez cep telefonu _____
 1986: Cernobil'de bir nükleer santral _____
 1996: Bilim insanları bir koyunu _____
 1999: Türkiye'de Marmara Bölgesi'nde 7.4 şiddetinde deprem _____
 2004: Endonezya'da depremden sonra tsunami felaketinde yüz binden fazla insan _____

1. Amerika'yı kim keşfetti?
Kristof Kolomb keşfetti
 2. İnsanlar Ay'a ne zaman gitti?
 3. Cernobil'de nükleer santral ne zaman patladı?
 4. 1996'da ne oldu?
 5. İnsanlar ilk defa ne zaman cep telefonu kullandılar?
 6. İlk Dünya Kupası'nı hangi takım kazandı?
 7. X ışınlarını kim buldu?
 8. Endonezya depreminde kaç kişi öldü?
 9. 1953'te ne oldu?
 10. Marmara depreminin büyüklüğü neydi?
 11. İkinci Dünya Savaşı ne zaman bitti?
 12. Titanik 1912'de mi battı?

Bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimine müsaittir. Örneğin, 'Tümce oluşturalım' yönergeli 12. alıştırmada (DK, 52) 'önce' ve 'şimdi' çerçevesi kullanılarak görünürde yakın anlamlı kelimeleri zıt anlamlı kelimeler olarak da kullanılmak mümkündür. Örneğin, 'önce bebekti, şimdi bir çocuk'; 'önce sokaktı şimdi bir cadde'; 'önce gruptuk şimdi takımımız'. Bu alıştırma bünyesinde bütün yakın anlamlı kelimeler kullanılmaz ancak bazılarının aralarında bir fark olduğu gösterilebilir. Aynı şekilde 'Eşleştirelim' yönergeli 16. alıştırmada da (DK, 53) bu şekilde bir çalışma yapılabilir.

Şekil 9. DK 4. Ünite Alıştırma No 12 ve 16

12 Tümce oluşturalım

• Şimdi	• Önce
<i>Zayıfım.</i>	<i>Çocukken şişmandım.</i>
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

16 Eşleştirelim

- Uzun yıllar yalnızdım,
- Birkaç yıl önce bekarımdı,
- Geçen yıl öğrencydim,
- Eskiden işimde acemiycdim,
- Birkaç yıl önce zayıftım,
- Uzun zaman önce sağlıklı bir gençtim,
- Yıllar önce çocuktum,
- Eskiden çırağıtım,

şimdi çok iyi bir ustayım.
 şimdi işimi çok iyi yapıyorum ve tecrübeliyim.
 şimdi eşim ve çocuklarım var.
 ama şimdi evliyim.
 sağlığıım iyi değil. Çünkü yaşıyım artık.
 ama beslenmeme dikkat etmedim ve artık şişmanım.
 şimdi öğretnemim ve işimi seviyorum.
 yaşasın, artık gençim!

'İle ile yerleştirelim' yönergeli 30. alıştırma (DK, 58) ve benzerleri de yakın anlamlı kelimeler zinciri için uygun alıştırmalardır. Aynı dilbilgisi kuralını pekiştirerek aralarındaki fark öğretilmiş veya en azından dikkat çekilip farkındalık yaratılmış olur.

Örneğin: bu ünite de geçen 'konuşma-sohbet-diyalog-iletişim' kelimeleri için tek bir sözcüğün uygun olacağı cümleler yapılabilir. Öğrenciler ise bu alıştırmayı yaparlarken anlam inceliklerine de değinmiş olurlar.

Şekil 10. DK 4. Ünite Alıştırma No 30

30 ile ile yerleştirilim

kalem • gözlük • cep telefonu • tarak • arkadaş • çatal

1. Bu mektubu senin *kalemle* yazdım.
2. Uçakta _____ konuşmak yasak.
3. Saçlarını bu _____ mı tarıyorsun?
4. Uç boyutlu filmleri özel bir _____ izliyoruz.
5. Bu yemeği _____ yemek gerek.

3.1.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının İçindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

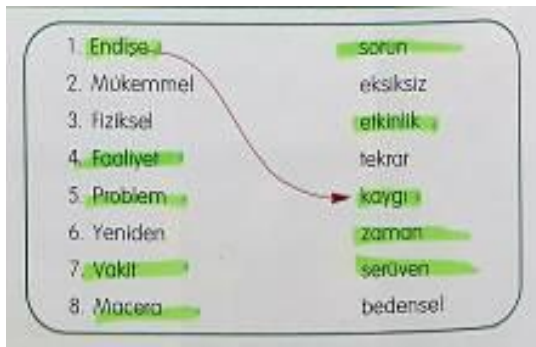
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 5: Zaman Geçiyor	
5.1	Ne yiyelim?
5.2	Ne alırsınız?
5.3	Dünya mutfakları
	Ne alayım?
	Gıda alışverişinde
	Berber pişirelim
	Çınar restoran
	Nasıl bir yer olsun?
	Nasıl ödeyeceksiniz?
	Nasıl alışveriş yapıyoruz?
	Bir gezginin gözüyle mutfak kültürleri ve sağlığımız
	Kendinizi geliştirin!
	Kim kimdir?
	Manavda
	Markette
	Davetlerde mutlaka bunlara dikkat edin!
	Dedikodu
	Arkadaş arıyorum
Dilbilgisi	
1.	Emir kipi

2. İstek kipi		
3. Sıfatlaştırma (-II, -sIz)		
4. Karşılaştırma		
5. Üstünlük		
Yakın Anımlı Kelimeler		
anne - ana adam - bey - erkek - beyefendi adet - tane akıl - zihin asma yaprak - salamura baharat - tuz bardak - kadeh bölüm - reyon cadde - sokak - bulvar çeşit - tür çocuk - genç dilim - lokma - parça durum - hal dükkan - büfe - mağaza düşünce - fikir eğlence - keyif et - biftek - köfte - kebab faaliyet - etkinlik	hedef - karar içecek - içki - meşrubat içki - alkol ikram - servis indirim - ucuzluk kadın - bayan - hanım - hanımefendi kilo - kilogram korku - endişe - kaygı kredi kartı - banka kartı macera - serüven maden suyu - soda makarna - spagetti market - süpermarket - avm - bakkal masa - sofra menü - liste mobilya - beyaz eşya nakit - para	ocak - ateş ödeme - fiyat - paha - ücret ölçü - denge peynir - kaşar sağlık ocağı - hastane sezon - mevsim sıra - ara - süre sırt - arka sigara - pipo sorun - problem spor - faaliyet - hareket - egzersiz sucuk - salam - jambon şaka - espri şeker - tatlı tavsiye - öneri tereyağ - yağ uyarı - tehlike yemek - yiyecek yemek - yiyecek - gıda yöntem - usul zaman - vakit - ara

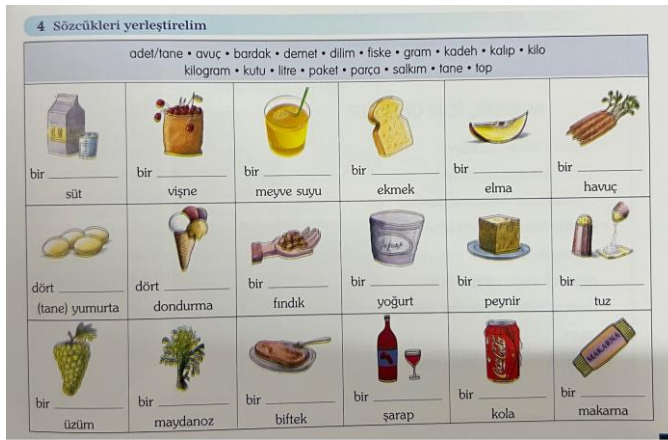
‘Tamamlayalım, eşleştirelim, bulalım yönergeli 23. alıştırmada (DK, 70) bir metinde geçen kelimelerle ilgili üç alıştırma bulunmaktadır. Bunlardan sadece bir tanesi eş anlamlısını bulma ile ilgili eşleştirme alıştırmasıdır ancak bu sadece mekanik bir eşleştirme ve kelimeleri hiç bir şekilde kullandırmadan ve aralarındaki fark vurgulanmadan verilmiştir. Fakat burada daha çok çift kelimelere dikkat çekilebilirdi (hareket - egzersiz).

Şekil 11. ÇK 5. Ünite Alıştırma No 23

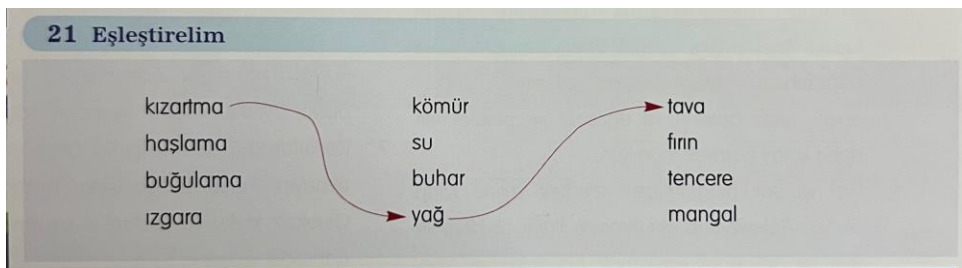
Yukarıda gösterilen alıştırma dışında doğrudan yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir alıştırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Ama bazı alıştırmalar bunun için uygun olabilir. Örneğin, ‘Sözcükleri yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırmada (DK, 61) verilen miktar sözcüklerinin bazıları birbirine yakın anlamlıdır ve aralarındaki farkı aynı alıştırmada öğretmek mümkündür. Ayrıca kullanılan malzemelerin listesi genişletilerek özellikle 'dilim-parça', 'kutu-paket', 'adet-tane', 'kilo-kilogram' kelime çiftlerinin arasındaki farklılıklarına değinilebilir.

Şekil 12. DK 5. Ünite Alıştırma No 4

‘Eşleştirelim’ yönergeli 21. alıştırmada (DK, 69) ise yakın anlamlı kelimeleri seçerek arasındaki farkı belirgin yapan sözcüklerle eşleştirmek mümkündür.

Şekil 13. DK 5. Ünite Alıştırma No 21

3.1.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri
6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 6: Bürokrasi Her Yerde		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
6.1. Sayın yetkili 6.2. Başımız dertte 6.3. Yardım istiyorum Türkiye’de ilk günlerim Ne yapmak gerekiyor? Fotoğrafçıda Faturalar ve kimlikler Dilekler ve şikayetler Karakolda Paketiniz var Televizyonum bozuk Kurumlar Özgür ve Ceren Akdeniz’in cenneti İşimin ilk ve son günü		
Dilbilgisi		
1. Durum (belirtme) 2. İlgi eki (-ki) 3. Bağlaçlar (de/da)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim adet - tane aksilik - dert - sıkıntı ambülans - acil servis ara - mola arkadaşlık - dostluk aşk - sevgi büfe - büro - dükkan çilingir - anahtarıcı dert - hüznün - problem - sorun döviz - para durak - istasyon dükkan - market eğitim - öğretim elbise - kıyafet eşlik - birlik ev - daire - yuva fatura - hesap - fiş fıkra - espri - şaka fiyat - ücret göç - turist görüşme - buluşma - randevu	iş - çalışma iş - işlem - görev işçi - eleman kafeterya - kafe karakol - polis kargo - posta - gönderi kasaba - il - ilçe - şehir - kent konuşma - sohbet - diyalog kutlama - parti market - mağaza - dükkan masa - sofrası mektup - yazı memur - yetkili - görevli merak - ilgi mont - ceket - palto - kaban müdürlük - idare ofis - dükkan - büro - iş yeri oturma izni - vize öneri - tavsiye park - otopark - park alanı pasta - kek - tatlı	polis şefi - komiser prospektüs - katalog - broşür restoran - lokanta servis - hizmet set - seri - takım sokak - cadde spor merkezi - spor salonu şef - müdür şirket - firma - ofis tablo - resim - fotoğraf teşkilat - kurum - şirket - firma toplantı - görüşme turist - ziyaretçi - misafir tümce - cümle tür - çeşit uyruk - vatandaşlık - milliyet ülke - devlet üye - abone - müşteri yanlışlık - hata yem - yemek - yiyecek yer - adres

güvenlik - koruma hayal - rüya hikaye - öykü	personel - eleman - işçi - çalışan promosyon - indirim	yetki - görev zaman - vakit – süre
--	--	---------------------------------------

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmamaktadır. Bununla birlikte ünite boyunca verilen bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

‘Yanlış çizelim’ yönergeli 4. Alıştırmada (DK, 73) belirtme durumu öğretilirken aslında yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark da öğretilebilir ve cümleye birkaç yakın anlamlı kelimelerden sadece biri seçtirilebilir.

Şekil 14. DK 6. Ünite Alıştırma No 4

4 Yanlış çizelim

1. Şu tuzluk/tuzluğu bana uzatır mısın?
2. Dün yeni bir bluz/bluzu aldım.
3. Ablam salatas/salatayı çok iyi yapar.
4. Dünkü film/filmi seyrettin mi? Sonunda ne oldu?
5. Hangi diller/dilleri biliyorsunuz?
6. Her akşam yatmadan önce birkaç sayfa kitap/kitabı okuyorum.
7. Sen/Seni çok aradım. Neredeydin?
8. Maç/Maçı evde izliyoruz.
9. Dün akşam konserde liseden bir arkadaşım/arkadaşımı gördüm.
10. Kazağın/kazağını annen mi ördü?
11. Şimdi son konuşmacımız Mehmet Öztürk/Mehmet Öztürk'ü dinliyoruz.
12. Babam bahçenin kapısı/bahçenin kapısını boyuyor.

“Eşleştirelim” yönergisiyle verilen 6. alıştırmada (DK, 75) yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için kullanılabilir. Girdiği semantik alanları ve tematik grupları farklı olan yakın anlamlı kelimeler de bu alıştırmada öğretilebilir.

Şekil 15. DK 6. Ünite Alıştırma No 6

6 Eşleştirelim

son ödeme tarihi	kütüphane
para çekmek	hastane
üye olmak	havaalanı
acil servis	pasaport
sipariş vermek	fatura
rötar	restoran
uyruk	apartman
gidiş-dönüş	banka
aidat	uçak bileti

'Bulalım' yönergeli 17. alıştırmada (DK, 79) bilmeceler bulunmaktadır. Onların yanında bir tanım verilebilir ve bu tanıma uygun birkaç yakın anlamlı kelimenin yazılması/işaretlenmesi istenebilir.

Şekil 16. DK 6. Ünite Alıştırma No 17

17 Bulalım			
Bilmeceler			
1. Hem ısıtır hem yakar Tüm canlılara bakar a) Güneş b) Ay c) Dünya d) Deniz	5. Benim adım iki hece Çalışırım gündüz gece a) Bilgisayar b) Televizyon c) Saat d) Telefon	2. Salkımda tane tane Tadı da pek şahane a) Muz b) Üzüm c) Kayısı d) Karpuz	6. Hayvanların yuvası Ağaç doludur orası a) Orman b) Dağ c) Deniz d) Bahçe
3. Kocaman ve yuvarlak Top gibi bir sebzeyim Benden tatlı da olur Cerezdir çekirdeğim a) Karpuz b) Kabak c) Kavun d) Elma	7. Çarşıdan aldım bir tane Eve geldim bin tane a) Elma b) Muz c) Üzüm d) Nar	4. Sıra sıra odalar Birbirini kovalar a) Otobüs b) Tren c) Gemi d) Uçak	8. Denizi var suyu yok Şehri var insanı yok a) Harita b) Defter c) Kitap d) Sözlük

3.1.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 7: Gelecek De Bir Gün Gelecek
Temalar, Metinler, Başlıklar 7.1 Planınız ne? 7.2 Böyle mi olacaktı? 7.3. Neler olacak? Büyük ödül Kim ne yapacak? Düğün hazırlığı Arkadaşımın tatil planı 20. yüzyılın ortalarından 2000'li yıllara ait tahminler Gelecekte nasıl olacak? Bebeğimiz olacak? İdoller, hevesler Nasıl biri?

Burçlar Burç yorumu On yıllık planlarım Tatil programı Soygun planı İki kardeş Ankara gezisi Sabah telaşı		
Dilbilgisi 1. Gelecek zaman 2. Koşaç tümcesi (gelecek zaman) 3. Gelecek zaman (hikaye kipi) 4. Eşitlik (-CE) 5. Görelilik (-yE göre) 6. İlgeçler (gibi, kadar)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağaç - bitki anne - anneciğim ara - mola arkadaş - dost aşk - sevgi ATM - bankamatik bebek - çocuk bluz - gömlek buz - buzul çare - çözüm çarşı - pazar dolap - buzdolabı düğün - evlenme - evlilik eşya - şey final - son	giyim - kuşam – kıyafet hayat - yaşam içmek - içme iletişim - haberleşme iş - emek - çalışma iş - kariyer iş yeri - ofis karı - eş kez - sefer konuşma - diyalog oda - salon olay - kaza pasta - kek plan -program resim - çizim	sorun - sıkıntı - problem şirket - firma tahmin - fikir tebrik - kutlama tekrar - prova telaş - acele tören - kutlama tören - parti - etkinlik tür - çeşit üniversite - okul yarım - yarı yemek - yeme yıl - sene yolculuk - seyahat yurt - ülke zaman - süre - dönem zaman - vakit - saat

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerin öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmamaktadır. Bununla birlikte ünite boyunca verilen bazı alıştırmalar yakın anlamli kelimelerin öğretimine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Ders kitabındaki bazı alıştırmalarla örneğin, ‘Farklı sözcüğü bulalım’ yönergeli 25. alıştırma ile (DK, 93), çoklu yakın anlamli kelimeler zincirlerini öğretmek mümkündür. Farklı kelimeyi seçtirerek öğrencilerin yakın anlamli kelimeler arasındaki semantik veya başka ilişkilere dikkat çekilebilir.

Şekil 17. DK 7. Ünite Alıştırma No 25

25 Farklı sözcüğü bulalım

1. bence / sana göre / kanımca / güzelce
2. Türkçe / saatlerce / İngilizce / Almanca
3. yavaşça / sessizce / onca / kolayca
4. Çince / günlerce / yıllarca / aylarca
5. insanca / dostça / büyükçe / çocukça
6. sınıfca / ailece / toplumca / sıcakça
7. bence / bizce / sizce / onca
8. iyice / yavaşça / hızlıca / sıcakça
9. serince / hafifce / sessizce / güzelce
10. günlerce / dakikalarca / haftalarca / onlarca
11. insanca / kardeşçe / arkadaşça / ailece
12. ailece / kabaca / toplumca / köyce

Daha çok fiil öğretimine yönelik olsa da örneğin, ‘Yanlış çizelim’ yönergesiyle verilen 16. Alıştırmada (ÇK, 49), benzer şekilde yakın anlamlı kelimelerin de bağlam içindeki farklılığına dikkat çekilebilir.

Şekil 18. ÇK 7. Ünite Alıştırma No 16

16 Yanlış çizelim

1. Bu filmi ben de *izleyeceğim / izleyecektim*. Ama hiç zamanım olmadı.
2. Yanni Esra'nın doğum gününü *kullayacağız / kullayacaklık* Saat 20.00'da bizim evde ol.
3. Tam zamanında geldik. Yoksa uçağı *kaçıracağız / kaçıracaktık*.
4. Haftaya kursa başlıyorum. Türkçe *öğreneceğim / öğrenecektim*.
5. Bu akşam dışarda yemek *yiyeceğiz / yiyecektik*. Çünkü evde yemek yapmadım.
6. Geçen hafta sonu arkadaşımınla basketbol *oynayacağız / oynayacaktık* ama spor salonuna gelmedi.
7. Sözüünü unuttun mu? Hani hafta sonu sinemaya *gideceğiz / gidecektik*.
8. Ben onu *aramayacağım / aramayacaktım*. O beni aradı.
9. Çok hastayım yarın okula *gelmeyeceğim / gelmeyecektim*.
10. Bankamatikten para *cekeceğim / cekecektim*. Kartımı bulamadım.
11. Haberleri *izleyeceğim / izleyecektim* televizyonu kapatma.
12. Biraz sonra *geleceğim / gelecektim*. Lütfen bekle.
13. Bir saat önce burada *oldun / olacaktın*. Geç kaldın.
14. Dün arkadaşlarımla alışverişe *çıkım / çıkacaktım*.
15. Dün arkadaşlarımla alışverişe *çıkım / çıkacaktım*, ama zamanım olmadı.
16. Bu kitabı ben de *okudum / okuyacaktım*.
17. Sen hiç ata *bindin mi / binecek miydin?*
18. Bu metinden hiçbir şey *anlamadım / anlamayacaktım*.
19. Kardeşim üniversiteden geçen yıl *mezun oldu / mezun olacaktı*.
20. Aslında otobüse *bindim / binecektim*, ama işe geç kılıyordum. Taksiye bindim.

3.1.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 8: Rivayet Odur Ki...		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
8.1 Bir zamanlar		
8.2 Öyle miymiş?		
8.3 Ne olmuştur?		
Evvel zaman içinde		
Nergis		
Bir hikaye		
Dün ne yaptım?		
Ah Tamara!		
Tatil öncesi		
O devirlerde...		
Dedikodu için en uygun zaman		
İster inan, ister inanma		
Kapadokya		
Bunları biliyor musunuz?		
9. Ankara Üniversitesi Tiyatro Festivali başlıyor!		
Acaba ne yapıyordu?		
Hero ve Leandros		
Matematik sınavı		
Eda ile Cenk konuşuyor		
Burada ağaç oldum		
Dilbilgisi		
1. Geçmiş zaman (belirsiz)		
2. Koşaç tümcesi (rivayet kipi)		
3. Şimdiki zaman (rivayet kipi)		
4. Gelecek zaman (rivayet kipi)		
5. Pekiştirme (-Dır)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
acele - telaş	ırmak - nehir	ortam - çevre
adam - erkek	ilan - duyuru	öğretmen - hoca - okutman
alan - yer	ilan - reklam	pasta - kek
başlık - şapka	iş - çalışma	sanatçı - tiyatrocü
bilim adamı - bilim insanı	kıyı - kenar	sayı - miktar
börek - çörek	kişi - insan	servet - para
dönem - devir	konservatuar - üniversite	sır - sürpriz
dönem - devir - çağ	kopya - örnek	şenlik - kutlama
dublaj - seslendirme	kumsal - sahil - plaj	toplantı - buluşma -

etkileşim - iletişim falcı - kahin - büyücü fıkra - hikaye fiyat - ücret grup - kategori grup - topluluk hava -atmosfer hayat - yaşam	kuvvet - güç merak - endişe mezuniyet belgesi - diploma mola - ara müdür - yönetici mütercim - tercüman nüfus cüzdanı – kimlik	görüşme - randevu ülke - devlet - cumhuriyet ülke - memleket - vatan yaka - kıyı yapıt - eser yaş günü - doğum günü yer - alan yerleşim - yerleşke - alan - yer zaman - sıra
--	---	---

Bu ünite de yakın anlamalı kelimeler öğretimine yönelik alıştıırma bulunmamaktadır. Çalışma kitabında da ders kitabında da bütün alıştıırmalar daha çok dilbilgisi öğretilmeye yönelik olup kelime öğretimine ve özellikle de yakın anlamalı kelimelerin öğretimine yer kalmamıştır. Yine de örneğın, ‘Doğrusunu seçelim’ yönergeli 9. Alıştırma (ÇK, 53) seçeneklerin artmasıyla yakın anlamalı kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 19. ÇK 8. Ünite Alıştırma No 9

9 Doğrusunu seçelim

1. Murat aradı, yarın Ankara'ya *gelecekmiş / gelecekti-*
2. Öğretmen yarın sınav *yapmayacakmış / yapmaya-*
caktı.
3. Dün akşam sinemaya *gidecekmişiz / gidecektik.*
4. Öğretmen söyledi, yarın yeni konuya *gececekmişiz /*
gececektik.
5. Doktorun söylediğine göre bundan sonra sigara *iç-*
meyecekmişim / içmeyecektim.
6. Ben eve gidiyorum. Çünkü annem aradı misafir *ge-*
lecekmiş / gelecek.
7. Dün Pelin' le konuştum. Haftada üç gün spora *gide-*
cekti / gidecekmiş, biz de gidelim mi?
8. Öğretmenin söylediğine göre önümüzdeki ay hep
beraber geziye *katılacaktık / katılacakmışız.*
9. Onunla dün konuştum, saat ikide *bulaşacaktık / bu-*
luşacakmışız hala gelemedi.
10. Geçen gün yolda Barış' ı gördüm. Bu ayın sonunda
İstanbul' a *taşınacaktı / taşınacakmış.*
11. Annemin söylediğine göre babam bu akşam gec
gelecekti / gelecekmiş, yemeğe beklemeyelim.
12. Hafta sonu tatile çıkmak istiyordum ama eşim hafta
sonu *çalışacaktı / çalışacakmış.*
13. Duydunuz mu? Yarın Selim Türkiye' ye *dönecekti /*
dönecekmiş.
14. Dün arkadaşlarımla konuştuk, bugün sinemaya *gi-*
decekmişiz / gidecektik ama işim çıktı.
15. İngilizce öğrenmek için Amerika'ya *gidecektim / gi-*
decekmişim ama İngiltere'ye gitmeye karar verdim.
16. Hafta sonu hava çok güzel olacaktı / olacaktı.
17. Hani bana yardım *edecektin / edecekmışsin, unu-*
tun mu?

3.1.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 11. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 9: Farklı Dünyalar		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
9.1 Çok kültürlü bir dünya		
9.2 Erkekler Mars'tan, kadınlar Venüs'ten		
9.3 Farklı zamanlar		
Farklı kültürler		
Yılbaşı kutlaması		
Erkek dadılar		
Kim yapabilir?		
Kim yapabiliyor?		
Telefon mesajları		
Erkek gözüyle kadınlar		
Kadın gözüyle erkekler		
Eskiden nasıldı?		
Hikaye		
70'li yıllardan küçük detaylar		
Nasıl bir insansınız?		
İnternette neler yapabiliyoruz?		
İzin		
Bir iş görüşmesi		
Dilbilgisi		
1. Geniş zaman		
2. Yeterlik		
3. Geniş zaman (hikaye kipi)		
4. Geniş zaman (rivayet kipi)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
ağabey - abi	görevli - yetkili	patron - müdür - yönetici - şef
anne - ana	görüşme - randevu	pedagog - öğretmen
ara - sıra	haberleşme - iletişim	puan - not
aşk - sevgi	harçlık - avans - para	sebeup - neden
baba - ata	hastalık - rahatsızlık	sıcaklık - ısı
baba - babacığım	hayal - rüya	solist - şarkıcı
beden - vücut	hayat - yaşam - ömür*	sözcük - söz
biçim - şekil	hırsız - eşkıya	şey - eşya
canım - yavrum	hırsızlık - soygun	tebrik - kutlama
cevap - yanıt	ilgi - merak	teneffüs - ara
cümle - tümce	insan - biri - kişi	tepe - dağ
çevre - ortam	iş - meslek	

çok - çoğunluk çoşku - heyecan dağ - kaya deniz kenarı - sahil - kumsal deri - cilt devlet - ülke - memleket düşünce - fikir fark - farklılık - özellik giysi - kıyafet - giyecek - elbise	karnaval - festival kavga - tartışma kez - defa - sefer - kere merak - telaş* misafir - konuk olasılık - ihtimal oyun - dans oyun - oyuncak ölü - ceset özür - af	toplum - devlet toplum - topluluk - grup trafik - ulaşım tür - çeşit yan - taraf yaramazlık - kötülük yılbaşı - yeni yıl yiyecek - yemek - gıda zevk - mutluluk
--	--	---

Bu ünite de ders kitabında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalar bulunmaktadır. Bununla beraber bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için bir baz alınarak değiştirilebilir. Örneğin '-abil' ekinin öğretildiği ve bir karşılaştırmanın söz konusu olduğu 'İşaretleyelim, tamamlayalım' yönergeli 17. alışırması (DK, 114). Teori kısmından bildiğimiz üzere yakın anlamlı kelimeler arasında da karşılaştırma yapılabilir. Mesela, 'ben yaramazlık yaptım ama o resmen kötülük yaptı'.

Şekil 20. DK 9. Ünite Alıştırma No 17

17 İşaretleyelim, tamamlayalım
Kim Yapabilir?

	Ben	Arkadaşım	Öğretmenim	Ben ata <i>binemem</i> ama <i>öğretmenim binebilir</i>
ata binmek	☐	☐	☐	Ben ata _____ ama _____
kayak	☐	☐	☐	Ben kayak _____ ama _____
bisiklet sürmek	☐	☐	☐	Ben bisiklet _____ ama _____
piyano çalmak	☐	☐	☐	Ben piyano _____ ama _____
uçak kullanmak	☐	☐	☐	Ben uçak _____ ama _____
motosiklet kullanmak	☐	☐	☐	Ben motosiklet _____ ama _____
paraşütle atlamak	☐	☐	☐	Ben paraşütle _____ ama _____
bale yapmak	☐	☐	☐	Ben bale _____ ama _____
resim çizmek	☐	☐	☐	Ben resim _____ ama _____
araba kullanmak	☐	☐	☐	Ben araba _____ ama _____

Ders kitabında bulunan bazı alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerle genişletilerek kullanılabilir örneğin, 118. sayfadaki 'Doğrularını yazalım' yönergeli 27. alışırma.

Şekil 21. DK 9. Ünite Alıştırma No 27

27 Doğrularını yazalım

Cocukluğum tek katlı bahçeli bir evde geçti. Bizim zamanımızda ya / ne / hem / belki uzaktan kumandalı oyuncak arabalar ya / ne / hem / belki bilgisayar oyunları vardı. Ama meyve ağaçlarıyla dolu bahçemiz bize yetti / yeterdi. Bazı günler mahallemizdeki diğer çocuklarla hiç yemek yemeden akşama kadar oyun oynar, zamanı unuttuk / unuturduk.

O zamanlar, okullar bugünkü kadar uzak, evler şimdiki gibi küçük değildi. Okul servisleri yoktu. Çünkü hepimiz mahallemizdeki okula gittik / giderdik.

Bugünün çocukları ise ya / ne / hem / belki yalnız ya / ne / hem / belki mutsuz. Çünkü onların dünyalarında ya / ne / hem / belki robotlar ya / ne / hem / belki de internet arkadaşları var. Körebe, saklambac, beş taş gibi oyunları çoktan unuttu / unuturdu onlar.

Yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili nadir alıştırmalardan birisi çalışma kitabının 56. sayfasında “Eşleştirelim, tamamlayalım” yönergesiyle 1. alıştırmadır. Bu kelimelerin belirteç olmasına rağmen isim türlü kelimeler için de kullanılabilir. Ayrıca kelimelerin eşleştirmesinden sonra tümce tamamlama görevi de verilmekte ve ilk kez böylece yukarıda öğretilmeye çalışılan kelimelerin pekiştirilmesi yapılmaktadır. Ancak cümle sayısının 4 olması nedeniyle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın göz ardı edildiği söylenebilir.

Şekil 22. ÇK 9. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, tamamlayalım

• bazen	• büyük ihtimalle
• çoğunlukla	• hiç / hiçbir zaman
• büyük olasılıkla	• ara sıra
• asla	• genellikle

1. Genellikle hafta sonlarında arkadaşlarımla buluşurum.
2. Kardeşim _____ yumurta yemez; çünkü alerjisi var.
3. Kardeşim _____ yaramazlık yapıp beni kızdırıyor.
4. Yonca _____ konsere gelmez, çünkü yatılı misafirleri var.

3.1.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 12. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 10: Yolculuk		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
10.1.Tatiliniz nasıl geçti?		
10.2.Nereye gidelim?		
10.3.Nasıl gidelim?		
Niçin tatil yaparız?		
Tatil ödülü		
Tatil dönüşü sendromu		
Seyahat, yollar ve haritalara dair bir röportaj		
Ne okuyalım?		
Üç macera: karada, havada, suda		
Stressiz bir tatil		
Artık gitme zamanı		
Gemi seyahati		
Mavi yolculuk		
Tatil hazırlıkları		
Rezervasyonunuz tamam		
Aileyle tatil		
Hangisi?		
Adrenalininizin yükselmesinden hoşlanıyor musunuz?		
Palandöken’de tatil keyfi		
E-mail		
Dilbilgisi		
1. Bağlaçlar (çünkü, bu nedenle, bu yüzden)		
2. Ad tamlaması (zincirleme)		
3. Ulaçlar (-mE(iyelik) için / -mEk için)		
4. Ulaçlar (-mEk üzere)		
5. Ulaçlar (-DiktEn sonra, -mEdEn önce)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
ağırlık - kilo anlayış - felsefe - düşünce - görüş ara - mola - teneffüs’ araba - araç - otomobil - taşıt artı - avantaj - fayda bavul - valiz - çanta birey - kişi bölme - bölüm çakı - bıçak diyet - rejim	inanç - din istasyon - terminal - durak kafa -baş - akıl kasa - gişe kayıt - başvuru keyif - moral kimlik - pasaport kızgınlık - sinirlilik konuşma - diyalog kuşak - nesil kuyruk - sıra marina - liman - körfez	şey - eşya şifa - tedavi - sağlık sıkıntı - sorun - problem sorun - problem - zorluk söz - sözcük sürücü - şoför tane - adet tanıtım - ilan - reklam - duyuru tatil - dinlenme tercih - seçenek*- seçim- alternatif

eksi - dezavantaj etinlik - aktivite - eğlence feribot - vapur - gemi - yelken fikir - düşünce fırsat - şans - ihtimal - olasılık hal - durum havaalanı - havalimanı* hesap - bütçe ilgi - dikkat ilgi - merak	masal - hikaye masraf - harcama misafir - konuk öneri - tavsiye - teklif pilot - kaptan plaj - kumsal plato - dağ - yayla pratik - uygulama program - etkinlik - plan rahat - huzur şart - kural servis - hizmet	toplantı - konferans yanıt - cevap yapı - bina - tesis yat - yelken - gemi yemek - yiyecek - gıda yeryüzü - kara yıl - sene yolculuk - seyahat - gezginlik - gezi - tur yön - yol - rota yöre - taşra - alan - yer zaman - süre - vakit
---	---	--

Ders kitabının bu ünitesinde doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten bir etkinlik bulunmamaktadır. Bununla beraber 127. sayfadaki 'Eşleştirelim' yönergeli 20. ve 129. sayfadaki 'Yerleştirelim' yönergeli 23. Ve 'Eşleştirelim' yönergeli 24. alıştırmalar yakın anlamlı kelimeleri öğretmek için yapısal olarak müsaittir. 23. alıştırmada ulaşım ile ilgili kelimelerin temalara göre gruplandırması istenmektedir. Yan yana duran kelimeler 'makineci, şoför, pilot, kaptan' asıl olarak farklı gruplarda olmalı, ancak gerçek hayatta otobüs şoförüne kaptan denilmesini sık sık duymak mümkündür. Bu yüzden bu alıştırmadan yararlanarak kelimelerin hem kullanım alanlarını hem de bazı anlam inceliklerini öğretmek ve böylece aralarındaki farkı göstermek mümkündür. 24. alıştırmada ise kelimeler ve onların tanımları verilerek eşleştirilmesi istenmektedir. Böyle alıştırmalar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekmek amacıyla da yapılabilir.

Şekil 23. DK 10. Ünite Alıştırma No 20, 23, 24

20 Eşleştirelim

1. plaj havlusu
 çakı
 çizme
 sırt çantası
 güneş kremi

2. sauna
 kayak takımı
 müze
 eldiven
 masaj

23 Yerleştirelim

liman • havaalanı • feribot • vapur • gemi • tren • metro
otobüs • araba • helikopter • istasyon • uçak • terminal • sürücü
garaaj • kompartıman • makinist • şoför • pilot • kaptan

liman

24 Eşleştirelim

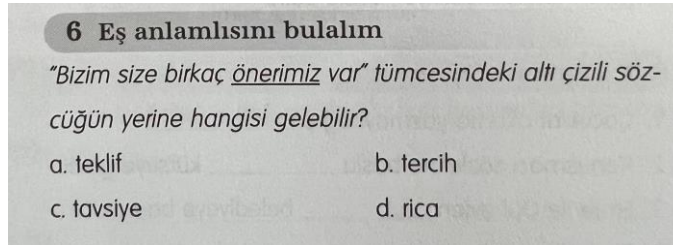
1. Hat
2. Toplu taşımacılık
3. Yeraltı

4. Tünel
5. Vagon
6. İstasyon

İnsanları çeşitli araçlarla bir yerden bir yere götürmek.
 Yeryüzeyinin altındaki bölümü.
 Lokomotifin arkasına bağlı demir yolu aracı.
 Bir yerden diğer bir yere geçebilmek için yerin altında ya da dağın içinde açılan yol.
 Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü.
 Tren, metro durağı.

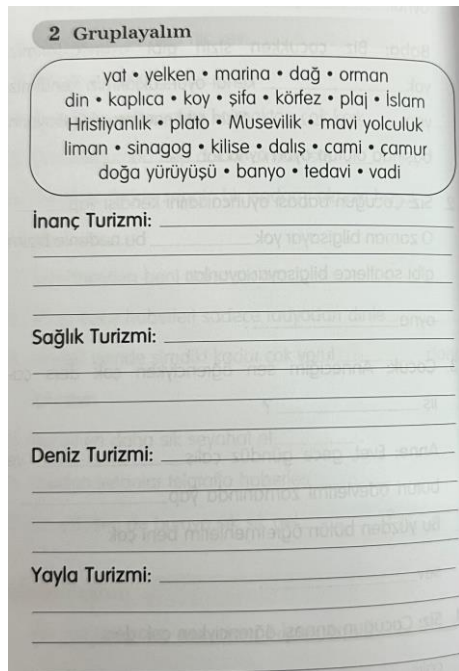
Ders ve çalışma kitaplarının alıştırmaları incelendiğinde bazılarında örneğin, 'Eş anlamlısını bulalım' yönergeli 6. alıştırmaya (ÇK, 63), eklemeler yapılmasının daha uygun olduğu ve alıştırmaların genişletilerek daha çok yakın anlamlı kelimeler öğretilabileceği ve daha çok yakın anlamlı kelimeye dikkat çekilebileceği anlaşılmıştır. Örnek gösterilen alıştırmada verilen cümlede 'önerimiz' kelimesinin altı çizilmiş ve eş anlamlısı olarak yerine hangisinin kullanılacağı sorulmuştur. Bu alıştırmayı bir metne veveyaha geniş bağlama dayanarak vermek ve içeriği üniteye geçen yakın anlamlı kelimelerle genişleterek değiştirmek ve daha kullanışlı hale getirmek mümkündür.

Şekil 24. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 6

Ayrıca 'Gruplayalım' yönergeli 2. alıştırmaya (ÇK, 62) da yakın anlamlı veya anlamları örtüşen kelimelerin öğretimi için kullanılabilir. Grupların sayısının artması ve netleştirmesiyle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark gösterilebilir. Aynı tür alıştırmaya diğer temalardan kelimeler için de uygulanabilir.

Şekil 25. ÇK 10. Ünite Alıştırma No 2

3.1.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 11: Sağlıklı Bir Yaşam		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
11.1 Sağlığınız için		
11.2 Strese girmeyin		
11.3 Neyiniz var?		
Sağlıklı olmak		
Doğa her derde deva		
Basit ama etkili: doğal maskeler		
Her zaman genç		
Restoran hileleri		
Mutlu hayat uzundur		
Sizin derdiniz ne?		
Ruhumuza sağlık		
Renklerin dili		
Hayatı nasıl yaşıyorsunuz?		
Canın sağolsun		
Kendimi iyi hissetmiyorum		
Doktor randevusu		
Bekleme odasında		
Geçmiş olsun		
Eczanede		
Farklı tedavi yöntemleri		
Yemek tarifi		
Sağlık için		
Haydi spora başlayalım!		
Doktorluk		
Hülya'nın bir günü		
Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (-yİp/ -mEdEn)		
2. Ulaçlar (-yErEk)		
3. Ulaçlar (-yE...-yE)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
aktivite - spor - egzersiz - hareket	iş yeri - ofis karın - mide	sorun - zorluk - dert - sıkıntı
baş - kafa	kayıt - başvuru - rezervasyon	süsleme - dekorasyon
can - ruh	keyif - zevk	şehir - kent - il
çaba - özen - gayret - emek	koşturma - telaş - acele	şey - eşya
defa - kere - kez - sefer		tarz - stil

dezavantaj - zorluk dikkat - önem eğitim - öğrenim enerji - güç etkinlik - faal form - şekil haber - mesaj harika - mucize hata - yanlışlık hayat - yaşam - yaşantı hile - yalan hobi - alışkanlık huzur - sakinlik ışık - lamba	köy - kasaba kural - şart - koşul lamba - ampül - avize macera - serüven önem - değer önlem - tedbir* rahatsızlık - hastalık restoran - mekan sağlık - afiyet sebeup - kaynak sihir - büyü soğuk algınlığı - grip - nezle	tehlike - risk temel - esas tercih - seçim teşhis - tanı vakit - zaman yarar - fayda yarı - yarım yemek - yiyecek - gıda - besin - öğün yıl - sene yöntem - yol - teknik zaman - dönem - çağ
---	--	--

Ders kitabında bulunan ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalardan birisi, “Okuyalım, eşleştirelim” yönergesiyle verilen ve iki bölümden oluşan 1. Alıştırma (DK, 132). Bu alıştırmamızın ilk kısmında bir metin diğer kısmında ise bu metinle ilgili alıştırmaya yer verilmiştir. Bu eşleştirme alıştırmamızında, metinde her çiftten sadece birinin geçmesi ve alıştırmada eş anlamlısının bulunmasının beklendiği görülmektedir. Bu alıştırma ile bağlantılı olarak kelime öğretimi bağlamında kelime kullanılmasına yönelik bir etkinlik yoktur.

Şekil 26. DK 11. Ünite Alıştırma No 1

1 Okuyalım, eşleştirelim

Sağlıklı Olmak

(1) Sağlıklı bir yaşam için ne mucize ilaçlara, ne de sihirli formüllere ihtiyacımız vardır. Egzersiz yapıp sağlıklı beslenmek, sağlıklı yaşamak için yeterlidir.

(2) Egzersiz yapmak ve pozitif düşünmenin yanında doğru beslenmek de sağlıklı yaşamak için önemlidir. Yararlı besinleri tüketmek, vücudumuzu korur.

(3) Nasıl daha doğru beslenebilirsiniz? Öncelikle öğünlerinizin düzenli olması gerekir. Sabah iyi bir kahvaltı yapıp yeni güne hazırlanın. Öğlen ve akşam daha hafif ve sağlıklı yemekler yiyin. Alışkanlıklarınızda bazı değişiklikler yapabilirsiniz. Kafein, alkol ve şekerli gıdaları hayatınızdan çıkarın. Bunların yerine sebze, meyve, balık ve süt tüketin. Ama bazı noktalara dikkat edin. Örneğin; meyveleri kabuğunu soymadan, sebzeleri çok fazla pişirmeden yiyin.

(4) Hastalanmamak için doğru beslenme ve yaşam tarzı çok önemlidir. Unutmayın, akıllıca seçimler yapıp daha sağlıklı yaşamak sizin elinizde.

Doğru beslenmenin kuralları.

Spor ve doğru beslenmeyle sağlıklı bir hayata ulaşabileceğiniz şansı.

Beslenmenin sağlıklı bir hayatın önemli bir şartı olması ve yararlı yiyeceklerin vücudumuzu güçlendirmesi.

Hastalanmadan önce beslenme ile hastalıklara karşı önlem alma.

• sıkı

• gıda

• pozitif

• şart

• tarz

• besin

• stil

• güçlü

• olumlu

• koşul

Ders kitabındaki alıştırma haricinde yakın anlamlı kelimelerle ilgili herhangi bir alıştırma veya etkinlik yoktur. İçeriği de daha çok ünite de geçen dilbilgisi kurallarını öğretmeye yöneliktir.

3.1.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit A1 ve A2 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 14. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 Seviyeleri 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 12: Medya		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
12.1 Haberiniz var mı?		
12.2 Medya ve insan		
12.3Televizyonda ne var?		
İnternet çağı		
Gazete haberleri		
Tam haberlik bunlar!		
Şimdi haberler		
Ne yapmam lazım?		
Kimler akıllı telefon kullanmıyor?		
Dizi kirliliği		
Ne tür programlar izliyorsunuz?		
Televizyon çocukları nasıl etkiliyor?		
Medya tarihinden notlar		
Medya sizi nasıl etkiliyor?		
Televizyon programları		
Televizyon mu, İnternet mi?		
Genç bir gazeteci ile söyleşi		
Çocuklar		
Kayak yapmak		
Önemsiz şeyler		
Dilbilgisi		
1. Adlaştırma (-mE, -mEk, -(y)İş)		
2. Adlaştırma (+iyelik) + durum		
3. Dolaylı anlatım (emir kipi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ağrı - acı	haber - yazı - makale	promosyon - indirim - kampanya
aktivite - egzersiz	hal - durum	sebeup - neden
bağlantı - iletişim	halk - millet - ulus	serinlik - soğukluk
bakış - görüş	hata - yanlışlık	sorun - problem
bölüm - alan - yer	ihtimal - olanak - şans	sorun - problem - zorluk
cevap - yanıt	ilan - duyuru - reklam	söyleş - diyalog - konuşma- sohbet
cihaz - alet	iletişim - etkileşim	sürücü - şoför
çevre - etraf - ortam	istek - dilek - hayal	şirket - firma
çocuk - yavru - ufaklık - bebek	karşılaşma - maç	tarz - stil
çöp - kirlilik	kez - defa	test - prova
düşünce - fikir	kolaylık - avantaj	türkü - şarkı
eş - koca - karı	konuşmacı - spiker	vakit - zaman - çağ -
etik - ahlak	kuşku - şüphe	
	meslek - iş	

gazeteci - muhabir görevli - çalışan - eleman - işçi güç - özgürlük gürültü / ses çıkarmak	müzik - beste olasılık - ihtimal ödül - kupa özen - çaba politika - siyaset poşet - çanta - torba	dönem yasa - kanun - hak yaşam - hayat yolculuk - gezi yön - taraf - yan yönetici - müdür – patron
--	--	---

Ders kitabında yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir etkinlik bulunmamaktadır. Buna rağmen bazı alıştırmalar, örneğin, ‘Eşleştirelim’ yönergeli 22. ve ‘Slogan yazalım’ yönergeli 23. Alıştırmalar (DK, 155), yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekmek için kullanılabilir. 22. alıştırmada öğrenciden bir ürünü ve onu satmak için kullanılan sloganı birleştirmeleri beklenmektedir. Bu ürünler listesine yakın anlamlı olan kelimeler de eklenebilir. Sloganları ise seçilen kelimelerin özellikleri vurgulanarak hazırlanabilir. 23. alıştırmada ise verilen ürünlere slogan yazılması beklenmektedir. Bu etkinlikte yakın anlamlı kelimeler verilerek öğrencilerden slogan yazmaları istenebilir. Bu alıştırma da öğrencilerin bu yakın anlamlı kelimelerin aralarındaki farkları ne kadar anladıklarını kontrol etmek için kullanılabilir.

Şekil 27. DK 12. Ünite Alıştırma No 22 ve 23

22 Eşleştirelim		23 Slogan yazalım	
şampuan • deterjan • parfüm • cep telefonu • sabun güneş kremi • otomobil • diş macunu • nemlendirici • klima		Ürün	Slogan
_____	• Yalnızca bir yıkamadan sonra farkı fark edeceksiniz. Beyazlarınız daha beyaz, renkleri- niz daha parlak.	• Limonata	
_____	• Siz geçerken herkes dönüp size bakacak.	• Hava Yolları	
_____	• Dostlarınızın sesi her yerde hep yanınızda olacak.	• Güneş yağı	
_____	• Şimdi banyolarınız daha keyifli.	• Tıraş bıçağı	
_____	• Yeni modelimizle geleceğe yolculuk yapmak için acele edin.	• Dondurma	
_____	• Artık daha beyaz güleceksiniz.	• Mutfak robotu	
_____	• Gün boyu etkili. Kokunuzu çantanızda taşı- mayın.	• Buzdolabı	
_____	• Cildinizi korumak onun işi, siz hayatınıza de- vam edin! Artık güzellik salonlarına gitmeniz gerekmiyor.	• Hali	
_____	• Sıcak yaz günlerinde evinizdeki bahar serin- liği	• Televizyon	
_____	• Güneşle dost olun!	• Klima	

Bazı alıştırmalar bu kitabı okutan öğretmenlerin de özellikle desteğiyle ve dikkatli ön hazırlık yapmaları ile zenginleştirilebilir. Örneğin, “Tamamlayalım, işaretleyelim” yönergeli verilen 17. alıştırma (ÇK, 79). Bu alıştırmada metinden sonra verilen etkinlik yakın anlamlı kelimelerin eşleştirilmesiyle ilgilidir ancak bu eşleştirme

etkinliğinden başka herhangi bir açıklama veya kullanım kılavuzu veya pekiştirme alıştırmaları veya bağlam örnekleri mevcut değildir. Kelimelerin arasındaki fark, öğretmen tarafından özellikle belirtilmez ve vurgulanmazsa büyük ihtimalle öğrencilerin gözünden kaçabilir.

Şekil 28. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 17

17 Tamamlayalım, İşaretleylim
Önemli Şeyler

Gün içinde birçok küçük şey bizi üzer, canımızı sıkıyor. Yabancı birinin bize sen ...dememesi... İde-i, sokakta birinin yanlışlıkla çarpıp özür dilemeden yürüyüp ... (git-) siniteniz. Arka sıradakilerin yüksek sesle ... (konuş-) kızıp sinemadan çıkabilişiz. Bazı insanların kalabalık yerlerde sigara ... (iç-) yağmurlu bir günde bir arabanın üzerimize camur ... (sıçat-) da bu küçük can sıkıcı olaylar dandır.

Bazen de farkında olmadan kendi kendimizi kızdırırız. Olmayacak şeyler isteyip sonra da onların ... (gerçekleş-) üzüldürüz. Örneğin evli birinin hem eşyle daha çok vakit ... (geçir-) ... (liste-) hem daha çok para ... (kazan-) ... (liste-) olmayacak bir şeydir. Bu iki isteğin aynı anda ... (gerçekleş-) yani bir insanın hem az ... (çalış-) hem de çok para ... (kazan-) mümkün müdür?

Başka bir örnek: Sabah evden çıktınız ama telefonunuzu evde unutunuz. Beş kat çıkıp telefonunuzu ... (al-) gerekiyor. Böyle bir durumda çoğumuz kendimize kızarız. Ama bir de şöyle düşünün. Bugüne kadar pek çok kez telefonunuzu unutmadan çıktınız evden. Hiç bu basarımdan dolayı kendinizi ... (kullu-) aklınıza geldi mi? Cevabınız "hayır" değil mi? İşte bu tür durumlarda sunu düşünün: Böyle bir oksilik, milyonlarca oksilikten biridir. O zaman yaşamınızdaki sorunlara bir de bu düşünce-lerle yaklaşın. Yolunda giden her şeyi bir mutluluk kaynağı olarak ... (gör-) deneyin.

Doğru Yanlış

1. İnsanlara "sen" demek saygısızlıktır.
2. Yalnızca başka insanlar bizi kızdırır.
3. Her zaman gerçekleşmesi mümkün hayaller kurarız.
4. Az çalışıp, çok para kazanmak mümkündür.
5. Başarılarımızla mutlu olmayı öğrenmemiz gerekir.

olasılık
düşünce
çok
cevap
sorun
yaşam
vakit
kez

yanıt
hayat
zaman
ihtimal
fazla
defa
problem
iki

Bunun dışında bazı gruplandırma alıştırmaları da örneğin, "Gruplayalım" yönergesiyle verilen 6. alıştırma (ÇK, 76) yakın anlamlı kelimelerin öğretimine uygun bir şekilde uyarlanabilir.

Şekil 29. ÇK 12. Ünite Alıştırma No 6

6 Gruplayalım

kanal • arama motoru • bulmaca • ilan • haber
köşe yazısı • bağlantı • manşet • reklam • yazıcı • makale
röportaj • tartışma • ock oturum • duyuru • sohbet odası

kanal

arama motoru

bulmaca

3.1.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Ve A2 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 15. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		340	3	20
	Ünite 1	28	0	1
	Ünite 2	28	0	0
	Ünite 3	26	0	2
	Ünite 4	33	1	4
	Ünite 5	26	1	2
	Ünite 6	25	0	3
	Ünite 7	33	0	1
	Ünite 8	22	0	0
	Ünite 9	29	0	2
	Ünite 10	30	0	3
	Ünite 11	36	1	0
	Ünite 12	24	0	2
ÇALIŞMA KİTABI		215	4	5
	Ünite 1	12	0	0
	Ünite 2	20	0	1
	Ünite 3	21	1	0
	Ünite 4	20	0	0
	Ünite 5	15	0	0
	Ünite 6	18	0	0
	Ünite 7	20	0	1
	Ünite 8	18	0	1
	Ünite 9	20	1	0
	Ünite 10	17	1	1
	Ünite 11	16	0	0
	Ünite 12	18	1	1
TOPLAM		555	7	25

Tablo 15'te 'Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe' A1 ve A2 seviyelerindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamli kelimelerin öğretimine yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırmaların sayısı gösterilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi, A1 ve A2 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında toplam 555 alıştırmaya bulunmaktadır. Bu alıştırmaların sadece 7 adeti eş / yakın anlamlı kelimelerle ilgili olup bunun dışında 25 alıştırmada eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir niteliktediri. Bu durum yakın anlamlı kelimelerin öğretime yönelik çok az sayıda alıştırmaya bulunduğunu göstermektedir. Alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra kelimeleri tamamen eş anlamlı olarak göstermektedir. Bunun yanı sıra var olan alıştırmalar fikrimize göre yetersizdir ve ayrıca öğretilen kelimeleri kullandıran ve pekiştiren başka alıştırmalar ve bağlamlar bulunmamaktadır. Kelimelerin tanımları veya açıklayıcı örneklerin yeterli olduğu söylenemez. verilen alıştırmalarda kelimelerin seçiminde nasıl bir yol izlendiğini ve kurgu içerisindeki yeri ve bağlantısı ile ilgili düşündürmektedir. Bu nedenle Yeni Hitit öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları değiştirerek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmek durumunda kalmaktadır.

Ayrıca bu öğretim setinin genel olarak kelime öğretimiyle özelden de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler bulunduğu söylenebilir.

1. Farklı ünitelerde aynı kelimeler farklı yazılmaktadır: makine – makina, hastane – hastahane, bilimadamı – bilim adamı vs.
2. Alıştırmalarda kullanılan bazı kelimeler bütün set boyunca bir-iki defa kullanılmaktadır: hekim, tarz vs.
3. Öğretim setine ilişkin sözlükçe veya ünitelere göre kelime listeleri bulunmamaktadır.
4. Ders kitabının arkasında bulunan terimler sözlüğünde alıştırmalarda geçen “eş anlamlısı” yoktur, ancak “yakın anlam” terimi vardır. Fakat öğretim seti boyunca “yakın anlam” terimi hiç kullanılmamıştır.
5. Kelime öğretiminde devamlılık söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün bunları göz önünde bulundurarak ve Yeni Hitit öğretim setini bir baz alarak sonraki bölümlerde A1 ve A2 seviyelerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler bulunacaktır.

3.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi Analizi

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin B1 seviyesindeki Ders ve Çalışma Kitapları ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaların tespit edilmesi olmuştur. Üniteye bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

3.2.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 16. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

<p>Ünite 1: İş Dünyası</p> <p>Temalar, Metinler, Başlıklar</p> <p>1.1. Yeni Bir İş Bulmalıyım</p> <p>1.2. İş Yerinde</p> <p>1.3. Başarının Sırları</p> <p>Ders Kitabındaki Metinler:</p> <p>1. Gençler İşsizlikten, Patronlar ‘İşçisiz’likten</p> <p>2. Öz Geçmiş Hazırlama</p> <p>3. Pazartesi Sendromu</p> <p>4. Çalışkan Olmak Başka İşkolik Olmak Başka</p> <p>5. Rahmi Koç’tan Konferans</p> <p>6. Rüya Meslekler Gerçekten Rüya mı?</p> <p>Çalışma Kitabındaki Metinler:</p> <p>1. Hayatın Değeri</p>
<p>Dilbilgisi</p> <p>1. Gereklilik Kipi (-mElİ)</p> <p>Gereklilik (hikaye) Kipi (- mElİydİ (<mElİ i-di))</p> <p>Gereklilik (rivayet) Kipi (- mElİymİş (<mElİ i-miş))</p> <p>2. Gereklilik (-mEk/ -mE+ iyelik gerek(-)/lazım)</p>

3. Zorunluluk (-mEk zorunda/mecburiyetinde, -mEyE mecbur) Zorunluluk (kal-)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
çalışma saatleri - mesai saatleri ad - isim adım - basamak adrenalin - heyecan akıl - zeka aksilik - sorun alan - bölge amaç - hedef anlam - anlayış - anlama araba - otomobil araştırmacı - uzman arka - sırt aylık - maaş - para ayrıntı - özellik başvuru formu - kayıt formu beceri - marifet - yetenek beceri - özellik - yetenek belge - diploma beste - müzik beste - şarkı bilgi - yetenek bölüm - parça cam - pencere can - gönül - yürek can - kalp - yürek - gönül - ruh cevap - yanıt çağ - süre - zaman - vakit hırs - rekabet	çalışan - eleman - işçi - personel çalışma - istihdam - iş - kariyer - mesai - meslek çalışma - iş - işbaşı - çalışma hayatı - iş hayatı çevre - ortam daire - ev deneyim - tecrübe - staj* detay - özellik - ayrıntı* dikkat - özen dikkat - ilgi disiplin - düzen duygu - his düzenleme - program ego - hırs ekip - grup - takım fark - özellik fedakarlık - özveri film - sinema firma - işletme - iş yeri - ofis - şirket form - şekil gazeteci - muhabir giyim - konfeksiyon görüş - vizyon görüşme - randevu - buluşma* hastalık - sendrom hayal - rüya heyecan - stres	insanlar - nüfus iş - iş yeri - ofis iş çokluğu - iş yoğunluğu iş görüşmesi - mülakat işveren - iş yeri sahibi - müdür - patron - yönetici itibar - saygı izin - tatil kız arkadaş - sevgili konferans - seminer konser - turne kriter - standart - özellik mecburiyet - zorunluluk nitelik - özellik - vasıf not - yazı nüfus - toplum ön kayıt - rezervasyon önem - öncelik plan - program saksı - vazo* sene - yıl surat - yüz taraf - yan tempo - yoğunluk terfi - yükselme tip - tür ün - şöhret (lü=) yol - yöntem - strateji yönetmen - yönetici (aynı metinde geçiyor)

Bu ünite de yakın veya eş anlamlı kelimelerle ilgili birkaç alıştırmaya bulunmaktadır. 2. ‘Yanıtlayalım, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli alıştırmaya (DK, 7) bir metinden ve ona ait etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri ise doğrudan eş anlamlı kelimelerle ilgilidir. Bu etkinlikte yakın anlamlı kelimeleri eşleştirmek gerekmektedir. Ancak hiç bir yorum, cümle içinde kullanım veya arasındaki farkla ilgili bir açıklama bulunmamaktadır.

12. ‘Dinleyelim, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmaya (ÇK, 10) dinleme sonrası yapılan etkinliklerde yer almaktadır ve sokak dilli bir kelimeyi ve deyimini açıklamaya yönelik bir seçim alıştırmasını içermektedir. Aslında açıklaması seçilerek öbeğin yakın

anlamlısı da bulunmuş olmaktadır. Fakat etkinlikte işaretlemek dışında herhangi bir açıklama, eklenti veya yorum eklenmemiştir. İçeriği genişletilerek yakın anlamlı kelimeler de eklenebilirdi.

Şekil 30. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 2, 12

Ekmek aslanın ağızında

Çalışma hayatında başarılı olmak önemli.

İşçi ve işveren arasında çok sorun var.

İş bulmak çok zor.

Gençler en verimli çağında.

Kılı kırk yarmak

Her şeyi kırk parçaya bölmek.

Her ayrıntıyı çok fazla dikkate almak .

İnsanlara çok soru sormak.

Kararsız kalmak.

1. vasıfsız	☒ nitelikli
2. işletme	☐ iş
3. kalfiye	☐ tecrübe
4. istihdam	☐ firma
5. deneyim	☐ niteliksiz

	anlatmak	sohbet etmek	dedikodu yapmak
laflamak			
	dikkatsizce	dikkat çekerek	büyük bir dikkatle
pür dikkat			

Bunun dışında bu üniteye doğrudan yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik bir alıştırma bulunmamaktadır. Üniteye yakın anlamlı kelimelerin sayısını göz önünde tutularak ünitenin alıştırma içeriği genişletilebilir ve ekstra etkinlikler kullanılabilir.

Örneğin, 1. ‘Eşleştirelim, tamamlayalım’ yönergeli alıştırmada (DK, 6) verilen kelimeleri onların tanımlarıyla eşleştirmek gerekmektedir. Bazı tanımlar yakın anlamlı kelimelerle verildiği için bu alıştırma arasındaki farka dikkat çekmek için kullanılabilir ve yanında verilen cümlelerin içinde birbirinin yerine geçip geçmediğini kontrol ederek bu farkı daha belirgin kılmak mümkündür.

Şekil 31. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, tamamlayalım

<p>1. zam ☒ iş yerinin başka bir şubesine geçme</p> <p>2. işveren ☐ iş karşılığı alınan para, aylık</p> <p>3. mesai saatleri ☐ personel</p> <p>4. iş yoğunluğu ☐ iş yerinde yükselme</p> <p>5. maaş ☐ ücret / maaş artışı</p> <p>6. eleman ☐ iş yeri sahibi</p> <p>7. terfi ☐ çalışmaya ara verme</p> <p>8. tayin ☐ iş çokluğu</p> <p>9. ara ☐ çalışma saatleri</p> <p>10. izin ☐ iş yeri tarafından verilen tatil</p>	<p>1. Önümüzdeki sene maaşlarımıza % 10 <u>zam</u> yapacağız.</p> <p>2. 08:30 – 17:30 arasında, yani _____ içinde ofiste bulunmalısınız.</p> <p>3. Bir mühendislik firması _____ almak üzere gazeteyle ilan vermiş.</p> <p>4. Kemal, başarılı çalışmalar sonucunda _____ ederek müdür yardımcısı olmuş.</p> <p>5. İstanbul şubemizde eleman ihtiyacı var. Bu şubeye iki eleman _____ etmeliyiz.</p> <p>6. İyi bir _____ olmak istiyorsan öncelikle elemanlarını motive etmelisin.</p> <p>7. Şirketteki _____ nedeniyle bir türlü izne çıkmadım ve sanırım bu tempo bir ay daha devam edecek.</p> <p>8. Bu _____ bana yetmiyor. İstedğim çoğu şeyi alamıyorum.</p> <p>9. Sabahın sekizinden bu saate kadar hiç _____ vermeden çalıştım, çok yorgunum.</p> <p>10. Önümüzdeki hafta patronumdan _____ alacağım ve İzmir’e gideceğim.</p>
---	---

8. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 10) bir metin ve metinde geçen deyimlerin açıklaması ile ilgili etkinlik yer almaktadır. Bir deyimın anlamını dört şıkdan birini seçmek gerekmektedir. Tam olarak tezin odak noktası olmadığı halde bu alıştırma genişletilerek metinde geçen bazı kelimelerin yakın anlamlısını buldurarak onların anlamlarını daha derin kavramayı tetiklemek için kullanılabilir.

Şekil 32. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 8

	fikir vermek	aklını karıştırmak	aklına gelmek	fikrini değiştirmek
aklını çelmek				
	belli etmemek	anlatmamak	sormamak	bakmamak
çaktırmamak				

16. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 14) bir metin ve metinle ilgili etkinlikler verilmektedir. Etkinliklerden birinde metinde geçen kelimenin yakın anlamlısını işaretlemek öngörölmüştür. Bu kısım genişletilerek açıklama, kontrol cümleleri ve birkaç daha etkinlik yaptırılarak yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 33. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 16

	yöntem	yol	amaç	strateji
hedef				
	başarı	yanlış	doğru	beceri
marifet				
	yorucu	önemli	dikkat çekici	zor
can alıcı				

Veya 20. ‘Okuyalım, yerleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 16) yakın anlamlı kelimelerin öğretilimiyle ilgili değildir. Ancak bunun gibi alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmek amacıyla da kullanılabilir. Hazır metinler alınarak içindeki yakın anlamlı kelimeler kaldırılarak öğrencilere doldurmaları için verilebilir. Alıştırmayı yaparken gerekli izahlar verilebilir ve böylece uygulama boyunca verilen teorik bilgiler daha iyi bir şekilde benimsenmiş olacaktır.

Şekil 34. DK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 20

20 Okuyalım, yerleştirelim

gerekıyor • okumak gerekiyordu • söylemeniz gerekiyor • bilmeniz gerekiyor • alabilmelisiniz • olmanız gerekiyor
öğrenmek zorunda kalıyorsunuz • olmalı • olmanız gerekiyor • olmak zorundasınız • bulunmanız gerekiyor • olmalısınız
uzak tutmak gerekir • sahip olmanız gerekiyor

Rüya Meslekler Gerçekten Rüya mı?

*Herkesin rüyalarını süsleyen meslekleri yapıyor, farklı bir dünyada yaşıyorlar... Buraya nasıl ulaşılar? Rüya-
lan zaman zaman kabusa dönüşüyor mu? Ünlüler mesleklerini anlattı.*

Özge Özberk (Oyuncu)
"Siz inanırsanız, herkes inanır."
"Bize bir masal verilir ve biz, o masalın kahramanı oluveririz. Bazen olamayacağımız kadar kötü, bazen iyi bir insana bürünürüz. Bazen hiç ses çıkarmadan saatlerce kuyu başında sevdiğini bekleyen mutlu bir köylü kıza, bazen pırlantalar içinde bir prenses oluruz. 1920'lerde, sırtınızda silahla at binersiniz ya da 1980'lerde sağ sol çatışmalarının içinde olursunuz. Oyunculüğün en sevdiğim yanı da bu. Sürekli eğitiliyorsunuz ve _____ . Bundan zevk alıyor ve alışlıyorsunuz, siz gerçekten bir masal kahramanısınız. Güzellikleri bir kenara, çok çalışmak, sabır ve özverili olmak oyunculüğün ilk basamakları sanırım. Ama altın kural: Siz inanırsanız, herkes inanır."

Abdullah Oğuz (Yönetmen)
"Kolay değil."
"Dünyaya yeniden gelsem yine yönetmen olurum. Hep, son nefesime kadar setlerde olmak için dua ederim. Birçok insan bu işe hevesleniyor. Ama yönetmenlik gerçekten çok zor. Öncelikle yaratıcı _____ ve iyi bir yönetici _____ . Sette 80 kişiyi yönetiyorsunuz. Setin hakimi sizsiniz. Dolayısıyla kolay değil. Ama yönetmenlik kesinlikle rüya mesleklerden biri."

Cem Öğretir (CNN Türk Haber Spikeri)
"Stresten hasta olabilirsiniz."
"Adrenalin bağımlısıyım. Canlı yayın, adrenalin kaynağı. Konuşuma soru sormak bile beni heyecanlandırıyor. Doğru soru sormak, doğru cevap almak, konuşu zorlamak çok önemli. Birçok kişi spiker olmak istiyor ama herkes alamaz. Çünkü eskiden, sadece haberi _____ ama bu değişti; artık gazeteci de _____ . Haberin kokusunu _____ . Mutlaka ekrana çıkmak da gerekmiyor. Ekran renkli bir dünya olabilir ama ekranın arkasında da çok güzel işler var. Ekran ölü çok stresli. Bu stres altında hasta olabilirsiniz."

Emre Yurdakul (Ralli Pilotu)
"Heyecanı seviyorum."
"Küçüklüğümde beri otomobil ve motor sporlarını seviyorum. Mesleğimin en güzel tarafı otomobilim ile uyum içinde olmak. Bu, biriyle dans etmek gibi bir şey. Fiziksel olarak kendinizi zorluyorsunuz. Limitlerinizi _____ . Heyecanı seviyorum. Birçok genç erkek hızlı otomobil kullanmak ister. Belki kahraman olma isteği de vardır içinde."

Sezen Aksu (Şarkıcı - Besteci - Söz Yazarı)
"Bu mesleğe gönül verdim."
"Benim tüm hayatım şarkı söylemek, şarkı sözü yazmak ve beste yapmakla geçti. Bu mesleğe gönül verdim. Gerçekten rüya gibi bir meslek benimki. Ama elbette zorlukları da var. Konserler, turneler, stüdyo çalışmaları... Konserlerde binlerce kişinin karşısında hiç hata yapmadan şarkı _____ . Çok doğal ve rahat _____ . Ben kendimi hep müziğimle anlattım ve buna da devam edeceğim."

11. ve 14. 'İşaretleyelim' yönergeli alıştırma (ÇK, 9, 11) da yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili değildir. Bu tür seçmeli alıştırmalar genellikle sadece bir gramer konusunu pekiştirmek üzere tasarlanmaktadır. Ancak konunun dışına çıkılarak alıştırma yakın anlamlı kelimelerin seçimiyle de genişletilebilir. Hatta özellikle bu alıştırmada gereklilik kipinin formları incelenirken en azından arasındaki farka dikkat çekilebilirdi.

Şekil 35. ÇK(B1) 1. Ünite Alıştırma No 11 ve 14

11 İşaretleyelim

1. Kıyafetlerim dar geliyor. Bugün mağazaya gidip yeni kıyafetler al _____.

-ması lazım -mam lazım
 -maya mecbur -malan gerekiyor

2. Kadınların özellikle hamileyken hiç sigara iç _____.

-mek lazım -memeleri gerekiyor
 -meye mecburlar -mek zorundalar

3. Bugünlerde çok yorgunum, benim biraz dinlen _____.

-mem lazım -mek lazım
 -mesi gerek -mek gerekli

4. Benim bir an önce bu yazıyı bitir _____.

-mek gerekiyor -mesi lazım
 -memiz gerekli -mem gerekiyor

5. Sen en kısa zamanda ondan özür dile _____.

-melsin -mek lazım
 -men gerek -mek gerekiyor

6. Sız bu ilaçları günde iki defa kullan _____.

-mak lazım -mak zorundasınız
 -manız gerek -mak gerekecek

7. Özgürün tekrar sınava git _____.

-mek gerekiyor -mek gerekli
 -mesi gerekiyor -mek zorunda

8. Ablamın düğününde giymek için kendime güzel bir gece elbisesi al _____.

-mak lazım -mam gerek
 -mak gerekiyor -mak zorunda

9. Her şeyden çok sıkıldım. En kısa zamanda hayatıma yeni bir yön ver _____.

-mek gerekiyor -mem gerek
 -mesi gerekiyor -mek gerek

10. Burs alabilmek için ders notlarının ortalaması en az dört buçuk ol _____.

-mak gerekiyor -mak lazım
 -mak zorundasın -mak zorunda

14 İşaretleyelim

1. Arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurabilmen için onlara daha anlayışlı davran _____.

-mak gerek -mam lazım
 -man gerek -malı

2. Küçük çocuklar korku ve şiddet içerikli programlar seyret _____.

-memek gerek -memesi gerek
 -memeli -memesi lazım

3. Türkçeyi daha iyi öğrenebilmeniz için Türkçe kitapları oku _____.

-mam lazım -mak zorundayım
 -mak lazım -manız lazım

4. Güneşin zararlı ışınlarından etkilenmemen için koruyucu kremler kullan _____.

-mam gerekli -mak gerekli
 -malı -malısın

5. Rakip takımını yenebilmemiz için daha çok antrenman yap _____.

-mak zorundayız -mak zorunda
 -ması gerek -maya mecburlar

6. Benim hemen eve gidip misafirlere yemek hazırla _____.

-ması lazım -mam lazım
 -malan lazım -manız lazım

7. Arabamın yolda benzini bitti ve ben eve yürü _____.

-mek zorunda kaldım
 -mek zorunda kalıyorum
 -mek zorunda kaldı
 -mek zorunda

8. Senin işin rahat. Benim gibi haftasonları çalış _____.

-mak zorunda değilsin
 -maya gerek yok
 -mak gerekmiyor
 -mak zorundasın

9. Salondaki çiçekleri sula _____, ben suladım.

-mak zorunda kalma
 -mana gerek yok
 -man gerekecek
 -mak zorundasın

3.2.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 17. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 2: Şimdi Spor Zamanı	
Temalar, Metinler, Başlıklar	
2.1. Biraz Hareket!	
2.2. Dünden Bugüne Spor	
2.3. En Büyük Kim?	
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Sağlık ve Spor
2.	İlk Sporlar

3. Sporun Altın Çocukları		
4. Şampiyonluk Maçı		
5. Kadın Fanatikler		
6. Fanatizmin Sınırı Yok		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Yemeğe Misafirlerim Var		
2. Kupa Maçı		
Dilbilgisi		
1. İşteşlik (birbiri)		
Dönüslük (kendi)		
Pekiştirme (kendi)		
2. Dönüslü Çatı (- (İ)n-)		
3. İşteş Çatı (- (İ)ş-)		
Yakın Anımlı Kelimeler		
acı - ağrı	bölüm - reyon	gazeteci - muhabir
açıklama - ifade	canlılık - hayat – yaşam	gelişim - gelişme
ad - isim - nam	coşku - heyecan	gereklilik - mecburiyet –
akıl - zeka	çekidüzen - düzen	istek - niyet
alan - saha	çekişme - kavga - tartışma	itişme - yumruklaşma
alev - ateş - yangın	çevre - doğa	karşılaşma - maç -
antrenman - egzersiz -	çevre - etraf - ortam -	müsabaka - oyun - yarışma
hareket - spor	ortalık	kent - şehir
ara - aralık	çılgınlık - fanatizm	kere - kez - sefer
araç - gereç	çokluk - oran - sayı	konuk - misafir
artırma - artış	defa - kere - kez - sefer	kuyruk - sıra
asıl - temel	diyet - rejim	laf - söz - sözcük
aşk - fanatizm - sevgi -	durak - istasyon	logo - resim - tablo
tutku	durum - hal	madalya - ödül
atmosfer - hava - ortalık -	düğün - evlilik - nikah	madalya - ödül
ortam	elbise - kıyafet	neden - sebep
ayak - bacak	engel - sınır	nüfus - millet
baba - babacığım	engel - zorluk	öldürme - şiddet
bağrışma - tezahürat	espri - şaka	sakatlanma - yara
baş - başlama - başlangıç	fanatik - taraftar	sayı - skor
bayan - hanım - kadın	fark - özellik	stadyum - stat
beden - vücut	fırsat - şans	şampiyona - şampiyonluk
beden - vücut - yapı - fizik	fikir babası - mucit	- turnuva
birey - kişi	futbolcu – oyuncu	yarış - yarışma
birincilik - galibiyet	görünüm - görünüş	zorunluluk-gereksinim -
bitiş - final - son	güç - kuvvet	ihtiyaç
çalışma - görev - iş	ilgi - merak	

Bu ünite de yakın anlamlı kelimeler öğretimine yönelik herhangi bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değıştirilerek ve eklemeler yapılarak söz konusu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

‘Eşleştirelim’ yönergeli 19. alıştırmada (DK, 26) deyimlerin anlamını seçmek gerekmektedir. Bütün deyimler bir önceki alıştırmada verilen metinde geçmektedir. Bu deyimlerin listesi metinde geçen kelimelerle genişletilerek yakın anlamlı kelimelere ve arasındaki farka da değinmek mümkündür. Ayrıca bir kelimenin veya deyim anlamı veya tanımı verilirken B1 seviyesinde artık onun kullanılışı ve biçimsel özellikleri hakkındaki bilgilerin verilmesine de başlanabilir.

Şekil 36. DK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 19

19 Eşleştirelim	
1. sona ermek	☒ Nedenini anlayamamak
2. anlam verememek	☐ Etrafındakileri sakinleştirmek
3. ortalağı yatıştırmak	☐ Çok kalabalık olmak
4. akla kararı seçmek	☐ Bitmek
5. dolup taşmak	☐ Bir işi yaparken büyük zorluklar yaşamak

‘Eşleştirelim’ yönergeli 10. alıştırma (ÇK, 14) cümleleri birleştirmeye yönelik olup yakın anlamlı kelimeler öğretimine katkıda bulunmamaktadır. Ancak bu tür alıştırmalara yeni cümleler eklenerek yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilebilir. Örneğin çok benzer cümleler ancak eşdizimliliği farklı olan yakın anlamlı kelimeler kullanılarak eklenebilir. Veya dilbilgisi açısından farklı formları gerektiren yakın anlamlı kelimelerle tümceler seçilerek öğrencilere sunulabilir.

Şekil 37. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 10

10 Eşleştirelim	
1. Tüm hazırlıkları tamamlayıp	☒ herkesten önce o atılır.
2. Yaşlı kadın düşmemek için	☐ merdivenlere tutundu.
3. Birine yardım etmek için	☐ hemen hazırlanıp çıkmamız lazım.
4. Yarışmacı sakatlanınca	☐ müsabakadan çekilmek zorunda kaldı.
5. Konser bir saat sonra başlıyor.	☐ bir ay eve kapanıp çalışmam lazım.
6. Bu projeyi tamamlayabilmem için	☐ sabah erkenden yola çıktık.
7. Gece o kadar kar yağdı ki	☐ sizden biraz çekindi galiba.
8. Geleceğini düşünerek çok çalışmalısın.	☐ battaniyelerimize sannarak oturduk.
9. Dün gece hava çok serindi.	☐ yoksa pişman olup dövünürsün.
10. Aslında çok konuşkan bir cocuktur ama	☐ bütün sokaklar beyaza büründü.

12. ‘Yerleştirelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 15) metnin içine kutudan gerekli eylem seçilerek doğru dilbilgisi şekline sokularak yerleştirilmelidir. Bu tür yerleştirme alıştırmalara anlamsal öge de eklenerek yakın anlamlı kelimeler de seçtirilebilir. Eğer aynı anda hem dilbilgisi hem de anlam farklılıkları düşünmek zor sayılırsa o zaman paragraf arasında geçiş yapılarak uygulanabilir.

Şekil 38. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 12

12 Yerleştirilim

YEMEĞE MİSAFİRLERİM VAR

yılanmak • koyulmak • söylenmek • saklanmak
dinlenmek • süslenmek • giyinmek • beslenmek

Sabah erkenden uyanımdım. Çünkü bugün önemli bir gündü. Eşimin annesi ve babası ilk defa oksam yemeğine gelecekti. Hemen yataktan kalktım. Banyoya girip yılandım ve çabucak _____ Evden çıktım. Market çok kalabalıktı. Kendi kendime "Bu kadar acelem varken bu kalabalık da nereden çıktı!" diye _____ . Ama sonra sakin olmaya çalışıp alışverişe başladım.

Önce el reyonuna gittim. Oradan sebze ve meyve reyonuna geçtim. Süt ürünleri bölümüne gittiğimde bir ürünün tanıtımını yapan görevli beni sağlıklı _____ konusunda bilgilendirmek için ıfafa tuttu.

Alışverişimi bitirip kasaya geldim ve uzun bir kuyruğun en sonunda yerimi aldım. Diğer kasalar daha önce kapandığı için yalnızca bu kasada işlem yapıyorlardı.

Uzun bir alışveriş serüveninden sonra eve gelmeyi baskardım ama yorgunluktan da öliyordum. Biraz _____ için uzandım. Kanepenin üzerinde uyuyakalmışım. Uyanırdığımda vakin epey geçtiğini anladım. Hemen kanepeden fırlayıp yemek yapmaya _____ . Soğanları doğadı, eti küçük küçük kes, tatlının kremasını hazırda derken zaman çabucak geçti. Sıra pilavı pişirmeye gelmişti ama poşetlerin içinde bir türlü pilavı bulamadım. Sanki bir paket pirinç bir yerlere _____ . "Acaba arabada mı unuttum?" diye düşündüm ve ot-parka indim. Gerçekten de pirinç arabanın içinde düşürmüştüm. Hemen eve çıkıp pilavı yaptım. En son el yemeğini fırına koyduktan sonra masayı hazırlayıp evi söyle bir toparlanmam için 20 dakikamı kalmıştı. Akşiklikler üst üste gelir ya, hafta sonu olmasına rağmen eşim çalışıyordu. Bana yardım edebilecek kimse yoktu.

Bu kısacık zamanda bütün hazırlıklarımı bitirdim. Sık bir elbise giydim, makyajımı yapıp _____ . Salona geçtim. En son masaya tuzluk ve biberliği de koydum. Derin bir nefes alıp eserime baktım. Tam o sırada kapı çaldı. Tüm engellere rağmen iyi bir iş çıkarmanın gururuyla kapıyı açtım ve misafirlerimi karşıladım.

15. 'Yerleştirilim' yönergeli alıştırma (ÇK, 16) da önceki alıştırma gibi bir metnin içine kelimelerin yerleştirilmesini öngörmektedir. Ve önceki alıştırmada olduğu gibi sadece dilbilgisi konularına dikkat verilmektedir. Çeşitlendirilerek ve içeriği genişletilerek yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretilmesine de uyarlanabilir.

17. 'Eşleştirilim' yönergeli alıştırma (ÇK, 17) cümleleri birleştirilmesine yöneliktir. Yukarıda da söylendiği gibi içine biraz anlamsal yönü katılarak ve bu boyutu pekiştiren kelimeler eklenerek yakın anlamlı kelimeler içeren cümleler katılarak arasındaki farkın öğretilmesinde faydalı olarak kullanılabilir.

Şekil 39. ÇK(B1) 2. Ünite Alıştırma No 15 ve 17

15 Yerleştirilim

selamlaşmak • çarpışmak • haberleşmek
telefonlaşmak • gülüşmek • tanışmak
barsmak • görüşmek • tanışmak

Her gün görüşüyordum onu. Aynı iş yerinde çalışıyorduk. Sabahları rastlayınca selamlaşmak dışında diyalogumuz yoktu. Bir gün osansörden çıkarken çarpıştık ve onun elindeki dosyalar yere düştü. İçindeki kağıtlar da küldü. Toplamasına yardım ettim. Bu sefer ben konuşurken kolum eline çarptı ve dosyalar tekrar düştü. İlimiz _____ başladı. Bu olay _____ sebep oldu. O günden sonra iş dışında da _____ da başladık. Beraber değilken mutlaka _____ da kıkalarca konuşuyorduk. İlişkimiz çok iyi gidiyordu. Önümüzdeki ay birinci yıl dönümümüzü kutlayacaktık ama geçen akşam _____ ve ayırdık. Birkaç gündür de hiç _____ . Şu anda çok üzgünüm. Onunla _____ isliyorum ama nasıl özür dileyeceğimi bilmiyorum. Umamın kısa sürede her şey yoluna girer.

17 Eşleştirilim

- Sabahın erken saatlerinde ağaçlarda kuşlar
- Müdürümüz her sabah bizimle
- Okulda yangın çıkınca öğrenciler
- Hasan ve Hande bir partide
- Çocuklar babalarının verdiği parayı
- Okulun son gününde öğrenciler

eşit olarak bölüştüler.
 tanıştıktan bir yıl sonra evlendiler.
 selamlaşp odasına çıkar.
 sağa sola kaçtı.
 birbirleriyle vedalaştı.
 cıvil cıvil ölüştüler.

3.2.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 18. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 3: Hayaller Gerçek Olsa		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
3.1. Bir Dilek Tut		
3.2. Ne Yazık Ki İmkansız		
3.3. Hayal Et Olsun		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1.	Hayallerimiz	
2.	Sana Çok Özeniyorum	
3.	Bir Kartal Masalı	
4.	Hayatımda ‘Keşke’ Yok	
5.	Benim ‘keşke’lerim	
6.	Sizinle Niye Geldim Ki...	
7.	Hayal Dünyası	
8.	Sınırları Zorlamak	
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
Dilbilgisi		
1.	Dilek Kipi (-sE)	
2.	Dilek (hikaye) Kipi (keşke) (-sEyđÍ (<sE i-di))	
3.	Ulaçlar (- (y)ken (<i-ken))	
Yakın Anlamlı Kelimeler		
acı - ağrı	doğru - gerçek	hız - sürat
adam - erkek	hakikat(en)	hikaye - öykü huri - melek
alem - dünya	doğum günü - yaş günü	iş yeri - ofis
allah - tanrı	dönem - sıra - süre	kase - tabak
amaç - hedef	sürelilik - vakiz - zaman	kavga - tartışma
ara - mola	durum - hal	kelime - laf - söz - sözcük
arkadaş - dost	düşünce - fikir - görüş	limit - sınır
aşk - tutku	erzak - yemek - yiyecek	liste - plan
azim - dilek - düş - hayal -	eşya - şey	lokanta - restoran
istek - umut	evlenme - evlilik	mağaza - market
bitiş - son	fırsat - şans	mücadele - savaş
çalışma - emek - iş -	gerek - ihtiyaç	müdür - patron
kariyer - meslek	gezi - seyahat - tur - yol -	müdür - patron
çevre - etraf	yolculuk	neden - sebep
defa - kere - kez - sefer	gezi - yürüyüş	neşe - şen (şakrak)
değer* - kıymet	gök - gökyüzü	olumsuzluk - sıkıntı
değişiklik - fark	güç - sıkıntı - sorun -	peş - takip
denge - uyum	zorluk	sene - yıl

dert - sıkıntı destek - yardım dikkat - odak dinlenme - tatil diyet - rejim	hata - yanlış hayal kırıklığı - pişmanlık hayat - ömür - yaşam hayran - taraftar heyecan - merak	sınav - test taraf - yan tekne - yelkenli ziyafet - yemek
---	--	--

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine ilişkin alıştırmalar ve etkinlik bulunmamaktadır. Ancak yakın anlamlı kelimeler mevcuttur ve bazı alıştırmalar onların öğretimine katkıda bulunabilir.

7 nolu ve ‘Anlatalım, düzeltelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 33) yakın anlamlı kelimelerle ilgili bir etkinlik bulunmamaktadır. Ancak metinler altında içinde geçen kelimelerle, öbeklerle ve cümlelerle alıştırmalara yer verilmelidir. Böylece anlam incelikleri, sözdizimsel özellikleri ve biçimsel ayrıntıları ortaya çıkarılmış olacaktır.

Şekil 40. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 7

7 Anlatalım, düzeltelim
Bir kartal masalı

Kendinizi daha iyi tanımaya çalışın, çevrenize daha dikkatli bakın, belki de hayal ettiğiniz dünyanın içinde yaşadığınızdır. Bu nasıl mi olur? Söyle:

Bir kartal, büyük bir dağın tepesinde yuva yapmış. Bir süre sonra kartalın dört yumurtası olmuş. Yumurtalar henüz kuluçka dönemindeyken bir deprem olmuş. Yuvadaki yumurtalardan biri, bu depremde dağın tepesinden yuvarlana yuvarlana vadideki çiftliğe dek ulaşmış. Burası bir tavuk çiftliğiymiş. Çiftlikteki tavuklar, bu farklı yumurtayı sahiplenmişler. Tavuklardan biri bu yumurtadan çıkacak yavruyu büyümeye karar vermiş. Sonunda yavrular yumurtalardan çıkmaya başlamış. Tabii kartal yavrusu da çıkış kabuğundan.

Kartal yavrusu, çevresindeki yüzlerce tavuğun arasında kendini de tavuk sanmış ve bir tavuk gibi büyümeye başlamış. Yalnızca kendisi değil, diğer tavuklar da onu bir tavuk olarak görüyorlar, ona tavukmuş gibi davranıyorlarmış. Kartal yavrusu zaman zaman içinden; "Ben çok farklıyım acaba ben kimim?" diye soruyormuş. Ama bu kuşkusunu dile getiremiyor.

Bir gün çiftlikte öteki tavuklarla birlikte oyun oynarken, gökyüzünde kartallar görmüş. Kendini tutamamış ve "Tanım, ne kadar güzel uçuyorlar. Keşke ben de onlar gibi uçabilsem.." diye bağırması.

Tavuklar, onun bu sözlerine hep birlikte gülmüşler. "Sen bir tavuksun. Tavuklar uçamazlar."

Küçük kartal, o günden sonra hemen her gün gökyüzüne bakıyor ve uçan kartalları anıyormuş gözleriyle.. Bir kartal görünce çiftlikteki öteki tavukları unutup, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş. Kartal yavrusu, ne zaman "Keşke ben de bir kartal olsam, keşke ben de uçabilsem, dünyayı gökyüzünden görebilsem" dese, çevresindeki tavuklar aynı şeyleri söylüyormuş: "Boş hayaller kurma. Vazgeç düşlerinden.. Sen tavuksun ve hep tavuk olarak kalacaksın.."

Küçük kartal, bu sözlerden o kadar etkilenmiş ki sonunda bir kartal gibi göklerde özgürce kanat çırpma düşünden vazgeçmiş ve yaşamını bir tavuk gibi sürdürmeyi kabullenmiş ve bir tavuk gibi sürdürdüğü yaşamının sonunda bir tavuk gibi ölmüş.

	Var	Yok		Var	Yok
1. Kartal yumurtasının tavuk çiftliğine ulaşması	☐	☐	3. Kartal yavrusunun bir kartal olduğunu fark etmesi	☐	☐
2. Kartal yavrusunun ailesine ulaşmak istemesi	☐	☐	4. Kartal yavrusunun tavuk olmayı kabul etmesi	☐	☐

‘Eşleştirelim’ yönergeli 13. alıştırmada (DK, 34) deyimlerin anlamını seçmek gerekmektedir. Bütün deyimler bir önceki alıştırmada verilen metinde geçmektedir. Bu deyimlerin listesi metinde geçen kelimelerle genişletilerek yakın anlamlı kelimelere ve arasındaki farka da değinmek mümkündür. Ayrıca yukarıda söylendiği gibi bir kelimenin veya deyim anlamı veya tanımı verilirken B1 seviyesinde artık onun daha derin düzeyde incelenmesine de başlanabilir.

Şekil 41. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 13

13 Eşleştirelim

1. diline dolamak	☐ sözlerine önem vermemek
2. odak noktası	☐ sonuçları kabul etmek, kabullenmek
3. kulak asmamak	☐ bir konuyu sürekli tekrarlamak
4. razı olmak	☐ en önemli konu

17. 'İşaretleyelim, yeniden yazalım' yönergeli alıştırmada (DK, 36) bir metin ve mitne dair etkinlikler verilmiştir. Etkinlikler yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik olmamakla beraber yine yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı aydınlatmak için kullanılabilir. Örneğin, diyalogda geçen kişileri kutuda verilmiş sözcüklerle betimlerken yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark vurgulanabilir. 'Bencil' kelimesi kullanılırken öğretmen 'kötü', 'benmerkezci', 'vurdumduymaz' gibi kelimeleri kullanarak netleştirici sorular sorabilir ve böylece sezdirerek öğrencilerin dikkatini bu kelimelerin anlamlarının arasındaki farka dikkat çekebilir.

Şekil 42. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 17

17 İşaretleyelim, yeniden yazalım
Sizinde niye geldim ki...

Cemre: Üff! Daha çok yolumuz var mı? Ben çok yoruldu.

Serdar: Az kaldı Cemre. Biraz daha dayanamaz mısın?

Cemre: Hayır, hiç gücüm kalmadı. Bu sıcak havada niye sizinle geldim sanki! Annemlerle denize gitmek daha iyi bir fikirmiş.

Serdar: Biraz sabret. Az sonra çok güzel bir yerde mola vereceğiz.

Meral: Yakınmak için artık çok geç Cemre. Bence çok güzel bir yer burası. Şehrin kamaşasından ve gürültüsünden uzaklaştık.

Cemre: Aman Meral, sen de nelerden mutlu oluyorsun! Ben buraya gelmekten hiç de memnun değilim! Off, dayanamayacağım. Şu ağacın altında dinleneceğim.

Serdar: Canım çok az yolumuz kaldı ama.

Cemre: Ben anlamam. Bir adım atacak hâlim kalmadı. Oturuyorum ben.

Meral: Cemre niye sadece kendini düşünüyorsun?

Cemre: Ne yapayım, ayakbılar ayağımı vurdu.

Meral: Serdar sen niye hiçbir şey söylemiyorsun?

Serdar: Tamam Meralciğim, oturalım biraz.

...

Meral: Düşünüyorum da, Aşşen'e de haber verebilirdik. O burayı çok severdi.

Cemre: Bakalım biz onun gelmesinden memnun olur muyduk?

Serdar: Ama Aşşen de çok iyi bir kızdır.

Cemre: Aman neyse... Birakın Aşşen'i de yanın iş var, siz onu düşünün. Bu geziye cumartesi günü gelmek daha iyi bir fikirdi. Bugün çok yolacağız galiba. Yanın nasıl erkenden kalkıp işe gideceğiz?

Meral: Cemre ne kadar kötüsün. Herşeyin kötü tarafını görüyorsun.

Cemre: Hiç de her şeyin kötü tarafını görmüyorum. Aslında ben genelde küçük şeylerden bile mutlu olurum. Sadece bu yürüyüş beni mutlu etmedi.

Bana göre Cemre	
bencil	
geveze	
sabırlı	
karamsar	
iyimser	
sakin	

1. Annemlerle denize gitmek daha iyi fikirmiş.
2. Ben buraya gelmekten hiç memnun değilim.
3. Düşünüyorum da, Aşşen'e de haber verebilirdik.

24. 'Tamamlayalım, başlığımı bulalım' yönergeli alıştırmada (DK, 39) deyimlerin anlamını seçmek gerekmektedir. Bütün deyimler bir önceki alıştırmada verilen metinde geçmektedir. Bu deyimlerin listesi metinde geçen kelimelerle genişletilerek yakın anlamlı kelimelere ve arasındaki farka da yer vermek faydalı olacaktır.

Şekil 43. DK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 24

24 İşaretleyelim

Aklını çelmek	Kendini ateşe atmak	Sınırlarını zorlamak
☐ kandırmak	☐ tehlikeye atılmak	☐ zorlanmak
☐ inandırmak	☐ cesur davranmak	☐ kendini aşmaya çalışmak
☐ akıl vermek	☐ ateş yakmak	☐ sınırlarını bilmemek

8 nolu ve ‘Yanlışı çizelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 21) bir cümle için iki seçenekten uygun olanı seçmek gerekmektedir. Bu etkinlikte dikkat yine dilin sadece dilbilgisel tarafına çekilmiştir ve tüm etkinlik sadece yeni dilbilgisi kuralını pekiştirmek için tasarlanmıştır. İçeriği yakın anlamlı kelimelerle genişletilebilir ve anlamsal boyutu kazandırılabilir.

9 nolu ve ‘Yerleştirilelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 21) cümleye doğru deyim doğru ekiyle yerleştirmek gerekmektedir. Olduğu gibi bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerle hiç ilgili olmamakla birlikte içine yakın anlamlı kelimeler içeren deyimler eklenirse etkinlik başka boyut kazanabilir. Ayrıca yakın anlamlı deyimler de seçilebilir ve böylece yakın anlamlılığın sadece kelime düzeyinde değil öbek düzeyinde de var olduğuna dikkat çekilebilir.

Şekil 44. ÇK(B1) 3. Ünite Alıştırma No 8 ve 9

8 Yanlışı çizelim

- Hale çok üzgün görünüyordu. Ona herkesin içinde *bağırmasa mıydın / bağırma mıydın?*
- Önümüzdeki hafta sonu lise arkadaşlarımız bir piknikte buluşacaktık. Biz de *gitsek mi? / gitse miydik?*
- Erol’un teklifini kabul etmediğim için çok pişmanım. Keşke evet *desem / deseydim*.
- Annem çok kızgın görünüyor. Ondan şimdi özür *dilemesem mi? / dileme miydim?*
- Tatilde Çeşme’ye mi *gitsem / gitseydim*, Bodrum’a mı *gitsem / gitseydim*; karar veremiyorum.
- 07.45 uçağına biletimi aldım ama çok da pahalıydı. Acaba otobüsle mi *gitsem / gitseydim?*
- Evde bir şey yok. Bu akşam yemeği dışarda *yesek mi / yemesek mi?*
- Yarın en yakın arkadaşımın doğum günü. Acaba ona ne hediye *alsam / alsaydım?*

9 Yerleştirilelim

gözüne girmek • carcur etmek • ortaya dökmek
içine atmak • can kulağıyla dinlemek
başta gelmek • tadında bırakmak

- Oğlum daha çok çalışsa da öğretmeninin *gözüne girse*.
- Keşke böyle bir olay *_____*. Hala kendisini toplamayıp düzelemedi.
- Keşke öğretmenimi *_____*, sınavımda daha başarılı olurdu.
- Ahmet tatilde parasını *_____*. Şimdi ondan bundan borç istiyor.
- Her gün bir sorun yaşıyorum. Kimseye de anlatamıyorum. Keşke *_____*. Şimdi çok pişmanım, acıları paylaşmak gerekiyormuş.
- Keşke onunla ilgili her şeyi *_____*. Gizli saklı bir şey kalmasaydı. Bakalım o zaman ne yapacaktı!
- Bu kadar ileri gidip adamı üzdün. Keşke *_____*. Bence biraz ayıp oldu.

3.2.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 19. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 4: Bu Yıl Moda Ne?		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
4.1 Modanın Dünü, Bugünü		
4.2 Vitrinde Neler Var?		
4.3 Bu Benim Tarzım		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Dünden Bugüne Moda		
2. Anadolu'da Giyim		
3. İndirim		
4. Çevirim İçi Alışveriş		
5. Marka Çılgınlığı		
6. Benim Stilim		
7. Stil Sahibi Olmak		
8. Burcuna Göre Giyim		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Modanın Hayatımızdaki Yeri		
2. Peruğun Tarihi		
Dilbilgisi		
1. İlgeçler (-Den beri / Dir)		
2. Ulaçlar (-Dik + iyelik + -(n)Den beri)		
3. Ulaçlar (-Dİ... -(y)Elİ)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
ad - isim	değer - fiyat	hizmet - iş
adet - gelenek	denge - uyum	imal - üretim kavram - tanım
akıl - baş - kafa	devlet - ülke	kelime - laf - söz - sözcük
aksesuar - takı	dilim - parça	kemer - kuşak
alan - bölge - sektör	dolap - gardırop	kısım - parça
alıcı - müşteri - tüketici	durum - hal	koşul - şart
bağ - ilişki	eğilim - trend	kullanım - tüketim
baş - kafa	ekip - grup - kulüp - takım	mekan - yer
başlık - başörtüsü - örtü - yemeni	erzak - gıda - yiyecek - yemek	mevsim - sezon
bayan - hanım - kadın	eşarp - fular	moda - tasarım
biçim - tarz	eşya - şey - ürün	modacı - tasarımcı
bozulma- defo	gardırop - giyim - giyinme	oyuncu - sanatçı
büyüme - gelişme	-giysi - kıyafet - kuşam	önem- saygınlık - statü
cadde - sokak	görüntü - görünüş	önlem* - tedbir
cazibe - çekicilik	gösterge - simge	problem - sorun
cevap - yanıt	halk - millet - toplum	saç modeli - saç şekli
çağ - dönem	harçlık - para	saygı - saygınlık
çeşit - tür	hastalık - rahatsızlık	seçim - tercih

çevre - etraf - ortam çılgınlık - delilik - takıntı defile - gösteriş	hayat - ömür - yaşam - yaşantı - yaşayış	stil - tarz vakit - zaman
---	---	------------------------------

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğreten alıştırmalar mevcut değildir. bununla birlikte bazı alıştırmalar tezin çalışmanın odak noktası dışında kaldığı halde yine de tezin kapsamına girebilir. Örneğin, 12 nolu ve ‘Düzeltilim, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 48) dinleme üzerine yapılmıştır ve birkaç etkinlikten oluşturulmaktadır. Etkinliklerden biri yakın anlamlı fiilleri eşleştirmeyi öngörmektedir. Kelimelerin listesi genişletilerek altına pekiştirici alıştırma da eklenebilir ve böylece kelimeler daha kapsamlı bir biçimde öğretilmiş olacaktır. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili alıştırma bulunmamaktadır. Fakat bazı etkinlikler değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

Şekil 45. DK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 12

1. Tahmin etmek	☐ karar vermek
2. Gözlem yapmak	☐ anlamak
3. Belirlemek	☐ gözlemek
4. Uzlaşmak	☐ kestirmek

1 nolu ve ‘Yanlış çizelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 24) bir cümleyi iki seçenekten doğru olanıyla doldurmak gerekmektedir. Alıştırma sadece dilbilgisiyle ilgilidir. İçeriği yakın anlamlı kelimelerle genişletilebilir ve içine anlamsal farklılıkları öğreten yönü de eklenebilir.

5. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 26) cümleleri yeni dilbilgisi kuralları kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Farklılık olsun ve yakın anlamlı kelimelerle ilgili farkındalık oluşturmak amacıyla bu alıştırmayı yakın anlamlı kelimeler kullanarak yeniden yazmayı planlamak olabilir. Böyle etkinliklerde dilin birden fazla yönü etkilenmiş olup faydası kat kat artmaktadır ve aynı zamanda eşdizimlilik, dilbilgisi pekiştirme, doğru kelime seçimi, üslup bilimi vs. eylemler gerçekleştirilmiş olabilir.

Şekil 46. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 1 ve 5

1 Yanlışı çizelim

1. Saat ikidir/ikiden beri seni arıyorum. Neredesin sen?
2. Pazartesisden beri/dır o kadar yoğun çalışıyorum ki seni arayamadım.
3. 1999'dan beri/dur üniversite arkadaşlarımı görmedim.
4. Uzun zamandır/dan beri böyle güzel vakit geçirmiştim.
5. Sonbahardır/dan beri işleri çok yoğun, onu neredeyse hiç göremiyoruz.
6. Aylardır/dan beri doktor kontrolünü erteliyorsun, bence artık vakit kaybetmeden gitmelisin.
7. Sabahdan beri/tır hiç bir şey yemedim, kurt gibi açım.
8. Günlerdir/den beri evden çıkmıyorsun, hiç canın sıkılmıyor mu?
9. Deminden beri/dır bize aynı şarkıyı dinletiyorsun, değişir artık lütfen!
10. Bayramdır/dan beri ailemle görüşemedim, burnumda tütüyorlar.
11. Geçen yazki Sezen Aksu konserinden beri/dır konsere gitmedik.
12. Antalya'dan beri/dır uyuyorsun, kalk artık Ankara'ya geldik sayılır.
13. Haziran'dır/dan beri diyet yapıyorum ama 1 kilo bile veremedim.
14. Geçen aydan beri/dır sizinle görüşemiyoruz.
Haftasonu sizin için de uygunsa bir şeyler yapalım mı?
15. Yıllardan beri/dır uzun bir tatile çıkamıyoruz. Bu yaz kendimize güzel bir tatil planı yapalım.
16. Dün akşam yemeği/dır/nden beri ağzına bir lokma almadın! Artık bir şeyler ye.
17. 2000 yılının kışından beri/dır bu evde oturuyoruz.
18. Gençliğimden beri/dır luna parka gitmedim.

5 Yeniden yazalım

1. İki ay önce yurt dışından kardeşim geldi. En son o zaman İstanbul'a gittim.
İki aydır İstanbul'a gitmedim
Yurt dışından kardeşim geldiğinden beri İstanbul'a gitmedim
2. 5 saat önce İzmir'den otopüse bindik. Ahmet uyudu. Ahmet hala uyuyor.
_____
3. İki hafta önce yolda İrem'i gördüm. Beraber kahve içtik. O günden sonra onu tekrar görmedim.
_____
4. Geçen hafta Kaan'la tartıştık. Bana çok bağırdı. O günden sonra onu hiç aramadım.
_____
5. Bu eve 1995'te taşındık. Seda ile o zaman tanışıp arkadaş olduk.
_____
6. 3 ay önce çocuğum dünyaya geldi. Artık çalışmıyorum.
_____
7. Seninle 2000'de tanıştık. Saç modelin ve rengin hep aynı.
_____
8. Türkiye'ye 8 ay önce geldim. İlk önce Antalya'ya tatile gittim. Antalya çok güzeldi ama bir daha hiç gitme fırsatım olmadı.
_____

7 nolu ve 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 28) oldukça yüklü miktarda olan cümlelere kutudan doğru fiili seçmek gerekmektedir. Kelimeler görünüşe göre rastlantısal olarak seçilmiş olup alıştırmaların kelime öğretimi açısından faydasına pek katkıda bulunmamaktadır. Bu alıştırma daha çok anlamsal açıdan değerlendirilerek ve yakın anlamlı kelimeler kullanılarak daha faydalı hale getirilebilir.

9 nolu ve 'Yeniden yazalım' yönergeli alıştırma (ÇK, 29) üniteadaki 5 nolu alıştırma gibi gramer kurallarının pekiştirilmesine yöneliktir. Bu alıştırma da yakın anlamlı kelimeler kullanılarak yeniden yazmayı öngörebilir ve böylece aynı anda hem dilbilgisi hem de kelime bilgisi öğretimine katkıda bulunacaktır.

Şekil 47. ÇK(B1) 4. Ünite Alıştırma No 7 ve 9

7 Yerleştirelim

tanışalı • verdim vereli • bitireli • aylardır
10:00'dan beri • gündürdir • almayı • 2002'den beri
evlendiğimizden beri • kalkışından beri • aydan beri
buluşmamızdan beri • başladım başlayalı • tanıyalı
iki gecedir • gömeye • kazandığından beri
sınavdan beri • zamandır • girdiğimden beri
seyrettim seyredeli • taşındığımızdan beri • gelmeye
gündürdir • mezun olduğumdan beri • gördüğümden beri

1. Orhan'la Filiz _____ **tanışalı** _____ iki yıl oldu.
2. _____ sinemaya gitmedim.
3. İse _____ üç kilo vermişim.
4. Seni _____ yıllar oldu.
5. Annemden mektup _____ beş ay oldu.
6. _____ ağabeyimin yolunu bekliyorum.
7. Seni ne _____ sevdiğimi biliyor musun?
8. _____ Ankara'daki arkadaşlarımı görmüyorum.
9. Geçen _____ okula gitmedim.
10. Sabah saat _____ çalışıyorum.
11. O filmi _____ etkisinden kurtulamıyorum.
12. _____ tatile çıkmadık.
13. Ahmet üniversiteyi _____ çok değişti.
14. Seni _____ hayatım değişti.
15. _____ İstanbul'da yaşıyorum.
16. İki _____ spor salonuna gidemiyorum.
17. Bu ilacı içmeye _____ ağrıların azaldı.
18. Geçen haftaki _____ onu görmedim.
19. Üniversiteyi _____ 10 yıl olmuş! Yıllar su gibi geçiyor.
20. Sabah _____ başım ağıyor.
21. Biz _____ buralar epeyce değişmiş.
22. Onu _____ aklım hep onda. Sanırım aşık oldum!
23. _____ karn ağrısından uyuyamıyorum. Sanırım üşüttüm.
24. Kilo _____ daha rahat hareket ediyorum.
25. _____ evden dışarıya çıkmadın. Artık çık biraz hava al.

9 Yeniden yazalım

1. Kış geldi. Yaşlıların romatizma ağrıları arttı.
Kış geldiğinden beri yaşlıların romatizma ağrıları arttı.
2. Okullar tatil oldu. Çocuklar sokaktan eve girmiyor.
_____
3. Biz eşimle 1999'da evlendik. Hala evliyiz.
_____
4. Esra'yla ben iki yıl önce aynı eve taşındık. Hala aynı evde oturuyoruz.
_____
5. Anna Türkçe öğrendi. Artık Türkiye'de daha rahat.
_____
6. Ben seni 5 yıl önce gördüm. Epeyce büyümüşsün.
_____
7. Annem gençliğinde sigara içmeye başlamış. Hala içiyor.
_____
8. TOMER'deki arkadaşlarımı en son sınavda gördüm. Bir daha görmedim.
_____
9. Beş yıl önce öğretmen oldum. Hala öğretmenlik yapıyorum.
_____
10. 2000'de tatil yaptım. Ondan sonra tatil yapma fırsatım olmadı.
_____
11. O korku filmine gittim. Geceleri uyuyamıyorum.
_____
12. Geçen ay spor yapmaya başladım. Beş kilo vermişim.
_____
13. Onunla en son üç ay önce görüştük. Bir daha görüşmedik.
_____
14. Ablam ve eniştem evlendi. Bir yıl oluyor.
_____
15. Üç gün önce saçlarımı boyattım. Artık kendimi daha farklı hissediyorum.
_____
16. Kardeşimden mektup almadım. Üç hafta oldu.
_____

3.2.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 20. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 5: Eğitim Şart
Temalar, Metinler, Başlıklar
5.1. Ders Başlıyor
5.2. Asla Geç Değildir

<p>5.3. Öğrenmenin Sınırı Yok Ders Kitabındaki Metinler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Öğrenmeyi Öğrenmek 2. Bir Okul Anısı 3. Öğrenmenin Yaşı Yok 4. Erzurum'dan Harvard'a 5. Kendinizi Nasıl Geliştirebilirsiniz? 6. Okulda Sorun 7. Hayatım Örgü <p>Çalışma Kitabındaki Metinler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dil Öğretiminde Altın Kurallar 2. Örnek Bir Sanatçı 		
<p>Dilbilgisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Koşul Kipi (zaman + -(y)sE (<i-se)) 2. Koşul Kipi (koşaç tümceleri) (- (y)sE (<i-se)) 3. Dilek (hikaye) Kipi (eğer) (- (y)sE(ydİ) (<i-se i-di)) 		
<p>Yakın Anımlı Kelimeler</p>		
<p>acele - telaş açı - bakım af - özür akıl - zihin akzilik* - kaza alan - konu amaç - hedef ameliyat - tedavi anı - hatıra* anlam - anlayış ara - kesinti arzu - azim - dilek - istek - şevk arzu - istek asıl - temel asır - yüzyıl atki - şal atölye - büro - iş yeri* - ofis azim - gayret beden - vücut beğeni - takdir belge - diploma - sertifika belge - dosya - rapor biçim - şekil bilgi - yetenek birey - biri - insan - kişi birincilik - takdir boy - süre bucak - köşe can - ruh</p>	<p>çaba* - gayret - özen çağ - dönem çevre - etraf çevre - etref - ortalık - ortam çevre - ortam davranış - tutum - terbiye davranış - tutum - yaklaşım - strateji defa - kere - kez- sefer değişiklik - değişme - gelişim - gelişme destek - katkı - yardım diyalog - konuşma - muhabbet - sohbet diyet - rejim durum - hal düzey* - seviye eğitim - öğrenim - öğrenme - öğrencilik eğitmen - eğitimci - hoca - okutman* - öğretmen eğlence - macera - serüven* engel - sınır eşya - madde - şey - ürün firma - iş yeri - ofis - şirket gelişim - gelişme gelişme - olay gereklilik - ihtiyaç gıda - yiyecek - yemek</p>	<p>görüşme - randevu halk - insanlar - millet* - toplum hayat - ömür- yaşam - yaşantı ilgi - merak ilgisizlik - vurdumduymazlık imkan - olasılık imkan* - olanak iş - kariyer - meslek kabul - onay katılımcı - kursiyer kavram - tanım kayıt - rezervasyon kaynak - neden - sebep keyif - tat* - zevk konum - statü* koşul - şart kültür - sanat memleket - ülke mimari - tasarım moda - revaç nitelik - özellik not - puan olanak - imkan -şans seçim - tercih seyahat - yolculuk sıkıntı - zorluk sinir - stres şans (eseri) - tesadüf</p>

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmaktadır. Bununla beraber bazı etkinlikler eklemeler yapılarak bu amaçla kullanılabilir.

Örneğin, 3. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 55) bir metin ve metinde geçen deyimlerin açıklaması ile ilgili etkinlik yer almaktadır. Bir deyim anlamını üç şık arasından seçmek gerekmektedir. Tam olarak tezin odak noktası olmadığı halde bu alıştırma genişletilerek metinde geçen bazı kelimelerin yakın anlamlısını buldurarak onların anlamlarını daha derin anlamayı tetiklemek için kullanılabilir.

18. ‘İşaretleyelim’ yönergeli alıştırma (DK, 60) bir deyim dört şık arasından anlamını seçmekten ibarettir. Açıklama, yorum veya herhangi bir bağlam bulunmamaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimine uzaktan ilişkin olsa da bu tür alıştırmalar daha kapsamlı, daha tutarlı ve daha çok kelime içermelidir.

Şekil 48. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 3 ve 18

Zaman aşımına uğramak				
☐	hızla akıp gitmek			
☐	geçersiz hâle gelmek			
☐	süreyi aşmak			
Hayata atılmak				
☐	geçim sağlamak için çalışmaya başlamak			
☐	yeni bir hayata başlamak			
☐	özgürce yaşamak			
Ayak uydurmak				
☐	direnebilmek			
☐	uyum sağlamak			
☐	alışmak			

18 İşaretleyelim				
	samimi olmak	ilgilenmek	tanışmak	yakın olmak
haşır neşir olmak				

20. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 62) bir metin ve metin sonrası etkinlik olarak sadece ‘var/yok’ kısmı bulunmaktadır. Tezde özellikle vurgulamak istenen hususlardan biri de metinden sonra mutlaka kelime ve daha doğrusu anlambilim, sözbilim, dizibilim vs. bilgileri geliştiren sözlüksel alıştırmalar ve etkinlikler olması gerektiğidir.

Şekil 49. DK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 20

20 Okuyalım, işaretleyelim

Kendinizi nasıl geliştirebilirsiniz?

Etrafımda işsiz kiminle konuşsam şu sözleri duyuyorum:
 "Bana uygun iş yok." "Diplomam var ama iş bulamıyorum."
 "Boşuna okumuşum yıllarca." Bunu söyleyen gençler okuyup üniversite bitirmenin yeterli olduğunu düşünüyorlar. Bir bakıma haklılar fakat artık dünyanın hiçbir yerinde sadece üniversite diploması almak bir işe yaramıyor.

Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir. Tabii çalışkan ve dürüst olmak şartıyla. Bunların yanında da öğrenmeye açık olmak ve kendini geliştirmek gerekir. Çünkü öğrenme hayatımızın sonuna kadar devam eder.

Şimdi size birkaç öneride bulunmak istiyorum:

1. Çok gereksiz bilgilerin de bir gün işe yarayacağını düşünerek her zaman öğrenmeye açık olun.
2. Yabancı bir dili çok iyi derecede bilin.
3. Klavyede on parmak ve hızlı yazı yazmayı öğrenin.
4. Bilgisayar kullanmanız da yetmez, programları çok iyi derecede bilin ve web tasarımı yapmayı öğrenin.
5. Teknolojik gelişmeleri takip edin. Sizden daha genç insanlardan bu konuda yardım isteyebilirsiniz. Çünkü onlar teknoloji konusunda her zaman sizden bir adım önde olacaktır.
6. Bir enstrüman çalın. Nota kullanarak birkaç parça çalacak kadar müzikten anlayın.
7. Tenis öğrenin. Her spor yararlıdır ama hem sağlık hem sosyal çevre hem de ikili ilişkiler açısından tenisin yeri başkadır.
8. Her gün birden fazla gazete okuyarak gündemi takip edin.
9. Sadece dünyadaki politik olayları değil, kültür ve sanatla ilgili gelişmeleri de takip edin.
10. Vaktiniz ve paranız yeterliyse mutlaka seyahat edin. Farklı kültürleri, yaşantıları ve hatta yemekleri öğrenmeye çalışın.

Bütün bunları bilmiyor ve yapamıyorsanız şansınız diğerlerinden az demektir.

	Var	Yok		Doğru	Yanlış
1. Gençlerin işsiz kalmalarının nedenleri	☐	☐	1. Gençlere göre diploma bir iş bulmak için yeterli olmalı.	☐	☐
2. Öğrenmenin tanımı	☐	☐	2. Gençler kendilerine gerekli olacak bilgileri iyi seçmeli.	☐	☐
3. Üniversite okumanın zorunluluğu	☐	☐			
4. Ömür boyu öğrenme için öneriler	☐	☐			

1 nolu ve 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 30) cümlelerin kutudaki fiillerden biriyle doldurulması gerekmektedir. Fiiller artık hazır olarak verildiğine göre alıştırmaya biraz daha kelime öğretimine yönelik sayılabilir. Ancak kelimelerin seçimi rastlantısala benzemektedir ve bu yüzden kelimenin anlamı ile ilgili farkındalık oluşturmaktan oldukça uzaktır. İçeriği biraz genişletilerek ve yakın anlamlı kelimeler eklenerek daha faydalı hale getirilebilir.

4 nolu ve 'Eşleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 31) cümlelerin iki yarısını bularak birleştirmek gerekmektedir. Cümleler birbirleriyle bağlantılı olmadığı için onların kullanımında kelimelerin anlamlarına ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkla dikkat çekmek için uygun değildir. Ancak içeriği değiştirilerek ve eklemeler yapılarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için ayarlanabilir.

5 nolu ve 'Tamamlayalım' yönergeli alıştırmada (ÇK, 31) cümlelerin sonu verilerek onun başlangıcını uydurmak gerekmektedir. Cümleler açık uçlu ve bu yüzden yaratıcılığı

teşvik etmelidir. Fakat bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimeler içeren öbekler havzası oluşturularak yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkların öğretimi de sağlanabilir. Ayrıca konuyla ilgili kelimelerin sınıflandırılması da yapılarak anlambilim açısından daha uygun hale getirilebilir.

Şekil 50. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5

1 Yerleştirilim

sıkıldıysan • okuduysanız • seviyorsanız • bitirdiyseniz
çıkacaksanız • gerekiyorsa • bitmişse
geçemezsem • dinlemezsen • inanmıyorsan
uyuyamıyorsan • değiştirirseniz

- Eğer sıkıldıysan dışarı çıkıp biraz gezelim.
- Cocuklar, ödevlerinizi _____ yemeğe gelin artık!
- Gazeteyi _____ alabilir miyim?
- Senin hemen çıkman _____ beni bekleme, ben biraz daha çalışacağım.
- Bu sınavdan _____ yanarım, babam o bilgisyarı bana asla almaz!
- Eğer beni _____ o kolyeyi bana alırsın!
- Suna Hanım, eğer gelecek hafta izne _____ elinizdeki işleri cumaya kadar bitirin lütfen.
- Şayet kararınızı _____ beni arayın, sizinle tekrar görüşelim.
- Bana _____ git, babama sor. Yeni bir araba alıyoruz.
- Çıkmadan Ayşe'nin yanına da uğrayalım, işleri _____ o da bizimle gelsin.
- Büyüklerinin sözünü _____ böyle olur işte. Sana kaç defa "Sınava çok çalışmalısın." demiştik.
- Geceleri _____ yatmadan önce bir fincan papatya suyu iç, o zaman mişil mişil uyersun.

4 Eşleştirilim

- Baba, sınıfımı geçersen bugün akşama kadar listeye adınızı yazdırmalısınz.
- İşin uzun sürecekse bize uğra da beraber gidelim.
- O albümü bu mağazada bulamazsam biz seni beklemeyelim.
- Eğer bugün Ali'yle buluşursan sana benimkini vereyim. Ben de satacağım zaten.
- Siz de geziye katılacaksınız sabaha kadar her yeri sel basar.
- Yemek fazla tuzlu olmuşsa bana ne alacaksın?
- İkinci el bir araba arıyorsan yurtdışı bursum iptal edilebilir.
- Yağmur böyle devam ederse benden de selam söyle.
- Doktora tezimi veremezsem biraz sıcak su ekleyebilirsin.
- Okula yürüyerek gideceksen başka hiçbir yerde bulamam.

5 Tamamlayalım

- _____ stresten uzak yaşarsınız.
- _____ hava kirliliği azalır ve çevre daha temiz olur.
- _____ iş bulmakta zorlanmazsınız.
- _____ insanlar size saygı gösterir.
- _____ şehirde trafik sorunu kalmaz.
- _____ sigarayı bırakmanız çok daha kolay olur.
- _____ insanlarla daha iyi iletişim kurabilirsiniz.
- _____ hiç zorlanmadan yazıflayabilirsiniz.
- _____ her yer yeşil olur.
- _____ kanyerinizde kolayca ilerleyebilirsiniz.
- _____ kendinizi daha iyi hissedersiniz.
- _____ işlerinizi zamanında bitirebilirsiniz.

15 nolu ve 'Yerleştirilim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 34) cümleleri uygun deyimlerle tamamlamak gerekmektedir. Deyimlerin içindeki kelimeleri dikkate alarak yakın anlamlı kelimeleri içeren deyimleri seçilebilir veya yakın anlamlı deyimler seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 51. ÇK(B1) 5. Ünite Alıştırma No 15

15 Yerleştirilim

taş çallasa • hiç olmazsa • Allahını seversen
bana sorarsan • bana kalsa

- Bu konuyu yüz kere konuştuk! _____ yeniden açma!
- Aç kalarak rejim yapman çok yanlış. _____ ızgara bir şeyler ye.
- Bu araba _____ on bin lira eder ama siz neredeyse iki katını istiyorsunuz!
- _____ sekreterlik sana uygun bir iş değil ama yine de sen bilirsin.
- _____ bütün hayvanat bahçelerini kapatır, hayvanları da doğal ortamlarına bırakırdım.

3.2.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 21. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 6: Estetik ve Yaratıcılık		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
6.1. Sanat Hayattır		
6.2. Sanat Her Yerde		
6.3. Sahnede Neler Oluyor?		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Sanat ve Türleri		
2. Kumdan İstanbul		
3. Sanat Dört Duvara Sığmazsa		
4. Tiyatro		
5. Anadolu Ateşi		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Aksilik Bu Ya...		
2. Düğün Heyecanı		
3. Kim Kimdir? Neyzen Tefik		
Dilbilgisi		
1. Ettirgen Çatı (-İ)t- / -DİR- / -Er- / -İR-		
2. Çoklu Ettirgen Çatı (-İ)t- / -DİR- / -Er- / -İR- + -t- / -tİR-		
3. İşte Çatı + Ettirgen Çatı (-İ)ş- + -tİR-		
Yakın Anlamli Kelimeler		
ad - isim - nam	dans - oyun	gösteri - oyunculuk - şov
adaletsizlik - istismar	dekorasyon - süs	- şölen
afiş - poster	devlet - ülke	güzellik - estetik
aksaklık - aksilik -	disiplin - düzen -	hayat - ömür - yaşam -
problem - sıkıntı - sorun	organizasyon	yaşantı
alan - bölüm	doğum - doğuş	ilan - reklam
amaç - hedef	doğum günü - yaş günü	ilgi - istek - talep
amatör - çırak	döviz - para	ilgi - merak
anlatma - ifade	drama - tiyatro	izin - kabul
asistan - yardımcı	durum - hal	izleyen - izleyici - seyirci
aşçı - şef	düşünce - fikir	koli - kutu*
ayrılık - terk	düzen - disiplin	koltuk - sandalye
basın - medya*	düzen - organizasyon	konu - tema
baskı - grafiti - pano -	egzersiz - hareket - figür	kostüm - takım elbise
resim - tablo - tuval	ekip - grup - takım -	mekan - yer
baskı - ısrar	topluluk	metropol - şehir
başkan - müdür - patron -	elbise - giysi - kıyafet	misafir - ziyaretçi
şef- yönetici	eleman - görevli - memur -	mizah - yergi

bavul - çanta beceri - yetenek beden - fizik* - vücut berber - kuaför beste - müzik - ritim biçim - şekil - tarz biri - insan - kimse - kişi boy - uzunluk* bunalım - kriz - stres büst - heykel - yontma can - gönül* - iç - kalp* - ruh - yürek* çizim - resim dans - koreografi	personel - yetkili etkinlik - festival etkinlik - organizasyon fark - özellik fıkra - hikaye fıkra - karikatür - komedi - mizah fıkra - şaka firma - ofis - şirket fuar - sergi galeri - müze - sergi gereksinim - ihtiyaç gezi - gezinti görüntü - görünüm - görünüş*	nakış - oya nitelik - özellik otobüs - servis ölçü - sayı ölçü - standart öneri - tavsiye pano - tablo - tuval peş - takip popülerlik - şöhret - ün reklam - tanıtım ritim - tempo satıcı - tezgahlar şans - tesadüf tedavi - terapi tempo - yoğunluk
---	--	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Alıştırma kullanılan yakın anlamlı kelimeler tezin odak noktasını oluşturan isim türlü olmadığı halde bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimelerin öğretimindeki farkındalık oluşturmak için uygun bir örnektir. Bu alıştırmaya 3 nolu 'Yerleştirelim' yönergeli alıştırmadır (ÇK, 36). Bu alıştırmada yakın anlamlı olan iki fiilin farklı cümlelere yerleştirilmesi istenmektedir. Türünden ilk örneği olan bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimelerin bağlamda nasıl farklı etki yaratarak kullanılmasını göstermektedir. Ve kullanılan kelimeler isim türlü olmasa da yakın anlamlı kelimeler için nasıl alıştırmaya kullanılabilir diye iyi bir örnek teşkil etmektedir. Farkındalığı daha da artırmak için sonradan cümleler kategorilere ayrılarak böylece anlamsal veya dilbilgisel veya eşdizimsel farklılıklar daha net ortaya çıkacaktır. Bunun dışında doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten etkinlik olmamakla birlikte üniteye bazı alıştırmalar biraz değiştirilerek bu amaçla kullanılabilir.

Şekil 52. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 3

3 Yerleştirelim

sağlamak • neden olmak

1. Alimin bana desteği hayatta başarılı olmamı sabladı.

2. Hareketsiz kalman kilo almaya neden oldu.

3. Bu yıl disiplinli çalışmam okulu birincilikle bilir.

4. İş hayatımdaki yoğunluk aileme az zaman ayır.

5. İlaçlarınızı düzenli olarak almanız sizin daha çabuk iyileş.

6. Çok hızlı araba kullanması en sonunda kaza yap.

7. Üç yabancı dil bilmesi onun iyi bir iş bul.

8. Annenin yaptığı o güzel yemekler benim sismanla.

9. Düzenli spor yapmam her zaman dinc ol.

10. Bu yıl kışın çok soğuk geçmesi hastalıkların art.

1. ‘Eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli alıştırmada (DK, 66) kutuda verilen kelimeleri temalara göre ayırmak gerekmektedir. Bazı kelimeler bir biriyle yakın anlamlılık ilişkisinde bulunmaktadır, onları farklı semantik gruplara ayırırken arasındaki farka dikkat çekilebilir ve cümle kurarak pekiştirilebilir. Ayrıca aynı gruba dahil ve birbirine yakın anlamlı olan kelimeler için de açıklama yapılabilir.

Şekil 53. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim, yerleştirelim

yağlı boya • gala • deklanşör • heykeltıraş • yönetmen • nakış • tuval • solist • tablo • roman • beste
koreografi • flaş • bilgisayar • karikatürist • aç • çizim • mizah • boyama • büst • prömiyer • öykü • çizim • yontma
şair • perde • enstrüman • çekim • sahne • ritim • çamur • motif • fin • vazo • tasarım

☐ Tiyatro	☐ Sinema	☐ Dans	☐ Müzik
☐ Edebiyat	☐ Heykel	☐ Grafik	☐ Karikatür
☐ Resim	☐ El Sanatları	☐ Seramik	☐ Fotoğraf

6. ‘Tabloları anlatalım’ yönergeli alıştırma (DK, 69) tam olarak tezin konusuyla ilgili olmadığı halde birkaç önemli noktayla yakından ilgilidir. Etkinlikte kutuda çok sıfat ve bağlaç verilmiştir ve onları kullanarak öğrenciler tabloları tarif etmelidir. Bu listelere yakın anlamlı kelimeleri dahil ederek öğrencilere arasındaki fark üzerine sezdirerek ipuçları verilebilir. Özellikle verilen bağlaçlar da bu farkı daha belirgin hale getirebilir çünkü bir cümle içinde dahası, ancak, hem.. hem... gibi bağlaçları kullanarak iki kelime arasındaki fark ortaya çıkmaktadır.

Şekil 54. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 6

6 Tabloları anlatalım

zekice	çalgın	yaratıcı	ilginç	ve	ama	çünkü	ayrıca
anlamsız	sıkıcı	tuhaf	saçma	dahası	hem...hem...	ne...ne...	üstelik
çirkin	güzel	şaşırtıcı	muhteşem	bu yüzden	ancak	aynı zamanda	belki
etkileyici	sıradışı	sıradan	gerçekçi	sanıyorum	herhalde	fakat	ya...ya...

10. ‘Yanlışı çizelim’ yönergeli alıştırma (DK, 71) dilbilgisi konuları pekiştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Ancak içeriği genişletilerek ve içine yakın anlamlı kelimeler eklenerek arasındaki farkın öğretiminde etkili bir şekilde kullanılabilir.

13. ‘Tartışalım’ yönergeli alıştırma(DK, 73) bir önceki alıştırmada verilen metne istinaden kutudaki kelimeleri kullanarak öğrencileri konuşmaya teşvik etmektedir. Verilen kelimeler sıfatlar ve birbiriyle bağlantısız şekilde verilmiştir. Kelimeleri isimlerle tamamlayarak, bir semantik ilişki içinde vererek ve ayrıca mantık şemalarını oluşturarak (örneğin bağlaçlı cümle yapılarını sunarak) kelimelerin anlamlarını, kullanılış biçimlerini ve arasındaki farkları daha belirgin kılmak mümkündür.

Şekil 55. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 10 ve 13

10 Yanışa çizelim

1. Yemekleri sen yapmadın değil mi, hepsini/~~hepsine~~ ~~annemi~~/anneme yaptırdın.
2. Doktor hemşireyi/hemşireye, hastaları/hastalara ilaç içirtti.
3. Bak beni/bana ayalayıp otobüsü/otobüse kaçırtın.
4. Ali Bey köpeğini/köpeğine bu sabah eşini/eşine gezdirtti.
5. Murat Bey sabah ilk iş olarak sekreterini/sekreterine mektupları/mektuplara göndertti.
6. Öğretmen bir öğrenciyi/öğrenciyi koridordaki öğrencileri/öğrencileri sınıfa çağdırttı.
7. Ayşe Hanım evdeki bozuk ampulleri/ampullere oğlunu/oğluna değiştirtti.
8. Murat Bey çocuğunu/çocuğuna estetik ameliyat yaptırttı.

13 Tartışalım

Sokak sanatları

- yaygın
- yaratıcı
- çarpıcı
- muhalif
- itici
- çirkin
- etkileyici
- sıradan
- çilgin
- kültürel
- politik
- karşıt
- ilginç
- popüler
- genç

Diğer: _____

_____

_____

16 nolu ‘İşaretleyelim, eşleştirelim, düzeltelim’ yönergeli alıştırma (DK, 74) dinleme üzerine yapılmıştır ve birkaç etkinlikten oluşturulmaktadır. Etkinliklerden biri deyimleri anlamlarıyla ve sonra yakın anlamlı fiilleri eşleştirmeyi öngörmektedir. Kelimelerin listesi genişletilerek altına pekiştirici alıştırma da eklenebilir ve böylece kelimeler daha kapsamlı bir biçimde öğretilmiş olacaktır.

Şekil 56. DK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 16

16 İşaretleyelim, eşleştirelim, düzeltelim

Tiyatro festivali

"İçimiz dışımız film oldu."

Film seyretmekten nefret ediyorum.

Çok fazla film seyrettik.

Film seyretmekten hiç hoşlanmam.

Film dışında her şey olabilir.

"Biletleri tuzlu oldu."

Bilet yoktu.

Biletler ucuzdu.

Biletler pahalıydı.

Biletler sınırlı sayıdaydı.

"Bana uyar."

Benim için fark etmez.

Bence de.

Bence harka bir fikir.

Benim için uygun.

	Doğru	Yanış	
1. Adam festivaldeki oyunları seyretmek için tiyatroya gitmekte ısrar ediyor.	☐	☐	1. oynamak
2. Bu yılki tiyatro festivalinde az sayıda oyun sahneleniyor.	☐	☐	2. sahnelemek
3. Festivalde Dastlar Tiyatrosu'nun oyununu izlemek mümkün.	☐	☐	3. sahne almak
4. "Oyun Sonu" bir ailenin dramatik yaşamı hakkında.	☐	☐	4. canlandırmak
5. Kadın Genço Erkal'ın oyununa gitmek istiyor.	☐	☐	☐ bir karaktere kişilik vermek
6. "Ufak Tefek Evlilikler" adlı oyun Yolcu Sahnesi'nde oynanıyor.	☐	☐	☐ sahneye çıkmak
7. Cifti bu akşam güzel bir oyun seyredecek.	☐	☐	☐ rol yapmak
			☐ sahneye koymak

Hamm, görme ve duyma engelli, yalnız bir adamdır. Annesi ve babasıyla aynı evi paylaşmaktadır. Ancak onlar oğulları Hamm'i terk etmeyi düşünmektedir.

_____

_____

_____

2 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırma (ÇK, 36) yeni dilbilgisinin kullanımını pekiştiren bir etkinliktir. Cümlelerin tamamen yeniden yani yakın anlamlı kelimeleri

kullanarak yazdırmak ise alıştırmayı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yakınlaştıracaktır.

4 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 37) gramerin dilbilgisinin yanı sıra yakın anlamlı kelimeler kullanarak cümlelerin tamamen yeniden yazılması istenebilir. Böylece yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 57. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 2 ve 4

2 Yeniden yazalım

- Müdür sekreterden bir mektup yazmasını istedi. *Müdür sekretere mektup yazdırıldı.*
- Babaannem gazetedeki bir haberi okumamı istedi.
- Cem hesabı Mehmet'in ödemesine izin vermedi.
- Babası çocuğun televizyon izlemesine izin vermedi.
- Doktor, doğru bir tedaviyle hastanın hızla iyileşmesini sağladı.
- Bizim için yaptığı yemek o kadar kötüydü ki, bütün gün midemin bulanmasına neden oldu.
- Müdür bilgisayarını tamir etmemi istedi.
- Sef garsonların tabakları toplamalarını istedi.
- Resim öğretmenini öğrencilerin fotoğraflar çekmelerini istedi.
- Resim öğretmenini öğrencilerin okulun duvarına resim çizmelerini istedi.

4 Yeniden yazalım

- Doktor, doğru bir tedaviyle hastanın çabuk iyileşmesini sağladı. *Doktor doğru bir tedaviyle hastayı çabuk iyileştirdi.*
- Çocuk odasını dağıtarak annesinin kızmasına neden oldu.
- Yaptığı saçma hareketler hepimizin sinirlenmesine neden oldu.
- Personelin devamlı izin istemesi müdürün öfkelenmesine neden oldu.
- Bütün öğrencilerin istemesi sınav tarihinin ertelenmesini sağladı.
- Sehrimizde uluslararası fuarların açılması şehrimizin daha gelişmesini sağladı.
- Kişin para biriktirmemiz yazın iyi bir tatil yapmamızı sağladı.

5 nolu ‘Yerleştirelim’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 37) metnin içine kutuda verilmiş kelimelerden uygun olanı seçerek yerleştirmek gerekmektedir. Yerleştirilmesi gereken kelimelerin hepsi fiil olduğu halde her bir kelimeyi en yakın anlamlısıyla birlikte vererek ve ikisinden birini seçtirerek alıştırmayı değiştirmek mümkündür. Böylece alıştırmayı yapmaları sırasında öğrencilerin dikkati kelime seçimi ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka çekilerek farkındalık oluşturulacaktır.

Şekil 58. ÇK(B1) 6. Ünite Alıştırma No 5

5 Yerleştirelim

yapıştırdım • toplattım • sarıdım • beklettim
yaptırdım • kuruttum • çekildim • dikirdim • ütülettim

AKSİLİK BU YA...

Bu akşam için çok hazırlandım. Bir ay öncesinden terzime gece kıyafetimi ..... Sabah erkenden kuaförüme gittim. Saç modelim konusunda kararsızdım. Önce dalgacı daha güzel olur diye düşünüp saçımı ....., o şeklini beğenmedim, tön ..... Sonra o modeli de beğenmediğim için ..... karar verdim. Saçım bittikten sonra makyajımı da orada ..... Bütün günümü kuaförde geçirdim. Kuaförden çıktıktan sonra eve gittim. Elbisemi gardroptan çıkardığımda bazı yerlerinin buruşuk olduğunu gördüm. Hemen anneme elbisemi ..... Giyindim. Saçım, makyajım, kıyafetim gayet iyiydi. Çıkmadan önce su içmek istedim. Su içerken bardak elimden düştü ve her yerim ıslandı. Hemen saç kurutma makinesiyle elbisemi ..... Bu sırada saat yedi oldu. Arkadaşım beni almaya geldi. Tam evden çıkarken ayakkabımın topuğu çıktı. Neyse ki evde yapıştıncı vardı. Hemen topuğumu ....., ama biraz beklemek gerekiyordu. İstemeden de olsa arkadaşımı arabada ..... Aşağıya indiğimde davet başlayalı yarım saat almıştı. Hazırlık yapmaya o kadar erken başlamama rağmen aksilikler peşimi bırakmadı ve her zaman olduğu gibi gec kaldım.

3.2.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 22. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 7: İcatlar Mucitler		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
7.1 Buldum!		
7.2 Onlarsız Olmuyor		
7.3. İcat Edildi Ama...		
Ders Kitabındaki Metinler:		
4. Tesadüfen Bulundular		
5. E-postanın Mucidi		
6. Çocuk Gözüyle		
7. Buluş Şenliğinde Buluşalım		
8. Muhteşem Buluşlar		
9. Zihni Sinir 'Proce'leri		
10. Acaba Gerekli miydi?		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Kağıdın Hikayesi		
Dilbilgisi		
1. Edilgen Çatı (-İl-)		
2. Tarafından/ -CE öbeği		
3. (İşteş) + (Ettirgen) + (Edilgen) Çatı (- İş- / -tîr-/ -İl-)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
aile - akraba	cevap - yanıt	işlev - fonksiyon*
akıl - beyin - zihin*	çağ - zaman	izleyici - seyirci
aksiyon - coşku - eğlence	çalışan - görevli - işçi	kahraman - karakter
alan - bölge	çalışma - emek - iş - proje	karışıklık - karmaşa
alet - cihaz	çizer - ressam*	katılımcı - üye
ara - çağ - dönem - sıra - vakit - zaman	çoğunluk - kitle	katkı - yardım
ara - mola - teneffüs	depresyon - sarsıntı	konfor - rahat - rahatlık
araba - araç - taşıt	dikkat - özen	konuk - misafir*
araç - aracılık	dizayn - tasarım	kurul - kurum
araştırma - inceleme - soruşturma	düşünce - fikir - görüş	madde* - malzeme - şey - ürün
araştırmacı - bilim adamı - laborant - mucit - yaratıcı	eğitim - öğretim	medeniyet - uygarlık
araştırmacı - laborant	eğlence - şenlik	miktar - sayı
atmosfer - hava - ortam	eşya - obje - şey - ürün	motivasyon* - teşvik
bağlayıcı - fermuar	etkinlik - faaliyet	neden - sebep
balo - festival - şenlik -	fiyat* - ücret	onarım - tamir - tamirat
	fuar - kermes	poşet - torba*
	fuar - sergi - kermes	satıcı* - tüccar
	gelişme - ilerleme	

tören barış* - uzlaşma baş - başlangıç biri - birisi - birey birincilik - üstünlük bulma - buluş - icat - keşif- ortaya çıkarma büyüklük - şiddet	gerek - ihtiyaç görev - iş - misyon görevli - hizmetçi - işçi görevli - yetkili hata* - kazara - tesadüf hırsız - soyguncu hırsızlık - soygun imalat - üretim insan - insanoğlu	sıkıntı - zahmet sohbet - söyleşi teknik - teknoloji üretim - üretme yaratıcılık - yetenek yönetim kurulu - yöneticiler
--	---	---

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine ilişkin herhangi alıştırmaya bulunmamaktadır. Ancak bazı alıştırmalar bu amaç doğrultusunda değiştirilebilir.

1. 'Eşleştirelim' yönergeli alıştırmada (DK, 78) kelimeleri ve tanımlarını eşleştirmek gerekmektedir. Öğrenciler tanımları ararken verilen kelimelerin yakın anlamlılarını göstererek arasındaki farka ve tanımlarının farklı olduğuna dikkat çekmek yerinde olacaktır.

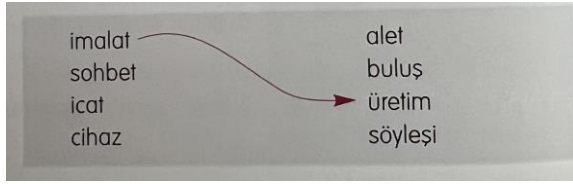
Şekil 59. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 1

1 Eşleştirelim

1. Keşif	☒ Olağanüstü yeteneğe ve yaratıcılığa sahiptir.
2. İcat	☐ Bir şeyi bulma, ortaya çıkarma işidir.
3. Mucit	☐ Yeni buluşlar yapar.
4. Bilim adamı	☐ Bilimsel çalışmalarla ilgilenir.
5. Kobay	☐ Bilimsel araştırmalar yapmaya uygun, özel donanımlı yerdır.
6. Dahi	☐ Bilimsel araştırmalarda kullanılan deney hayvanı.
7. Deney	☐ Yeni bir şey yaratma işi.
8. Laboratuvar	☐ Bu kişi laboratuvarında deneyler yapar.
9. Laborant	☐ Bilimsel bir gerçeği gösterme amaçlı araştırmalara bu ad verilir.
10. Patent	☐ Teknik bir ürünün gerekli planlarının hazırlanması.
11. Proje	☐ Bir buluşun sahibini gösteren resmi belgeye denir.
12. Tasarım	☐ Değişik alanlarda, planlanmış bilimsel çalışmalara denir.

15 nolu ve 'Dolduralım, işaretleyelim, eşleştirelim' yönergeli alıştırmaya (DK, 86) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alıştırmaları, açıklama veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden bu tür etkinlikler öğrencilerde verilen kelimelerin tam eş anlamlı olduğuna ve her zaman birbirinin yerine geçebildiğine dair yanlış algılamaya yaratmaktadır. Bu tür etkinlikler eklentiler gerektirmektedir.

Şekil 60. DK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 15

2. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 42) cümlelerin yeniden yazılmasıyla dilbilgisi konuları pekiştirilmektedir. Fakat yönergeyi genişleterek ve cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını istemekle yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlanabilir.

6 nolu ve ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 44) önceki alıştırmada olduğu gibi cümlelerin değiştirilerek yeniden yazılması öngörülmektedir. Ama bu alıştırma artık cümle düzeyinde değil küçük metin düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Bu alıştırmanın yönergelerini de ‘yakın anlamlı kelimeler kullanarak yeniden yazalım’ şeklinde değiştirmek aslında kelime öğretimi için büyük fayda sağlayacaktır çünkü hem dilbilgisine, hem kelime seçimine, hem eşdizimlilik kurallarına ve biçimsel özelliklere dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 61. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 2 ve 6

2 Yeniden yazalım

- Bayramlarda herkes akrabalarını ziyaret eder.
Bayramlarda akrabalar ziyaret edilir
- Duyduğuma göre bilet satışına konser gününe kadar devam edeceklermiş.
- Herkes onu çok başarılı bir müzisyen olarak görüyor.
- Yeni köprü'nün inşaatını yıl sonuna kadar tamamlayacaklarmış.
- İnsanoğlu beynin sırlarını hala çözemedi.
- İnsan bu kadarlık yemekle doyar mı hiç?
- Birinin bana emir vermesinden hoşlanmam.
- Eskiden aile bireyleri akşam yemeklerinde bir araya gelip sohbet ederdi.
- İnsanların isimini yanlış söylemesine çok kızıyorum.
- Ali insanların kendisine şaka yapmasından nefret eder.

6 Yeniden yazalım

- Dün gece Anadolü Müzesi'nde bir tarihi eser soygunu gerçekleştirildi. Soyuncular müzenin alarm sistemini bozarak etkisiz hale getirdi. Daha sonra da arka pencere-lerden birini kırıp içeri girerek Osmanlı dönemine ait anıt tabloyu çaldı. Müze müdürlüğü tablonun moddi değeri ile ilgili bir açıklama yapmadı. Polis olayla ilgili üç şüpheliyi göz altına aldı, soruşturma devam ediyor.
- Jandarma ve AKUT ekipleri iki gün önce Aladağlarda kaybolan gençli kurtardı. Ekipler iki gündür bölgede arama yapıyordu ancak bugüne dek herhangi bir iz rastlanmamış. AKUT üyeleri bu sabah iki helikopterle yeniden bölgeye hareket etti ve gençli 06.00 sıralarında yaralı olarak buldu. Ekipler yaklaşık iki saatlik bir operasyonla yaralı gençli kanyondan çıkardı ve ilk kontrollerin ardından hastaneye gönderdi.
- Dün sabah saat 05.50'de Ege Denizi'nde bir deprem oldu. Başbakanın kardeşi Kılıçdaroğlu depremin şiddetini 4.4 olarak açıkladı. Depremi izni ve çevre ilceler de hissetti ve halk kısa süreli bir panik yaşadı. Ansa Haber Ajansı yarıllarını sayısını yedi olarak bildirdi. Depremde can kaybı olmadı. Yetkililer orta sınıflara karşı tedbirli olmaları konusunda halkı uyandı.
- Beyoğlu Belediyesi ve Türkiye Sinema Vakfı ortak bir çalışmayla kısa film yarışması düzenleyecek. Bu yarışmaya amatör ya da profesyonel herkes belgesel, animasyon ya da her tür yapımla katılabilecek. Kazanılan eserlerini en geç 5 Ocak'a kadar Beyoğlu Belediyesi'ne göndermesi gerekiyor. Eserleri Türkiye Sinema Vakfına bağlı sinemacılar değerlendirecek ve ödülleri 27 Ocak tarihindeki bir etkinlikte sahiplerini bulacak.

13. ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 47) iki bölümden oluşturulmaktadır. İlk bölümü 'Kağıdın Hikayesi' adındaki metin olup diğeri ise doğru/yanlış ve var/yok metin sonrası iki etkinliktir. Metnin içinde yakın anlamlı kelimeler ve öbekler mevcuttur, yeni sözcükler de bulunmaktadır. Metin sonrası etkinlikler arasında kelime öğretimine yönelik kısım da eklenebilir.

Şekil 62. ÇK(B1) 7. Ünite Alıştırma No 13

13 Okuyalım, işaretleyelim
Kağıdın hikayesi

İnsanoğlu her zaman düşüncelerini anlatmanın ve kaydetmenin yollarını araştırmıştır. Bunların ilk örnekleri balmumundan yapılmış levhalar, yapraklar ve bronz, ipek, kil tabletlerdir. Çok miktarda bilginin kaydedilmesi ve elden ele dolması kağıdın bulunmasına kadar mümkün olmamıştır.

Kağıt, bilim ve kültürün yayılıp gelişmesinde çok büyük bir rol oynamıştır. Kolayca taşınabilmesi ve korunabilmesi sayesinde üzerindeki bilgiler dünyanın her tarafına yayılmış, böylece kağıt bugünkü medeniyete ulaşılmasının başlıca araçlarından birisi olmuştur.

Kağıdın mucidi bugün kesin olarak bilinmemektedir. Ancak genel kabule göre bugünkü kağıdın ilk modeli M.S. 105'te, Çin'de Ts'ai Lun adında bir saray görevlisi tarafından yapılmıştır. Ts'ai Lun ağaç kabuklarını, bez parçaları ve çeşitli lifli malzemeleri yumuşak bir hamur haline gelinceye kadar dövüp suyla karıştırmış, daha sonra gözenekli bir kalıbı hamurun içine daldırıp çıkararak kalıbın yüzeyinde lifli bir tabaka elde etmiştir. Tabakanın kurutulmasıyla da ilk kağıt ortaya çıkmış ve bu kısım İnsanoğlunun en önemli buluşu olmuştur.

Kağıdın Çin'den dünyaya yayılışı M.S. 610'da Japonya'dan başlamıştır. Kağıt yapımı Japon kültürünün en önemli parçası haline gelmiş ve kağıttan, üzerine yazı yazmak dışında yelpaze, elbise, kukla yapımında da yararlanılmıştır. Kağıt üretiminin sınırı Uzak Doğu ile sınırlı kalmamış, M.S. 751'de, Çinliler ile Araplar arasındaki bir savaşta, Çinli esirler özgürlükleri karşılığında Araplara kağıt yapmayı öğretmişlerdir. Kağıdın yolculuğu Avrupa ile devam etmiştir. M.S. 1009'da, Avrupa'da ilk kağıt imalathanesi İspanya'da Araplar tarafından kurulmuştur. Daha sonra, 1453 yılında Johan Gutenberg'in taşınabilir matbaa makinesini icat etmesiyle kağıt kullanımı yaygınlaşmış, kitap sayıları ve okur yazarlık oranları artmıştır.

Bugün dünyada kağıt, en önemli sanayi ürünlerinden biridir. Bilimsel çalışmalar, eğitim ve öğretim kurumları, her türlü basın yayın faaliyetlerinin yanı sıra para basımında, ambalaj işlerinde, mutfakta ve daha pek çok yerde kağıt kullanılmaktadır. Peki, günümüz teknolojilerinin gelişmesi kağıdın işlevselliğini sona erdirmiş mi? Uzmanlar bu soruya "Hayır" yanıtı veriyorlar. Çünkü kağıdın aynı zamanda imza gerektiren durumlarda kanıt olarak kabul edilmesi dijital teknoloji karşısındaki üstünlüğünü ortaya koymaktadır.

3.2.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 23. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

<p>Ünite 8: Tabiat Ana</p> <p>Temalar, Metinler, Başlıklar</p> <p>8.1 Hayvanlar Alemi</p> <p>8.2 Doğayla İç İçe</p> <p>8.3 Ne Yaptık Biz?</p> <p>Ders Kitabındaki Metinler:</p> <p>1. Nesilleri Birer Birer Tükeniyor</p> <p>2. Tabiatla Geçen Çocukluğumuz</p>
---

3. Doğaya Dönüş 4. Şehirliye Anlatmak Zor 5. Küresel Isınma 6. Doğa İçin Henüz Vakit Varken Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. En Tehlikeli Koleksiyon 2. Organik Ürünler		
Dilbilgisi		
1. Ortaçlar (öznesel) (-(y)En, -(y)EcEk/ -mEktE/ -mİş olan) 2. Ortaçlar (tümleçsel) (-Dİk/ -(y)EcEk + iyelik, -(y)EcEk/ -mEktE/ -mİş ol+ -duk+ iyelik) 3. Ortaçlar (sözlüksel) (-(E/İr/ -mEz/ -Dİk/ -(y)EcEk/ -mİş)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
akarsu - cereyan - çeşme - dere - ırmak - nehir* akıl - bilinç alem - diyar* - dünya ana - anne anı - hatıra* arazi* (önceki ders) - tarla arkadaş - dost artış - artma asıl - esas atık - çöp avantaj* - çıkar - fayda* - kolaylık - yarar batım - batış bıçak - keser biçim - şekil* - üslup bilgi - veri bilim adamı - bilim insanı boy - uzunluk canlılık - hayat - yaşam coğrafya - çevre - doğa - habitat - ortam - tabiat - yaşam alanı çağ - dönem çalışan - işçi çare - çözüm çeşit - tür davranış - hareket davranış - tavır - tepki* (önceki ders)	defa - kez değişiklik - değişim deniz kenarı - kumsal - sahil dert* - problem - sorun dişi - kadın doğrultu - yön* duyu - duygu esir (önceki ders)* - tutsak eşya - şey - ürün etken - faktör etki - sonuç ev - ocak - yuva fırsat - olanak - şans gazeteci* - muhabir gerek - ihtiyaç gezi - gezinti - yolculuk gıda - yiyecek - yemek gönül - kalp* - yürek görüntü - görünüş halk - kamuoyu - millet - topluluk - toplum hasar - tahribat - zarar hata* - kusur - yanlış* hava - iklim havaalanı - havalimanı iç - öz il - ilçe - kent - şehir	ilgi - merak imdat - yardım inanç* - inanış insan - insanoğlu kara - yer - yeryüzü kasetçalar - teyp kaşif - mucit* katkı - pay kıtlık - yokluk* kirlilik - kirlenme korku - panik kullanım - tüketim kuraklık - susuzluk kültür - medeniyet mekan - yer mesafe* - uzaklık mücadele - savaş neden - sebep - etken nesil - soy öncelik - önem patika - yol seminer - sempozyum spor merkezi - spor tesisi süre - vade - vakit* - zaman sürücü - şoför şifa - tedavi tehdit - tehlike yemek - ziyafet

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında verilen metinler ve alıştırma büyük oranda yeni kelime ve deyim içerdiği halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalara yok denecek kadar az yer verilmiştir. Metinler

sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Bazı alıştırmalarda (örneğin 99. sayfasındaki 17 nolu ‘Sorunlara çözüm bulalım’ yönergeli alıştırmaya) aynı anda çok kavram, terim ve yeni kelime küme halinde verilmiştir. Bağlam çalışması, cümlelere ve öbeklere dahil etme etkinlikleri olmadan kelimeler doğru ve düzgün şekilde benimsenemez. Bu eksikleri gidermek öğretmenlerin görevine eklenmektedir. Bununla birlikte bazı alıştırmaların içeriği değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimi konusunda uygun hale getirilebilir.

Şekil 63. DK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 17

Çevre Sorunları	Nedenleri	Etkileri	Çözüm Önerileri
• küresel ısınma	• fabrika atıkları	• ozon tabakasında delinme	• su kullanımında tasarruf
• hava kirliliği	• egzoz gazları	• bulaşıcı hastalıklar	• suları temizleyen teknik önlemler
• toprağın kirlenmesi	• yasadışı avlanma	• susuzluk	• ağaçlandırma
• suların kirlenmesi	• kimyasal ilaçlar	• verimsiz topraklar	• geri dönüşüm
• erozyon ve çölleşme	• parfüm vb. ürünlerden çıkan sera gazları	• köyden kente göç	
• ormanların azalması	• ormanlık alanların azalması	• doğal dengenin bozulması	
• bazı hayvan türlerinin yok olması	• nüfus artışı ve aşırı tüketim		
• bazı bitki türlerinin yok olması			

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 7 nolu alıştırmaya (ÇK, 51) aynı yönergeli diğer alıştırmalar olduğu gibi dilbilgisi kurallarının uygulanmasını hedeflemektedir. Fakat dilbilgisiyle uğraşırken aynı anda anlamsal ve eşdizimsel boyutlar da eklenebilir ve cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını isteyerek öğrencilerin dil farkındalığını artırmak mümkündür.

Şekil 64. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 7

7 Yeniden yazalım	
1. Bana bir hediye almışsınız. O hediyeyi çok beğendim. Bana aldığınız hediyeyi çok beğendim.	7. Evden çıkmadan sana bir not yazdım. Onu masanın üstüne bıraktım.
2. Şu anda radyoda bir şarkı dinliyorsunuz. O şarkıyı çok seviyorum.	8. Sizden çok şey öğrendim. Bunları hayatım boyunca kullanmaya çalışacağım.
3. Bugünlerde bir araştırma yapıyordum. Bu araştırmanın bilim dünyasına çok önemli katkılar olacağına inanıyorum.	9. Bazı günler kendimi kötü hissedirim. Böyle günlerde açık havada yürüyüş yaparım.
4. Gelecek ay sınava gireceğim. Sınavın sonuçları ekimde açıklanacak.	10. Şu anda bir binanın önünden geçmekteyiz. Bu bina eski meclis binasıdır.
5. Dün akşam konsere gittik. Konser çok sıkıcıydı.	11. Az sonra size bir sunum yapacağım. Bu sunum şirketimizin geçtiğimiz üç aylık ekonomik durumu ile ilgili.
6. O kâğıtlar işine yaramıyor. Onları geri dönüşüm kutusuna at.	

10. 'Eşleştirelim' yönergeli alıştırmada (ÇK, 52) tanımı ve kelimeyi birleştirmek gerekmektedir. Mümkün olduğu zaman tanımı olarak yakın anlamlı kelime seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir. Mesela 'kapan' kelimesi için 'fare yakalamak için kullanılır' açıklaması yerine 'tuzak' sözcüğünü kullanarak arasındaki fark tartışılabilir.

Şekil 65. ÇK(B1) 8. Ünite Alıştırma No 10

10 Eşleştirelim	
1. Bir hayvan türü	☒ yakan top
2. Uykuda yürüyen kişi	☐ böceksavar
3. Teyp	☐ kapan
4. Bir oyun	☐ çizer
5. Bir hastalık	☐ karıncayıyen
6. Limanların önündeki set	☐ saçkıran
7. Kimyasal bir ilaç	☐ kendini beğenmiş
8. Kesici bir alet	☐ keser
9. Savaşlarda kullanılır	☐ kaset çalar
10. Megaloman	☐ uçaksavar
11. Çizim yapan kişi	☐ dalgakıran
12. Fare yakalamak için kullanılır	☐ uyurgezer

3.2.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 24. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 9: Sinema Dünyası
<p>Temalar, Metinler, Başlıklar</p> <p>9.1 Başlıyor!.. Başlıyor!..</p> <p>9.2 Ödüller Sahiplerini Buluyor</p> <p>9.3 Unutulmayanlar</p> <p>Ders Kitabındaki Metinler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sinema Bir Tutkudur 2. Sinema Dünyasının 'Oscarsız' Ünlüleri 3. Antalya Altın Portakal Film Festivali 4. Sevdiğim Filmler 5. Haftanın Filmleri <p>Çalışma Kitabındaki Metinler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Türk Sinema Tarihinden Notlar 2. Yeşilçam Sokağı

Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (-Dik/ -(y)EcEk + iyelik+ -(n)dE, -Dik/ -(y)EcEk + iyelik zaman)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
ad - isim	diploma - sertifika*	izleyici - seyirci
alan - konu - tema	doğum - doğuş	kalp - yürek
alan - sektör	durum - hal	kenar - kıyı
alarm* (önceki ders) - uyarı	eser - yapıt	keyif - zevk
animasyon - çizgi film	etki - izlenim	kültür - sanat
aşk - sevgi - tutku	festival - şenlik - tören	mekan - yer
beste - müzik - şarkı	fırsat - şans	motivasyon* - teşvik
biçim - şekil	görev - iş - sorumluluk	mücadele - savaş
birey - kişi	görev - misyon	nefes* - soluk
bitiş - son	görüntü - manzara	neşe - şenlik
cani - katil	gösterim - vizyon	nitelik - sıfat
cinayet - suikast	halk - nüfus	olay - yaşantı
coşku - heyecan	hata - yanlışlık*	öncülük - önderlik
çalışan - emektar	havaalanı - havalimanı	replik - söz
çarşı - Pazar	hayal - rüya	seans - matine
davranış - eylem - hareket	hayat - yaşam - yaşantı	sıra - süre - vakit - zaman
defa - kez - sefer	heykel - heykelcik	taraf - yan - yön
dikkat - konsantre	hikaye - öykü	temel - zemin
	ilgi - merak	zemin - yer

Bu üniteye yakın anlamli kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında verilen metinler ve alıştırmalar büyük miktarda yeni kelime ve deyim içerdiği halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalarına çok az yer verilmiştir. Metinler sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte bazı etkinlikler buna çok yaklaşılmaktadır veya biraz değiştirilerek ve eklemeler yapılarak amaca uygun hale getirilebilir.

4. 'Yeniden yazalım' yönergeli alıştırmada (ÇK, 55) iki cümleyi dilbilgisine uygun bir şekilde birleştirerek yeniden yazması öngörülmektedir. Bu cümleleri tamamen yeniden yazmak ise dilin sadece dilbilgisini değil diğer yönlerini de pekiştirecektir.

Şekil 66. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 4

4 Yeniden yazalım

- Öğretmen sınıfa girdi. Bütün öğrenciler ayağa kalktı.
Öğretmen sınıfa girdiğinde/girdiği zaman bütün öğrenciler ayağa kalktı
- Konuşmacı konuşmasını bitirdi. Salondaki herkes onu ayakta alkışladı.
- Sen eve (bir saat önce) gelmişsin. Ben (o zaman) hâlâ yoldaydım.
- Öğrenciler (ne zaman) yabancı dil öğrenmeyi çok isterler. (O zaman) başarılı olurlar
- (Ne zaman) ders çalışırım. (O zaman) televizyonu kapatırım.
- Bence bu kitabı okuyup bitireceksin. (O zaman) hayata bakışın değişecek.
- Bir gün İstanbul'a gideceğim. (O zaman) mutlaka Topkapı Sarayı'ni da ziyaret edeceğim.
- (Ne zaman) doktora gideceksin. (O zaman) arayıp randevu alman gerek.

6. ve 7. 'Tamamlayalım' yönergeli alıştırmalarda (ÇK, 55) cümlede açık uçlu tamamlanması gereken cümleler verilmiştir. Cümleler rastlantı sonucu seçilmiş gibi görünüp sadece aynı dilbilgisi yapısına uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu tür alıştırmalarda daha bilinçli yaklaşarak dilin ince anlamları ve özellikleri vurgulanmış olabilir. Örneğin, farklı hisleri anlatan ama yakın anlamlı zannedilen kelimeler seçilerek arasındaki farka dikkat çekilebilir. Bunun dışında öğrencilerde de bu sözcüklere daha yönelmiş ilgi uyandırılabilir.

Şekil 67. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 6 ve 7

6 Tamamlayalım

- Birine kızdığım zaman _____
- Annem en sevdiğim yemeği yaptığı zaman _____
- Televizyonda en sevdiğim program başladığı zaman _____
- Sınava gireceğim zaman _____
- Tatile çıkacağım zaman _____
- Ben şarkı söylemeye başladığım zaman _____
- Önemli bir toplantıya katılacağım zaman _____
- Çok mutlu olduğum zaman _____

7 Tamamlayalım

- Ben ilkokula başladığımda _____
- Ben ilk kez yurt dışına çıktığımda _____
- Ben ilk aşık olduğumda _____
- Ben en son doğum günümü kutladığımda _____
- Ben ailemden ilk ayrıldığımda _____
- Ben lise/üniversite diplomamı aldığımda _____
- Ben bu kursa ilk başladığımda _____
- Ben emekli olduğumda _____
- Ben anne/baba olduğumda _____
- Ben birine yalan söylediğimde _____
- Ben birine kızdığımda _____

10 nolu ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 57) cümlelerin birleştirilerek yeniden yazılması istenmektedir. Sadece dilbilgisi değil kelime boyutuna da başvurulduğu zaman bu alıştırma çok daha faydalı hale getirilebilir.

14. ‘Sıralayalım, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (ÇK, 59) iki bölümden oluşup ilk bölümü bir metin diğer bölümü ise metin sonrası alıştırmalardan ibarettir. Metin sonrası etkinliklerin arasında ‘İşaretleyelim’ yönergesi çerçevesinde dört kelimenin her biri için üç seçenekten doğru olanı işaretlemek gerekmektedir. Bu etkinlik kelimelerin ve deyimlerin sadece tanımını veya genel anlamını çıkarmaktadır ve tanımındaki kelimedenden veya deyimden farkını açıklamamaktadır. Bu etkinliği daha kapsamlı ve daha ince detaylı şekilde değiştirerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkı sağlanabilir.

Şekil 68. ÇK(B1) 9. Ünite Alıştırma No 10 ve 14

10 Yeniden yazalım

- Alışveriş için çıkacaktım/çıkam üzereydim. Telefon çaldı.
Alışveriş için çıkacağım sırada telefon çaldı.
- Murat sınıfa girdi. O sırada öğretmen ders anlatıyordu.
- Garson elindeki tepsiyi yere düşürdü. Lokantadaki tüm müşteriler ona baktı.
- Ne zaman başım ağrırsa bir aspirin alırım, biraz dinlenirim.
- Sen uzun zaman beni aramadın. Ben çok meraklandım.
- Uzun süre Türkçe konuşmuyorum. (O zaman) birçok sözcüğü unutuyorum.
- Silri ikinci kez okudum. Sairin ne demek istediğini anladım.
- İşimi bitireceğim, sonra sana yardım edeceğim.
- Çok yemek yiyorum. (O zaman) uyuyamıyorum.
- Gelecek ay Türkiye’ye geleceğiz. Kapadokya’yı da görmek istiyoruz.
- Araba kullanmayı öğren. (O zaman) ehliyet alabilirsin.
- Toplantıda herkes birbiriyle tartışmaya başladı. Müdür toplantıyı erтеле.
- Öğrenciler ödev yapmıyor. (O zaman) öğretmen küçük cezalar veriyor.
- Turizm mevsimi başlar ve Antalya’nın nüfusu ikiye kalır.

	tek	yalnız	önemli
yegane			
	etrafa dağıtmak	rastgele koymak	bir araya getirmek
serpiştirmek			
	öncülük etmek	keşfetmek	önden gitmek
ön ayak olmak			
	anımsatmak	çağırarak	haber vermek
çağıştırmak			

3.2.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 25. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 10: İster İnan İster İnanma		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
10.1. Mitoloji		
10.2. Batıl İnançlar		
10.3. Gizemli Olaylar		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Eros'un Aşkı		
2. Binlerce Hurafe		
3. Şansınız Bol Olsun		
4. Anadolu'nun Sırları		
5. Titanic Neden Battı?		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. İş Görüşmesi		
2. Kazdağı ve Sarıkız Efsaneleri		
Dilbilgisi		
1. Dolaylı Aktarım (bütün zamanlar) (-Dİk/ - (y)EcEk + iyelik+ -(n)İ söyle)		
2. Dolaylı Aktarım (evet/ hayır soruları) (-(y)İp...-mE+ -dİk/ - (y)EcEk + iyelik + -(n)İ sor-)		
3. Dolaylı Aktarım (koşaç tümcesi) ((olup)... ol (-ma) + -dİk + iyelik + -(n)İ)		
4. Dolaylı Aktarım (kipler) (-mEk/-mE+ iyelik gerek-/ -iste-)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
açıklama - duyuru - ifade*	doğru - gerçek	gösterge - simge
aday - talip	dönem - evre	halk - millet - toplum
aldatmaca - hayal ürünü	durum - hal	hayret* - şaşkınlık
alem - dünya	duygu - his	kabir - mezar
batıl inanç - hurafe	efsane - mit	kalp - yürek
biri - kişi	ehliyet - ruhsat - sürücü	kaynak - kök
boy - uzunluk	belgesi	kenar* - kıyı
bölge - etraf - yöre	eleman - işçi	keyif - moral*
canavar - dev - titan	felaket - kötülük	medeniyet* - uygarlık
canlı* - varlık - yaratık*	figür - heykel - heykelcik	olay - olgu
cisim - nesne - obje - şey	filika - gemi - tekne	performans* - verimlilik
çay - nehir	gemi* - tekne	sahtekarlık - yolsuzluk
çeviri - tercüme*	gezi - yolculuk	sapalntı* - takıntı - tutku
destek - yardım	gizem - mucüze*	tadilat - tamir
direktör - müdür	gök - gökkubbe - gökyüzü	uğur - şans
		yağış - yağmur

Bu üniteye yakın anlamalı kelimelerle ilgili etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitabında diğer ünitelerde olduğu gibi verilen metinler ve alıştırmalar büyük miktarda yeni kelime

ve deyim içerdiği halde sözcüksel çalışmalara ve açıklamalarına genellikle hiç dikkat edilmemiştir. Metinler sonrası etkinliklerin çoğu var/ yok ve doğru/ yanlış biçiminde tasarlanmıştır. Sözcük dağarcığı çalışmaları göz ardı edilmiştir. Fakat buna rağmen bazı alıştırmalar yönergeleri genişletilerek bu konuda kullanılabilir hale getirilebilir.

1., 4. ve 5. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmalarda (ÇK, 60, 61, 62) dolaysız anlatımın dolaylı anlatıma dönüştürülerek cümlelerin yeniden yazılması gerekmektedir. Cümlelerin yakın anlamlı kelimeler kullanılarak da yeniden yazılmasıyla alıştırma çok daha kapsamlı ve işlevsel olacaktır.

Şekil 69. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 1, 4, 5

1 Yeniden yazalım

- Ben öğretmene "Dün gece ödev yapmadan yatırm," dedim.
Ben öğretmene dün gece ödev yapmadan yatığımı söyledim.
- Sen bize, "Uzun zamandan beri Aliyle görüşmedik," dedin.
- Ayten, "Yağmurlu havada dolaşmayı çok severim," diyor.
- Nalan, "İki günden beri işe gitmedim," dedi.
- Siz, "Bir fabrikada işçi olarak çalışıyorum," dediniz.
- Biz, "Yarın saat 09:00'da geleceğiz," demiştik.
- Onlar, "Şişli'de bir bankada çalışıyoruz," dediler.
- Onlar, "Türkiye'ye ilk defa geldik," dediler.
- Serap, "Hafta sonu tatil geçeceğim, bu yüzden valizimi topluyorum," demiş.
- Siz polise, "Ben hiçbir şey görmedim hiçbir şey bilmiyorum," demişsiniz.
- Ayşe, "Anahatırımı evde unutmuşum, akşam kapıda kaldım," dedi.
- Öğretmen bize hep, "Çalışırsanız başarsınız," der.
- Spiker, "Yarın hava sıcaklığı 30°C olacak," diyor.
- Genç kız sevgilisine, "Bundan sonra seninle görüşmek istemiyorum," diye bağırdı.

4 Yeniden yazalım

- Ayşe, bana İstanbul'a gittiğini, pek çok tarihi eser gördüğünü söyledi.
Ayşe bana "İstanbul'a gittim, pek çok tarihi eser gördüm," dedi.
- Ev sahibim, bana kiraya zam yapacağını söyledi.
- Müdür, sekreterine toplantının iyi geçtiğini söyledi.
- Spiker, İstanbul'da yağın yağış beklendiğini söyledi.
- Ayşe Hanım, arkadaşına apartmandan bir iki komsunun geleceğini bu yüzden onunla sinemaya gelebileceğini söyledi.
- Genç adam, polise cüzdanı kendisinin olmadığını söylüyor.
- Gül, kızına akşam onu parka götüreceğine söz vermiş.
- Öğrencilere yarın sınavın olacağını hatırlattım.
- Bugün yağmur yağacağını tahmin ediyorum.
- Sana, bizimle sinemaya gelebileceğini söyledim.
- Bu hafta bizi ziyaret edeceğinize söz vermişsiniz.
- Biz size yardım edebileceğimizi tahmin ediyoruz.

5 Yeniden yazalım

- Eşime "Arabamın anahatırını aldın mı?" diye sordum.
Eşime arabamın anahatırını alıp almadığını sordum.
- Öğretmen, öğrencilere "Türkçe şarkı biliyor musunuz?" diye sordu.
- Öğrencilerim bana, "Bu hafta sınav olacak mı?" diye soruyor.
- Arkadaşıma, "Dünkü filmi beğendin mi?" diye sordum.
- Genç kıza, "Benimle dans eder misin?" diye sordu.
- Ahmet, Ayşe'ye, "Arzu'nun telefonunu biliyor musun?" diye sormuş.
- Cocuk, arkadaşına, "Ağlıyor musun?" diye sordu.
- Çağla, Dilek'e, "Bu akşam bize gelecek misin?" diye soruyor.
- Eşime, "Listedekileri marketten aldın mı?" diye sordum.
- İstanbul'da misafir olacağım arkadaşına, "Ankara'dan istediğin bir şey var mı?" diye sordum.
- Gül, Demire, "Daha önce yurt dışına çıktın mı?" diye sordu.
- Genç adam, sevgilisine, "Benimle evlenir misin?" diye sordu.
- Hasta, doktora, "Tedaviden sonra iyileşecek miyim?" diye soruyor.
- Dedesi, torununa, "Bayramda bizi ziyaret edecek misiniz?" diye sormuş.
- Cocuğunuz sık sık, "Bir problemin var mı?" diye sorun.
- Trafik polisi sürücüye, "Ehliyet ve ruhsatınız var mı?" diye sordu.

9. ve 11. ‘Yeniden yazalım’ yönergeli alıştırmalarda (ÇK, 64, 65) dolaylı anlatımı dolaysız anlatıma dönüştürülmesi beklenmektedir. Cümleleri yakın anlamlı kelimelerle tamamen yeniden yazılması da istenebilir.

Şekil 70. ÇK(B1) 10. Ünite Alıştırma No 9 ve 11

9 Yeniden yazalım

- Müdür, bize "Bu akşam mesaiye kalmamız gerek." dedi. *Müdür bize bu akşam mesaiye kalmamız gerektiğini söyledi.*
- Burak, arkadaşlarına "Çok işim var, sizinle sinemaya gelemem." demiş.
- Sen, her zaman "Çok çalışmam gerek." diyorsun.
- Doktor, hastasına "Bu ilaçları zamanında kullanmalı, gerekli tahlilleri yaptırmalısınız." dedi.
- Ben, size "Bir hafta sonra sınavınız var. Çok iyi hazırlanmalısınız." demiştim.
- Çocuk annesine "Tabağimdakilerin hepsini bitirmek zorunda mıyım?" diye soruyor.
- Ayşe ve Hülya, bana "Sence Mehmet'i aramalı mıyız?" diye sordular.
- Adam, bankadaki görevliye "Şu anda yanımda para yok. Ödemeyi şimdi yapmam gerekiyor mu?" diye soruyor.
- Otogardaki görevli, telefonda bana "Biletinizi otobüs kalkmadan yarım saat önce almalısınız." dedi.
- Aslı, Yiğit'e "Akşama kadar raporun bitirmelisin. Dinlenmek için vaktimiz yok." demiş.
- Deniz "Son zamanlarda başım çok ağrıyor, bir doktora gitmeliyim." demiş.

11 Yeniden yazalım

- Programın sunucusu konuşa az vakitlerinin olduğunu son cümlelerini söylemesi gerektiğini söyledi. *Programın sunucusu konuşa "Az vaktimiz var son cümlelerinizi söylemeniz gerekiyor." dedi.*
- Kantinciye bir tost istediğimi söyledim.
- Kardesim yarıya kadar ödevini bitirmesi gerektiğini, sessiz olmamızı söyledi.
- Diyetisyen kilo vermeye için diyetle birlikte spor yapmam gerektiğini söyledi.
- Pelin yorgun olduğunu biraz dinlenmesi gerektiğini söyledi.
- Avukat hakime müvekkilinin suçsuz olduğunu ve tanıkların dinlenmesi gerektiğini söyledi.
- Esim duvarların çok kirlendiğini badana yapmamız gerektiğini söylüyor.
- Dişçi sekerin dişler için zararlı olduğunu ve az yememiz gerektiğini söyledi.
- Satıcı çamaşır makinesini kullanmadan önce kullanma kılavuzunu okumamız gerektiğini söyledi.
- Annesi çocuğa yemek yemeden önce ellerini yıkamasını söyledi.
- Müdür ekonomik sıkıntılar nedeniyle fabrikadan eleman çıkarılması gerektiğini söyledi.
- Güner çok uykusuz olduğunu, erkenden yatıp uyuması gerektiğini söylüyor.

3.2.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

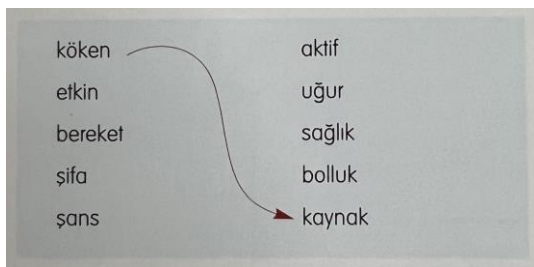
Tablo 26. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 11: Bugün Bayram	
Temalar, Metinler, Başlıklar	
11.1 İyi Bayramlar	
11.2 Kutlu Olsun	
11.3 Nice Yıllara	
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Nerede O Eski Bayramlar
2.	Bahar Bayramları
3.	Domates Festivali
4.	Yılın En Şahane Günü
5.	Hayalimdeki Doğum Günü
Çalışma Kitabındaki Metinler:	

1. Bolluğun Tatlı Aşısı: Aşure																																				
2. Çocuğunuz Bayram Coşkısını Hissetsin																																				
3. Haklılık Günü																																				
Dilbilgisi																																				
1. Ulaçlar (-Dİk/ -(y)EcEk + iyelik için, - Dİk/ -(y)EcEk + - (n)dEn)																																				
2. Nedenleştirme (dolayı/ nedeniyle/ yüzünden, diye)																																				
3. Adlaştırma (genel) (-mE/ -Dİk/ -(y)EcEk + iyelik + - (n)E/ -(n)DE/ -(n)DEn/ -(n)İ)																																				
Yakın Anlamlı Kelimeler																																				
<table border="1"> <tr> <td>ağaçlık - yeşillik</td> <td>bereket - bolluk</td> <td>kavga - tartışma kaynak - köken</td> </tr> <tr> <td>aksaklık - arıza - bozukluk* - kusur (önceki ders)</td> <td>cüzdan - kese çalışma - emek* - iş</td> <td>konuk - misafir</td> </tr> <tr> <td>aktivite - etkinlik</td> <td>eğlence - etkinlik</td> <td>mesaj - not</td> </tr> <tr> <td>alay - geçit - kortej - tören* - yürüyüş*</td> <td>festival - şenlik</td> <td>miktar - sayı</td> </tr> <tr> <td>armağan - hediye</td> <td>fiyat* - ücret</td> <td>muhabbet - sohbet</td> </tr> <tr> <td>bayram - festival - karnaval - şenlik</td> <td>gala - gösteri</td> <td>mutluluk - neşe - sevinç</td> </tr> <tr> <td>bayram - kutlama</td> <td>gelenek- görenek</td> <td>müdür - yönetici</td> </tr> <tr> <td>bayram - şenlik - tatil</td> <td>görüşme - randevu</td> <td>reklam* - tanıtım</td> </tr> <tr> <td>bayramlaşma - kutlama</td> <td>hanım - hanımefendi</td> <td>sağlık - şifa</td> </tr> <tr> <td>tebrik</td> <td>hayret - şaşkınlık</td> <td>şans - uğur</td> </tr> <tr> <td></td> <td>heyecan - telaş</td> <td>şükür - teşekkür</td> </tr> <tr> <td></td> <td>imge - simge - sembol - temsil</td> <td></td> </tr> </table>	ağaçlık - yeşillik	bereket - bolluk	kavga - tartışma kaynak - köken	aksaklık - arıza - bozukluk* - kusur (önceki ders)	cüzdan - kese çalışma - emek* - iş	konuk - misafir	aktivite - etkinlik	eğlence - etkinlik	mesaj - not	alay - geçit - kortej - tören* - yürüyüş*	festival - şenlik	miktar - sayı	armağan - hediye	fiyat* - ücret	muhabbet - sohbet	bayram - festival - karnaval - şenlik	gala - gösteri	mutluluk - neşe - sevinç	bayram - kutlama	gelenek- görenek	müdür - yönetici	bayram - şenlik - tatil	görüşme - randevu	reklam* - tanıtım	bayramlaşma - kutlama	hanım - hanımefendi	sağlık - şifa	tebrik	hayret - şaşkınlık	şans - uğur		heyecan - telaş	şükür - teşekkür		imge - simge - sembol - temsil	
ağaçlık - yeşillik	bereket - bolluk	kavga - tartışma kaynak - köken																																		
aksaklık - arıza - bozukluk* - kusur (önceki ders)	cüzdan - kese çalışma - emek* - iş	konuk - misafir																																		
aktivite - etkinlik	eğlence - etkinlik	mesaj - not																																		
alay - geçit - kortej - tören* - yürüyüş*	festival - şenlik	miktar - sayı																																		
armağan - hediye	fiyat* - ücret	muhabbet - sohbet																																		
bayram - festival - karnaval - şenlik	gala - gösteri	mutluluk - neşe - sevinç																																		
bayram - kutlama	gelenek- görenek	müdür - yönetici																																		
bayram - şenlik - tatil	görüşme - randevu	reklam* - tanıtım																																		
bayramlaşma - kutlama	hanım - hanımefendi	sağlık - şifa																																		
tebrik	hayret - şaşkınlık	şans - uğur																																		
	heyecan - telaş	şükür - teşekkür																																		
	imge - simge - sembol - temsil																																			

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimine ait bir alıştırma bulunmaktadır. 7 nolu ‘Sıralayalım, eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli alıştırma (DK, 130) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alıştırması, açıklama veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden bu tür etkinlikler öğrencilerde verilen kelimelerin tam eş anlamlı olduğuna ve her zaman birbirinin yerine geçebildiğine dair yanlış algılamaya yaratmaktadır. Bu tür etkinlikler eklentiler gerektirmektedir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerle ilgili herhangi alıştırma mevcut değildir. Ancak bazı etkinlikler değiştirilerek bu amaçla kullanılabilir.

Şekil 71. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 7

Örneğin, ‘Bulalım, işaretleyelim, eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 15. alıştırmada (DK, 134) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında deyimleri açıklamalarıyla eşleştirme görevi de bulunmaktadır. Onu genişleterek içine metinde geçen kelimelerin yakın anlamlarıyla eşleştirme de yaptırılabilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler ve arasındaki fark hakkındaki farkındalık derinleştirilmiş olacaktır.

Şekil 72. DK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 15

1. işbirliği yapmak	☐ kaşmak, araya girmek
2. affetmek	☐ bir eylemi ya da düşünceyi bir kimseye yüklemek
3. duygu sömürüsü yapmak	☐ karşıdaki kişiye kendisini acındırmak
4. akıl etmek	☐ bir iş yapmak için birleşmek
5. müdahale etmek	☐ herhangi bir şeyi zamanından önce düşünebilmek

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 3., 4. ve 9. alıştırmalarında (ÇK, 66, 69) cümleleri birleştirerek yeni cümle yazmak gerekmektedir. Yeniden yazma etkinliğini genişleterek sadece yeni dilbilgisi kuralları değil yakın anlamlı kelimeler kullanmayı da öngörerek oluşturmak alıştırmaları yeni boyuta çıkaracaktır.

Şekil 73. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 3, 4, 9

3 Yeniden yazalım

1. Yemeği yaktım. Onun için dışarda yemek zorunda kaldık.
Yemeği yaktığım için dışarda yemek zorunda kaldık.
2. Baş balerin bileğini burktu. Onun için bu akşamki gösteri iptal edildi.
3. 3 gün sonra bayram. Onun için tüm derslikleri bayrak ve balonlarla süsledik.
4. Kapıyı açmaya çalışırken anahtar kıldım. Onun için anahtarları çağırarak zorunda kaldım.
5. Bu hafta maçımız yok. Onun için antrenman yapmak istemiyoruz.
6. Bu evde ısınmıyoruz. Onun için yeni bir eve taşınmaktan başka çaremiz yok.

4 Yeniden yazalım

1. Annem baklava yapıyor, çünkü yarın bayram.
Yarın bayram olduğu için annem baklava yapıyor.
2. Marlına için bir veda partisi düzenlemeye karar verdik, çünkü kursu bitirip ülkesine dönecek.
3. 2 aydır sevdiğim dizileri seyrederim, çünkü televizyonum bozuk.
4. Buzullar büyük bir hızla eriyor, çünkü küresel ısınma gün geçtikçe artıyor.
5. Tahtaya yazılanları okuyamıyorum, çünkü gözlüğümdü evde unutulmuş.
6. Naoko Türk geleneklerini çok iyi biliyor, çünkü uzun süredir Türkiye’de yaşıyor.
7. Fatma Hanım çeyiz sandığındakileri yıkayıp ütiledi, çünkü kızı bu hafta sonu evlenecek.
8. Evin terasına çıkamıyorum, çünkü yükseklik korkum var.

9 Yeniden yazalım

1. Bagaç işlemlerini bir an önce halletmeliyiz çünkü uçağın kalkışına çok az zaman kaldı.
Uçağın kalkışına çok az zaman kaldığından dolayı bagaç işlemlerini bir an önce halletmeliyiz.
2. Kızma bir sürü oyuncak aldım çünkü iş seyahatimden önce çok ödledim.
3. Marketteki fiyat etiketlerini okuyamadım çünkü yakın gözlüğümdü evde unutulmuş.
4. Çok heyecanlıyım çünkü gelecek hafta bir sempozyumda konuşma yapacağım.
5. Alabileceğim bayramları kutlamak için hepsine birer kart gönderdim çünkü bayramda onları ziyaretine gidemeyeceğim.
6. Konsere çok az seyirci geldi çünkü konserin tanıtımı iyi yapılmadı.

1 nolu ‘Tamamlayalım’ yönergeli alıştırmada (ÇK, 66) bitirilmemiş cümleleri tamamlamak gerekmektedir. Cümleler rastgele seçilmiş ve sadece bir dilbilgisi konuyu desteklemek üzere tasarlanmıştır. Daha bilinçli yaklaşım kullanarak cümlenin belli olan kısmı diğer cümlelerle bağdaştırarak yakın anlamlı kelimeler, öbekler, ayırtması zor sözcükler kullanarak tasarlamak daha makul olabilir.

Şekil 74. ÇK(B1) 11. Ünite Alıştırma No 1

1 Tamamlayalım

- İşçiler gelecek hafta greve başla *yacakları için* fabrikada bir süreliğine üretim yapılmayacak.
- Geçen yılki "Dil Konferansı"nda konuşmacı ben ol. _____ bu yılki konferansta konuşma yapmayacağım.
- Sokak çocukları yarına kermes düzenle _____ hanlı hanlı çalışmaya başladık.
- Uzun zamandır düzenli beslen _____ bağırsıklık sistemim zayıflamış.
- Metin, vejetaryen ol _____ bizimle lokantaya geldiği zaman et kokusundan rahatsız oluyor.
- Dünkü toplantıda çok başarılı ol _____ patron beni iki maaşlık ikramiye ile ödüllendirdi.
- Bir aydır odasını topl _____ kızıma harçlık vermiyorum.
- Hiç et ve hayvansal ürün ye _____ unutkanlık yaşayan kişiler B vitamini alarak bu problemi çözmeye çalışabilirler.

3.2.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit B1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

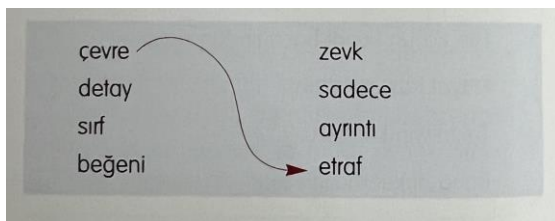
Tablo 27. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B1 Seviyesi 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 12: İnsana Dair	
Temalar, Metinler, Başlıklar	
12.1 Farklılıklara Rağmen	
12.2 Kime Göre Normal?	
12.3 Bana Biraz İzin Ver	
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Ben Böyleyim
2.	Hayatlarımız ve Standartlar
3.	Marjinal Olmak İçin Yaşamadım
4.	Kim Akıllı Kim Deli
5.	Büyükada'da Bir Yalnız Adam Ergüder Yoldaş
6.	Sadece Şort ve Doğanın Dostluğunu Giyinen Adam
Çalışma Kitabındaki Metinler:	
1.	Kişilikler
2.	İnsan ve İletişim
Dilbilgisi	
1.	1. Ulaçlar (-Dİk/ - (y)EcEk + iyelik halde)
2.	2. Ulaçlar (-mEsİnE rağmen / karşın)
3.	3. Karşıtlık (-(y)E rağmen/ karşın, -sE dE/ bile)
Yakın Anlamli Kelimeler	

abide* - anıt - heykel amaç - hedef an - ara - esna - sıra - süre - zaman anlayış - hoşgörü beğeni - zevk bela - dert cins - çeşit - tür çaba - gayret çare - çözüm* çevre - etraf - ortam defa - kere - kez delilik - takıntı dert - sıkıntı - tasa - üzüntü dert - tasa detay - ayrıntı	devlet - ülke doğru - gerçek dürüstlük - içtenlik - samimiyet - saydamlık düşünce - fikir empati - hoşgörü - kabul endişe - tedirginlik esas - temel fark - farklılık - farklılaşma - özellik fırsat - olanak final - son gariplik - tuhaf(lık) giysi - kıyafet görünüş - imaj hayat - yaşam - yaşayış	hırs - rekabet iletişim - temas karakter * - kişilik kent - şehir kimsesizlik - yalnızlık kural - şart laf - söz neden - sebep not - puan önlem - tedbir sahtekarlık - yapaylık sakınca - sorun şçim - tercih şan - şöhret - ün şans - talih(siz)
--	---	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili bir alıştırma bulunmaktadır. ‘Sürdürelim, eşleştirelim, işaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 6. alıştırma (DK, 142) birkaç bloktan oluşturulmaktadır: bir metin ve metin sonrası etkinlikler. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimelerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Bu kısımda herhangi pekiştirme alıştırması veya yorum bulunmamaktadır. Bu yüzden öğrencilerde bu kelimelerine tam eş anlamlı olduğuyla ilgili yanlış algı oluşturulabilir. B1 seviyesinin sonunda bu tür etkinlikler artık basit eşleştirmekten çıkılarak daha derin ve daha kapsamlı bir çalışma gerektirmektedir. Bunun için verilen yakın anlamlı kelimeler ile ilgili onların anlamlarını, kullanım özellikleri, sözdizimlerini vs. ortaya çıkaran ek etkinlikler gerekmektedir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik başka alıştırma mevcut değildir. Bununla birlikte bazı etkinlikler bu amaçla kullanılabilir hale getirilebilir.

Şekil 75. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6

‘İşaretleyelim, eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırma (DK, 140) bir metinden ve metne ait etkinliklerden oluşmaktadır. Bu alıştırmada daha çok sıfat üzerine çalışıldığı halde yakın anlamlı kelimelerle ilgili olduğu için ele alınmıştır. Çok kelime

küme şeklinde verilerek öğrencilerden onların kullanmaları beklenmektedir ancak anlam incelikleri, ayrıldığı noktaları, özel hususları ve kullanım özellikleri sadece varsayılmaktadır. Hiç bir bağlam çalışması, pekiştirme etkinliği veya yorum bulunmadığı için öğretmenden ilave çalışma istenmektedir.

8 nolu ‘Yerleştirelim’ yönergeli alıştırma (DK, 143) doğrudan tezin konusuyla ilgili olmayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine dair bazı ipuçları içermektedir. Bu alıştırmada 'fark' sözcüğü içeren öbeklerin cümle içine yerleştirilmesi öngörülmektedir. Bu öbeklerden bazıları birbiriyle yakın anlamlı sayılabilir (örneğin, ‘farkına varmak’ ve ‘fark etmek’) ancak kullanımı farklıdır. Bu alıştırmada hem arasındaki farka hem de sözdizimsel özelliklerine dikkat çekilmektedir. Bu tür alıştırmaların daha çok olması ve daha farklı içerik planlanması beklenmektedir.

‘Eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 144) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında deyimleri açıklamalarıyla eşleştirme görevi de bulunmaktadır. Onu genişleterek içine metinde geçen kelimelerin yakın anlamlarıyla eşleştirme de yaptırılabilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler ve arasındaki fark hakkındaki farkındalık derinleştirilmiş olacaktır.

Şekil 76. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4, 8, 11

gamsız

iyimser

kendini beğenmiş

güvensiz

hırsli

yalnız

bencil

paylaşıcı

Hangisi söyler?

Bir dost bir post yeter bana.

Eskiden biraz kibirdiyim ama şimdi mükemmelim.

Her koyun kendi bacağından asılır.

Hayat hoş gersi boş.

Takmayın kafanıza.

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.

Azla yetinen çoğu bulamaz.

Sesimi duyan yok mu?

Mulluluk içinizde.

İstemek başarmanın yansıdır.

Dünya fanî.

En büyük servetiniz dostluğunuzdur.

Ben kendi işime bakarım.

Siz kendinizi nasıl tanımlarsınız?

• dost canlısı • sevecen • kötümser

• alçak gönüllü • kibirli • kaskanc

• adam sendeci • çekingen • girişken

• vurdurduymaz • alıngan • sakın

• duyarsız • duyarlı • evhamli

8 Yerleştirelim

farkına varısın • fark ettim
fark gözeltmeden • fark atarak

1. İnsanlar arasında bir _____ herkesin düşüncesine saygı gösteririm.

2. Final maçında Fenerbahçe basketbol takımı rakibine on iki sayı _____ şampiyonluğa ulaştı.

3. Eski kıyafetlerimi denediğimde çok kilo aldığımı _____

4. Sakin kafayla düşünürsen sen de yaptığının yanısırdüğünün _____

1. kulaklarını tıkamak Herkesçe kabul edilen kuralları dışına çıkarak kendince bir hayat sürmek.

2. aklını kurcalamak Dinlemek istememek.
 Aklına takılan bir şeyi anlamaya, kavramaya çalışmak.

3. yoldan çıkmak

‘Okuyalım, dolduralım, işaretleyelim’ yönergeli 18 nolu alıştırmada (DK, 149) metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikler arasında metinde geçen çok anlamlı kelimelerin metindeki gibi anlamda hangi cümlede kullanıldığını tespit etmekle ilgilidir. Bu alıştırma yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilişkili olmasa da aslında çok önemli noktaya değinmektedir: çok anlamlılık. Bir kelime farklı cümlelerde ve farklı bağlamlarda birbirinden farklı kelimelerle yakın anlamlılık ilişkisi kurulacaktır. Ona göre bu alıştırma genişletilerek öğrencilerden verilen kelimeye her cümle için ayrı bir yakın anlamlısı buldurulabilir.

Şekil 77. DK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 18

dikilmek

Bir saattir burada **dikiliyoruz** ama ne gelen var ne giden.

Evin bütün perdeleri bir günde **dikildi**.

Karanlıkta uzun boylu adam önüme **dikildi**.

Bu parka geçen hafta yeni bir anıt **dikildi**.

garip

Çok **garip** bir insansın, ne zaman ne yapacağın belli olmuyor.

Ahmet’in son günlerde çok **garip** davranışları var.

Kimsesiz, **garip** bir çocuğu eskiden, şimdi çok değışti.

İçimde **garip** bir yalnızlık duygusu var.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 2. ve 3. alıştırmalar (ÇK, 72) açık uçlu cümlelerin tamamlanmasını öngörmektedir. Rastgele seçilmiş cümleler yerine birbiriyle ilişkili, anlam derinliklerine dokunan ve kelime öğretimine de hizmet eden cümlelerle değıştirmek yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesi açısından faydalı olacaktır.

Şekil 78. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 2 ve 3

2 Tamamlayalım

1. Çok zengin olduğu hâlde **Para barcamıyor**
2. **Param** olmadığı hâlde _____
3. Onu hiç tanımadığı hâlde _____
4. Hiç **kitap** okumadığı hâlde _____
5. Çok **uykum** olduğu hâlde _____
6. **Hava** çok kötü olduğu hâlde _____
7. Dün **gece** hiç uyumadığı hâlde _____
8. Beni çok iyi tanıdığı hâlde _____
9. **Elimizden** gelen her şeyi yaptığımız hâlde _____
10. **Zamanında** geldiğim hâlde _____

3 Tamamlayalım

1. **Çok az Türkçe bilmeme rağmen** söylediği her **şeyi** anladım
2. _____ sana **yardım** elmeye çalışıyorum.
3. _____ neden hala bana inanmıyorsun.
4. _____ görmemiş gibi yaptı.
5. _____ hiç sarhoş olmuyor
6. _____ hiç **kilo** almıyor.
7. _____ **tatile** çıkmaktan vazgeçmedik.
8. _____ hiçbir **şey** olmamış gibi **işini** yaptı.
9. _____ bir **sürü** yeni **elbise** almış.
10. _____ **araba** kullanıyor.

‘Eşleştirelim, yerleştirelim’ yönergeli 4. alıştırmaya (ÇK, 73) iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda bir metin verilerek ikinci kısımda ise metin sonrası alıştırmalar yer almaktadır. Metinde çok sayıda yeni ve birbiriyle yakın anlamlı kelime verilmiştir. Ve metnin özelliklerinden biri, bu kelimeler aslında bağlam içinde gösterilmeden sadece farklı sınıflara ayrılmıştır. Bu yüzden metin sonrası etkinliklerde bu kelimeleri ve arasındaki farklılıkları ve anlam inceliklerini öğrencilere kazandırmak üzere içerik çeşitlendirilmeli ve yeni alıştırmalar eklenmelidir.

Şekil 79. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 4

1. **Mükemmeliyetçi:** İdeal, Kural, İhtiyat, Detay, Düzen, Eleştiri, Gerilim, Objektiflik
2. **Yardımsever:** İlgisi, Sevgi, İhtiyaç, Hizmet, İlişki, Empati, Yönlendirme, Sempati
3. **Başarı Odaklı:** İmaj, Motivasyon, Gelişim, Üretim, Hız, İşkolik, Rekabet, Hırs
4. **Özgün:** Sanat, Estetik, Tasarım, Bireysellik, Sezgi, Derinlik, Duygu, Melankoli
5. **Araştırmacı:** Uzmanlık, Bilgi, Kavrama, Merak, Yalnızlık, Arşivleme, Nesnellik, Mahremiyet
6. **Sadık Sorgulayıcı:** Tedbir, Güven, Sistemcilik, Endişe, Gizem, Sorumluluk, Savunma
7. **Kaşif:** İyimserlik, İlham, Vizyon, Değişim, Sıradışılık, Macera, Doyumsuzluk, Haz
8. **İddialı:** Adalet, Güç, Bağımsızlık, Liderlik, Mert, Korumaya, Aksiyon, Müdahale
9. **Barışçıl:** Uyum, Huzur, Doğallık, Sabır, İnat, İkna, Ağırbaşlılık, Kararsızlık

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 6. alıştırmaya (ÇK, 74) dilbilgisi açısından yeniden yazılan cümlelere odaklıdır. Dilbilgisel yönüne anlambilimsel ve kelime öğretimiyle ilgili yönleri ekleyerek cümlelerin tamamen yeniden yazılmasını isteyerek alıştırmaya daha kapsamlı hale gelebilir.

Şekil 80. ÇK(B1) 12. Ünite Alıştırma No 6

6 Yeniden yazalım

1. Onlar kişilik olarak birbirlerine hiç benzemiyorlar ama çok iyi arkadaşlar.
Onlar kişilik olarak birbirlerine hiç benzememelerine rağmen çok iyi arkadaşlar
2. Onu defalarca davet ettim ama doğum gününe gelmedi.
3. Sürekli kötü notlar alıyor ama hâlâ çalışmıyor.
4. Vakit gece yansı ama sokaklar hâlâ cıvı cıvı.
5. Bizim takım çok iyi oynadı ama maçı kaybetti.
6. Bir çok insan hiç sigara kullanmıyor ama sigaraya bağlı hastalıklara yakalanıyor.
7. Onu yıllardır tanıyorum ama bu kışkınc yönünü hiç bilmiyordum.
8. Murat çok sıkıntılı günler yaşıyor ama bu durumu çevresine hiç belli etmiyor.
9. Ayşe sağlığına çok dikkat eder ama sürekli hastadır.
10. Bu şehirde yaşadığım için kendimi çok şanslı hissediyorum ama eşimin görevi nedeniyle gelecek ay buradan taşınmak zorundayız.
11. Türkçeyi çok iyi biliyor ama yanlış yapmaktan korktuğu için hiç konuşmuyor.
12. Çok ciddi ve sert görünür ama aslında çok sevecen bir insandır.

3.2.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 28’de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 seviyesindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesine yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırmaların sayısı gösterilmiştir.

Tablo 28. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Seviyesi Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		277	7	22
	Ünite 1	22	2	3
	Ünite 2	25	0	1
	Ünite 3	32	0	4
	Ünite 4	22	1	0
	Ünite 5	30	0	3
	Ünite 6	22	1	4
	Ünite 7	22	1	1
	Ünite 8	22	0	1
	Ünite 9	22	0	0
	Ünite 10	19	0	0
	Ünite 11	21	1	1
	Ünite 12	18	1	4
ÇALIŞMA KİTABI		172	2	41
	Ünite 1	15	1	2
	Ünite 2	18	0	4
	Ünite 3	14	0	2
	Ünite 4	10	0	4
	Ünite 5	16	0	4
	Ünite 6	17	1	3
	Ünite 7	13	0	3
	Ünite 8	13	0	2
	Ünite 9	14	0	5
	Ünite 10	13	0	4
	Ünite 11	16	0	4
	Ünite 12	13	0	4
TOPLAM		449	9	63

Tablo incelenildiğinde B1 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında toplam 449 alıştırmaya bulunmaktadır. Alıştırmalardan sadece 9'u eş / yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili olup alıştırmaların 63'ü değiştirilerek eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir. Bu durum yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik çok az sayıda alıştırmaya bulunduğu göstermektedir. Alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra kelimeleri tamamen eş anlamı olarak göstermektedir. Bunun yanı sıra var olan alıştırmalar fikrimize göre yetersizdir ve ayrıca öğretilen kelimeleri kullandıran ve

pekiştiren başka alıştırmalar ve bağlamlar bulunmamaktadır. Kelimelerin tanımları veya açıklayıcı örneklerin yeterli olduğu söylenemez. Bu yüzden de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları genişleterek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmeliler.

Ayrıca bu öğretim setinin genel olarak kelime öğretimiyle özelden de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler bulunmaktadır.

1. Genel olarak kelime öğretimi B1 öğretim setinde yeterince geliştirilmemiştir ve öğretim programına dahil olamamıştır. Kullanılan alıştırmaların çoğu aynı olup dilbilgisi, anlambilimi, sözdizimi ve üslup bilimi gibi kelimenin yönlerini gözardı etmektedir. Ön plana dilbilgisi öğretimi çıkmaktadır.
2. Bazı kelimeler set boyunca farklı biçimde yazılmaktadır ve bazı imla hataları söz konusudur: iş yeri – işyeri, öge – öge yerine vs.
3. Kelimelerin kullanımı düzgün ve eşit değildir. Bazı kelimeler üniteden üniteye geçerken diğerleri ise sadece birkaç kez kullanılmıştır.
4. Öğretim setine ilişkin sözlükçe veya ünitelere göre kelime listeleri bulunmamaktadır.
5. Metinler sonrası etkinlikler kelime öğretimi açısından çok yetersiz olup genellikle var/ yok ve doğru/ yanlış kısımlarından ibarettir.
6. Kelime devamlılığı söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün söylenenleri göz önünde bulundurarak ve Yeni Hitit öğretim setini bir esas alarak sonraki bölümlerde B1 seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili önerilerde bulunacaktır.

3.3. YENİ HITİT ÖĞRETİM SETİ B2-C1 SEVİYESİ ANALİZİ

Bu çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe adlı (2019) yabancılar Türkçe öğretim seti yakın / eş anlamlı kelimeler açısından incelenmiştir. Yeni Hitit Türkçe öğretim setinin B2-C1 seviyesindeki Ders ve Çalışma Kitapları da ünitelere göre incelenmiştir. Ünitelere göre incelenmesinin nedeni ise, ilk

önce bir konu çerçevesinde öğretilen kelimelerin ve ikinci olarak da bu doğrultuda geliştirilmiş alıştırmaların tespit edilmesidir. Ünite de bulunan alıştırmaların hepsi incelenerek doğrudan kelime öğretimiyle ilgili olmayanların da uygun olması halinde kelime öğretimiyle ilgili olarak geliştirilmesine yönelik öneriler de getirilmiştir.

3.3.1. Ünite 1

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 1. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 29. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 1. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 1: Edebiyat Dünyasından		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
1.1. Okur Yazar mısınız?		
1.2. Türkçe Yazın		
1.3. Sizin Klasığınız ne?		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Okumanın e-hali		
2. Üçüncü Şahsın Şiiri		
3. Şimdiki Çocuklar Harika		
4. Beyaz Gemi		
5. Japonya'nın şiir Geleneği: Haiku		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek		
2. Deyimlerin Hikayeleri		
Dilbilgisi		
1. Birleşik Zamanlar (hikaye) (zaman/ kip + -(y)dİ (< i-di))		
2. Birleşik Zamanlar (rivayet) (zaman/ kip + -(y)mİŞ (< i-miş))		
3. Birleşik Zamanlar (şart) (zaman/ kip + -(y)sE (< i-se))		
Yakın Anlamli Kelimeler		
açı - taraf - yan - yön	çanta - valiz	gülme - gülüşme - kahkaha
ad - isim	çeşit - tür	gün - gündüz
adam - insan - insanoğlu	çırak - uşak	hastalık - salgın - sendrom
adet - tane	çocuk - evlat	hata - kusur
akıl - beyin	defa - kere - kez - sefer	hayal - meyal
ana - anne	detay - özellik	hayat - yaşam
aralık - sıra - süre - vade - vakit - zaman	dezavantaj - eksiklik	hikaye - öykü
arazi - tarla - toprak*	dikkat - ilgi - merak	imge - sembol - simge
arkadaş - dost	doğa - tabiat	insan - insanoğlu
asistan - yardımcı	doğru - doğruluk - gerçek	kalfa - usta
	durum - hal	kısım - parça

baş - kafa başıyapıt - eser bay - bey beden - vücut beğeni - keyif - zevk biçim - hal - şekil biri - birisi - kişi - şahıs canavar - yaratık cevap - karşılık - yanıt cilt - kitap civar - çevre - etraf - ortam çalışma - emek - iş çanak - çömlek	duygu - his dükkan - mağaza düş - hayal düşünce - fikir - izlenim edebiyat - yazın eş - koca ev - han - konak - şato - yalı fırsat - şans - tesadüf fuar - sergi gemici - tayfa gezi - seyahat giysi - kıyafet	konferans - sempozyum konu - tema konuk - misafir laf - kelime - konuşma - nutuk - söz - sözcük miktar - rakam - sayı nasihat - tavsiye neden - sebep okur - okuyucu rüzgar* - yel soru - soruş usta - uzman
---	---	--

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

‘-mîş kullanarak yorumlayalım’ yönergeli 11 nolu alıştırma (DK, 11) şiirden ibaret olup altında duygulara ait kelimeler bulunmaktadır. Kelimelerle ilgili bir açıklama mevcut değildir ve yönergeden onlara dair bir görev sunulmamıştır. Bu kelimeleri bir etkinliğe dahil ederek anlamlarını, semantik ilişkilerini ve kullanımları ile ilgili bilgileri derinleştirmek mümkündür. Özellikle soyut kavramlar söz konusu olduğunda anlamlarının ve kullanımlarının açıklaması çok önemlidir ve bu açıklamayı yakın anlamlı kelimelerini buldurarak bağlam içinde kullandırarak ve arasındaki farka dikkat çekerek gerçekleştirmek mümkündür.

Şekil 81. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 11

☐ Özlem	☐ Kıskançlık	☐ Aşk
☐ Dostluk	☐ Acı	☐ Öfke
☐ Yalnızlık	☐ Umut	☐ Çaresizlik
☐ Nefret	☐ Sitem	☐ Mutluluk

‘Eşleştirelim, işaretleyelim, dolduralım’ yönergeli 13. alıştırmada (DK, 12) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden birinde metinde geçen deyimlerin açıklamalarıyla eşleştirilmesi gerekmektedir. Tezin konusu olmadığı halde bu tür etkinlikler bir nevi yakın anlamlı kelimelerle ilgilidir çünkü deyim ve onun açıklaması aslında birbiriyle yakın anlamlı öbeklerdir ve burada arasındaki biçimsel ve yan anlamsal farklara değinmek yerinde olacaktır. Bu yüzden bu tür etkinliklerin

genişletilerek bağlam alıştırmaları eklenmeli ve öğrencilerin dikkati dilin bu yönlerine çekilmelidir.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 15 nolu alıştırma (DK, 14) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden ibarettir. Alıştırmaların birinde çocuğun karakterini en iyi şekilde anlatan birkaç sıfattan biri veya birkaçı seçmek gerekmektedir. Sıfatlarla ilgili olduğu halde bu alıştırma da tezin çerçevesinde ele alınabilir çünkü benzer durumlarda isim türlü kelimeler de kullanılabilir. Bu etkinliğe yakın anlamlı kelimeler katılarak anlam incelikleri tartışılabilir ve konuşma sırasında arasındaki fark daha belirgin hale gelebilir.

Şekil 82. DK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 13 ve 15

1. laf işitmek	☐	söylenmesi çok ayıp söz
2. başından geçmek	☐	anlayabilmek
3. havaya girmek	☐	azarlanmak
4. hoşuna gitmek	☐	aşırı derecede gülmek
5. nutku tutulmak	☐	beğenmek
6. ağza alınmayacak	☐	bitmek
7. akli ermek	☐	kibirlemek, övünmek
8. sonu gelmek	☐	konuşamaz olmak
9. kaşlarını çatmak	☐	utanmak
10. gülmekten kırılmak	☐	yaşanmak, olmak
11. pot kırmak	☐	karşısındakine dokunacak söz söylemek
12. yüzü kızarmak	☐	kızmak, sinirlenmek

Metindeki çocuğun karakteri:	
☐ Yaramaz	☐ Duygusal
☐ İyimser	☐ Kibar
☐ Kaderci	☐ Hayalci

‘İşaretleyelim’ yönergeli 2. alıştırmada (ÇK, 6) bir cümleyi aynı fiilin belli bir zaman şeklinde iki seçenekten birini işaretleyerek tamamlamak gerekmektedir. Burada yakın anlamlı fiilleri kullanarak alıştırmayı yüksek seviyeye göre daha uygun hale getirmek mümkündür. Hem dilbilgisi hem de anlambilimsel çalışmaları pekiştirilmiş olacaktır.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 3 nolu alıştırmada (ÇK, 7) bir metin içine fiillerin eksik eklerini tamamlamak gerekmektedir. Metin sonrası etkinlikler bulunmamaktadır, o yüzden birkaç kelime alıştırması eklenebilir.

Şekil 83. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 2 ve 3

2 İşaretleyelim

- Hayatında hiç dalaşa _____?
 gittin mi gidiyor muydun
- Askerliğimi 1995'te _____.
 bildirdim biliyordum
- 2005'te siz Ankara'da mı _____?
 oturuyordunuz oturdunuz
- Herkes boş boş oturuyorken Zeynep aralıksız _____.
 Şimdi onun terfi etmesine şaşımamak gerek.
 çalıştı çalışıyordu
- Halil Bey burada değil. Ne öğrenmek _____? Ben yardımcı olmaya çalışayım.
 istediniz istliyordunuz
- Kendi ülkenizdekiyen boş zamanlarınızda neler _____?
 yaptınız yapıyordunuz
- Bugün toplantı olduğunu _____ . Hiçbir hazırlık yapmadım.
 bilmedim biliyordum
- Hatırladığım kadıyla siz İngilizce _____ . Şu metni İngilizceye çevirebilir misiniz?
 biliyordunuz bildiniz
- Sözde bugün ikiniz de rejime _____ . Bu çikolatalar da ne?
 başlıyordunuz başladınız
- Ben lisedeyken sen ilkokula _____.
 gittin gidiyordun
- A: Alo, Serkan?
 B: Merhaba Selen.
 A: Merhaba, yoksa _____?
 uyudun mu uyuyor muydun
- Aslında bu haberi size ben _____ ama siz başkasından duymuşsunuz.
 verecektim vereceğim
- Güya dün akşam _____ ama misafirler geldi.
 dinleneceğim dinlenecektim
- Hani taşınmama _____? Niçin gelmedin?
 yardım edecektin yardım ettin

3 Tamamlayalım

Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek

Yazmak dendiğinde aklımıza ilk gelen araçlar hangileri? Biraz kağıt ve birkaç kalem, bir bilgisayar ya da daktilo... Oysa Fransız "Elle" dergisinin editörü Jean Dominique Bauby'nin "Kelebek ve Dalgıç Giysisi" romanını yazarken kullanabildiği tek şey sol gözüydü.

Bauby 1995 yılında "locked-in" sendromu olarak da bilinen bir çeşit beyin kanaması geçir *mişti* ve komaya gir _____ . 20 gün sonra uyanığında zihinsel işlevleri tamamen normaldi ama sol gözü dışında tüm vücudu felçti.

Tüm bunlar yaşandığında Bauby henüz 44 yaşında, evli ve iki çocuk babasıydı. Tarzı ve zekasıyla dikkat çeken, hayatı sıkı sıkıya bağlı, başarılı bir editördü. Bu olaydan sonra Bauby'nin hayatı tamamen değişti.

Atık makinelerin ve hemşirelerin yardımı olmadan ne hareket et _____ , ne nefes al _____ , ne de beslen _____ . Kendini bir dalgıç giysisine hapsedilmiş gibi hisset _____ . Evet, vücudu hapsedilmiş ama beyni bir kelebek gibi özgürce işlemeye devam et _____ . Bauby bunu fark edince kendine acımaktan vazgeç _____ . Asistanının yardımıyla, Fransızcadaki harflerin kullanım sıklığına göre düzenlenmiş bir alfabeyle yararlanarak "Kelebek ve Dalgıç Giysisi" adlı romanını yazmaya başla _____ .

Asistanı ona bu alfabeği oku _____ , o da kullanılması gereken harf okunduğunda sol gözünü kırp _____ . Bu şekilde her seferinde alfabe baştan alınarak kelimeler, cümleler, paragraflar ve sonunda yüz küsur sayfalık bir edebi mucize ortaya çık _____ . Bu acının mucizeye dönüşmesi anlamına gel _____ .

Jean - Do'nun kitabı Fransa'da satış rekorları kır _____ . Türkçe dahil, dünyanın pek çok ülkesinde farklı dillere çevil _____ ve beğeniyle okun _____ . Hatta bu ilgi nedeniyle kitabın 2007 yılında, New York'ta bir yönetmen tarafından filmi bile yapıldı.

Bauby 1997 yılında okuyucularla buluşan kitabının sonunda asistanının çantasında gördüğü anahtar, metro bileti ve cüzdana bakar ve " Bu evrende üzerimdeki dalgıç elbisesinin kilidini açabilecek bir anahtar var mı acaba? Ya da son durağı olmayan bir metro? Pekli özgürlüğümü geri getirecek para birimi? Bütün bunları başka bir yerde aramak gerek. Ben araya gidiyorum..." der. Ve kitabının yayınlanmasından 2 gün sonra hayata gözlerini yumar...

Hacer Yeni'nin "Dalgıç Giysisinden Çıkan Kelebek" yazısından uyarlanmıştır

'Tamamlayalım, dolduralım' yönergeli 6. alıştırmada (ÇK, 9) üç deyim'in ortaya çıkışını anlatarak metinlerde geçen fiillerin doğru şekilde sokulmasını öngörmektedir. Metin sonrası etkinlik olarak deyimlerin anlamlarını açıklamak gerekmektedir. Bu seviyede artık deyimlerin yakın anlamlı deyimler ve ya yakın anlamlı ifadeler buldurulabilir ve arasındaki farka dikkat çekilebilir. 2 nolu alıştırmada da olduğu gibi öneri bu tezin konusu olan isim türlü kelimelerle ilgili olmadığı halde genel olarak yakın anlamlılık üzere farkındalık oluşturarak bu alanı daha belirgin hale getirebilir.

Şekil 84. ÇK(B2-C1) 1. Ünite Alıştırma No 6

6 Tamamlayalım, dolduralım
Deyimlerin Hikayeleri

Vaktiyle köyün birinde insanların tarla ve bahçelerini suladığı bir su kaynağı var *miş*..... Civarda başkaca su kaynağı olmadığından bütün köylü arazisini bu kaynaktan nöbetleşe sıra ile sula..... Kimin ne vakit, ne kadar su kullanacağı belli..... ve herkes kendi sırasını takip et....., komşularının hakkına da saygı göster..... Ancak her köyde olduğu gibi bu köyde de açık göz bir adam var..... Sebze bahçesi su kaynağının hemen yakınında bulunan bu adam, herkes gibi sırası geldiğinde kaynaktan suyunu al..... ama bununla yetinmeyip bir gün gizlice kaynak ile bahçesi arasına bir su yolu kaz..... Kırmeseler fark etmesin diye de suyunun üzerine taşla tahtayla kapatıp gizle..... Su, diğer vakitlerde bu saman altından aka aka açık gözün tarlasına kadar git..... Yaz ortasında herkesin tarlası susuzluktan yanıp kavrulurken, onun ki fidanların boy üstüne boy attıkları, yemyeşil bir halde ol..... Köylüler "Bu işin içinde bir iş var" diyerek araştırışlar ve kısa bir süre sonra da bu uyanığın **saman altından su yürüttüğünü** fark etmişler.

Vaktiyle çanak-çömlek işinde çalışan bir çırak, kalfa olup kendi basına bir dükkân açmayı hayal et..... Ne yazık ki her delasında ustası ona "Sen daha bu işin püf noktasını bil....., biraz daha emek vermen gerek....." de..... Ustanın bu sonu gelmez nasihatlerinden sıkılan kalfa, artık dayan..... ve gidip bir dükkân aç..... Açmış açmasına da yeni dükkânında güzel güzel yaptığı testiler, küpler, vazolar, sürahiler onca titizliğe ve emeğe rağmen orasından yanıl..... ve çatla..... Kalfa bir türlü bu çatlamların önüne geç..... Nihayet ustasına git..... ve durumu anlat..... Usta, "Sana bu işin püf noktasını öğrenmediğini söyle....." deyip tezgaha bir miktar çamur koy..... "Haydi geç bakalım tezgahın başına da bir testi çıkar. Ben de sana püf noktasını göstereyim." demiş. Eski çırak çamura şekil vermeye başladığında usta önünde dönen çanağa arada sırada "püf" diye üfle..... Usta üfledikçe çanakta küçük hava kabarcıkları patlayıp yok ol..... Böylece çırak da bu sanatın **püf noktasını** öğren.....

San çizmenin moda olduğu bir zamanda, İzmir eşrafından birisi uşağını çağırıp "Bu akşam Aydın'dan Mehmet Ağa isminde birisi gel..... Zamanında ona bir borç ver....., artık ödemesini iste..... Uzun boylu, orta yaşlı, ele bıyıklı biridir, hemen tanı..... İstasyona gidip onu bul." demiş. Uşak istasyona git..... ve trenin boşalmasını beklemeye başla..... Ne var ki trenden inen insanların çoğu san çizme giy..... ve tarifeki gibi bıyıklı..... Uşak ne yapacağını bil..... ve sonunda tarife en çok uyanılardan birini gözüne kestirip "Mehmet Ağa! Bizim bey seni konakta bekle....." diye seslen..... Tesadüf bu ya, seslendiği adamın adı da Mehmet..... Beraberce konağa git..... Bey bak..... ki gelen adam tanıdığı Mehmet Ağa değil! Çok kızmış, uşağı paylamaya başla..... Sonunda uşak dayanamayarak "Beyim" de....., "Burası koca bir şehir, istasyonda san çizmeli de çok....., Mehmet Ağa da. Ben de bulup getir..... birini. İşte bu da **san çizmeli Mehmet Ağa!**

Deyimler	Anlamları
saman altından su yürütmek	
püf noktası	
san çizmeli Mehmet Ağa	

3.3.2. Ünite 2

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 2. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 30. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 2. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 2: Yaşadıkça
Temalar, Metinler, Başlıklar
2.1. Gençlik Başımda Duman
2.2. Hayatınızda Kim Var?
2.3. Eyvah! Yaşlanıyorum!
Ders Kitabındaki Metinler:
1. Gençlik Böyledir İşte
2. Gencim, Çabuk Sinirlenirim
3. Aşk Aşk Aşk. Balık Aşkı...

4. Her Şey Sende Gizli 5. Büyüme mi? Yaşlanma mı? 6. İhtiyar Delikanlı Çalışma Kitabındaki Metinler: 1. İpek Ongun ve Gençlik		
Dilbilgisi 1. Ulaçlar (- Dikçe, -Dik + iyelik sürece, süresince, boyunca) 2. Ulaçlar (-Dik/ - (y)EcEk + iyelik kadar, -(y)EcEk kadar) 3. Ulaçlar (-Dik/ - (y)EcEk + iyelik gibi)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açıklama - ifade adam - erkek amaç - hedef anı - hatıra anlaşmazlık - çatışma - kavga - tatsızlık anlayışsızlık - tatsızlık ara - mesafe - uzaklık ara - vakit - zaman arkadaş - dost arzu - istek aşk - sevdâ - sevgi bağlılık - sevgi baş - başlangıç baş - kafa bavul - çanta - valiz* beklenti - istek bildiri - rapor biri - kimse - kişi - şahıs birlik - uyum	bitiş - son bunalım - bunama - depresyon can - gönül - ruh çaba - mücadele çaba - özen çabukluk - hız çağ - dönem davranış - tavır davranış - yalaşım değişiklik - değişim deneyim - tecrübe denge - uyum doğru - gerçek dolap - gardirop durum - hal endişe - kaygı eser* - yapıt fırsat - imkan (fırsatsız imkansız)	firma - şirket geçmiş - mazi hasret - hüzn - özlem hata - eksik - kusur - yanlış hayat - ömür - yaşam - yaşantı heyecan - neşe - sevinç hizmet - servis ihtimal - imkan ilgi - merak inatçılık - ısrar kar - kazanç keyif - zevk kuşak - nesil laf - söz mal - ürün nasihat - öğüt - tavsiye* plan - proje - strateji problem - sıkıntı - sorun sıkıntı - üzüntü yiyecek - yemek

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

'İşaretleyelim' yönergeli 4. Alıştırma (DK, 20) dinleme sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. İlk kısmında verilen kelimelerden dinlemede hakkında anlatılan oyunu betimleyen en uygun sıfatı seçmek gerekmektedir. Tezin konusu isim türlü kelimeler olduğu halde bu alıştırmaya genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili olarak kullanılabileceğine göre ele alınmaktadır. Öğrencilere her kelimeyle ilgili netleştirici soru sorularak her kelimenin daha derin ayrıntıları ortaya çıkarılabilir ve böylece arasındaki fark sezdirilerek öğretilmiş olacaktır.

Şekil 85. DK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 4

4 İşaretleyelim
Ah Şu Gençler!

1. Oyun

Babanın kızına yaklaşımı

ilgisiz baskıcı anlayışsız
 meraklı acımasız tutarsız

Annenin kızına yaklaşımı

tesvik edici sevecen suçlayıcı
 talepkar ön yargılı eğilici

‘İşaretleyelim’ yönergeli 3 nolu alıştırmada (ÇK, 13) bir cümleyi aynı fiilin belli bir zaman şeklinde iki seçenektan birini işaretleyerek tamamlamak gerekmektedir. Burada yakın anlamlı fiilleri kullanarak alıştırmayı yüksek seviyeye göre daha uygun hale getirmek mümkündür. Hem dilbilgisel hem de anlambilimsel çalışmaları pekiştirilmiş olacaktır.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10. alıştırmada (ÇK, 16) yüklü miktarda ve birbiriyle ilgili olmayan cümle verilip kutuda içine doldurulması gereken fiiller sunulmuştur. Hiç bir bağlam çalışması veya anlamsal incelikleri pekiştirilmeden mekanik bir alıştırmadır. Fakat bu etkinlik cümleleri çift şeklinde seçerek içine yakın anlamlı ancak her cümleye sadece biri uygun olacak şekilde fiiller (veya isimler, öbekler vs.) sunulduğu takdirde bu alıştırma daha kapsamlı, tutarlı ve yararlı olacaktır.

Şekil 86. ÇK(B2-C1) 2. Ünite Alıştırma No 3 ve 10

3 İşaretleyelim

1. Her şeye olumsuz _____ hiçbir işin yolunda gitmez.
 yaklaştıkça yaklaştığın sürece

2. Bu kadar seçici _____ evlenmen çok zor.
 olduğun sürece oldukça

3. Göz yaşlarınızı tutmayın, _____ açılırsınız.
 ağladıkça ağladığınız sürece

4. Zaman _____ yeni işime uyum sağladım.
 geçtiği sürece geçtikçe

5. Benimle bu şekilde _____ dediklerinizi yapmayacağım.
 konuştuğkça konuştuğunuz sürece

6. Bu yaptığınız iyilikleri _____ unutmayacağım.
 yaşadıkça yaşadığım sürece

7. Ben konuyu kapatmaya _____ o sorularıyla beni bunaldı.
 çalıştığım sürece çalıştıkça

8. Önceden uzun yolculuklardan sonra kendimi çok yorgun hissedirdim. İşim gereği yolculuk _____ vücudum uzun yollara alıştı.
 yaptığım sürece yaptıkça

9. Eskiden güzel yemek yapamazdım, evlendikten sonra yemek _____ yeteneğim gelişti. Şimdi herkes yemeklerime hayran.
 yaptıkça yaptığım sürece

10. Saatler _____ hepimizin gerginliği artıyordu.
 ilerledikçe ilerlediği sürece

10 Yerleştirelim

anlatığın kadar • korktuğunuz kadar • olacak kadar
istemediğim kadar • mümkün olduğu kadar
gecebileceği kadar • konuştuğu kadar • sanıldığı kadar
yedtiğin kadar • olmadıği kadar • okuduğun kadar
olduğu kadar • yaşayabileceği kadar • görebileceği kadar
anlayamayacağı kadar • yetecek kadar

1. Film senin anlatığın kadar etkileyici gelmedi bana.
2. İnsan _____ dinlemesini de bilmeli.
3. Diyet yaptığım için _____ az kalorili ve sağlıklı yiyecekler tüketmeye çalışıyorum.
4. Kapadokya'daki yeraltı şehirleri gerektiğinde tüm halkın _____ genişletilmiştir.
5. Fazlasını istemiyorum, geçinmeye _____ param olsun, yeter.
6. Şu spor gazetelelerini _____ kitap okusan senden kültürüsü olmazdı.
7. Merak etmenize gerek yok, hastanızın durumu _____ ciddi değil.
8. Bu yaşırma gelinceye dek durmadan çalış _____ büyük bir servet sahibi oldum ama yine mutlu değilim.
9. Sigarayı bırakmak _____ zor değil, sadece biraz istek ve irade gerekiyor.
10. Son günlerde kendini hiç _____ mutlu ve huzurlu hissettiğini söylüyordu.
11. Bazı çizgi filmler küçük yaşta çocukların _____ karmaşık bilgiler içeriyor.
12. Çocuklarımızın _____ yakın bir gelecekte içinde Dünya'nın ısısı iki derece daha artacakmış.
13. Ben senin _____ yesem fil gibi olurum, sen nasıl böyle zayıf kalıyorsun, hayret!
14. Mağaranın girişini ancak küçük bir çocuğun _____ dar olduğu için içeriye girip fotoğraf çekemedik.
15. Önlü futbolcu saha içinde _____ saha dışında da sempatik tavırlar sergileyerek taraftarların sevgisini kazanmayı başardı.
16. Dedem hep ucuz mal _____ zengin olmadığını söyledi.

3.3.3. Ünite 3

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 3. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 31. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 3. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 3: Kurtulamadıklarımız		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
3.1 Neden Korkuyorsunuz?		
3.2 Onsuz Olmaz		
3.3 Takmayın		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Korkudan Fobiye		
2. Aşk mı? Tutku mu?		
3. Obsesif Aşklar		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
Dilbilgisi		
1. Birleşik Zamanlar (zaman + ol)		
2. Birleşik Zamanlar (genişlemiş) (zaman + gibi ol)		
3. Ulaçlar (- cEsİnE, -(y)mİş gibi)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
acı - ağrı	bunalım - depresyon - kriz*	hayat - yaşam - yaşama - yaşantı
adam - insan - insanoğlu	büro - iş yeri - ofis	hoca - öğretmen
aidiyet - sahiplenme	can - ruh	hüzün - özlem
akıl - beyin - zihin	cevap - karşılık - yanıt	iç - öz
aksaklık - aksilik	çaba - gayret	istek - tutku
aksaklık - hata - yanlış	çare - çözüm - derman	itibar - saygı
aktör - oyuncu - sanatçı	davranış - hareket	izleyici - seyirci
alan - bölge	derman - güç	kalp - yürek
ara - dönem - süre - vakit - zaman	dert - problem - sorun	kanı - sonuç
arkadaş - dost	destek - yardım	kaynak - neden
aş1 - iğne	dilek - istek	kelime - laf - söz - sözcük
aşk - sevgi - tutku	doğum - doğuş	kere - kez
bağ* - ilişki	durum - hal	keyif - moral
bahane - neden - sebep	duygu - his	kız arkadaşı - sevgili
bakış - görüş	düşünce - görüş - kanı	konuşma - sohbet
baş - kafa	edebiyat* - literatür - yazın*	kullanım - uygulama
baygınlık - endişe - fobi - kaygı - korkma - korku - panik	eğilim - istek - meyil	miktar - rakam - sayı
bebek - yavru	endişe - gerginlik - kaygı - rahatsızlık	odak - tetik
beden - vücut	endişe - heyecan - telaş	orta - ortalık
berber - kuaför	eşya - sey - ürün	psikiyatrist - psikolog
		seçim - tercih
		sürücü - şoför

biçim - form - şekil birey - biri - birisi - kişi boyut - seviye bozukluk - hastalık - rahatsızlık	fonksiyon - görev güç - şiddet hal hatır - sağlık hap - ilaç	tadilat - tamir takıntı - tutku tat - zevk yaklaşım - yöntem yer - zemin
--	---	--

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerle doğrudan ilgili hiç bir alıştırmaya bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler değiştirilerek amaca uygun hale getirilebilir.

‘Okuyalım, yanıtlayalım’ yönergeli 4 nolu alıştırmaya (DK, 32) metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Metin kendisi bazı yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı açıklamaktadır. Bu metni örnek olarak başka yakın anlamlı kelimelerle ilgili de okuma metinleri verilebilir.

Şekil 87. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4

4 Okuyalım, yanıtlayalım
Korkudan Fobiye

En gencinden en yaşısına kadar herkes endişe ve korkuyu hayatının belirli dönemlerinde yaşar. Korku, hepimizin hayatta kalma mekanizmasında var olan, her normal insanın sahip olduğu duygusal bir tepkidir. Beklenmeden yaşlılık dönemine kadar hepimiz, tehlike hissettiğimiz her an korku ile tepki veririz. Bu beklenmedik bir balonun aniden patlaması ya da bizi şaşırtan yine beklenmedik bir şey olabilir. Bu yoğun duygu durumu, genellikle saniyelerle sınırlı olup beyin, tehlikenin olmadığını ya da geçtiğini algılayacak yeterli bilgiyi almamasına dek sürer. Beynin belirli bir işaret almadığı durumlarda ise korku daha uzun sürerek daha yoğun bir tepkiye yol açabilir.

Endişe ise genellikle bir insanın güvenlik ve huzurunu tehdit edecek anlık bir tehlikenin olmadığı fakat bu duygunun kendini hissettirdiği durumlarda ortaya çıkar. Endişe hisseden kişinin kalbi, normalden daha hızlı çarpır olur ve vücudu terlemeye başlar. Bunu, midede oluşabilecek kasıtlar ve midenin içinde uçan kelebekler hissi izleyebilir. Çok az miktarda oluşabilecek endişe, aslında insanların tehlikeli ve odakta kalmalarına yardımcı olabilir.

Endişe, yine fiziksel ve zihinsel bir gerginlik formu olarak kendini gösterirken önemli bir noktada korkudan ayrılır. Endişe, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikeye karşı hissedilen bir duygudur. Yani endişenin hissedildiği anda aslında olan, gerçekleşen bir tehlike yoktur.

Her insanın zaman zaman hissedebileceği duygular olan korku ve endişenin bazı kişilerde aşırı yoğun, hatta çoğunlukla bir arada yaşanması ise fobi olarak adlandırılır. Eğer korku, gerçekten mantıksız ve çoğu insan tarafından da tehlikesiz bulunuyorsa bu korku, muhtemelen bir fobidir. Fobisi olan kişi, hayatını bu fobiyeye göre organize ederek korkusunun kaynağı olan nesne veya durumla bir araya gelemeyebilir. Hatta bu durumdaki kişi, fobisi olan nesneyle veya durumla karşılaşma ihtimalini düşünüp vaktini sıkıntı üreterek geçirir olur.

Dr. Ozlem Mestroğlu'nun "Korkular" adlı yazısından uyarlanmıştır

‘İşaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli 6 nolu alıştırmaya (DK, 33) dinleme sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Birinde deyimleri ve açıklamaları eşleştirmek gerekmektedir. Bunlar asıl olarak yakın anlamlı öbekler ele alınarak biçimsel, anlamsal ve kullanımsal farklara dikkat çekilebilir.

Şekil 88. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 6

1. Kendini durdurmak	☐	1. İç içini yemek
2. Kontrolünden çıkmak	☐	2. kendini tutmak
3. Çok korkmak	☐	3. kendini kaybetmek
4. Endişelenmek	☐	4. ödü kopmak

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 7. Alıştırma (DK, 34) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Metinde yakın anlamlı olan 'aşk' ve 'tutku'

kelimelerin farklarına değinmektedir. Böyle metinlerin sayısı arttırılarak yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesi daha kolay ve dikkat çekici hale gelebilir.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10 nolu alıştırmaya (DK, 36) içine doldurulması gereken öbekleri olan küçük metinden ibaret olup yönergeleri değiştirilerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Böylece yakın anlamlı kelimeler üzerinde durulmuş olacaktır.

Şekil 89. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 7 ve 10

7 Okuyalım, İşaretleyelim

AŞK mı? TUTKU mu?

İnsanlar birbirlerine aşk olmayı ne zaman öğrendiler? Kim bilir... Belki de insanlığı yarattığı günden beri ruhunda bu duyguyu taşıyordu ama ona bir ad koymuyordu. Zamanla, kadını erkek arasında **fiizlenen** duyguya bir ad bulundu: Aşk.

İnsanoğlunun hayatını bastan sona değiştirebilen güçlü duyguya sadece "aşk" deyip geçemeyiz. Aşkın da türleri var.

Örneğin tutkulu aşk, fedakârlıkla gelen aşk ve gelip geçici aşk. Bilim adamlarına aşkı soruyun. Binlerce yıl, insanlığın dünyasını renklendiren, hayatın aksini değiştiren o duyguyu, size basit bir formül ile anlatmaya çalışsınlar.

Nedir tutkulu aşk? Küçük bir örnek verelim. Genç kız, iş yerinde tam karşısındaki masaya yerleşen yâşlıksız mesai arkadaşından hoşlanmaya başlar. Sabahları onunla karşısında karşılığınca genç adam, "günaydın" deyince, genç kız **dizlerinin bağı cözülür** hatta belki de bayılacak gibi olur. Yeni iş arkadaşının ona biraz ilgi göstermesi için çeşitli yollar dener. Günler geçtikçe genç kızın duyguları iyice yoğunlaşır. Öyle ki artık onu daha çok görebilmek uğruna geç saatlere kadar burada kalır. Kimlerle dost olduğunu öğrenip o kişileri genç adamın yanından uzaklaştırmak ister. Anık geceleri gözüne uyku girmez.

Günün 24 saatinde bu genç adamı kendine bağlamanın yollarını arayarak geçirir. Bu arada genç adamın telefon numarasını da öğrenmiştir. Gece

yarısı onu telefonla arayıp "olar" diyen sesini duyar duymaz telefonu kapar. Genç adam, iş arkadaşının ona tutkulu bir aşkla bağlandığını fark ettiği zaman ise iş işlen geçmiştir.

Aslına bakarsanız çoğumuz aşk ile tutkulu aşk arasındaki ince çizgide gidip gelmişizdir. Fakat pek azımız o çizgiyi gerçekten ayırtmıştır. Tutkulu aşk, beğendiğiniz bir kişinin bulunduğunuz ortama girmesiyle kalbinizin küt küt olmasından ibaret değildir. Tutkulu aşkta, kendinizi sevdiğiniz kişiye ait hissetme ve ona sahip olma isteği ağır basar. Tutkulu bir aşkla bağlandığınız kişinin sadece ve sadece size ait olmasını istersiniz.

Yapılan araştırmalar, tutkulu aşk ile ilgili bir başka gerçeği daha gözler önüne seriyor. İnsanlar, genellikle hayallerinden memnun olmadıkları, kendilerini çok mutsuz hissettikleri zamanlar tutkulu bir aşka kapılırlar. Psikolog Dr. Helen Friedmann, bu teori üzerinde uzun süre çalışmalar yapmış, yüzyıllarca kişinin aşk hayatını incelemiş ve tutkulu aşkı yalnızlık duygusunun beslediği kansına varmış. Gerçekten de tutkulu aşkların kökünde yalnızlık ve sahiplenme özlemi yatıyor olabilir.

10 Yerleştirelim

Tutku... Aca... Tango

düşüyor gibi oluyorum • ağlayacak gibi olmuyor • dönmüş gibi oluyorum • yasıyor gibi oluyorum • kayıyor gibi

Müzik, sampanya, güzel kadınlar, göz kamaştıran erkekler, bir sarı gibi havaya yayılan parfüm, parfüm gibi zihne takılıp kalan sahtekar. Bu dans seyredenken bile affın arasındaki aşk ve tutkuyu... Bu duygularla tango dersleri olmanın tam zamanı olduğuna karar veriyorum.

Bir iki üç dört BEŞ kadınlar açısından tango'nun temel sekiz adını başıyla çözmeyen sim, "besini odmda" sol ayağı çaptaz olarak, dizleri bükmeden sağ ayağın yanına gelime becersinde yatıyor. "Ziplamamaya dikkat edin," diyor öğretilenim Luis Lencioni kibarcı. Dik duruşa geçiyor ve onun önce sağ sonra da sol ayağına takılıp

"Olur böyle şeyler," diyor göz kırparak. "Yere bakmamaya gayret edin," diye de ekliyor, beni piste sürüklerken. "Adım atarken ayağınızı yerden öyle kaldırmayın... hareket etmeye çalışın."

Çok geçmeden bir kez daha lakezliyorum. Lencioni beni rahatlattıyor ve ben müzikle aramda bir bağ, adımlara karşı belirgin bir teslimiyet, partnerimle birlikte piste süzülmenin verdiği rahatlama bir duygu hissetmeye başlıyorum. Bir iki üç dört BEŞ kadınlar açısından tango'nun temel sekiz adını başıyla çözmeyen sim, "besini odmda" sol ayağı çaptaz olarak, dizleri bükmeden sağ ayağın yanına gelime becersinde yatıyor. "Ziplamamaya dikkat edin," diyor öğretilenim Luis Lencioni kibarcı. Dik duruşa geçiyor ve onun önce sağ sonra da sol ayağına takılıp

"Olur böyle şeyler," diyor göz kırparak. "Yere bakmamaya gayret edin," diye de ekliyor, beni piste sürüklerken. "Adım atarken ayağınızı yerden öyle kaldırmayın... hareket etmeye çalışın."

Çok geçmeden bir kez daha lakezliyorum. Lencioni beni rahatlattıyor ve ben müzikle aramda bir bağ, adımlara karşı belirgin bir teslimiyet, partnerimle birlikte piste süzülmenin verdiği rahatlama bir duygu hissetmeye başlıyorum. Bir iki üç dört BEŞ kadınlar açısından tango'nun temel sekiz adını başıyla çözmeyen sim, "besini odmda" sol ayağı çaptaz olarak, dizleri bükmeden sağ ayağın yanına gelime becersinde yatıyor. "Ziplamamaya dikkat edin," diyor öğretilenim Luis Lencioni kibarcı. Dik duruşa geçiyor ve onun önce sağ sonra da sol ayağına takılıp

‘Dolduralım, işaretleyelim, başlığı bulalım’ yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 40) bir metin ve metin sonrası etkinlikler yer almaktadır. Ancak metin sonrası etkinlikler arasında kelimelere, öbeklere vs. yer verilmemiştir. Bu eksikliği (diğer metinlerde de olduğu gibi) içinde yakın anlamlı kelimelerle ilgili olan da dahil olmak üzere ilaveten etkinlik geliştirerek gidermek mümkündür.

‘Karakter yaratalım’ yönergeli 17. alıştırmaya (DK, 41) bir fobisi olan karakter oluşturmayla ilgilidir. Bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimeler ekleyerek arasındaki farka değinebilir ve kelimenin anlamının incelikleri ortaya çıkarılabilir. Ayrıca hemen bağlam oluşturularak kullanımı da açıklanabilir.

Şekil 90. DK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 16 ve 17

1. Takıntılar _____.

insanda özgüven eksikliğine neden olur.

insanın hayatında fazla etkili olduğunda hastalık anlamı taşıyabilir.

zaman kaybetmeden tedavi edilmelidir.

pek çok roman, şiir ve filmde konu edilmiştir.

2. Yapılan araştırmalar _____ ortaya koymuştur.

aşık olan kişilerle takıntı hastası olan kişilerin beyin fonksiyonlarında benzerlik olduğunu

serotonin maddesindeki azalmanın takıntı hastalığının başlıca nedeni olduğunu

mutluluk hormonunun takintiyi önlediğini

aşkın takıntı hastalığına neden olabileceğini

3. Takıntı hastası olan kişiler _____.

sevdikleri insanı yaşamlarının amacı olarak görürler.

normalde yapılmayacak çılgınlıklar yaparlar.

daha tutkulu aşıklar olurlar.

mantık dışı düşüncelerden kurtulmakta zorluk çekerler.

17 Karakter yaratılm

• lemezlik • şüphe • simetri • küfredme
• sayma • biriktirme • aşk • diğer

Adı: _____

Yaşı ve mesleği: _____

Fiziksel özellikleri: _____

Karakter özellikleri: _____

Takıntısı: _____

Takıntısının altında yatan sebep: *Cocukluğunda...*

Davranışları: *Sürekli olarak*

Takıntısı yüzünden başına gelen ilginç bir olay: *Bir gün*

‘Yerleştirelim’ yönergeli 3. alıştırmada (ÇK, 19) bir metne kutudan belli fiilleri yerleştirmek gerekmektedir. Fakat bu alıştırmada verilen fiillerin her biri için yakın anlamlısı olan ancak bu bağlama uygun olmayan fiilleri hazırlayarak alıştırmayı sadece gramer öğretmekten yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmek için daha uygun kılmak söz konusudur.

Şekil 91. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 3

3 Yerleştirelim

unutmuş olacaksınız • kullanılıyor olacak • yükselmiş olacak • kurtarmış olacak • yürümez oldu • düşünemez oldum

Her insanın hayatında unutmak istediği olaylar, kurtulmak istediği fobileri vardır. İşte ABD’li bilim adamları şimdi bunun üzerinden çalışıyor. İnsanların kötü anılarını unutturma ilacı...

Düşünün bir kere, bir ilaç içip yatacaksınız. Sabah kalktığınızda sizi mutsuz eden, "bundan başka bir şey _____" dediğiniz anılarınızı tamamen _____!

ABD’li bilim adamlarına göre, aşk acısı gibi unutamadığımız kötü anılarımızı ve fobilerimizi ortadan kaldıracak bir ilaç yakın gelecekte bu derlerden yakınan herkes tarafından yaygın bir şekilde _____.

Georgia Tıp Üniversitesi’ndeki Beyin ve Davranış Keşif Merkezi’nce yapılan deneylerde, kötü anıların silinmesine yardımcı olan bir çeşit molekülün izole edilmesi sağlandı.

Fareler üzerinde yapılan deneylerde önce hayvanların üzerinde yürüdükleri zemine düşük voltajda elektrik akımı verildi. Elektrik hissedilen fareler zamanla o zeminde _____. Farelere daha sonra kalsiyum enzimi verildi. Uygulamanın ardından farelerin daha önce elektrik verilen zemini hatırlamadığı ve üzerinde korkmadan yürüdüğü belirtildi.

Araştırmayı yürüten nörobiyolog Doktor Joe Tsien, gelişimci amaçladıkları tedavi sayesinde travma sonrası stres bozukluğu ve halk arasında son derece yaygın olan fobilerin ortadan kalkacağını söyledi.

Tsien, birkaç yıla kadar hap ya da aşı şeklinde kullanıma hazırlanması beklenen tedavinin beyin üzerinde herhangi bir yan etkisi olmaması için araştırmalarını sürdürdüklerini söyledi. Tsien’e göre araştırmanın tamamlanması halinde insanlar büyük bir problemden _____ ve yaşam kalitelerini _____.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 4 nolu alıştırmada (ÇK, 19) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 92. ÇK(B2-C1) 3. Ünite Alıştırma No 4

4 Yeniden yazalım

1. Ülkemden her ay iki oyun izlerdim. Türkiye'ye geldiğimden beri hiç tiyatroya gitmedim.
Türkiye'ye geldiğimden beri tiyatroya gitmez oldum.
2. Serkan'a çok kırgınım. Dün ona kırgınlığımı sebebi açıklamayı planladım ama son anda vazgeçtim.
3. Ev arkadaşım televizyonda her gece bir dizi izliyor. Ben hiç izlemezdim ama artık ben de dizi izlemeye alıştım.
4. Beni aramış, ulaşamamışsın. Biliyorsun ben çalışıyorum. O saatlerde ofisteydim. Bunu tahmin etmişsindir.
5. Doktora gitmeyi planladığım her gün ofiste işler yoğunlaşıyor.
6. Alkim'in iyi dostum olduğunu söyleyemem. Başım sıkıştığında ortalarda görünmemeye başlar.
7. Dün gece uyurken salondan bir ses geldi. Önce kalkıp bakmayı düşündüm ama sonra korkup vazgeçtim.
8. Senin doğum gününde bir bara gitmiştik. Orayı öyle çok beğendik ki artık haftada bir gün araya gidiyoruz.

3.3.4. Ünite 4

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 4. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 32. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 4. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamalı Kelimeler

Ünite 4: Dünyaca Ünlü		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
4.1. Dünya Mutfakları		
4.2. Dünyanın Dansı		
4.3. Giysiler		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Yemek İsimleri Üzerine		
2. Oryantal Dansı		
3. İskoçya Denince Akla...		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Antik Çağda Yemek Kültürü		
Dilbilgisi		
1. Tezlik (- (y)İver-)		
2. Sürme -(y)Edur-, -(y)Ekal, - (y)Egel-		
3. Yeterlik (- (y)Ebil-/ -(y)EmE-)		
Yakın Anlamalı Kelimeler		
acı - ağrı - kasılma - sancı açıklama - ifade ad - isim adet - gelenek	baş - başlangıç bayram - festival - kutlama beden - vücut biçim - şekil	dışavurum - ifade dilim - lokma dişçi - diş doktoru* durum - hal

afiyet - iştah aile - klan aksesuar - takı alternatif - çeşit - tür - versiyon araç - gereç arkadaşlık - dostluk asıl - temel asır - yüzyıl aşçı - şef ata - baba ayrıntı - incelik - özellik bardak - kadeh	bildiri - rapor - sunum bitim - son bölge - yöre bulgu - kanıt civar - dolay cüzdan - kese çalgi - enstrüman çarşı - Pazar çatışma - kavga - tartışma çevirmen - tercüman(lık) dana - inek davranış - tavır dedikodu - rivayet - söylenti	eğence - parti emek - zahmet endüstri - sanayi eşya - şey fark - farklılık figür - hareket fonksiyon - işlev gereksinim - ihtiyaç - rağbet gıda - yemek - yiyecek giyecek* - giysi - kıyafet gösterge - sembol - simge hava - iklim
--	--	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğreten sadece bir alıştırma bulunmaktadır. ‘Okuyalım, eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli 5 nolu alıştırmada (ÇK, 25) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden biri metinde geçen kelimeleri yakın anlamlılarıyla eşleştirmeyi öngörmektedir. Hiç bir açıklama, yorum veya bağlamda örnek verilmemiştir. Pekiştirme alıştırma bulunmamaktadır. Bu kelimeler eş anlamlı olarak verilerek arasındaki kullanım, tarih ve köken, yan anlamsal farklar, sızdizimi ve biçemsel özellikler göz ardı edilmiştir. Bunun dışında yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili etkinlikler bulunmamakla birlikte bazı alıştırmalar tezin odak noktası dışında kaldığı halde yine de tezin kapsamına girebilir.

Şekil 93. ÇK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 5

1. civar	☐ ziyafet
2. endüstri	☐ ihtiyaç
3. şölen	☐ macera
4. mücadele	☐ dolay
5. gereksinim	☐ savaş
6. serüven	☐ sanayi

‘Eşleştirelim, işaretleyelim’ yönergeli 4. alıştırma (DK, 44) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri metinde geçen deyimlerin açıklamasıyla eşleştirilmesini öngörmektedir. Aslında bu tür etkinlikler yakın anlamlı öbeklerin öğretimiyle ilgili sayılabilir ve yapılırken arasındaki farklara dikkat çekilebilir. Özellikle biçemsel ve kullanım özellikleri ön planda tutularak öğrencilerde dilin farklı yönlerine dair farkındalık oluşturulabilir.

Şekil 94. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 4

1. damak tadına hitap etmek	☐ yemek
	☐ lezzetli gelmek
2. iştahını kabartmak	☐ yeme isteğini artırmak
3. ağızına layık olmak	☐ damak zevkine uygun olmak
4. mideye indirmek	

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 17. alıştırma (DK, 52) da bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden birinde metinde geçen bir deyim ve yeni bir kelime için dört şıkkıdan birinin seçilmesi gerekmektedir. B2 seviyesinde bu tür etkinlikler daha kapsamlı olmalıdır. Ve aslında açıklama bulalım yönergesi çerçevesine giren hemen hemen tüm etkinlikler yakın anlamlı kelimelerin veya öbeklerin öğretimiyle yakından ilgilidir çünkü Türkçeyi Türkçe vasıtasıyla öğretiminde tercüme kullanılmadan yakın anlamlı kelimelere başvurma kaçınılmazdır. Bu yüzden bu alıştırmalar daha derinden düşünülerek ve tasarlanarak uygulanaşına önem verilmelidir. Bu şekilde yeni kelimelerin kazanımı sağlandığı için yeni sözcüklerin anlamları, değerleri ve kullanım özellikleri net ve anlaşılır bir şekilde anlatılarak mutlaka pekiştirilmelidir.

Şekil 95. DK(B2-C1) 4. Ünite Alıştırma No 17

gözümüzün aşına olduğu	
☐ çok iyi bildiğimiz	
☐ daha önce de gördüğümüz	
☐ ilk kez gördüğümüz	
☐ hiç görmediğimiz	
makbul	
☐ daha iyi	☐ önemli
☐ şart	☐ gereksiz

3.3.5. Ünite 5

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 5. ünitenin içeriğı ve bu üniteneden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 33. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 5. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 5: Para...Para...Para		
Temalar, Metinler, Başlıklar:		
5.1. Paranın Ne Önemi Var?		
5.2. Lüks Hayat		
5.3. Az Para ile Çok Mutluluk		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Ah Bir Zengin Olsam		
2. Lüksün Sınırı Yok		
3. Zengin Olmanın 15 Püf Noktası		
4. Parayla Mutluluk Olur mu?		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
2. 1. Milyoner Fuarı Türkiye’de		
Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (- mEktEnsE, -mEk varken, -mEk yerine, -(y)EcEk + iyelik + - (n)E, -(y)EcEk + iyelik yerde)		
2. Sıfatlar (-sEl)		
3. Bağlaçlar (ki’liler)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açı - bakım	dilek - istek	keyif - zevk
adam - insan	din - iman	kişi - insan - şahıs - şahsiyet
akıl - zeka - zihin	düşünce - fikir - görüş	konum - mevki - yer
alan - bölge - yöre	ekip - grup - takım	kural - tasa - yasa
amaç - hedef	elbise - giyim - kıyafet	kurum - şirket
anlaşmazlık - çatışma -	engel - kısıtlama	kut - mutluluk
kavga - tartışma	etkinlik - faaliyet	maddiyat - zenginlik
araba - otomobil	etkinlik - organizasyon	mal - mülk - varlık
arkadaş - dost	fayda - yarar	memleket - vatan
asır - yüzyıl	fırsat - şans	memnuniyet - mutluluk
beden - vücut	gelir - kazanç - maaş	millet - ulus (milli - ulusal)
biçim - şekil	gerek - gereksinim -	oran - orantı
bolluk - refah - servet -	ihtiyaç	önlem - tedbir
zenginlik	gezi - yolculuk	para - pul
boy - en	gün - gündüz	parasızlık - yokluk-
bucak - köşe	halk - kamu	yoksuzluk
büyükük - şiddet	harcama - ödeme	portre - resim
cümle - tümce	hasret - özlem	problem - sorun
çare - çözüm	hayat - ömür - yaşam -	sene - yıl
çevre - etraf - ortam	yaşama	suçluluk - utanç
defa - kez	ilah - teoloji	tasarı - tasarım
değer - önem	imge - sembol*	tasarruf - tutumluluk
değişiklik - fark	imkan - olanak	topluluk - toplum
değişken - etken* - faktör	ispat - kanıt	üretim - yapım
dert - sıkıntı - zorluk	iş - meslek	vakit - zaman
detay - özellik	kalıt - kalıtım	yarı - yarım
dilbilgisi - dilbilim (bilgi -	kent - şehir	

bilim)

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yönelik alıştırmalar bulunmamaktadır. Bu ünite de “Okuyalım, yeniden yazalım; Yerleştirelim; Eşleştirelim; Okuyalım, işaretleyelim; Adlaştırmak yeniden yazalım” yönergeleriyle verilen alıştırmalar bazı eklemeler yapılarak yakın/eş anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilir. Bu alıştırmalardan ‘Okuyalım, yeniden yazalım’ yönergeli 10. alıştırmada (DK, 60) bir metin verilmiştir ve metinde geçen bazı cümlelerin yeni dilbilgisi kullanılarak yeniden yazılması beklenmektedir. Ünite de başka uygun alıştırmalar bulunmadığı için bu metnin sadece birkaç cümlesi değil, tamamı yeniden yazılabilir ve sonra üzerine tartışılabilir. Bu tür etkinlikler sırasında sadece yakın anlamlı kelimelerin seçimi değil, aynı zamanda sözdizimi ve biçimbilim kuralları da pekiştirilmiş olmaktadır.

Şekil 96. DK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 10

10 Okuyalım, yeniden yazalım
Zengin Olmanın 15 Püf Noktası

ABD’de iş ve ekonomi çevrelerine hitap eden Forbes dergisi, her yıl düzenli olarak yayınladığı zenginler listesini açıkladı. Listenin ilk sıralarında boy gösteren zenginlerin hayatlarını inceleyen Esquire dergisi esprili bir yaklaşımla, zenginlerin ilginç ortak yönlerini de buldu. İşte zengin olma yolunda gözden kaçırmamanız gereken bazı noktalar...

Sampuanınızı değiştirin: Saçlarınızın dökülmesinden kaçınmayın. Sık sık şampuan değiştirerek saçınızın dökülme riskini artırın. Saçları sonradan mı dökülmüştür yoksa kalıtsal mıdır bilinmez ama dolar milyarderlerinin çoğu keldir!

Çok çocuk sahibi olun: “Bekârlık sultanlıktır,” sözüne inanmayın. Kendinize uygun bir eş seçip evlerin ve çocuk sahibi olun. Dolar milyarderlerinin en belirgin özelliklerinden biri geniş ailelere sahip olmaları.

Yabancı dil öğrenin: Dolar milyarderiyerseniz, yabancı dil bilmeniz gerekiyor. Bu yüzden dil öğrenmenin zorluklarını düşünmeyin, hemen bir dil kursuna yazılın.

Cimri olun: Eşinize dostunuza kendinizi ispat etmek için ikramlarda bulunmayın. Paranızı kendinize saklayın. Seveleri 40-50 milyar dolarlarla telif edilmiş zenginlerin en önemli ortak özellikleri cimrilikleridir.

Araba alın ama kullanmayın: Zenginlerin garajları, milyon dolarlık arabalarla doludur ve bunların çoğunun masına bile basılmaz.

Golf oynayın: “Benim için tek spor futboldur,” demeyin. Golf ilgi duyuyor. Golf zengin sporudur ve sosyalleşme imkânı sağlar. Oyun sırasında birçok ticari ortaklık kurma fırsatı yakalayabilirsiniz.

Kötü giyinin: Modayı takip etmeyin. Kendinize ait zevksiz bir giyim stili yaratın. İfadamları pek öyle zevk sahibi kişiler değildir. Bu uğurda çuvala para harcasalar da hâlâ bir şekilde haftanın, ayın ya da yılın rüküşü seçilmekten kurtulamazlar!

Kemer yerine askı takın: Demode diye düşünmeyin. En kısa sürede kemerlerinizin yerine askı kullanmayı alışkanlık haline getirin. Ünlü milyarderler Warren Buffet ve Robson Walton, kemer yerine askı kullanmayı tercih ediyor.

Nakit para kullanmayın: Ödemelerinizi peşin yapmayın. Kredi kartı kullanın. Belli bir noktadan sonra, bankalar size bir mitsiz kredi kartları vermek için sıraya girecektir.

1. Saçlarınızın dökülmesinden korkmak yerine şampuanınızı değiştirerek dökülme riskini artırın.

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

11 Konuşalım

Siz de zengin insanların ilginç yönlere odaklanarak zengin olmanın püf noktalarını tartışarak alıştırmaya ekleyin.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 6. alıştırmada da (ÇK, 31) sıfatlarla ilgilidir. Bütün sıfatlar bir konuyla ilgili olup aralarında yakın anlamlı sayılabilir. Onları olumlu olumsuz diye

adlandırılan iki gruba ayırmak gereklidir. Aslında burada sadece olumlu veya olumsuz değil, bir niteliğin skalası oluşturulabilir, biçimsel ayrıntılar öğretilir ve böylece arasındaki farka daha derin bakılabilir.

Şekil 97. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 6

6 Yerleştirilim	
Paragöz • cimri • tutumlu • eli açık • savruk • cömer hesabını bilen • bonkör • varyemez • pinti	
Olumlu	Olumsuz
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____
• _____	• _____

‘Eşleştirilim’ yönergeli 11. alıştırma (ÇK, 32) yakın anlamlı isimlerle ilgilidir. Bir kelimeyi, öbeği veya cümleyi bir kelimeyle eşleştirmek gerekmektedir. Aslında bu alıştırma bir nevi tanım bulma etkinliğidir. Burada birbiriyle yakın anlamlı olan çok kelime mevcuttur ama arasındaki fark belirgin şekilde gösterilmemiştir bu yüzden ek açıklamalar ve pekiştirme etkinlikleri gerekmektedir.

Şekil 98. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 11

11 Eşleştirilim	
1. Zenginlik	☐ Kazanç
2. Pahalı ve gösterişli	☐ Sosyete
3. Zengin karşıtı	☐ Maddi
4. Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı	☐ Yoksul
5. Yapılan bir iş veya harcanan bir emek karşılığında elde edilen para	☐ Hazine
6. Parasal bakımdan rahatlık	☐ Servet
7. Bir topluluktaki gelir düzeyi yüksek ve kendilerine özgü yaşama biçimleri olan topluluk	☐ Para
8. mal mülk	☐ Bolluk
9. Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşyalar	☐ Varlık
10. Mal, para, varlıkla ilgili olan	☒ Lüks

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 13. alıştırma (ÇK, 33) bir metinden ve metin sonrası ‘var/yok’ etkinliğinden oluşmaktadır. Değişiklik olarak ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka ve yaratabileceği etkiye dikkat çekmek üzere bu metnin tamamen yeniden yani yeni kelimelerle yazılması istenebilir. Sonradan kıyaslandırma

yaptırılarak yakın anlamlı kelimelerin birbirinin yerine geçince oluşturabileceği değişiklik vurgulanabilir.

Şekil 99. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 13

15 Okuyalım, İşaretleylim
Milyoner Fuarı Türkiye’de

Uluslararası piyasalarda yaşanan kriz pekçok ülkeyi etkisi altına alırken, lüks tüketimde planlar aynen devam ediyor. Dünyanın en lüks tüketim ürünlerinin sergilendiği Milyoner Fuarı (Millionaire Fair), bu yıl ilk kez Türkiye’de de yapılıyor. Hollanda, Belçika, Rusya, Almanya ve Çin’in ardından ilk defa İstanbul’da 30 Ekim-2 Kasım 2008 tarihleri arasında İstanbul CNR Fuar Merkezi’nde düzenlenecek olan fuar, lüks markalar ve lüks yaşam hizmetleri hedef kitlelerine tanıtımını yapacak. Yapıldığı her ülkede büyük sansasyon yaratan fuarda moda markalardan, milyar dolarlık emlak projelerine, saat ve mücevherlerden, ünlü otel zincirlerine kadar dünya genelinde 220 milyar dolar büyüklüğe erişen lüks tüketim ürünlerinin örnekleri sergileniyor.

100’ün üzerinde firmanın ürünlerini tanıtaçağı fuara katılımın yoğun olması bekleniyor. “Yalnızca dünya ölçeğinde bilinirliği olan lüks markaların, lüks yaşam hizmetlerinin seçkin hedef kitleye sunulduğu bir zirve” olarak

nitelendirilen fuarda, ürün sunumlarının yanı sıra eğlencelere de yer verilecek. Uluslararası moda kanalı Fashion TV tarafından gerçekleştirilen gala gecesinde, 22 ülkede yayınlanacak bir mankenlik yarışması da yapılacak. Ayrıca 20 ulustan 20 çiftin ulusal gelinlik ve damatlıkla ülkelerini temsil edeceği “Ulusların Düşünü” adında bir etkinlik olacak.

	Var	Yok
1. Uluslararası krizin ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler açısından etkileri	☐	☐
2. Fuarın yapıldığı diğer ülkelere gördüğü ilgi	☐	☐
3. Fuarda katılacak olan müşteri profili	☐	☐
4. Fuarla katılımı ilgili beklenti	☐	☐
5. Medyada fuarın tanıtımına ayrılan yer	☐	☐
6. Fuarda gerçekleştirilecek organizasyonların içeriği	☐	☐

Adlaştırmak yeniden yazalım’ yönergeli 15. alıştırma (ÇK, 34) cümlelerin yeni gramer kuralı kullanılarak yeniden yazılması istenmektedir. Alıştırma genişletilerek cümlelerin sadece yeni dilbilgisiyle değil tamamen yeniden yazılması istenerek kelimelerin anlamlarına, kullanım biçimlerine, yan anlamlarına ve cümle üzerine kurduğu etkilere dikkat çekilebilir.

Şekil 100. ÇK(B2-C1) 5. Ünite Alıştırma No 15

15 Adlaştırmak yeniden yazalım

- Duydum ki haftaya tatile çıkacakmışsınız.
Haftaya tatile çıkacağımızı duydum _____.
- Sandım ki söylediklerimi dinleyecek.
_____.
- Anladım ki daha çok kitap okumam gerekiyor.
_____.
- Adresi bulduğunda öğrenmiş ki akrabası o evden çoktan taşınmış.
_____.
- Biz düşündük ki sen öğle yemeğine çıkmayacaksın.
_____.
- Son dakikada hatırladım ki proje için cumaya bir rapor daha verilmesi gerek.
_____.
- Otobüste fark ettim ki cüzdanım yanında değil!
_____.
- Sen zannettin ki doğum gününü unuttuk, değil mi?
_____.
- Araştırma sonucunda gördük ki şirketin hesaplarında büyük bir açık var.
_____.
- Şimdi aklıma geldi ki doktordan randevu almam gerek!
_____.

3.3.6. Ünite 6

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 6. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 34. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 6. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 6: Dile Geçmek		
Temalar, Metinler, Başlıklar:		
6.1. Dil ve İletişim		
6.2. Bedenimizin Dili		
6.3. Dilin Kemiği		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. İkinci Dilim Türkçe		
2. Bedenin Söyledikleri		
3. Yazalım mı? Konuşalım mı?		
4. Ben de Amerikan Delikanlısıyım		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Doğrucu Beden Dili		
Dilbilgisi		
1. Ulaçlar (-Dik / -(y)EcEk + -(n)E göre -DİK + iyelik kadarıyla)		
2. Ulaçlar (-DİK + iyelik takdirde -mE + iyelik durumunda)		
3. Olumsuzluk (değil)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
açıklama - ifade	biçim - şekil	gösterge - gösterim -
ajanda - andaç	bilgi - veri	sembol - simge
aktivite - etkinlik	cins - cinsiyet	güç - kuvvet
alan - bölge	cümle - tümce	hak - yetki
amaç - erek* - istek -	çevre - etraf - ortam	hareket - jest
meram	davranış - tutum	itibar - saygı
ambulans - cankurtaran	dedikodu - söylenti	kelime - laf - söz - sözcük
anlaşmazlık - çatışma -	deneyim - görgü	kıstas - kriter
kavga - tartışma - tatsızlık	dert - meram	kurum - örgüt - teşkilat
anlaşmazlık - uyumsuzluk	deyim - tabir	nasip - şans
anlaşmazlık - yanlış	dilbilgisi - gramer	neden - sebep
anlama	diyet - rejim	nitelik - özellik
anlatım - anlatma	doğru - gerçek	öğrenim - öğrenme
anlatım - ifade	duruş - postür	öğüt - öneri - tavsiye*
argo - hakaret - küfür	duygu - his	problem - sorun
armağan - hediye	düşünce - fikir	programlama -
arsa - arazi* - toprak	düzye - seviye	sınıflandırma
arşiv - belgelik	eşkal - tarif	sene - yıl
bayan - hanım -	etki - izlenim - imaj	sıra - süre - vakit - zaman
hanımefendi* - kadın	fark - farklılık	topluluk - toplum
bebek - çocuk	fedakarlık - özveri	vurgu - vurgulama

beden - vücut beğeni - takdir belge - evrak	firma - şirket garanti - güvence	yazı - yazma yer - yeryüzü
---	-------------------------------------	-------------------------------

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı öğretmeye yönelik bir etkinlik bulunmaktadır. Bu, 'Türkçe karşılığını bulalım' yönergeli 8 nolu alıştırmada (DK, 69) yakın anlamlı kelimelerin eşleştirilmesi gerekmektedir. 'Eş anlamlısını bulalım' yönergeli diğer benzer alıştırmaların aksine bu etkinlikte kelimelerin arasındaki farka biraz değinmektedir: kelimelerin kökeni. İleriye giderek arasındaki farka daha derin bir şekilde dikkat çekmek mümkündür, bağlam yaratarak kelimelerin seçimini gerektiren alıştırmalar eklenebilir. Ödünç kelimelerle ilgili teorik bilgiler verilebilir ve böylece öğrencilerde farkındalık oluşturulabilir. Bu alıştırma dışında diğer alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılmak üzere değiştirilmelidir.

Şekil 101. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 8

8 Türkçe karşılığını bulalım

garanti	☐ cankurtaran
aktivite	☐ güvence
ajanda	☐ itici
aktüel	☐ güncel
ambulans	☐ etkinlik
arşiv	☐ saldırgan
agresif	☐ andaç
antipatik	☐ belgelik

'Okuyalım, tamamlayalım, işaretleyelim' yönergeli 15. alıştırmada (DK, 72) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Alıştırmalar sözcüksel olanlarla çeşitlendirilerek yakın anlamlı kelimelere de yer verilebilir.

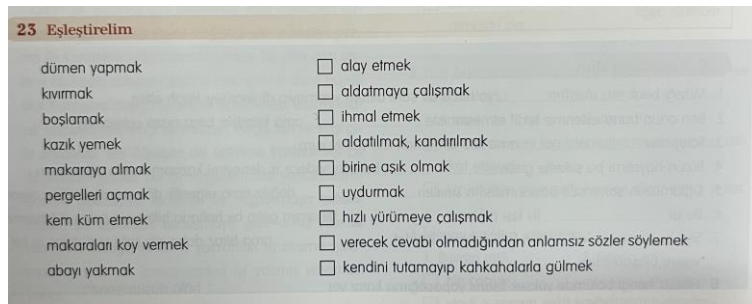
Şekil 102. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 15

Araştırmacıların sınıflandırmalarına göre;

1. sözlerin etkisini artırmak amacıyla onlarla beraber kullanılan beden hareketleri _____ olarak adlandırılır.
2. sözcük kullanmadan beden hareketiyle bir mesaj vermemiz durumunda bu hareket _____ olarak adlandırılır.
3. hislerimizi mimiklerimizle yüzümüze yansıtıyorsak bu mimikler _____ olarak adlandırılır.
4. bir beden hareketini, iletişim istediğimiz duruma getirmek amacıyla yaptığımız taktirde bu hareket _____ olarak adlandırılır.
5. öfkemizi kontrol altına alma amacıyla bir beden hareketi yapmamız durumunda o hareket _____ olarak adlandırılır.

‘Eşleştirelim’ yönergeli 23. alıştırmada (DK, 76) argo deyimlerin açıklamalarıyla ve nötr yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesi öngörülmektedir. İçinde aslında yakın anlamlı öbekler ve deyimler verildiği için arasındaki özellikle kullanım farkına, yan anlamsal özelliklerine ve yarattığı etkilere değinmelidir. Ayrıca sonradan mutlaka bağlam içinde kullandırılarak kullanım analizi yapılmalıdır. Bu şekilde öğrenciler sadece anlamlarını değil, kullanım şartlarını da öğrenmelidir.

Şekil 103. DK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 23

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 2. alıştırma (ÇK, 36) yeni dilbilgisinin kullanımını pekiştiren bir alıştırmadır. Cümlenin tamamen yeniden yani yakın anlamlı kelimeleri kullanarak yazdırmak ise alıştırmayı yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkın öğretimine yakınlaştıracaktır.

‘Okuyalım, yanıtlayalım’ yönergeli 7. alıştırmada (ÇK, 38) bir metin ve metin sonrası etkinlikler sunulmuştur. Etkinliklerin arasında deyimlerin açıklaması yer almaktadır. Özellikle ilkinde tanımlardan bazı öbekler birbiriyle yakın anlamlı sayılabilir. Bu durumda arasındaki ince farklarına dikkat çekmek yerinde olacaktır. Ayrıca kelime etkinlikleri çeşitlendirilerek metinde geçen kelimelerin yakın anlamlı sözcükleriyle ilgili birkaç alıştırma eklenebilir.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 9. alıştırmada (ÇK, 39) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 104. ÇK(B2-C1) 6. Ünite Alıştırma No 2, 7, 9

2 Yanlışı çizelim

1. Senin beni tanıdığın *kadar/kadanyla* ben de seni tanıyorum.
2. Gördüğüm *kadar/kadanyla* konukların çoğu gelmiş, yemek servisine başlanabilir.
3. Köye yirmi yıldır gitmiyorum, umarım hala benim hatırladığım *kadar/kadanyla* yeşilidir.
4. Anladığım *kadar/kadanyla* siz daha spor bir saat modelini anıyorsunuz.
5. Konuşmayı bildiğin *kadar/kadanyla* dinlemeyi de bili!
6. Burcu bu fotoğrafta görüldüğü *kadar/kadanyla* kilolu değildir aslında.
7. Hatırladığım *kadar/kadanyla* siz daha önce de bize iş başvurusunda bulunmuşunuz, öyle değil mi?
8. Bildiğim *kadar/kadanyla* 137 numaralı otobüs oradan geçiyor.
9. Can tam bir kitap kurdudur, kimse onun okuduğu *kadar/kadanyla* kitap okuyamaz.
10. Hamur işlerinden, yemekten anladığım *kadar/kadanyla* anlamam.

"Kanı kaynamak" _____ demektir.

hemen harekete geçmek istemek

hemen sevgi duymak

heyecan duymak

aşık olmak

"Gözü tutmak" _____ demektir.

hatırlamak tanımak

beğenmek istemek

"Kıyamet kopmak" _____ demektir.

büyük bir gürültüye neden olmak

çok sinirlenilmesine neden olmak

mulu olmasını sağlamak

kavgaya yol açmak

9 Yeniden yazalım

1. İşler böyle kötü giderse birkaç çalışmamız isten çıkarmak zorunda kalacağız.
İşlerin böyle kötü gitmesi durumunda bir kaç _____ çalışmamızı isten çıkarmak zorunda kalacağız.
2. Şikayetleriniz bu ilaçlara otadan kalkmazsa küçük bir operasyona ihtiyac duyabilirsiniz.
3. Küresel ısınmanın olumsuz etkilerini engellemek için herkes üstüne düşeni yapmazsa büyük sorunlar yaşamak kaçınılmaz görünüyor.
4. Bu yemeği pisimemi ilk kez denedim. Beğenmezsen çekinmeden söyleyebilirsiniz.
5. Üzülerek söylüyorum ki bir ay içinde borcunuzu ödeyemezseniz sizi dava etmek zorunda kalacağız.

3.3.7. Ünite 7

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 7. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 35. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 7. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anımlı Kelimeler

Ünite 7: Hadi Beni Güldür		
Temalar, Metinler, Başlıklar:		
7.1 Gülümse		
7.2 Mizahın Türkçesi		
7.3. Komedi Dünyası		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1.	Esri Bunun Neresinde? Mizahın Gücü	
2.	Mizah Kursu	
3.	Yabancı Diller	
4.	Sessiz ve Derinden	
5.	Bir Komedi Klasığı: Benny Hill Şov	
6.	En Miskin, En Komik Kedi	
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1.	Tutkunun Romanı	
2.	Tuz Kadar	
Dilbilgisi		
1.	Ulaçlar (...-(y)E... -(y)E)	
2.	Yinelemeler (... mİ ...)	
3.	Belirteçler (hiç yoktan, hiç değilse)	
Yakın Anımlı Kelimeler		
alan - sektör	dönem - müddet	kader* - talih
alay - dalga - esri - fıkra -	durum - hal	kap - tas

nükte- şaka anı - hatıra anlaşmazlık - kavga - tartışma aşk - tutku beceri - ustalık - yetenek boşluk - uçurum bucak köşe cevap - yanıt çare - çözüm çeşit - nevi - tür çevre - etraf - ortam çırak - çömez damga - mühür defa - kez dert - olumsuzluk - sıkıntı - sorun doğru - gerçek doktor - hekim	düşünce - fikir eda - tavır efsane - rivayet engel - güçlük - zorluk fayda - yarar firma - şirket gösteri - gösteim - vizyon güldürü - komedi gülme - gülüş - kahkaha gülmece - mizah gülümseme - tebessüm hata - yanlış - yanlışlık hayat - ömür - yaşam heyecan - vecd hiçlik - yokluk hüküm - karar içecek - meşrubat izleyici - seyirci	kelime - laf - söz - sözcük keyif - moral komedeyen - mizahçı lezzet - tat memleket - ülke mesele - problem - sorun müddet - süre - vakit - zaman neden - sebep oda - salon (yemek= popülarite - popülerlik - ün saflık - samimiyet sağlık - şifa sandalye - tabure sene - yıl surat - yüz taraf - yan yer - yeryüzü
--	--	---

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğin, 'Benzerini yazalım' yönergeli 5 nolu alıştırmada (DK, 79) üç metin verilmiştir, hepsi aynı ama farklı yaş gruplarına ait insanlar tarafından yazılmıştır. Bu etkinlikte sezdirilerek yakın anlamlı kelimelerin, öbeklerin ve cümlelerin arasındaki farka dikkat çekilmektedir. Üç metin okunduktan sonra öğrencilere kendi yaşına göre bir metin oluşturmaları önerilmektedir. Aslında bu tür alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde çok faydalı ve verimli olmaktadır, çünkü yakın anlamlı kelimelerin ve öbeklerin kullanımıyla ilgili olup arasındaki farkı belirgin kılmaktadır.

Şekil 105. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 5

5 Benzerini yazalım

Yaş: 70
"Karşıma aniden çıkınca ziyadesiyle şaşırđım. Nasıl bir eda takınacağıma hüküm veremedim, adeta vecde geldim. Buna mukabil az bir müddet sonra kendime gelir gibi oldum, yüzünde beni fevkalade rahaltatan bir tebessüm vardı. Üstümü başımı toparladım, kendimden emin bir sesle 'Akşam-ı şenfleriniz hayırlısın' dedim."

Yaş: 50
"Karşıma ansızın çıkınca fevkalade şaşırđım. Ne yapacağıma hüküm veremedim, heyecandan ayaklarımlı itfledi. Amma ve lakin kısa bir süre sonra kendime gelir gibi oldum, yüzünde beni ferahlatan bir tebessüm vardı. Üstüme çeki düzen verdim, kendimden emin bir sesle 'Hayırlı akşamlar' dedim."

Yaş: 18
"Karşıma birdenbire çıkınca acayip şaşırđım. Fena halde kal geldi yani... Bakım, o da bana bakıp sınıyor, 'Bu iş tamamdır,' dedim. Artistik bir sesle 'Selam tatlım!' diyerek yanına yaklaştım."

Yaş: _____

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretimi amacıyla kullanılabilir.

‘Anlamalarını tahmin edelim, eşleştirelim’ yönergeli 2. alıştırmada (DK, 78) cümleler verilerek içinde geçen deyimlerin bir sonraki etkinlikte anlamlarıyla eşleştirilmesi beklenmektedir. Tüm deyimler 'şaka' kelimesi ile oluşturulmuştur ve beraberinde 'şaka' kelimesinin kullanımı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Söz konusu deyimlerin anlamlarını tahmin etmek ve sonra eşleştirmek aslında yakın anlamlı öbeklerin eşleştirilmesidir ve deyim ile onu açıklayan öbek arasındaki biçimsel ve yananlamsal farklılıklara değinilebilir. Ayrıca verilen cümleler içine deyimlerin yerine anlamını yansıtan öbeğini yerleştirme etkinliği yaptırılarak arasındaki algı farkları tartışılabilir.

Şekil 106. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 2

2 Anlamalarını tahmin edelim, eşleştirelim

1. Anlattıkların bana şaka gibi geliyor, gerçekten bunların hepsi oldu mu?
2. Bizim oralılar şakacıdır, şaka kaldırırlar.
3. Doğanın şakası yoktur, ona kötü davranırsanız gün gelir intikamını alır.
4. Kendisine yapılan bütün eleştirileri şakaya vurup yine bildiğini okuyor.
5. Onu kırmamak için şikâyetlerimi şaka yollu dile getirmeye çalıştım.
6. Seninle görüşmeyi şaka maka on yıl olmuş.
7. Ona yaptığın eşek şakasından sonra seni affedeceğini hiç sanmam.
8. Soğuk şakaları nedeniyle çevresinde alay konusu olduğunun farkında değil.

<ol style="list-style-type: none"> 1. şaka gibi gelmek 2. şaka kaldırmak 3. şakası yok 4. şakaya vurmak 5. şaka yollu 6. şaka maka 7. eşek şakası 8. soğuk şaka 	<table style="border: none;"> <tr><td>☐</td><td>şakaya kızmamak</td></tr> <tr><td>☐</td><td>ciddi, tehlikeli durum</td></tr> <tr><td>☐</td><td>şaka yapar gibi</td></tr> <tr><td>☐</td><td>farkında olmadan</td></tr> <tr><td>☒</td><td>bir türlü inanmamak</td></tr> <tr><td>☐</td><td>incitici, kaba, ağır şaka</td></tr> <tr><td>☐</td><td>hoş karşılanmayan şaka</td></tr> <tr><td>☐</td><td>ciddi bir konuyu şaka yoluyla geçiştirmek</td></tr> </table>	☐	şakaya kızmamak	☐	ciddi, tehlikeli durum	☐	şaka yapar gibi	☐	farkında olmadan	☒	bir türlü inanmamak	☐	incitici, kaba, ağır şaka	☐	hoş karşılanmayan şaka	☐	ciddi bir konuyu şaka yoluyla geçiştirmek
☐	şakaya kızmamak																
☐	ciddi, tehlikeli durum																
☐	şaka yapar gibi																
☐	farkında olmadan																
☒	bir türlü inanmamak																
☐	incitici, kaba, ağır şaka																
☐	hoş karşılanmayan şaka																
☐	ciddi bir konuyu şaka yoluyla geçiştirmek																

‘Sürdürelim, bulalım, işaretleyelim’ yönergeli 6. alıştırmada (DK, 80) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden biri 'mizah' kavramıyla ilişkili sözcükleri bulma ile ilgilidir. Bu etkinlik asıl olarak semantik alan oluşturmaya öngörmektedir, ve kelime öğretiminde sıkça başvurulan yöntem olarak aynı alanda bulunan yakın anlamlı kelimeleri aydınlatmaktadır. Bağlam örnekleri ile beraber kelimelerin arasındaki fark ve kullanım incelikleri ortaya çıkarılabilir.

‘Anlatalım, güldürelim’ yönergeli 7 nolu alıştırmada (DK, 81) bir önceki alıştırmada geçen mizahla ilgili kelimeler verilmiştir. Öğrencilerden her kelimeye göre farklı tür

anlatım beklenmektedir. Asıl olarak bu alıştırmada kelimeler arasındaki fark dolaylı yollardan ortaya çıkarılmaktadır ve öğrenciler birer 'şaka', 'fıkra' anlatırken ve dinlerken kelimenin tam anlamını kavramaya yönlendirilmektedir. Bu alıştırmaların içeriği genişletilerek içine diğer yakın anlamlı kelimeler de eklenebilir.

Şekil 107. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6 ve 7

Mizah kavramıyla ilişkili sözcükler:

- gülme
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

7 Anlatalım, güldürelim

- Fıkra
- Taklit
- Bilmece
- Şaka
- Anı
- Tekerleme

'Yeniden yazalım' yönergeli 12. alıştırmada (DK, 83) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkın üzerinde de durulabilir.

'Okuyalım, işaretleyelim' yönergeli 13. alıştırmada (DK, 84) bir metin ve metinden sonra bir etkinlik verilmiştir. Metinde geçen öbeklerin anlamını dört şık arasından birini seçmek gerekmektedir. Söz konusu etkinlik içine metinde geçen yakın anlamlı kelimeler de eklenerek arasındaki farka dikkat çekilebilir.

Şekil 108. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 12 ve 13

12 Yeniden yazalım

1. Bu yarışmayı kazanmak için çok çalıştın. Sonunda sana verdikleri bu ödül bence yeterince büyük değil.
_____
2. Sabahın beri "Kurt gibi açım," diye söylüyorsunuz. Şimdi kalkmış tost sipariş veriyorsun. Bunu mu yiyeceksin?
_____
3. Ne zamandır tatil için plan yapmaya çalışıyorlardı. O kadar düşünüp sonunda Antalya'yı mı seçmişler?
_____
4. Aylardır şirkete yeni eleman almak için uğraşıyorsunuz. Bu kadar önemli elemelerin ardından, bu bilgisayar bile kullanamayan adamı mı işe aldın?
_____
5. "Donuyorum, üzerime kalın birşeyler alacağım," dedin ve sonunda bu incecik hırkayı mı giydin?
_____

1. "Oldum olası:"
Kendimi bildiğimden beri
Ben beni bildim bileli
Yaşadıkça
Kendime geldiğimden beri
2. "Ama su Fransızca yok mu..."
Fransızcam da İngilizcem gibi ilerledi.
Fransızcayla ilgili sıkıntılarım var.
Fransızca'yı çok daha kolay öğrendim.
Fransızcam İngilizcemden daha kolay ilerledi.
3. "Olusun bitsin:"
çözülsün.
yeniden başlasın.
hic bilmesin.
istediğin gibi olsun.
4. "Benden söylemesi:"
Uyan
Tehdit
İtiraf
Kızgınlık
5. "Boş sayılmam:"
Hiçbir şey bilmiyorum değilim.
Çok şey bildiğim söylenemez.
Çok şey biliyorum değilim.
İlgisiz sayılıyorum.
6. "Alemi var mı?"
Amacı ne?
Yararı var mı?
Bir faydası var mı?
Gereği ne?
7. "Okuyor işin içinden:"
Sorundan kaçıyor.
Sorun yaşamaktan kurtuluyor.
Problemi çözüyor.
Meseleyi hallediyor.
8. "Nilekim:"
Ama
Zaten
Aslında
Oysa
9. "Kestilip atırım:"
Çok sinirlendim.
Uzatmadan konuyu kapattım.
Konuyu değiştirdim.
Konuyu kısalttım.
10. "Köseyi dönmek:"
Kolaylık sağlamak.
Çok para kazanmak.
Parasız olmak.
Köse bucağı kaçmak.

'Eşleştirelim, tümcede kullanalım' yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 87) deyimlerin anlamlarıyla eşleştirip sonradan cümlede kullanmak gerekmektedir. Burada önemli olan, aynı türdeki alıştırmaların aksine cümle oluşturma, yani bağlamda kullanımı öngören kısmın bulunmasıdır. Cümleler oluştururken deyimlerin arasındaki ve deyimlerle açıklamalarının arasındaki farkın üzerinde durulabilir.

Şekil 109. DK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 16

16 Eşleştirelim, tümcede kullanalım

1. Gülüp oynamak	☐ İyilik yapar görünüp kötülük yapmak
2. Gülmekten kılmak	☐ Aşırı derecede gülmek
3. Kahkahayı basmak	☐ Yüksek sesle gülmek
4. Kahkahayı ağızda söndürmek	☐ Kendini tutamayıp yüksek sesle gülmek
5. Kahkaha atmak	☐ Edep sınırlarını aşmamak için gülmeyi sınırlamak
6. Gülerken ısırarak	☐ Neşeli, sevinçli, keyifli, güzel vakit geçirmek

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

'Bir fıkrayı ekleyelim' yönergeli 6. alıştırmada (ÇK, 44) üç farklı fıkrayı anlatılmakta ve öğrenciden kendi fıkrasını anlatmaları istenmektedir. Burada yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka dikkat çekmek amacıyla 'yeniden yazalım' türünden etkinlik yaptırılabilir. Bir fıkrada tüm sözcüklerini yakın anlamlılarıyla değiştirerek iki metin karşılaştırma yaptırılabilir ve böylece sözcüklerin yarattığı etkiye ve güce değinilmiş olacaktır.

Şekil 110. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 6

6 Bir fıkrayı ekleyelim

TEMEL

Temel İstanbul'daki kuzeni Dursun'u görmeye gitmiş. Dursun Temel'i havaalanında karşılamış. Beraber dışarı çıkmışlar. Temel bir bakmış 10 metre boyunda bir limuzini! "Uyyy, amma da büyük bu, daa!" Dursun hafifçe gülmüş: "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Yola çıkmışlar, Dursun'un çifliğinin kapisından içeri girmişler. Götür bir türlü eve varamamışlar. Temel şaşkınlık içinde: "Uyy, amma da büyük çiflik daaa!" Dursun gene hafifçe gülmüş. "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Neyse, akşam olmuş, yemek salonuna geçmişler. Salonun ortasında kocaman bir masa. Bir ucunda Temel bir ucunda Dursun. Temel Dursun'u taa uzaktan zor seçiyor. "Uyy!" diye bağırıyor: "Ammma büyük masa, daa!" Dursun'un sesi gelmiş "Temel'im burası İstanbul! Burada her şey büyük!" Yemekten sonra Temel'in tualete gitmesi gerekmiş. Dursun, "Temel'im, alt kata in, soldan üçüncü kapı" diye tarif etmiş. Temel alt kata inmiş ama sol yerine sağdan üçüncü kapıya girmiş. Orası evin havuzunun olduğu yermiş. Her yer karanlık olduğu için Temel elektrik düğmesini ararken havuza düşmüş. Can havıyla bağırmaya başlamış. "Sifonu çekmeyiiin!! Sifonu çekmeyiiin!!"

NASRETTİN HOCA

Bir gün bir adam, elinde bir mektup, hocayı tutup, "Hocam sana zahmet, şu mektubu bir okusana" Açar bakar ki Hoca, mektup baştan sona Arapça. Söyle bir iki evirir çevirir anlayamaz cadesiz geri verir. Der ki: - "Başkasına okut bunu sen." Adam şaşırır, "Neden?" der: "Türke değil bu mektup okuyamam." der hoca. Yine anlamaz adam, Hoca'nın okuması yok zanneder, "Ayyp hoca, ayyp" der. "Benden utanmıyorsun şundan utan, şu başındaki koca kavuğundan utan!" Hoca, kavuğunu çıkarıp uzatır adama, "Madem ki" der, "iş kavuktur, haydi bakalım, giy de şu nu; kendin oku bakalım mektubunu."

SARIŞIN

Bardaki taburede oturan kör bir adam barmene "Bir sarışın fıkrası duymak ister misin?" demiş. Barmen birden sessizleşmiş. Yanındaki adam fısıltı ile ona "Fıkrayı anlatmadan önce bilmen gereken bir şey var. Barmen sarışın, fedai sarışın, ben de 1.95 boyunda, 160 kg ağırlığımda karatede kara kuşaklı bir sarışınım. Bununla birlikte yanımızda oturan adam 2.02 boyunda, 170 kilo ağırlığımda sarışın bir halterci. Senin sağındaki arkadaş ise 2.20 boyunda, 190 kg ağırlığımda sarışın bir güreşçi. Bunu ciddi olarak düşünürüm derim. Hala bu fıkrayı anlatmak istiyor musun?" Kör adam: "Hayır, çünkü bu durumda en az bes kezz açıklamak zorunda kalırım."

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10. alıştırmada (ÇK, 46) cümlelere verilen kelimeleri yerleştirmek gerekmektedir. Kelimelerin hepsi aynı anlamsal alana ait olup cümleler içinde yakın anlamlılarıyla beraber geçmektedir. Cümleler çeşitlendirilerek bu kelimelerin kullanım ve anlam farklılıkları ön plana çıkartılabilir.

Şekil 111. ÇK(B2-C1) 7. Ünite Alıştırma No 10

10 Yerleştirelim

komedî • nükte • mizah • nüktedan • komik

1. Bu oyuncunun hareketleri o kadar gülünç / _____ ki her filminde gülmekten kınıyoruz.
2. Eskiden beri gülmece / _____ dergilerine merakım vardır.
3. Genellikle dramatik filmler çeken yönetmen bu filmde güldürü / _____ unsurlarına da yer vermiş.
4. Her zaman etrafındakileri güldürmeyi başaran esprili / _____ bir insandır.
5. Esprileriyle / _____ en sıkıntılı zamanlarımızda biele hepimizi neşelendirmeyi başarıyor.

3.3.8. Ünite 8

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 8. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 36. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 8. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anamlı Kelimeler

Ünite 8: Ruhun Gıdası
Temalar, Metinler, Başlıklar:
8.1 Müzik Başucumda
8.2 Çare Müzikte
8.3 Şarkı Söylemek Lazım
Ders Kitabındaki Metinler:
1. Müziği Matematığı
2. Müzikle Tedavi
3. Notalarda İsyân
4. Hayatımda Müzik
Çalışma Kitabındaki Metinler:
1. Müzik Zevkine Göre Kişilik Tahlili
2. Rap ve Hip-Hop Kültürü
Dilbilgisi
1. Edilgen (-İl + -mEktE(dİR))
2. Ulaçlar (- mEksİzİN)
3. Belirteçler (henüz, daha, artık, zaten, şimdilik)
Yakın Anamlı Kelimeler

ad - isim	çeşit - tür	indirim - ucuzluk
akıl - beyin - zeka	çevre - etraf - ortam	insan - insanoğlu
akım - akış	çıkar - menfaat	itibar - saygı
aktivite - etkinlik	deneyim - tecrübe	iyileştirme - rehabilitasyon
alan - dal	dert - problem - sıkıntı -	- tedavi - terapi
alan - sektör	sorun - zorluk	izleyici - seyirci
ara* - durak - mola	doğru - gerçek	kanun - yasa
aş - besin - gıda - yemek -	doktor - terapist	kaygı - stres
yiyecek	durum - hal	kelime - laf - söz - sözcük
bağ - bağlantı	duygu - his	kıl - saç
baskı - şiddet - zulüm	düzenleme - organizasyon	kılavuz - rehber
baş - kafa	element - unsur	madde - uyuşturucu
baş ağrısı - migren	endişe* - kaygı	melodi - ritm - tempo
bebek - çocuk (anne	eşya- şey	müdürlük - müdüriyet*
karnı=	fedakarlık - özveri	neden - sebep
beceri - yetenek	firma - kuruluş - kurum -	organizasyon - örgüt
beden - vücut	şirket	palavra - yalan
beğeni - tercih - zevk	garanti - sigorta	parça - şarkı
beraberlik - birlik	gelişim - gelişme	politik - siyaset
beste - melodi - müzik	gerek - gereksinim -	popülarite - tanınırlık
biçim - şekil	ihtiyaç	sabır - tolerans(lı)
bilgi - veri	giysi - kıyafet	sakınca - zorluk
bölge - bölüm	gönül - ruh	saye - yardım
bunama - depresyon	grup - takım	sene - yıl
çalgı - enstüman - müzik	gün - gündüz	sıra - süre - vakit - zaman
aleti	hayat - yaşam - yaşama	surat - yüz*
çalışan - eleman	hırsız - soyguncu	şiddet - zulüm
çalışma - iş	il - ilçe - şehir	şüphe - tereddüt
çare - deva	ilgi - merak	

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler içeriği değiştirildiği takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılabilir hale getirilebilir.

‘Tamamlayalım’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 95) belli bir dilbilgisi ekiyle tamamlanması gereken cümleler verilmiştir. Ancak cümlelerin çoğu içinde aynı anda yakın veya eş zannedilebilen kelimelerin geçmesi şeklinde tasarlanarak arasındaki farkın ortaya konulması şarttır çünkü bu asıl olarak yakın anlamlı kelimeler hiç bir açıklama olmadan öğrenciler tarafından eş olarak algılanabilir.

Şekil 112. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 11

11. Tamamlayalım

- Bunca yıldır bir gün bile durumundan şikâyet et mesleğini gece gündüz çalışıyor.
- Dur _____ yağın kara rağmen hiçbir yerde konaklamadan yolculuğumuza devam ettik.
- Evlenme teklifini hiç heredât et _____ kabul etti.
- Kanunlar dil, din ayımı gözet _____ tüm insanların haklarını savunmak içindir.
- 6 ay süresince internet sayfamızı ziyaret etmeyen kullanıcıları üyelikleri kendilerine sorul _____ silinecektir.
- Tek kelime et _____ birine onu sevdiğini gösterebilirim.
- Kağıtların sayısının yetersiz olması nedeniyle toplantı yeni bir gün belirlen _____ ertelendi.
- Bir özür bile dile _____ seni affetmemi nasıl beklersin!
- Takırmız rakip önemli ya da önemsiz diye düşün _____ her maca büyük bir ciddiyetle hazırlanıyor.
- Bir hafta kullandığım ayakkabının altı delinince ayakkabıyı iade etmek istedim. Bana hiçbir şey sor _____ ayakkabıyı alıp yerisini verdiler.
- Migren hastalığı nedeniyle pek çok kişi günlerce din _____ süren baş ağrıları çekiyor.
- Bu organizasyonu hazırlarken hiç bir fedakarlıktan kaçın _____ özveriyle çalışan tüm arkadaşlarımıza teşekkürlerini sunuyorum.
- Bir _____ tüken _____ yaşanan zorlukları hepimizi çok ypratmıştın fakındayım.
- Şirketimizin bugünlere gelmesinde hiçbir kişisel çıkar gözet _____ yalnızca şirket menfaatlerini gözetecek çalışanların payı büyüktür.
- Akademik çalışmalarında elinden gelen desteği esirge _____ çalışmalarını kısa sürede tamamlamamı sağlayan Prof. Dr. Altan Er'e çok şey borçluyum.
- Yaklaşık otuz yıldır birlikle ilgili çalışmalar yapan doktor, bu çalışmalarını hiçbir ücret talep et _____ halkla paylaşıyor.
- Köy okullarında zorluklardan yakın _____ gönüllü olarak çalışan öğretmenler yllarında devlet tarafından primle ödüllendirildi.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ ve ‘Paragraflarla eşleştirelim’ yönergeli 12. ve 13. alıştırmalarda (DK, 96, 97) bir metin ve metinle ilgili etkinlikler verilmiştir. Metinde oldukça çok kelime olduğu halde onlarla ilgili etkinlik kısmı bulunmamaktadır. Bu yüzden etkinliklerin sayısı artırılarak metinde geçen yakın anlamlı kelimelerle ilgili bloklar da eklenebilir.

Şekil 113. DK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 12 ve No 13

13. Paragraflarla eşleştirelim

Müzik vücudumuzun biyolojik ritmiyle uyumu sebebiyle psikolojik durumumuzu etkileyebilir.

Müzikten çeşitli hastalıkları defterine deva olması için de yararlanılmaktadır.

Müzik günlük yaşamımızdaki davranış biçimlerimizi etkiler.

İnsan tarih boyunca ihtiyaç hissettiği şeyleri bulmaya odaklanmıştır.

İnsanların bir arada yapıldığı işlerde birlik duygusu hissetmeler için müzikten yararlanılır.

Günümüzde müziğin beden ve ruh sağlığına olumlu etkileriyle ilgili örgütlü çalışmalar yapıyor.

Metne göre müzikten _____ gibi alanlarda yararlanılmaktadır.

çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların giderilmesi

uyuşturucu gibi bağımlılıklardan otadan kurtulması

insanların enerjilerini yükseltip eğitimlerinin sağlanması

çalışma sırasındaki odaklanmanın sağlanması ve hızlandırılması

“New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi”ndeki terapistlere göre müzikle tedavi yapılmasının nedeni,

müziğin pek çok olumlu etkisinin olmasıdır.

müziğin ifade edilemeyen duyguları ifade etmekte etkin bir yol olmasıdır.

insanların duygularını ifade edememesidir.

insanların ruhsal ve bedensel sorunlarının olmasıdır.

Doğru Yanlış

1. İnsanoglu, müzigi ihtiyaç duyduğuy için yararlanır ve ona halen ihtiyaç duymaktadır.

2. İnsanoglu, müziğin ihtiyaçları zaman içinde fazılaşmıştır.

3. Müzikle tedavi son yıllarda ortaya çıkmış ve yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır.

_____“New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi”nin çalıştığı yerlerden değildir.

Kolejler Hastaneler

Rehabilitasyon merkezleri Üniversiteler

12. Okuyalım, işaretleyelim
Müzikle Terapi

duka yayındır. Örneğin lastarda kimi parklar çalgıya sansızdan otuk heyecan ve ritim sağlamak için sölşeyen kimseler ne, ağır işlerde daha çok güç bir yetenek toplamak ve konsantrasyonu sağlamak için sölşeyen bir çok kullandığı, tepki gerektiren işler müzik için bir okunan duyar ritmik ve çoğunlukla melodiler.

İnsanların müziğe gelmesini duydığı diğer bir durum ise tedavdir. İnsanlık tarihinde bakıldığında müzikle tedavi yöntemleri çağlar boyu kullanılmış olagünün görülmüştür. Önemli birde bu yöntem kullandırıda ve gerçekten ise yararlıdır. Özellikle seker hastalıklarının tedavisinde pek çok örneğin söz edilmektedir. Kimi müzik terapilerine göre etkili olan ritim, kelimelerin tekrarı, kimselerin göre sadece okuyan ve duyulan sesler.

10. Örneğin müziği insan psikolojisi ve fizyolojiyle ilişkilendirme amacıyla kullanılan pek çok okul ve organizasyon var. Örneğin, “New York Müzik Terapi Rahatlama Projesi” kurulmuş bir, çeşitlen müzik terapi uygulamaları yapıyorlar. Proje kapsamında çoğunlukla transfor, karga bakıldığında, okul ve müzikle bağlanılır, aileleri ve diğer güncel ilişkileri sorunlarını çözümlenmesi için çocuklar ve yetişkinler için yeni bir müzik tedavi programı uygulanmaktadır ve bu programlar otuz da, profesyonel müzik terapist çalışmaktadır. Müzik terapi uygulamaları metinler istanbulda yerleşen başında rehabilitasyon merkezleri geliyor. Bunun dışında geçici olarak köy, üniversite gibi yerlerde hizmet vermektedir. Ne den müzik terapi istanbulda ise çoğunlukla “İstanbul günlük hayatta başka türlü ifade edilemeyecekleri duygulara müzik bir çıkış sağlar” diye cevap veriyorlar.

11. Müzik gerçekten bazen insanın kendisi olduğundan daha iyi hissetmesini sağlar. Çok fazla sıkıldığında bazen bir ritim tutturup kendimizi daha iyi hissedebiliriz. Belli de zaten vücudumuzda var olan ritmi sağda o kalmış oluyoruz. Müzik aynı zamanda fizyolojik bir şey değildir mi? Damarlarımızdan akan kanın bir titre vardır. Kıp atılmaya başladığında ritmi duyarak okula, basit denizden çıktığında sistem de belli bir ritim olmasa vücudumuzda ritmi ve oksijenleniyor.

Öyle ya da böyle, müzik hayatımızda sandığımızdan daha önemli bir yer tutuyor gibi görünüyor. Başlamış demiyoruz, “Müzik kutun getirdi”.

Doğru Yanlış
Doğru Yanlış

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 1 nolu alıştırmada (ÇK, 48) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

‘Yerleştirelim’ yönergeli 10 nolu alıştırmada (ÇK, 53) cümleleri verilen belirteçlerden biriyle doldurmak gerekmektedir. Bu alıştırma tezin konusu olmayan belirteçlerle ilgili olduğu halde isim türlü kelimeler için de örnek oluşturabilir, ve bu etkinliğe dayanarak yakın anlamlı kelimeler için benzer bir alıştırma oluşturulabilir.

Şekil 114. ÇK(B2-C1) 8. Ünite Alıştırma No 1 ve 10

1 Yeniden yazalım

- Dekorasyona ilgili bilgiler veren internet sitemizi her ay yaklaşık yüz bin kişi ziyaret ediyor.
Dekorasyona ilgili bilgiler veren internet sitemizi her ay yaklaşık yüz bin kişi tarafından ziyaret edilmektedir.
- Belediyeler seçim öncesinde ilçe ve şehirlerin alt yapı çalışmalarına hız veriyor.
- Alleler çoğu zaman çocukların gerçek duygularını fark etmiyorlar.
- Müfettişler şirketin gelir ve gider hesaplarını denetliyorlar.
- Yazarın yedi dile çevrilmiş olan kitaplarını bugün dünyada milyonlarca kişi okuyor.
- Öğrenciler artık mühendislik gibi iş bulma olasılığı yüksek olan alanları daha çok tercih ediyor.
- Kültür Bakanlığı unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarını canlandırmaya yönelik çalışmalar yapıyor.
- Sitemize kaydedilen şifreli editörlerimiz okuyup onaylayarak aktif hale getiriyorlar.
- Besin değerleri açısından zengin bir sebze olan patatesi bugün pek çok ülke yetiştiriyor.
- Kamuyu spor, sanat, sağlık, çevre gibi konularda topluma katkı sağlayan kurumlara daha çok destekliyor.
- Çevredeki farklı bölümlere yerleştirilmiş kameralar bankamız her an izleyerek görüntüleri kaydediyor.

10 Yerleştirelim

- Hic ara vermeden çalışmamız gerek. _____ yapacak bir sürü işimiz var.
 henüz daha
- _____ yeni komşularımıza tanışmadığımız için onların nasıl insanlar olduğunu bilemiyoruz.
 henüz artık
- _____ sizin bu hatanızı görmeyen geliyoruz, ama ikinci sefer tekrarlarsa ceza almak zorunda kalırsınız.
 şimdilik daha
- _____ moralim bozuk, bir de siz beni sorunlarınızla bunaltmayın.
 daha zaten
- _____ geç kalmış sayılmassınız, başvurular bu ayın sonuna kadar uzatıldı.
 artık henüz
- _____ ayakta bir şeyler atışalım, eve gidince güzel bir yemek yez.
 şimdilik artık
- Banka otumayeni _____ yeni boyandı.
 daha artık
- Bir lokma daha yiyemem _____ sabahları beni yemediğim şey kalmadı.
 artık zaten
- Biz artık kalkalım, _____ yapacak çok işimiz var.
 daha henüz
- Daruk iyi ki bizimle gelemedi, _____ arabada hiç yer yoktu.
 zaten artık
- Beni aramasına hiç şaşmamak gerek, _____ son günlerde hiç arlanmıyorduk.
 artık zaten
- Müdür _____ konuşmasını bitirir bilmez salondakiler alkışlamaya başladı.
 daha henüz
- Onun bu kadar sorumsuz olması _____ hepimizin sabrını taşıyor.
 şimdilik artık
- Omanda çıkan yangın _____ kontrol altına alınmış gibi görünüyor ama sonrasında ne olacağını bilemeyiz.
 artık şimdilik

3.3.9. Ünite 9

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 9. ünitenin içeriği ve bu ünitenden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 37. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 9. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

<p>Ünite 9: Yapı ve Yapım</p> <p>Temalar, Metinler, Başlıklar:</p> <p>9.1 Dünyanın Bin Bir Haritası</p> <p>9.2 Taşın Estetiği</p> <p>9.3 Saygılı Kentleşme</p> <p>Ders Kitabındaki Metinler:</p> <p>1. Eski Türk Evlerinin Mimarisi</p>
--

2. Trevi Veya Türkçedeki Adıyla Aşk Çeşmesi																																																																								
3. Assos																																																																								
4. Mimaride Çevreci Tasarımlar																																																																								
Çalışma Kitabındaki Metinler:																																																																								
1. Bodrum Evleri																																																																								
Dilbilgisi																																																																								
1. Ulaçlar (-mEkIE, -mEkIE beraber/ birlikte, -mEkIE kalma-, -DİK + iyelik + - (y)IE kal-)																																																																								
2. Ulaçlar (-mEk / -mE + iyelik koşuluyla / şartıyla)																																																																								
3. Bağlaç (ki)																																																																								
Yakın Anımlı Kelimeler																																																																								
<table border="1"> <tr> <td>açı - bakım</td> <td>dilek - istek</td> <td>kerpiç - tuğla</td> </tr> <tr> <td>ad - isim</td> <td>durum - hal</td> <td>konak - misafir</td> </tr> <tr> <td>adam - er</td> <td>düzenleme - organizasyon</td> <td>konum - mevki* - yer</td> </tr> <tr> <td>alet* - cihaz - makine</td> <td>ekip - takım</td> <td>konuşma - sohbet</td> </tr> <tr> <td>alkol - içki</td> <td>emlak - gayrimenkul</td> <td>koşul - şart</td> </tr> <tr> <td>anıt - eser - figür - heykel - yapıt</td> <td>engel - sınır</td> <td>köşk - malikane - şato - villa - yalı</td> </tr> <tr> <td>anlaşma* - sözleşme</td> <td>erzak - yemek</td> <td>masumiyet - saflık*</td> </tr> <tr> <td>anlatım - ifade</td> <td>eşya - şey</td> <td>miktar - sayı</td> </tr> <tr> <td>ara* - mesafe - uzaklık*</td> <td>etki - faktör</td> <td>mimari - mimarlık</td> </tr> <tr> <td>araba - otomobil</td> <td>ev - hane - konut - mesken</td> <td>motel - otel</td> </tr> <tr> <td>asıl - temel</td> <td>ferahlık (serinlik*) - rahatlık</td> <td>nakit - para</td> </tr> <tr> <td>ayrıntı - incelik - özellik</td> <td>görev - iş</td> <td>not - puan</td> </tr> <tr> <td>balkon - cumba - teras</td> <td>görüntü - görünüm - görünüş</td> <td>oda - salon (yemek)</td> </tr> <tr> <td>banliyö - şehir dışı</td> <td>görüşme - randevu</td> <td>onarım - restorasyon - tamir*</td> </tr> <tr> <td>belge - evrak</td> <td>halk - toplum*</td> <td>öneri - teklif</td> </tr> <tr> <td>bina - tesis - yapı</td> <td>hayat - ömür - yaşam*</td> <td>sanatçı - sanatkar</td> </tr> <tr> <td>bolluk - zenginlik</td> <td>ibadet yeri - tapınak</td> <td>sene - yıl</td> </tr> <tr> <td>borç - ödünç</td> <td>ilgi - merak</td> <td>stil - tarz</td> </tr> <tr> <td>çaba - gayret</td> <td>iz - yansıma</td> <td>süre - vakit - zaman</td> </tr> <tr> <td>çalışma - emek - iş</td> <td>kaya - yamaç</td> <td>yapı - yapılanma - yapılış - yapım</td> </tr> <tr> <td>çevre - etraf - ortam</td> <td>kelime - söz - sözcük</td> <td>yer - zemin</td> </tr> <tr> <td>çit - duvar</td> <td>kenar - kıyı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>defa - kez - sefer</td> <td>kent - şehir</td> <td></td> </tr> <tr> <td>dekorasyon - süsleme</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	açı - bakım	dilek - istek	kerpiç - tuğla	ad - isim	durum - hal	konak - misafir	adam - er	düzenleme - organizasyon	konum - mevki* - yer	alet* - cihaz - makine	ekip - takım	konuşma - sohbet	alkol - içki	emlak - gayrimenkul	koşul - şart	anıt - eser - figür - heykel - yapıt	engel - sınır	köşk - malikane - şato - villa - yalı	anlaşma* - sözleşme	erzak - yemek	masumiyet - saflık*	anlatım - ifade	eşya - şey	miktar - sayı	ara* - mesafe - uzaklık*	etki - faktör	mimari - mimarlık	araba - otomobil	ev - hane - konut - mesken	motel - otel	asıl - temel	ferahlık (serinlik*) - rahatlık	nakit - para	ayrıntı - incelik - özellik	görev - iş	not - puan	balkon - cumba - teras	görüntü - görünüm - görünüş	oda - salon (yemek)	banliyö - şehir dışı	görüşme - randevu	onarım - restorasyon - tamir*	belge - evrak	halk - toplum*	öneri - teklif	bina - tesis - yapı	hayat - ömür - yaşam*	sanatçı - sanatkar	bolluk - zenginlik	ibadet yeri - tapınak	sene - yıl	borç - ödünç	ilgi - merak	stil - tarz	çaba - gayret	iz - yansıma	süre - vakit - zaman	çalışma - emek - iş	kaya - yamaç	yapı - yapılanma - yapılış - yapım	çevre - etraf - ortam	kelime - söz - sözcük	yer - zemin	çit - duvar	kenar - kıyı		defa - kez - sefer	kent - şehir		dekorasyon - süsleme		
açı - bakım	dilek - istek	kerpiç - tuğla																																																																						
ad - isim	durum - hal	konak - misafir																																																																						
adam - er	düzenleme - organizasyon	konum - mevki* - yer																																																																						
alet* - cihaz - makine	ekip - takım	konuşma - sohbet																																																																						
alkol - içki	emlak - gayrimenkul	koşul - şart																																																																						
anıt - eser - figür - heykel - yapıt	engel - sınır	köşk - malikane - şato - villa - yalı																																																																						
anlaşma* - sözleşme	erzak - yemek	masumiyet - saflık*																																																																						
anlatım - ifade	eşya - şey	miktar - sayı																																																																						
ara* - mesafe - uzaklık*	etki - faktör	mimari - mimarlık																																																																						
araba - otomobil	ev - hane - konut - mesken	motel - otel																																																																						
asıl - temel	ferahlık (serinlik*) - rahatlık	nakit - para																																																																						
ayrıntı - incelik - özellik	görev - iş	not - puan																																																																						
balkon - cumba - teras	görüntü - görünüm - görünüş	oda - salon (yemek)																																																																						
banliyö - şehir dışı	görüşme - randevu	onarım - restorasyon - tamir*																																																																						
belge - evrak	halk - toplum*	öneri - teklif																																																																						
bina - tesis - yapı	hayat - ömür - yaşam*	sanatçı - sanatkar																																																																						
bolluk - zenginlik	ibadet yeri - tapınak	sene - yıl																																																																						
borç - ödünç	ilgi - merak	stil - tarz																																																																						
çaba - gayret	iz - yansıma	süre - vakit - zaman																																																																						
çalışma - emek - iş	kaya - yamaç	yapı - yapılanma - yapılış - yapım																																																																						
çevre - etraf - ortam	kelime - söz - sözcük	yer - zemin																																																																						
çit - duvar	kenar - kıyı																																																																							
defa - kez - sefer	kent - şehir																																																																							
dekorasyon - süsleme																																																																								

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı etkinlikler içeriği değiştirildiği takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılır hale getirilebilir.

‘Eşleştirelim, tamamlayalım, işaretleyelim’ yönergeli 4 nolu alıştırma (DK, 104) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerin birinde metinde geçen Türk mimarisine ait kelimelerin açıklamalarıyla eşleştirilmesi gerekmektedir. Eşleştirme sırasında verilen kelimelere yakın anlamlılarını ekleyerek arasındaki anlam farkının üzerinde durulabilir.

Şekil 115. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 4

1. Cumba	☐ Evlerde oda kaplarının açıldığı genişçe yer, hol.
2. Ambar	☐ Yapılan üst katlarında, sokağa doğru çıkıntı yapmış balkon.
3. Sofa	☐ Oturmaya veya yatmaya yarayan, tahtadan yapılmış ev esyası.
4. Sedir	☐ Yatak, yorgan gibi şeyleri koymaya yarayan yer veya büyük dolap.
5. Yüklük	☐ Bir yapının ortasında ya da önünde bulunan üstü açık, duvarla çevrili alan.
6. Avlu	☐ Genellikle tahıl ürünlerinin saklandığı depo.

‘Canlandırılm’ yönergeli 5. alıştırmada (DK, 105) emlakla ilgili terimler ve kavramlar verilerek öğrencilerin emlakçada konulu diyalog oluşturup canlandırmaları beklenmektedir. Verilen kelimeler arasında birbiriyle yakın anlamlı olanlar mevcuttur ve bu yüzden bu alıştırmayı kullanarak arasındaki farkı belli etmek mümkündür. Soru sorarak, resim göstererek veya etkinlikten önce kapsamlı bir açıklama yaparak öğrencilerin dikkatini yakın anlamlı kelimelere çekmek mümkündür.

Şekil 116. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 5

5 Canlandırılm

ÖMER EMLAK

Emlak Türü:

☐ Apartman dairesi	☐ Çiftlik evi
☐ Villa	☐ Dağ evi
☐ Kışk	☐ Yalı
☐ Malikane	☐ Yayla evi
☐ Kooperatif	☐ Gecekondü

Durumu:

☐ Yeni	☐ Eski	☐ Bakımlı	☐ Masraflı
☐ Kiracıda	☐ Boş	☐ İnşa halinde	

Oda Sayısı:

1 1+1 2+1 3+1 diğ

Konumu:

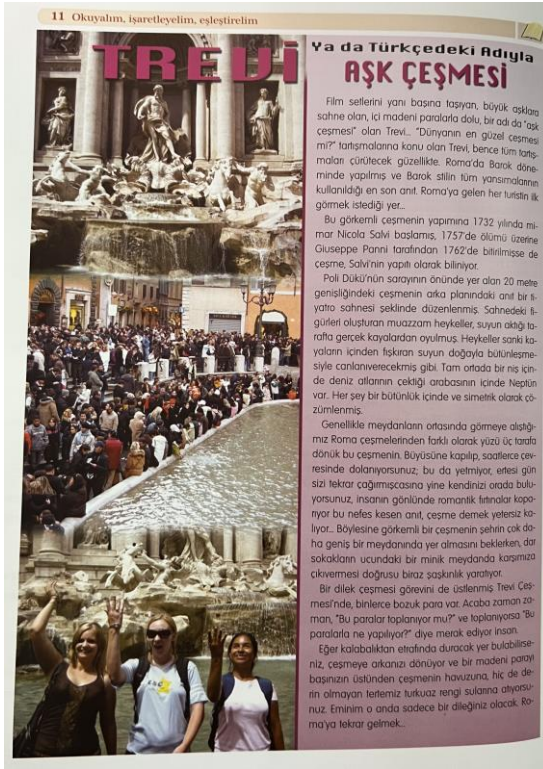
☐ Merkezde	☐ Merkeze uzak
☐ Toplu ulaşımaya yakın	☐ Parka/ okula yakın
☐ Caddde üstünde	☐ Otobana yakın
☐ Ormanlık alanda	☐ Denize yakın

Ayrıntılar:

☐ Bahçe	☐ Otopark	☐ Yüzme Havuzu
☐ Kapıcı	☐ Güvenlik	☐ Alarm
☐ Asansör	☐ Panjür	☐ Yangın Merdiveni
☐ Isıcama	☐ Çelik kapı	☐ _____
☐ Balkon	☐ Teras	☐ Cumba
☐ Şömine	☐ Sauna	☐ _____
☐ Soba	☐ Kombi	☐ Merkezi ısıtma
☐ Parke	☐ Halı	☐ Marley
☐ Taş	☐ Kablolu TV	☐ Uydü
☐ Küvel	☐ Duşakabin	☐ Jakuzi
☐ Ankastre Mutfak	☐ Depreme karşı güvenli	
☐ Görüntülü Diyalon	☐ Su Deposu/Hidrofor	

‘Okuyalım, işaretleyelim, eşleştirelim’ yönergeli 11. alıştırmada (DK, 108) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinlikler arasında sözcüklerle veya öbeklerle ilgili kısım bulunmamaktadır. Metin kendisi ise oldukça küçük olduğu için öğrencilere yeniden yazma etkinliği yaptırılabilir. Metni tamamen yeniden yazarak sadece yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka değil aynı zamanda dilbilgisel, semantik, sözdizimsel, biçimsel vs. konulara dikkat çekilmiş olacaktır.

Şekil 117. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 11

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 13. alıştırma (DK, 110) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmiştir. Etkinliklerden biri metinde geçen bir mecazi öbeğin anlamını bulmakla ilgilidir. Diğerleri ise metinde geçen bir kelimenin kullanıldığı anlamıyla aynı bir bağlam örnekle eşleştirilmesi gerektirmektedir. Bu iki etkinlik yakın kelimelerin öğretiminde aslında büyük öneme sahiptir çünkü çok anlamlılık ve mecazi kullanım kelimeyi özel ve aslında eşsiz benzersiz hale getiren unsurlardan en yaygın olanlarıdır. Bu yüzden bu tür etkinlikleri uygulayarak öğrencilerde yakın anlamlı kelimelere ait doğru bir farkındalık oluşturmak mümkündür.

Şekil 118. DK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 13

Köyün tarihi dokusu

Köyün tarihi geçmişi

Köyün tarihi yapısı

Köyün tarihi gelenekleri

Köyün tarihi tutumu

Donanım

Binaların elektrik donanımını hangi şirkete yaptırınız?

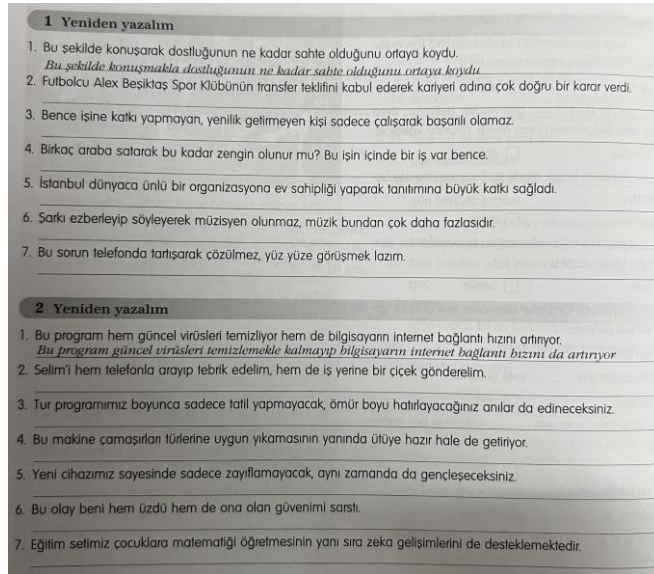
Bu iş için yeterli donanıma sahip olduğunuzu düşünüyoram.

Gemi müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılayacak donanımla hizmete başladı.

Bilgisayarın ekranında yeni donanım bulunduğu belirtiliyor.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 1. ve 2. alıştırma (ÇK, 54) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 119. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 1 ve 2

‘İşaretleyelim’ yönergeli 6 nolu alıştırma (ÇK, 55) genellikle İngilizce öğreten kitaplarında rastlanabilir etkinliklere benzer. Burada bir cümleyi dört şıkkıdan en uygun olanla doldurmak gerekmektedir. Şıkkılar daha detaylı ve ince düşünülürse böyle alıştırmalardan büyük fayda elde edilebilir çünkü aynı anda dilin farklı yönlerine değinilmiş olunmaktadır. Kontrol sırasında ise öğrencilerin dikkati yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka, sözdizimine, yan anlamlarına, üsluplarına ve dilbilgisine dikkat çekilebilir.

‘Yeniden yazalım’ yönergeli 9. ve 10. alıştırmalarda (ÇK, 56, 57) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 120. ÇK(B2-C1) 9. Ünite Alıştırma No 6, 9, 10

6 İşaretleyelim

1. Yılbasi partisinde senin dans tekilini kabul etmemekle büyük _____.

ayıp oldu kabaklık etti
 katar verdi yanıldı.

2. Müşteri, içkiyi masaya döken garsonu azarlamakla _____ müdüriyete de şikayet etti.

yeltinmedi susmadı
 doymadı dumadı.

3. Bir toplum içinde yaşayan herkes birbirine saygılı olmakla _____.

mecburdur görevlidir
 haklıdır yükümlüdür.

4. Sahte belge düzenlemekle _____ iş adamı polis tarafından gözaltına alındı.

iddia edilen suçlanan
 bilinen yakalanan.

5. Serdar son zamanlarda doktora tezi yazmakla olduğu için pek görüşmüyorsunuz.

yoğun ilgili
 yorgun mesgul.

6. Bu kadar işin arasında yemek yapmaktaki _____ dışardan söyleyelim.

çalışmalıyım gayret etmeyelim
 cabalamayalım uğraşmalıyım.

7. Dyesi olmakla _____ Beşiktaş Kulübü'nün yönetim kurulunda hizmete hazır.

sevinç duyduğum önem verdiğim
 gurur duyduğum onur verdiğim.

8. Orner yeni giriştiği telefon şirketinde bazı istasyonlarını denetlemekle _____ olacaktır.

görevli stesli
 yönetici mesgul.

9. Gazetecilerin sorularına cevap vermemekle hakkınızdaki suçlamaları _____ olmuyor musunuz?

kabul etmiş uygulamış
 razı olmuş gözlemiş.

7 Yeniden yazalım

1. Evin bahçesinden dşanı olmayacağına söz verseydiniz arkadaşlarınızın yanına gitmenize izin veririm.
Evin bahçesinden dşanı olmayacağına söz verseydiniz arkadaşlarınızın yanına gidebilirdiniz.

2. Apartmanda oturan herkes kabul ederse dairenizde köpek besleyebilirsiniz.

3. Okulumuzda öğrenim görmeyen için gereken tek şart İngilizce sınavından almışın üzerinde bir puan almamız.

4. Kredi kartınız her ay 5 TL değerinde puan yüklenmesi için faturalarınızı otomatik ödemeye almamız gerekiyor.

5. Çocuklarınız da size ait olan sağlık sigortasından yararlanabilmeleri için tek şartı 18 yaşına dolmamış olması.

6. Bana sunacağınız bütün çözümleri kabul edebiliriz ama tek koşulum İstanbul dışında görev yapmamak.

7. Ebeve cocuklarını bilgisayar başında zaman geçirmesine izin vermezsiniz ama bu süre bir saat geçmemeli.

8. Bu akşamki doğum günü partisine katılabilirsin ama alkollü fazla içmemenizi söylemiştim.

9. Alışverişinizde nakit ya da kredi kartıyla tek seferde ödeme yapmanız durumunda %20 indirimden yararlanabilirsiniz.

10 Yeniden yazalım

1. Bankadan para çekemezsen sana borç verebilirim.
Bankadan para çekememen durumunda sana borç verebilirim.

2. Madem evde tek başına kalmak konusunda ısrar ediyorsun, bir şeye ihtiyacın olursa bizi ara.

3. Onu ancak hatalı olduğunu kabul edip özür dilediye affederim.

4. Kredi kartı borcunuzu son ödeme tarihinden önce ödemezseniz yüksek miktarda faiz ödememiz gerekecek.

5. Yarı da hava bugünkü gibi rüzgarlı olursa balığa çıkmanız imkansız!

6. Ben dişinizi çekerken acı hissederseniz elinizi kaldırmanız yeterli.

7. Doktorun verdiği kremi düzenli olarak kullanırsanız yüzünüzdeki kırmızı lekelerden 10 gün içinde kurtulabilirsiniz.

3.3.10. Ünite 10

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 10. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 38. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 10. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 10: Tele-Vizyon	
Temalar, Metinler, Başlıklar:	
10.1	Her An Her Yerde
10.2	Bir Dizi Dizi
10.3	Yarışalım mı?
Ders Kitabındaki Metinler:	
1.	Televizyona Bağlı Hayatlar
2.	İssiz Bir Aday Düşseniz
3.	Mavi Ay
4.	Hayata Kısa Bir Mola
5.	Televizyonda Yarış Var
Çalışma Kitabındaki Metinler:	
1.	Televizyonunuzu Kullanmadan Önce Yapılması Gereken İşlemler ve Güvenlik Uyarıları

Dilbilgisi		
1. Adlaştırma (- mİş + İık + iyelik var/ yok/ ol-, -DİK / -(y)EcEk + iyelik var/ yok/ ol-)		
2. Yinelemeler (...- mEsİnE/- mEsİnE..., ... dE ...)		
3. Belirteçler (yalnız, yalnızca, sadece, ancak)		
Yakın Anımlı Kelimeler		
ad - isim	davranış - tavır - tutum - yaklaşım	ilgi - merak imkan* - olanak
aktör - oyuncu	dert - problem* sıkıntı - sorun - zorluk	izleyici - seyirci
alet - cihaz	destek - saye - yardım	karakter - kahraman
ara - mola	doğru - gerçek - gerçeklik	karakter - kişilik
ara - sırqa - vakit - zaman	doğrultu - yön	kere - kez - sefer
aralık - mesafe	durum - hal	keyif - zevk*
arkadaş - birader	düşünce - fikir - görüş	konu - tema
arzu - heves - istek	edebiyat - literatür	mücadele - savaş
beden - gövde - vücut	elbise - giyim - kıyafet	neden - sebep
bez - kumaş	felaket - kaza	öneri - tavsiye
biçim - şekil	fırsat - şans	önyargı - tutum
birey - biri - kişi	gelişim - gelişme	popülerite - şöhret - ün*
büyü - gizem - sır	gereksinim - ihtiyaç	seçim - tercih
can - gönül - ruh	gezi - gezinti	seyahat - yolculuk*
cazibe - çekicilik	hasar - zarar	seyirlik - şov
cisim - şey	hata - yanlışlık hayat -	stil - tarz
çeşit - tür	ömür - yaşam - yaşama	şart - zorunluluk
çevre - etraf - ortam	heyecan - telaş	taraf - yan - yön
çıkart - fayda - yarar		yarış - yarışma
çocuk - erkek - oğlan		

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretilimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğin, ‘Yerleştirelim’ yönergeli 16 nolu alıştırmada (DK, 123) yakın anlamlı belirteçleri cümlelerin içine yerleştirmek gerekmektedir. Tezin ana konusu isim türlü kelimeler olduğu halde bu tür alıştırmalar tüm sözcük türler için örnek oluşturmaktadır. İngilizce öğreten yabancı ders kitaplarında bu tür etkinlikler sıkça görüldüğu halde Türkçe ders kitaplarında hemen hemen bulunmamaktadır. Fakat onlar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı göstermek için en etkili alıştırmalardandır. Özellikle yapılış sırasında öğretmenin açıklaması eklenirse ve öğrencilerden neden belli bir seçenek seçtilerine dair bir yorum istenirse bu alıştırmalar daha bilinçli seviyeye geçecek öğrencilerde güçlü farkındalık oluşturacaktır.

‘Uyanları işaretleyelim’ yönergeli 17. Alıştırmada (DK, 123) bir cümleye üç şıktan biri veya birkaçını seçmek gerekmektedir. Bçr önceki alıştırmadan farklı olarak burada yakın anlamlı belirteçlerin ortak yanları da ele alınmaktadır ve sadece arasındaki farka

değil arasındaki benzeriklere vurgu yapılmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde her iki alıştırmaya daönemli olup mutlaka kullanılmalıdır.

Şekil 121. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 16 ve 17

16 Yerleştirilim

ancak • sadece • yalnız • yalnızca

- Bu araba on yıllık, iki kez de kaza yapmışsınız bu nedenle _____ 8000 Lira eder.
- O kadar yorgundum ki yatağıma yattığımda _____ bir sayfa kitap okuyabildim.
- Kusura bakmayın, çok trafik vardı, _____ gelebilirdim.
- Seninle sinemaya _____ korku filmine gitmeyeceğimize söz verişen gelirim!
- Müdür toplantı salonuna girdiğinde salonda üç beş kişi _____ vardı.
- Yirmi kişilik partide tanıdığım _____ sen vardın.
- Ben önerinizi Müdür Bey'e iletceğim _____ kabul edip etmeyeceğinden emin değilim.
- Senin bir saat sonra ofiste olman gerekmiyor mu? Bence artık evden çık, _____ gidersin.
- Doktor Bey önümüzdeki hafta boyunca dolu. Size _____ iki hafta sonrasına randevu verebiliririm.
- Seninle yeni açılan oyuncakçıyı gezebiliriz _____ onu da alalım, bunu da alalım diye tutturmak yok!
- Senden onu sevmeni istemiyorum _____ ona biraz daha saygılı davranmanı istiyorum.
- Kampanyamız nedeniyle mağazamızda gördüğünüz her ürün _____ 5 Lira!

17 Uyanları işaretleyelim

- Sorununuza çok iyi anlıyorum, _____ şu anda ofisimizde yetkili kimse olmadığından size yardımcı olamıyorum.
 yalnız ancak sadece
- Yardıma ihtiyacınız olduğu her an bizi arayabilirsiniz. Yapmanız gereken _____ bize telefon etmek.
 yalnızca ancak sadece
- Sana yardım ederim _____ bana şu işimi bitirmem için yarım saat verişen.
 yalnız ancak yalnızca
- Bence yemeği sinemadan sonra yiyelim. Filme _____ yirmi dakika kaldı.
 yalnızca ancak sadece
- Konser hiç kalabalık değildi. Elli kişi _____ vardı.
 yalnızca ancak sadece
- Yeni bir işe başvurduğum ama küçük bir şirket. Bin Lira maaş _____ verir.
 yalnız ancak sadece
- Ne demek istediğini _____ ben anlamadım.
 yalnızca ancak sadece
- Benim _____ yeni bir işe değil, yeni insanlar tanımaya da ihtiyacım var.
 ancak yalnız sadece
- Bu işi herkes becerir _____ Ayşe beceremez.
 sadece ancak yalnızca
- Ne yapmak istediğimi çok iyi biliyorum _____ biraz daha zamana ihtiyacım var.
 yalnızca ancak sadece

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir.

‘İşaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 4. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 7. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 18. alıştırmalar (DK, 116, 118, 124) birer metin ve metin sonrası etkinlikler içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu yüzden öğretmenler bunun gibi büyük metinler için ilaveten alıştırmaya hazırlayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine de yer verebilirler.

Şekil 122. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 4 ve 7

4 İşareteyim, tamamlayım
Televizyona Bağlı Hayatlar

Hayatta kalma savaşında dikkate değer çelişkilerden biri, organizmaların kendi arzularından seyler tarafından kolayca zarar göbilmeleri. Tıpkı balıkların altın urucunda yemle, farelerinse peynire avlanmaları gibi insanların hayatı da düşük oldukları şeylere bağlı olarak altüst olabilir.

Televizyon, üni ve her yerde bulunabilirliğiyle, dünyanın en popüler başa zaman geçirme makinesi olarak karşımıza çıkıyor. Çoğumuz onunla alakalı bir kitap okumadan, alemele ve arkadaşlarımızla konuşmadan, çocuklarımızla bir oyun oynamadan, gönülmüze bir gezintiyi kmadan geçiyoruz günümüzü.

Günümüzde insanlar günde ortalama üç saatlerini plansız olarak televizyon seyretmeye ayırıyor. Bu saatler, bir gün içinde çalışma ve uyuma dışında tek bir faaliyet için ayrılan en büyük zaman dilimini oluşturuyor. Bazı yorumculara göre bu bağıllık basitçe şu anlama geliyor: İnsanlar televizyon seyretmekten hoşlanıyor ve onu seyretmek için bilincini bir karar alıyor. Eğer böyleyse o halde neden 5 yıla kadar 7'si, 10 gençten 7'si televizyon karşısında çok fazla zaman geçirdiğini düşünürsün ve bundan rahatsızlık duyuyor? Neden yükseltilen yaklaşıklık % 10'u kendini TV bağımlısı olarak tanımlıyor?

Fazlaca televizyon seyreden insanların günlük yaşamındaki duyguyu ve davranışlarını takip etmek için yapılan bir çalışmada, kişiler televizyon seyrederek kendilerini pasif ama rahatlatıcı hissettikleri belirtilmiş. İnsanlar televizyon izlemeyi rahatlatıcı, dinlenmek için tutmaya şartlanmış durumdadır. Bu ilişki, izleme süresi boyunca kendini gösterdiğinden, zamanla kuvvetleniyor. Bağımlılık yapan ilaçlar da aynı şekilde çalışıyor. Kullanıcı, ilacın etkilerinin azaldığını farkına vardığında ilacı yeniden alma çabasına giriyor. Benzer şekilde, bireyler televizyon izlemeyi bırakırsa kendilerini daha az rahatlatıcı hissedebileceklerini düşünüyorlar.

Acaba çok fazla televizyon seyredenen diğer insanlara göre hayatı daha farklı mı yaşıyorlar? İnsanlarla beraber olmak hoşlanmıyorlar mı? Bu tür sorulara cevap almak için yapılan araştırmalar da var. Çıkan sonuç şu: Aynı derecede televizyon seyredenenler az televizyon seyredene göre kendilerini beğenir ve kendileri daha huzursuz, sinirli, sosyalsiz ve daha az hoşgörülü, yaratıcı, mutlu hissediyorlar. Toplum içinde daha az katılıyor, sosyal etkinliklerde bulunmuyor ve aşırı şımarıklığa daha yatkın oluyorlar. Peki insanlar sıkıntı ve yalnızlık mı TV'ye yöneliyor, yoksa TV seyretmek mi insanların sıkıntı ve yalnızlığı alıyor? Gerçek, her ikisinin de bir kısır döngü şeklinde birbirini tetiklediği.

Televizyonun cazibesi, kısmen bizim kendi büyük tepki mekanizmamızdan da kaynaklanıyor. Aynı sahne içinde kamera açısını değiştirir, bir sahneden diğerine geçerse, anı ses atıp gibi basit bir işlemle bizim televizyon odaklanmamıza yol açıyor. Bu durumda, yönelme refleksleri, eğer televizyon açarsa, "Gözetimi andan ayarlamıyorum". "Daha az televizyon seyretmek istiyorum ama başayamıyorum". "Türünden açıklanmış kısmen cevaplanabiliriz. Özellikle reklamlarda ve müzik kliplerinde bu birimsel özellikler dikkate alınarak birer birer şekillenerek, yönelme refleksleri olarak aktif tutuluyor ve sonuçta insan televizyon ortamında hayatında bir değişiklik yaşamaya başlıyor.

Tüm bunlar tabii ki televizyon seyretmenin ille de problem yaratacağı anlamına gelmiyor. Televizyon eğlencesi olduğu gibi öğretici de olabilir ve ayalanma, kocs, sesli yenime, dikkati dağıtma gibi gereksinimlerimizi karşılayabilir. Sorun, insanların bu kadar fazla televizyon seyretmelerini gerektirmediğini düşünmeye başladıklarında ne yazık ki bu sorunu çözmek için bir seyler yapmaması.

Bilm ve Teknik Dergi
Sayı 425

7 Okuyalım, işareteyim
İssiz Bir Adaya Düşerseniz

Eflatımsı insanlar son günlerde devamlı bir diziden bahsediyorlardı. Seyrediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçakları kurtulanları verildiği yasa mütadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bilmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün oluyordu. Diziyi ilgili anlatılanlara bana bir şey ifade etmiyordu ama insanların bu diziyi neden böyle bağımlı olduklarını merak etmiyordum.

Akademiyle buluştuğum zamanlarda bile günlük konularla başlayan sohbet dünüp dolup bu diziyi gelyordum. "Adadaki sıyah dumanın sim ne sence?" "Ben olsam Sawyer'ı tercih ederdim." "Sezonun son bölümünde Jack'i öyle görünce çok şaşırdım," gibi bana anlamsız gelen konuşmaları geçince ben sohbet dışında kalıyordum. Arkadaşlarının gerek dışı bir dünyaya kendilerini bu kadar kapıtmalarına anlam vermiyordum. Bu diziyi benim de izlemem gerektiği konusunda ısrafına ise hiç kulak asırmıyordum. İssiz adaya düşen bir uçağın hikayesi ne kadar ilgi çekici olabilir ki?

Gün geçtikçe dizinin büyümesi sadece yakın arkadaşları değil, iş yerindekileri de sarmaya başlıyordu. Çünkü diziyi ilgili konuşmaları katılmadığım için sosyal ortamlardan uzaklaşmaya başlamışım. Bir dizinin insanlarla aramı bu kadar açacağı tahmin etmezdim.

Diziyi seyretmek konusunda gösterdiğim ıyklar süren inat, bir gün arkadaşımın bana ilk sezon bölümünü vermesi üzerine sona erdi. Tüm önyaygımla ik bölümü izlemeye başladım. İssiz adaya düşen uçak yerde yatıyorlar, lelelele sağa sola koşuyorlar bir adam. "Eee, bu dizinin ilgi çekici tarafı ne? Bu hikayeden en fazla kaç bölüm çıkar ki?" diye düşündüm. Sonra kaç bir kılommeden düşen uçakların sağ kabilen halinde bir kadın ve olan orca lelelelele yağın huzurlu bir yüz ifadeyle etrafı bakıyor bir kadın, ukata tavire sergileyen bir adam görünce olacaktı "bırak" mek emtetasen kişiliklere sahip oldukları fark ettiğimde "Eh, biraz daha seyrediyim ben," dedim kendi kendime. İlk bölümü bitirdiğim kafamda soru işareti oluşmaya başladı. İkinci bölümde kazazedelerin adanın mistik gücünü olduğunu keşfetmelerine dizinin ilginç bir yönüne başladım. Üçüncü ve dördüncü bölümleri bitirdiğimden uyumsuzlukta gözlemlerim kapandı. Bu gizemli adaya düşenlerin daha önce tanışmadıkları halde kazazedeler önce birbirlerinin hayatlarına bir şekilde girdiklerini anladığımda artık ben de bir "ıssız" bağımlısı olmuştum.

Simdi eleştirdiğim arkadaşlarım gibi benim için de en önemli gündem maddesi "ıssız" oldu. Daha önce hiçbir diziyi böyle bir ilgiyle seyretmediğim için bu bağımlılık ne kadar süzer bilmiyorum. Simdiki, gerçek hayatın uzak bile olsa, bu dizideki olayları heyecanlı arkadaşlarımla paylaşmanın keyfini çıkarıyorum.

Şekil 123. DK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 18

18 Okuyalım, işareteyim
Televizyonda Yarış Var

"Reality Show" kapsamındaki yarışmalar dünya televizyon literatüründe, "oyuncu olmayan insanların doğal ya da yaratılmış ortamlarda, kameralar yakmış gibi davranarak yarışmalarına ve bu sürenin sonunda bir ödül kazanmalarına dayanan bir program türü" olarak tanımlanıyor. Ama "gerçek hayata dayanan" bu programlarda yarışmacıların aktörler değil de "gerçek" insanlar olmaları ve belli bir metne bağlı olmadan davranışlarında bu programların ne kadar gerçek oldukları ve gerçeği yansıttıkları tartışmalı. Bu yarışmalarda bazı yarışmacılar kameralara almadan "kendisi gibi davranmaya" başlıyor ve gerçek yarışmacılar, gerçek ekran karşısındakiler için asil eğlence ondan sonra başlıyor.

"Reality show"lara yarışmacı olarak katılanın en çekici yanı elbette ödüllere, ki bunlar genelde para, aşk ve şöhrat üçlüsünden birini ya da birkaçını aynı anda kazanmak demektir. Yarışmalar "amaçla ulaşmak için her yol mübah" ve "alta kalanın canı kıcsın" düşüncesini öne çıkarıyor. Bu kavramları birebir benimseyen yarışmacılar da olaya aldırma, gözyaşı, mümkün olduğunca yalan ve entrika katarak ortaya kötü yönelmiş ve kötü oynanmış teatral bir seyirlik oyun çıkarıyorlar.

Ekranın diğer tarafında ise izleyiciler hiç tanımadıkları ama mütemelen kendi hayatlarında benzerleri bulunan ya da kendilerine bir nedenle yakın buldukları bir grup insanın birbirlerini aşagılmalarnı, kavgı emelelerini ve ödülle ulaşmak için her şeyi yapmalarını seyrediyor. Kimileri gece yarısı vakti bulunca, kimileri aşk yarışmaları sırasında alacak, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatığı olarak katılıyor bu sava.

Dünya televizyonları "Reality Show" kavramıyla ilk kez 1989 yılında MTV'de yayınlanmaya başlayan "Real World (Gerçek Dünya)" aracılığıyla tanıştı. Birbirini hiç tanımayan yedi gençten birkaç ay süreyle aynı evde, kendilerini 24 saat boyunca takip eden kameralarla yaşadıkları program yıllardır devam ediyor.

Türkiye'nin "Reality Show" türündeki yarışmalarla tanışıklığı 2001 yılında yayınlanmaya başlayan, dünya televizyonlarında "Big Brother (Büyük Birader)" adıyla bilinen "Bir Biz Gözelliyor" ile başladı. Yarışma, bu türün belki de ana teması olan "başkalarının hayatını gözletleme" durumunu baştan kabul ederek yarışmanın özünü isminden çok daha başarılı bir isimle yayınlandı Türkiye'de. Daha sonra 2003 yılının ortasında, yurtdışında "Bachelorette (Bekâr)" adıyla yayınlanan evlilik temalı yarışma, "Ben Evleniyorum" adıyla Türkiye'de yayınlanmaya başlandı. Bunu Avrupa ve Amerika televizyonlarının gözbebeği olan ve son iki yılda yepyeni müzik starları yaratan "American Idol" adlı yarışmanın "Pop Star Türkiye" ismiyle yayınlanması izledi. Geçen yıl Amerika'nın en çok konuşulan soru olan 16 kişinin arasından, verilen işleri en hızlı ve başarılı bitirenin çok yüksek bir maaşla büyük bir şirketin başına geçirdiği "The Apprentice" var bir de. Bu yarışma da Türkiye'de "Çıkar" adıyla yayınlandı. Kim bilir diğerlerine göre daha anlamlı bir yarışma olduğu söylenebilir belki de...

Bu programların son yıllarda Türk ve dünya televizyonlarında bu kadar ilgi görmesinin nedenlerinden biri hiç şüphesiz prodüksiyonların dizilere göre oldukça ucuz olması. Çünkü alınan yüksek reytingler sonucu gelen reklamlar, yarışma sırasında kullanılan ürünlerin reklamları, yarışmadan sonra piyasaya sürülen ürünler var ve elbette bu para akışını devam ettirebilecek yeni yeni inanılmaz "reality show"lar...

Kanallar internetle düzenledikleri yarışmalarla yeni ve yaratıcı sorular arar oldu ama seyircilerin artık bittirinin fektarı ve taklidi bu programları seyretmekten sıkıldığı ve yakında sadece en iyi olanların yayına devam edeceği konusunda da programlara olan ilgi hiç de azalacağı benzemiyor.

Ozkan Cangüven'in "Ah Su Yalan Dünya" adlı yazısından uyarlanmıştır

'Yeniden yazalım' yönergeli 6 nolu alıştırmada (ÇK, 62) bir cümleyi yeni dilbilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırmayı biraz değiştirerek tamamen

yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

'Farklı olanı işaretleyelim' yönergeli 12. alıştırmada (ÇK, 64) yakın anlamlı belirteçlerin arasındaki farka yönelik olup üç cümleden belirtecin farklı anlamda kullanıldığı olanı seçmek gerekmektedir. Tezin konusu belirteçleri kapsamamakla beraber bu etkinlik genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için uygun bir örnek oluşturmaktadır ve yapısı olarak herhangi kelime türü için uyarlanabilir. Böyle alıştırmalarda her kelimenin genellikle çok anlamlı olduğuna dikkat çekerek aslında hiç bir kelimenin tamamen başka sözcüğün yerine geçemeyeceğini göstermek için uygundur.

Şekil 124. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 6 ve 12

6 Yeniden yazalım

- Seninle alışverişe gelirdim ama bugünlerde başımı kaşıyacak vaktim yok.
Seninle alışverişe gelmesine gelirdim ama bugünlerde başımı kaşıyacak vaktim yok
- Serkan'la meslek seçimi hakkında konuşurum ama sözlerimin onu etkileyip etkilemeyeceğini bilemem.
- Sizi arardım fakat telefonumun kontörü bitti.
- Şule çok çabaladı ancak üniversite sınavını bu sene de kazanamadı.
- Birkaç aydır yemeklerime dikkat ediyorum fakat bir kilo bile veremedim.
- Size güvenmiyor değilim, ancak sorunları kimseye paylaşmayı sevmiyorum.
- Çocuklarımıza vakit ayırmaya çalışıyoruz, ancak iş nedeniyle okuldaki bazı özel günlerine katılmıyoruz.
- Sema evine gittiğimizde bizi iyi ağırlar ama bazen o kadar ısrarcı olur ki gittiğimize pişman oluruz.

12 Farklı olanı işaretleyelim

- Bana senden yakın hiç kimse yok. Bu sorunumu **ancak** sana anlatabilirim.
 Yasadığı sorunlarla ilgili bütün sinirini sana yansıttığının farkındayım **ancak** sen de ona karşı biraz daha anlayışlı olabilirdin.
 Her gün en az bir saatli sessiz bir ortamda nesim yapmaya oynuyorum **ancak** bu şekilde günün stresinden arındırılıyor.
- Elimdeki paranın üstüne bir miktar banka kredisi kullanmak bile **ancak** iki yüz bin liralık bir ev olabiliriz.
 Kusura bakmayın, söz verdiğim günde elbiseyi teslim etmedim çünkü **ancak** yetiştirebilirdim.
 Dolaptaki yiyecekler bizi **ancak** iki gün idare eder. Alışveriş yapmamız lazım.
- Tatilim, bu sefer tatili senin istediğin otelde geçirelim **yalnız** bundan sonra ilk tatilde Bodrum'a gideceğimize söz verif.
 Hiç birimizin söylediklerine kulak asmyorsun. Sana göre **yalnız** senin bildiğin doğru.
 Hafta sonu doğum günü partine seve seve katılm **yalnız** esmin bir planı olup olmadığını henüz bilmiyorum.
- Annemle görüşmeyi o kadar uzun zaman oldu ki... Neyse ki bugün geliyor. Önümüzdeki birkaç gün **sadece** onunla vakit geçirmek istiyorum.
 Sadece sebze yiyecek sağlıklı beslenildiğini düşünüyorsan yanlışsın. Vücudunun bütün besinlere ihtiyacı var.
 Bu akşam için restoranınızda yer olmasını anlayamıyorum. Biz **sadece** iki kişilik yer istiyoruz.
- Mağazamızdan aldığınız ürünleri bir ay içerisinde değiştirmeniz halinde var **ancak** indirim dönemlerinde değişim yapılmaz.
 Bu sarılar altında hastalığın tamamen yok olması pek olası görünmüyor **ancak** yine de ne olacağını hiç belirlenmiş olarak bilemeyiz.
 Bu kadar zor bir sınavda **ancak** senin kadar zeki birisi başarılı olabiliirdi. Tebrikler
- Bu hafta içi başımı kaşıyacak vaktim yok. Seninle **ancak** hafta sonu buluşabiliriz.
 Eve geldiğimden beri yemek, buluşuk, çocukların ödevleri uğraşp durdum. Biraz geç oldu biliyorum ama seni **ancak** arayabilirdim.
 Bence hemen o televizyonu kapatıp dışarı giren fena olmaz. Otobüsün hareketine iki saat kaldı **ancak** hazırlanınız.
- Selim'le tartışığın için sinirli olduğumu biliyorum **yalnız** sence de bu konuyu biraz fazla abartmıyor musun?
 Dinli sarin "Ben **yalnız** seni sevdim" şirisini bilmiyordunuz yoktur sanırım.
 Yalnız iyi eğitim almakla çağdas bir birey olmak mümkün değil.
- Yeni bir sehiye tesisinin benim için en zor yanı fazla landığımız olmadığı için **sadece** birkaç kişiyle bütün vaktimi geçirmeye çalışmak.
 Dün alışveriş yaparken Selma ile karşılaştım ama acelesi olduğu için **sadece** birkaç dakika konuşabildik. Hepinize selam söyledi.
 Müdürün bu tavırını niçin bu kadar üstüne alıyorsunuz? Bu konu **sadece** seninle değil bu departmandaki herkesle ilgili.
- Sana borç verebilirim **yalnız** en geç bir ay içinde ödemem gerek.
 Geçmiş olsun tedaviniz bitti **yalnız** birkaç ay kendinize dikkat etmeniz gerek.
 Kuzenlerimden **yalnız** İpek'le sık görüşüyoruz.
- Haftalardır çok yoğun çalışıyorum. Bu hafta sonumu **sadece** kendime ayır.
 Açığımız mağaza hiç iş yapmıyor. Bugün **sadece** iki kişi geldi.
 Sen **sadece** sofrayı hazırla. Genisini bana bırak.

'Yerine kullanılabileni işaretleyelim' yönergeli 13 nolu alıştırmada (ÇK, 65) önceki alıştırmada olduğu gibi belirteçler üzerine durulmaktadır. Burada belli bir cümlede belirtecin yerine geçebilen üç şık arasından tek uygun olanı seçmek gerekmektedir. Asıl olarak burada yakın anlamlı olan belirteçlerin arasındaki benzerlikler ve farklılıklar öğretilmektedir ve doğrudan tezin konusuyla ilgili olmadığı halde örnek etkinlik olarak önem taşımaktadır.

‘Olmayarı işaretleyelim’ yönergeli 14. alıştırma (ÇK, 65) önceki alıştırmadan farklı olarak artık belli bir cümle içine üç yakın anlamlı belirteçlerden hangisinin uygun olmadığını tespit etmekle ilgilidir. Bu etkinlik de tezin konusu dışında kalarak aslında genel olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine katkıda bulunabilir ve isim türlü kelimeler için benzer etkinlikler hazırlanabilir.

Şekil 125. ÇK(B2-C1) 10. Ünite Alıştırma No 13 ve 14

13 Yerine kullanılabileni işaretleyelim	14 Olmayarı işaretleyelim
1. Bu ay işlerim çok yoğun. Gelecek aydan itibaren rahatlayacağım. <i>Ancak</i> o zaman izne ayrılabilirim. ☐ en erken ☐ en geç ☐ yalnız	1. İşle ilgili bazı sıkıntılarım var _____ müdüre bunlardan söze edip etmemek konusunda kararsızım. ☐ fakat ☐ ancak ☐ yalnızca
2. Onunla seni affetmesi için konuşurum <i>yalnız</i> sen de bir daha böyle bir hata yapmayacağına söz vermelisin. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ sadece	2. Onunla tartıştığım için ben de çok üzgünüm. Konuşup gönlünü almak istiyorum _____ biraz daha zaman geçsin, sinirleri yatışsin istiyorum. ☐ bir tek ☐ yalnızca ☐ sadece
3. <i>Yalnız</i> onun için bunca zorluğa katlandım ama bir de onun yaptıklarına bak! ☐ ancak ☐ bir tek ☐ ama	3. Dişiniz çürümeye başlamış. Çok acil bir tedavi gerekmiyor _____ ihmal ederseniz ağrı yapabilir. ☐ bir tek ☐ ancak ☐ yalnız
4. Senin çamaşırlarını ütölemeyi <i>ancak</i> bir şartla kabul ederim; sen de benim bilgisayarımı tamir edeceksin. ☐ sadece ☐ en çok ☐ ama	4. Geziye çıkarken mayolannız yanınıza almanızı tavsiye ederim _____ hava güzel olursa denize girebilirsiniz. ☐ şayet ☐ bir tek ☐ eğer
5. Yılıbaşında evde parti vermeyi düşündüm <i>ancak</i> çok kalabalık olacağımız için vazgeçtim. ☐ fakat ☐ sadece ☐ yalnızca	5. Hafta sonunu sizinle geçirmeyi emin olun çok istiyorum _____ işlerimi yetiştirebileceğimi hiç sanmıyorum. ☐ fakat ☐ yalnızca ☐ ancak
6. Düşünümüz için küçük bir restoranla anlaşmamız yeterli çünkü <i>sadece</i> en yakın arkadaşlarımızı davet edeceğiz. ☐ ancak ☐ bir tek ☐ yalnızca	6. Bir isteğiniz olduğunda _____ masanın yanındaki beyaz düğmeye basmanız yeterli. Servisinizle ilgilenen garsonumuz en kısa sürede yanınıza gelecektir. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ sadece
7. Bence evini satmak istiyorsan fiyatını biraz düşürmelisin. Bu kadar eski bir ev <i>ancak</i> seksen bin lira eder. ☐ etse etse ☐ en az ☐ yalnızca	7. Kendinle ilgili kararları alırken herkesin tavsiyelerini dinle ve değerlendir _____ sonunda kendi içinden geleni yap. ☐ ancak ☐ yalnızca ☐ ama
8. Dün gece yatarken yeni aldığım kitaba başladım ama hemen uykum geldi. <i>Ancak</i> on sayfa okumuşumdur. ☐ sadece ☐ ama ☐ bir tek	8. Kulübümüzün elliyi aşkın üyesi var. _____ üç beş kişi öyle istiyor diye toplantı saatlerimizi değiştirmemiz olanaksız. ☐ sadece ☐ yalnızca ☐ bir tek
9. Bu ayunda amacın kırmızı topları vurmak <i>yalnız</i> yanlışlıkla sarı topları vurursan puanın düşüyor, haberin olsun! ☐ yalnızca ☐ ama ☐ sadece	9. Susuzluk yakında başımıza büyük bir dert olacak gibi görünüyor. Gazetede ki habere göre barajlarımızdaki su _____ üç aylıkmiş. ☐ ancak ☐ en fazla ☐ en geç
10. Alışveriş yapmak için iyi bir zaman değil. Sezon daha yeni açıldı <i>ancak</i> iki ay sonra indirimler başlar. ☐ en erken ☐ en fazla ☐ yalnız	

3.3.11. Ünite 11

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 11. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 39. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 11. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamlı Kelimeler

Ünite 11: İnsanın Büyük Sırrı		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
11.1 Bizi Biz Yapan Beyin		
11.2 Zeka Küpü müsünüz?		
11.3 Güç Bende Artık		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Kadın ve Erkek Beyni Farklı mı?		
2. Zeka Bir İşe Yarar mı?		
3. Çare Sizsiniz		
4. Beyin Hakkındaki Gerçekler		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Sanatçı Erkekler		
Dilbilgisi		
1. Durum ekleri (yan işlevler) (-(y)E, -DE, -DEn)		
2. Ulaçlar (-Me/ -(y)İş + iyelik + -(n)dEn önce/ sonra/ itibaren)		
3. Soru (imalı)		
Yakın Anlamlı Kelimeler		
akıl - beyin - zeka - zihin aksilik - güçlük - problem - zorluk alan - branş - dal algı - algılama algı - duyu amaç - hedef araştırma - çalışma - etüt araştırma - inceleme asır - yüzyıl ayrıntı - özellik bağ - bağlantı - ilişki bahane - neden - sebep bakış - görüş beceri - kabiliyet - yetenek biçim - şekil bilgi - veri birey - biri bölge - bölüm bölüm - kısım buçuk - yarı - yarım bulunuş - icat büyü* - mucize - sihir çoğunluk - fazlalık	cevap - yanıt cisim - nesne - şey cümle - tümce çare - çözüm çırpı - dikiş defa - kez dert - sıkıntı destek - yardım dişi - kadın doğru - gerçek dokunuş - temas durum - hal eğitim - öğrenme enstitü - üniversite fark - farklılık fonksiyon - görev gelişim - gelişme gerek - gereklilik görünür - görünüş* görüşme - randevu gösteri - şov grup - takım güçlük - zorluk ilgi - merak inat - ısrar	hastane - poliklinik hayat - ömür - yaşam ihtimal - olanak ilgi - ilgilenme (dilbilgisel fark) insan - insanoğlu inşa - inşaat iş yeri - ofis kapasite - potansiyel kar - kazanç kavram - terim kelime - söz - sözcük kısım - parça kültür - sanat milliyet - uyruk müdür - şef nöroloji - sinirbilim önsezi - sezgi plan - program sene - yıl surat - yüz süre - vakit - zaman tane - tanecik teknik - uygulama yer - zemin

Bu üniteye yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ilgili hiç bir alıştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı alıştırmaların içeriği değiştirildiği takdirde söz konusu amaç doğrultusunda kullanılır hale getirilebilir.

‘İşaretleyelim, belirleyelim’ yönergeli 9 nolu alıştırma (DK, 132) bir metin ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinliklerden birinde metinde geçen deyimleri onların yakın anlamlı açıklamalarıyla eşleştirmek gerekmektedir. Deyimler ve deyimsel olmayan öbeklerin arasındaki farklar söz konusu olduğunda bu türetkinlikler biraz genişletilerek uygulanabilir çünkü yapılış sırasında deyimlerin ve öbeklerin biçimsel, sözdizimsel, anlamsal vs. ayrıntıları daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

şekil 126. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 9

peşinde olmak	
☐ takip etmek	☐ ardından yetişmek
☐ çok istemek	☐ yanında götüremek
her yere çekmek	
☐ uzatmak	☐ ilgiyi toplamak
☐ aldatmak	☐ yönlendirmek
hayflanmak	
☐ özenmek	☐ üzülmek
☐ pişman olmak	☐ kızmak

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 11 nolu alıştırma (DK, 134) bir metin ve metin sonrası işlemleri içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu nedenle bunun gibi büyük metinler için ayrıca alıştırma hazırlanarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine de yer verilebilir.

‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 1. alıştırma (K, 66) bir metinden ve metin sonrası etkinliklerden oluşmaktadır. Değişiklik olarak ve yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka ve yaratabileceği etkiye dikkat çekmek üzere bu metnin tamamen yeniden yani yeni kelimelerle yazılması istenebilir. Sonradan kıyaslandırma yaptırılarak yakın anlamlı kelimelerin birbirinin yerine geçince oluşturabileceği değişiklik vurgulanabilir. Veya metinde geçen sözcüklerle ve öbeklerle ilgili etkinlikler yaptırılabilir ve ayrıca yakın anlamlı kelimeler alıştırmaları da eklenebilir.

şekil 127. DK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 11 ve K alıştırma no 1

11 Okuyalım, İspatleyelim
Çare Siziñiz

"Herhangi bir uzmanlık becerisine sahip bir kişi ile aynı beceriye sahip olmayan kişi konusundaki tartışma, insanın becerisine sahip olması ile ilgili bir sorundur. Richard Bandier ve dilbilimci John Ginder'in sorularıdır. Bandier ve Ginder bu sorunun cevabını bulmak için mükemmel performansına sahip insanın modellemesi ve çalışmalarını sonunda diğer insanları da bu performansa ulaştırabilmesi için gerekli teknikleri oluşturmuşlardır. Böylece insanlık 21 yüzyılda basan biliminin yeni teknolojisi NLP Nörolingüistik Programlama kavramı ile tanıştı.

NLP, beynin dilin programlarını ile size daha iyi düşünme bilginizi, kendinizi daha doğru ifade edip daha etkili iletişim kurarak basan kazanabilmenin yolunu gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir. Beyniniz, düşünce ve iletişimizi doğru olarak organize etmede arzuladığınız hedeflere, başarılarla ve sonuçlara ulaşma kabiliyetinizi ifade etmektedir. NLP beyninizin nasıl çalıştığını, sözcüklerin beyniniz ile nasıl etkileşim kurduğunu ve istediğiniz sonuçlara ulaşmak için davranışlarınızı nasıl organize ettiğinizi açıklar. Yani bir yerde beyninizi ve davranışlarınızı gözden geçirin, bu davranışlarınızı bulup yeniden programlayın. NLP, tam anlamıyla uyumlu bir ilişkinin nasıl kurulup sürdürüleceği konusunda yol gösterir. Bu nedenle kişi öncelikle kendine şu soruları sormalıdır: Gerçekleşmek istediğim şey nedir? Mesajımı kitlemin en iyi yolu nedir?

Bu soruların yanısıra eski alışkanlıklarından sıyrılmayı gerektiren NLP'ye göre değişmek, şu anda kadar yaptıklarından vazgeçip yeni ufuklara yönelen ancak bu güne kadar ulaştığınız sonuçlardan çok daha iyisine sahip olmanızdır.

NLP hangi alanlarda kimlerle uygulanabilir? Çocuk, yetişkin her yaşta insan faydalanabileceği NLP'nin iş yapışından önce iletişim alanına girer. Yani bir uygulamaya atılır. Örneğin, iş yaşamında değişim sağlamak için, kariyer, kariyer gibi özellikler, NLP uygulamaları ile yeni girişimcilik ve liderlik gibi özelliklere bürker. Çocuklarda öğrenme güçlüğü, okul korkusu, dilatık eğilimi gibi konularda gelişimsel NLP uygulamaları söz konusudur.

NLP bir şey ya da mucize değil, bir farktır. NLP ile kendi hedeflerinizi ve hayallerinizi gerçekleştirme, ulaşma, keşif, hayata bakış, kullandığınız modeller ve teknikleri kullanarak siz de istediğiniz başarıya elde edebilirsiniz. Sorularınızın cevaplarını bulduğunuzda çok yakınlarda duruyor. Yaşamınız gereken tek şey olanı ulaştıracak doğru yolu çıkarmayı istiyorsanız. Ünlü şair Behcet Necatigil'in de söylediği gibi: Ya çaresizsiniz, ya da çare sizsiniz.

Melinda NLP'nin

- çocuklar üzerinde yapılan uygulamaların sonuçları açıklanmıştır.
- insanlar arasındaki yanlışlığı konusunda değinmiştir.
- beynin anlam kapasitesini artırdığı savunulmuştur.
- başarıya ulaşmak için beynindeki davranışları kaynaklarını keşif programlamak olduğu açıklanmıştır.

NLP

- teradülden ortaya çıkmıştır.
- daha önce insanları kullanılmadıkları teknikler kullanılmıştır.
- insanların istediklerini elde etmesi konusunda yol göstermektedir.
- anlaşılması zor olduğundan insanların kafasından soru işaretleri oluşturmuştur.

	Doğru	Yanlış
1. Bandier ve Ginder, uzmanlık bilgileri aynı olmasa rağmen basan düzeyi yüksek insanları özelliklerini incelemiştir.	☐	☐
2. NLP'nin araştırıldığı konular arasında beyin ve sözcüklerin birbirine olan etkisi vardır.	☐	☐
3. NLP'ye göre insanlar başarıya ulaşmak için kendilerine kimlerle çalışmaları gerektiğini sormalıdır.	☐	☐
4. İş hayatında kazancın iyi değerlendirilmesi NLP ile mümkündür.	☐	☐

1 Okuyalım, İspatleyelim
Sanatçı Erkekler

Tarih boyu erkek mesleği denince genel olarak fiziksel güç gerektiren işler anlaşılır. Ancak ruhsal ve duygusal özellikler ile hayal gücünün öne çıktığı bazı işlerde yine erkeklerin sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Ressamlık, bestecilik, orkestra şefliği gibi.

Süphez tarih boyunca bir çok kadın ressam çok önemli eserler yaratmışlardır. Ne var ki müzeler ve değerli koleksiyonculara bakınca kadın sanatçıların eserlerinin azlığına şaşırabilirsiniz. Hadi Rafael, Rembrandt gibi ustaları yazsak da çağımızda kadınların sosyal konumları nedeniyle resimle uğraşmaları zordur diyelim, ama Dali ve Picasso gibi yakın tarihlerde yazmış ressamların zamanında böyle bir zorluk yoktu. O halde bunun başka bir sebebi olmalı.

Aynı şekilde niçin dişi bir Mozart veya Beethoven yok? Müzisyenlik kadın sanatçıları, piyanistler, kemanlılar veya orkestrada tüm kadın elementler erkeklerden sağdı kalırsa hatta kendi başlarında dünya çapında başarılı olabilecekleri için orkestra şeflikleri hemen hemen hepsi erkektir? Acaba hala birçok orkestrada çoğunluğu oluşturan erkek elemanları, başlarında kendilerine doğru elindeki çubuğu sallayıp duran bir kadının idaresine girmek istememelerinden mi?

Sadece bu kadar da değil. Mimari ve mühendislik gibi yazarmış önemli işlerde niçin erkeklerin sayısı fazla? Hatta kadınların günlük yaşamlarında en çok zaman ayırdıkları iş yemek pişirmekken ve erkeklerin yüzde doksanı yumurta kamayı bile beceremeyen niçin dünyanın en büyük yemek ustaları, gurmeleleri, aşçıbaşları hep erkektir?

Tüm bu sorulara beyin araştırmacıları ve psikologların üzerinde çalıştıkları bir çalışmada var. Onlara göre işin sırrı beyin sağ ve sol yarımkürelerinde. Her iki yarımküre farklı becerileri kumanda ederler gibi cinsiyete göre erkekler sağ

kadınlar ise sol yarımkürelerini daha fazla kullanıyorlar.

Aslında yeni doğan çocukta her iki yarımküre de 'sağ'dır. 2 yaşına varmadan bu yarımkürelere bir 'sol' olur yani konuşma merkezi ortaya çıkar. Erkek çocuklarda 4. kez çocuklarda 13 yaşında beyin cinsiyetli kamamlanır. İnsanlar yaşlandıkça iki yarımküre arasındaki bu görev farkı yine azalmaya başlar. Süphez sağ ve sol beyin fonksiyonları insandan insana da farklılıklar gösterir.

Kadınların daha çok kullandıkları beyin sağ yarımküresinde konuşma ve iletişim merkezleri bulunur. Bu nedenle her yaz grubunda yapılan deneyler sonucunda kız çocukların konuşmaları daha önce becerildikleri, sosyal ve politik alanda daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Erkeklerin daha çok kullandıkları beyin sağ yarımküresinde analiz, sentez, bir olayı tümüyle bakış gibi görevleri yüklenir. Yani ayrıntıların göz önüne alınmadan özlemler, ilk bakışta bütünlüğün sınırları gibi görülmeleri de, sol yarımkürede sağcı gücü, sağda ise analitik gücü eğerlendirir. Sol beyin olayları tümüyle, sağ beyin ise tümüyle analiz eder.

İşte bu nedenle sağ beyin fonksiyonlarının gerektirdiği işlerde erkekler daha başarılı olmaktadır. Süphez bu bir genellemedir. Kadınlar arasında orkestra yöneten, operin besteleyen sanatçılar, Marie Curie gibi iki kez Nobel ödülü kazanan bilim kadınları, geçmişte olanları vardır. Ancak yine de tüm bu başarıları erkeklerin sayısının kadınların fazla olduğu da bir gerçektir.

'Yeniden yazılım' yönergeli 12. alıştırma (ÇK, 71) bir cümleyi yeni dil bilgisini kullanarak yeniden yazmak gerekmektedir. Alıştırma biraz değiştirilerek tamamen yeniden yazılması istenebilir. Kontrol sırasında ise kullanılan yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark üzerinde de durulabilir.

Şekil 128. ÇK(B2-C1) 11. Ünite Alıştırma No 12

12 Yeniden yazalım

- Ben senin ne yapmaya çalıştığını anıyordum.
Ben senin ne yapmaya çalıştığını anlamıyordum.
- Siz bizim sözümüzü dinlemezsiniz, ne odu da fikrinizi değiştirdiniz?
- Senin bu kadar özleceğini bilseydim para konusunda şaka yapmazdım.
- Bu kadar masraf yapacağını bilsem ikinci el arabaya almazdım.
- O kadar iştiz arasında şeker kavanozu yere düştü, hepsini tek tek toplamak zorunda kaldım.
- Siz bizimle hiç tartışma çıkarmadınız. Diğer arkadaşlarımız ne oldu? Anlaşamadınız mı?
- Herkesi anlatacağımı bilseydim ona sıı vermezdim.
- Her zaman "Rahdevulamazsın sadık olu." diyen sendin. Ne oldu da bu kadar geç kaldın?
- Uyumak için o kadar uğraştığım öğlüm yatağına yatıı yazılmaz uyandı.
- Seninle iş çıkışı bir kahve içmek için sözleşmiştik. Nereye gidiyorsunuz?

3.3.12. Ünite 12

Aşağıda yeni Hitit B2-C1 seviyesindeki ders kitabının içindekiler sayfasından alınan 12. ünitenin içeriği ve bu üniteden çıkarılan ve yakın/eş anlamlısı tespit edilen kelimelerin listesi verilmiştir.

Tablo 40. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2 ve C1 Seviyeleri 12. Ünitesinin İçeriği ve İçinde Tespit Edilmiş Yakın Anlamli Kelimeler

Ünite 12: İnsanın Büyük Sırrı		
Temalar, Metinler, Başlıklar		
12.1 Evrende Yolculuk		
12.2 Uzaya Yolculuk		
12.3 Yıldızların Söyledikleri		
Ders Kitabındaki Metinler:		
1. Paralel Evrenler		
2. Uzaya Gitmeden Önce Bilmeniz Gerekenler		
3. Astrolojinin Doğuşu		
Çalışma Kitabındaki Metinler:		
1. Dolmabahçe Sarayı		
2. Katil Kim?		
Dilbilgisi		
1. Sıfatlar (sıralanış)		
2. Adlaşma (sıfat + iyelik > ad)		
3. İlgeçler (dışında, - (n)dEn başka, - (n)In yanında/ yanı sıra)		
Yakın Anlamli Kelimeler		
açıklama - ifade	çaba - gayret dayanak -	ışık - ışım
ad - isim	gerekçe* - temel	ışım - parıltı
aktivite - etkinlik	devlet - ülke	ihtimal* - olasılık
alan - saha	diploma - sertifika	ilgi - merak
araştırma - inceleme	doğru - gerçek	imkan - olanak
arazi - toprak	doğum - doğuş	inanç - inanış
arka - sırt	duygu - his	insan - insanoğlu
asıl - esas - temel	dünya - yerküre	kabul - onay
astrolog - gökbilimci	düşünce - fikir	kelime - laf - söz
bağ - bağlantı	düzen - sistem	kent - şehir
bakış - görüş	edebiyat - yazın	kere - kez
bayan - hanım -	enstitü - üniversite	kuram - teori
hanımefendi - kadın	fantezi - hayal	mevdan - ortalık
beden - vücut	feza - kozmos - uzay	müdür - yönetici
belirti - iz	gezi - yolculuk	neden - sebep
boy - uzunluk	gizem - mucize	neşe* - şakrak - şen
bozukluk - hastalık -	gök - gökyüzü	padişah - sultan
rahatsızlık	güç - kuvvet	problem - sorun
bölüm - kesit - kısım	hayat - ömür - yaşam	süre - vakit - zaman
burç - zodyak		

Bu ünite de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili alıştırmalar mevcuttur. Örneğin, ‘İşaretleyelim, yerine yazalım’ yönergeli 3. alıştırmada (DK, 140) bir metin ve metin sonrası etkinlikler verilmektedir. Etkinliklerden biri yakın anlamlı kelimelerle ilgili olup, metinde geçen ve kalın fontla işaretlenmiş sözcüklerin yakın anlamlılarıyla eşleştirilmesi öngörülmektedir. Bir açıklama veya yorum, veya tümce oluşturma gibi bir etkinlik bulunmadığı için bu alıştırmaya yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından yetersiz sayılarak genişletilmelidir.

Şekil 129. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 3

Kuram :	_____
Hayali :	_____
Bölüm :	_____
Esas :	_____
Feza :	_____

Bunun dışında bazı alıştırmalar değiştirilerek söz konusu amaçla kullanılabilir.

‘Okuyalım, işaretleyelim, tamamlayalım’ yönergeli 10. ve ‘Okuyalım, işaretleyelim’ yönergeli 16. alıştırmalar (DK, 144, 148) birer metin ve metin sonrası etkinlikler içermektedir. Metinde geçen kelimeler veya öbekler ve hatta cümleler ele alınmamaktadır. Bu yüzden öğretmenler bunun gibi büyük metinler için ilaveten alıştırmaya hazırlayarak yakın anlamlı kelimelerin öğretimine de yer verebilirler.

Şekil 130. DK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 10 ve 16

10 Okuyalım, işaretleyelim, tamamlayalım
Uzaya Gitmeden Önce Bilmeniz Gerekenler

Alman astronot Ulrich Walter, ilk uzay yolculuğuna çıkmak üzereyken yazdığı duyulan, "Düzenlenmiş bakkalınımı yukarıya doğru kaldımsa, sırt üstü yarıydım. İşte, nihayet o an gelip çatıştı ama hiç kimsenin yazmamak istemeyeceği şey geldi başıma: Hayatım boyunca bu kadar acil fuvale ihtiyacı hissetmemiştim" diye anlatıyordu. Oysa uzay mekliği henüz fırtına rampasındaydı ancak Walter'in otuz beşimden dolayı kan beledini üst bölümüne yüklenmesi ve üstüne yerleştirilen alıcı, fazla sıvı soğutma için biberlek hareketi geciktirdi. Walter için daha simdiden her şey rahatsızlık veriyordu. Bir de Dünyadan ayıtlıp, uzaya uçunca neler yaşadığını düşünüyordu musunuz?

Henüzde çoğunuz televizyonda, uzay gemileriyle yapılan bağlanmalarda havada uçan cisimleri izleyen ya da ortalka dolayan portakal suyu damlacıkları yumağa çalışan astronotların nesnel görüntüleriyle karıştırmış ve belki de uzayda her şeyin tam bir eğlenceye dönüştüğünü düşünmüşsünüzdür. 1995'te Alman astronot Thomas Reiter'in uzayda gırtlakla verdiği konseri gören herkesin şaşırması bu olmuştur. Ancak, bu sen sokak gösterilerinde maddiyatın bir de aklı yitirir. Mesela, astronotların sımsıkı yüreği ve göz halkaları.

Astronotların yerçekimsiz ortamda yaşadıkları pek çok sorunların bir vücutları sıvıların yer değiştirmesi nedeniyle ortaya çıkan rahatsızlıklardır. Bu değişiklik yönüne alışmaları hemden sonra başta ve öğretilmiş ortamda kan, astronotun başında biriken "sığın yüz sendromu"na yol açar. Bacakları ise, azaolan sıvı basıncı nedeniyle incal ve "sarımsak bacaklar" görünümüne kavuşur. Dahası da var tabii. Astronotlar için uzayda beslenebilmek de büyük bir sorundur. Ağız, boğaz ve bu randaki mukozla dokular ısıtılı, için koku ve tat alma duyuları zamanla azalır ve hiç tat alamamaya başlarlar. İştahları kesilir, vücutları zayıf düşer ve hastalıklara dirençsiz hale gelir; aynınen grip olduğu gibi Uzayda yeniden gıda ile sindirilmesi bile lırsız yaktır. Vücutları ki denge sistemlerini bozulmasıyla birlikte baş dönmesi, teleme nöbeti ve kusmalar baş gösterir. Kas ve kemik sistemlerinde rahatsızlıklar olur. Uzay yolculuğunun süresi uzadıkça, daha az kullandıkları için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar, hatta ileri aşamalarda kemiklerden cam gibi kırılma riski meydana gelir. Bir de omurga

var kuskusuz. Yere kalmı kuvvet ortadan kalkınca, omurgaya baskı bittir bel omuru esnemeye başlar. Yalculuğ başlanmadan önce ve yolculuğun ilk gününün sonunda ölçüldüğünde, omurga gevşemesi nedeniyle astronotların boylarının yedi santimetre kadar uzayıp-ığı görülmüştür. Boy uzaması omurlu bir ektisi gibi görünse de aslında geçici bir yüzeine dönüştüğünde eskiye dönüş olur ve bu süreçte sıdelli sırt ağrıları da astronotları çok rahatsız eder.

Tom bunlara ek olarak uzayda yaşamın yükü sorunlarından da söz etmek gerekir. Uzaydaki gölü sızdır, gözün içine kadar ulaşır orada ışık polimerlemleriyle yal açığı için astronotlar gözlerini kapattıkları halde yıldı kımeleri görmeye devam ederler. Bir gözünüze çok güçlü flaşlar paltatırken uyumaya çalıştığınız düşünün. Astronotlar işle bunun kabikat fazlası bir sık ortamında uyumak zorundadırlar. Uzaydan gelen kozmik şarın sadece yükü ve göz problemlerini yaratmakla da kalmaz. Atmosferin korunmasından yüksün ortamında çalışan astronotlar özel giysiler giyerler de uzun vadede ciddi hastalıklara yol açabilecek etkilerle de matuz kalmış oluruz.

Ebeletsiz "Dünyalılar" için uzaya gitmeyi planlamak, bu yolculuğuna uygun uzay araçlarını yapmak, Dünyanın dışına çıkıp keşif gen dönelimlerini almak kadar değer bir basam. Ancak öyle görünüyorki kim bunları planlayıp gerçekleştiren insan, aynı zamanda bu yolculuğuna en zayıf noktası.

Foto: Demir

16 Okuyalım, işaretleyelim
Astrolojinin Doğuşu

Bundan çok uzun zaman önce, efseliler ve kadimlar geleceğin yıldız gökyüzüne bakarak... Gözlemler mızaranın hem güzelliğinden etkilenirler hem de bu yıldızların ne olduğunu, yaşamı etkileyip etkilemediğini merak ederler.

İste astrolojinin doğuşu başlangıçta bu merakla dayanır. En azından tahmin edilen hikâye bu çünkü hiç kimse, astrolojinin yarı öncesi durumunun ne kadar eskiye dayandığını ve nasıl olduğunu tam olarak bilmiyor. Yazılı tarihte astrolojinin ilk ortaya çıkışı ise M.Ö. 2500 yılında, gezegenlerin insanın kaderini etkileyen güçlü tanrıları olduğuna inanılan Mezopotamya'da olmuştur. Buradaki ilk astrologlar gökyüzünü dikkatle izlemeye ve onun geceleri parlıtık, muhteşem sessizliğinde görüldüklerinin düzenli kayıtları tutmaya başladılar. Bu kayıtlar sayesinde, gerçekleşen olaylar ve yıldızlar arasında bağlantı kurarak Astroloji darsanların temelini koydular ve yorumlarına dayanarak kraliyet ailesine devlet yönetimi konusunda akıl verirdi ve bu nedenle Mezopotamya tarihinin erken dönemlerinde astroloji "kraliyet sarrafı" olarak düşünülürdü.

Zamanla Mezopotamya gökbilimcileri gökyüzünde neler olduğunu açıklamak için yeni geometri bilimini kullanmaya başladılar. Bu dönemde Eski Yunanlılar da Mezopotamya'nın astrolojik kehanet biçimini kendi mitalojileri ve yeni geometri bilimiyle birleştirip "Zodyak"ta dayanan kişisel bir astroloji geliştirdiler. Buna göre, Yunanca "zodyakos kyklos" yani "hayvanlar dairesi" anlamına gelen bir kuzak vardır. Bu kuzak, güneşin bir yıl boyunca gökyüzünde izlediği eliptik yörüngesinin her iki yanında döner denince uzaktır. Zodyak, koca, boğaz, yengeç gibi her biri hayvan türlerinden simgelenen, yılın on iki ayını gösterecek şekilde bölünmüştür bir kuzak. Böylece Yunanlılar astrolojiyi, gökyüzünün yaşamlandığı etkilerini merak eden bireyle darsanlarla kullananlar yıldız fal sanatını ortaya çıkarmış olurlar.

Daha sonra astroloji Roma Kültürüne geldi ve oradan da Avrupa'ya yayıldı. Hıristyanlığın doğuşu ile bir süre karamlık kaldı. Ne de olsa, astroloji insanların kaderinin, yıldızların yarattığından çok, yıldızlar tarafından belirlendiğini savunuyordu. Oysa ortaya çıkan Hıristyanlık öğretisine göre yaratıcı, insanlara özgür irade bahşetmiştir. Ancak astroloji bir yolu bulup genel olarak Hıristyan öğretisine içine sızdı ve gelmeye devam etti.

Astroloji Ortaçağ'da düşüşe geçti. Rönesansın başında ise eğitilmiş dünyasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Thyco Brahe ve Johannes Kepler gibi önemli gökbilimciler tarafından benimsenip Avrupa'nın büyük üniversitelerinde bir bilim olarak kabul edildi. Fakat bir süre sonra modern bilimin buğuluğu, astrolojinin bilimsel doğruluğuna olan inancı ufak ufak sarmaya başladı.

Günümüzde astrolojinin bir bilim dalı olarak kabul edilmediğine dair farklı görüşler vardır. Astrolojiyi bilim olarak kabul eden çevrelerin en çok yarıdığı ise astrolojinin "günlük" bir yaşamı yöneten bir araçta indirgenek tanımlanmasıdır. Oysa onlara göre astroloji, insanların doğum anından itibaren çok cisimleri ve insanlar arasındaki ilişkileri ciddi biçimde inceleyen bir alandır. Astrolojiyi ister bir bilim dalı, ister bir inanç sistemi, ister sarmaklık olarak değerlendirelim; insanların astrolojiye olan ilgisi yadsınamayacağımız bir gerçektir. Çünkü son yıllarda astroloji insan ruhunun zenginliklerini ele getirmesinin bir biçimi olarak her zamanı kadar popüler.

Astroloji, hâlâ kendilerini daha iyi anlamak isteyen çağdaş bireyler, ruhlarının evrenin sayısız mucizeleri ile olan gizemli ilişkisini açıklamayı yut eder.

‘Doğruları işaretleyelim’ yönergeli 5 nolu alıştırmada (ÇK, 74) belgisiz sıfatlar üzerine durulmuştur. Bir cümleye dört şıktan uygun olanları seçmek gerekmektedir. Bu etkinlik isim türlü kelimelerle olmadığı halde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için önem taşımaktadır çünkü bu alıştırmada seçilen cümleler aslında yakın da olsa her sözcüğün kendisine ait dilbilgisel ve sözdizimsel özelliklerinin olduğunu göstererek arasındaki kullanım farkı belirgin hale getirmektedir. Bu tür alıştırmalar isim, fiil ve diğer kelime türleri için tasarlanmalıdır.

Şekil 131. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 5

5 Doğruları işaretleyelim

- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 birkaç bazılan kimi tüm
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerden _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 birkaç bazılan kimi tüm
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerden _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 birkaç bazılan kimi hepsi
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerin _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 birkaç bazılan kimi hepsi
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 bazı tüm kimi hep
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenci benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 bazı çoğu kimi hep
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 bazılannız çoğunuz kimi hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğimden daha iyi puanlar aldı.
 bazılannız çoğunuz kiminiz hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
 hiçbiriniz çoğunuz kiminiz hepiniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ öğrenciler benim beklediğim puanı alamadı.
 bazı bazılannız kimi kimileriniz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
 hiçkimse herkes tüm biraz
- Geçen hafta yaptığım diploma sınavında öğrencilerin _____ benim beklediğim puanı alamadı.
 tümü hepsi hiçbir çoğu
- Geçen hafta yapılan diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadı.
 çoğumuz hepsi hepimiz birkaçımız
- Geçen hafta yapılan diploma sınavında _____ benim beklediğim puanı alamadık.
 çoğumuz hiçbirimiz bazılannız birkaçımız

‘Okuyalım’ yönergeli 7. alıştırma (ÇK, 76) bir polisiye metinden ibarettir. Metin sonrası etkinlik olarak tartışma öngörülmektedir. Fakat tartışmaya geçmeden önce metinde geçen kelimelerin ve öbeklerin kullanımıyla ilgili bazı etkinlikler yaptırılabilir ve böylece yakın anlamlı kelimelerin öğretilmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Şekil 132. ÇK(B2-C1) 12. Ünite Alıştırma No 7

7 Okuyalım
Katılı Kim?

Geniş bir araziye yayılmış büyük bir çiftlikte bir malikane... Bu malikanede yaşayan bes kişi ve bu malikanedeki insanlar, la ilişkili bir aile dostu...

ADAM	GENÇ KADIN
65 yaşında. Çiftliğin ve büyük bir servetin sahibi. Malikanede genç karsıyla yaşıyor.	Adamları 1,5 yıldır evli. Çiftlikte sakin bir yaşam sürüyor. 25 yaşında.
KAHYA KADIN	HİZMETÇİ
50 yaşlarında. Malikanenin emekçi kahyası. Genç kadına mesafeli, adama gönülden bağlı. Soğukkanlı.	25 yaşlarında. Evin tüm işlerini yapıyor. Genç kızı görünüşte yakın ve saygılı davranıyor.
BAHQVAN	AİLE DOSTU
27 yaşında. Malikanenin arkasındaki bahçevan kulübesinde yaşıyor. Kahya kadına sürekli bir sürtüşme içinde.	40 yaşında bir ziraat mühendisi. Malikaneye sık sık geliyor. Kahya'yı yıllardır tanıyor. Adamları kadim dostu.

OLAY

Genç kadın bir sabah malikanenin büyük salonunda, yemek masasının yanında ölü bulunur. Hizmetçinin çığlığı üzerine önce kahya kadın koşar gelir, sonra da bahçevan ve adam. Kahya hemen aile doktoruna haber verir. Kızın öldüğü anlaşılır. Yapılan otopsi sonucunda kan ölüm sebebi anlaşılır. Raporda, genç kadının vücudunda hiçbir iz, ölümüne sebep olacak hiçbir belirti bulunmadığı yazılır. Kadın gömülür. Adam, yapılabilecek her şey olmadığının düşünür ve bu konuyu bir daha açmamak üzere kapatır. Ancak evde genç kadının ölümüyle ilgili olarak tek bir söz edilmemektedir.

Anadan birkaç hafta geçer. Bahçevan, kadının ölümüyle ilgili konuşulan olduğunu, onun öldürülmüş olabileceğini söyler adama. Adamları ilgili yerlere şikayet etmesiyle birlikte konu yeniden gündeme gelir. Kadının mezarı açılır ve Adli Tıp'ta bir başka doktor tarafından ikinci kez otopsi yapılır. Otopsi raporu deşet vericidir. Kadının tınaklarının arasında, denizle temas ettiği anda vücudunda giren ve hemen kanı karıştıran bir tür zehir bulunmuştur.

Cinayet Masası komisyonları bu olayı araştırmak üzere malikaneye gelirler. Evde yaşayan herkes ifadeleri alınır.

İFADELER

ADAM: Eşimle 1,5 yıldır evliydim. Aramızdaki yaş farkı hiçbir zaman sorun olmadı. Eşim çok anlayışlı ve uygun bir insandı. Zamanın zamanla değiştiğini biliyordum. O bazen öta bilirdi, yarıyolları yapıyordu. Hayır, inihir etmiş olmaz, bu mümkün değildi. Ölmeyle öldürülmeyecek kadar hayata bağlıydı. Bileniyordum. Ben inancın olan biriyim, ömrü bu kadarını demekten başka bir şey gelmiyor elmdim.

O sabah kahya uyardı beni. Telafiyet ve çok korktum. Onun yerde baygın yatığını söyledi. Saat mi? Sanıyorum 8'e doğuydu. Uyuymuştum. Uyuymuştum. O bazen öta bilirdi, yarıyolları yapıyordu. Hayır, inihir etmiş olmaz, bu mümkün değildi. Ölmeyle öldürülmeyecek kadar hayata bağlıydı. Bileniyordum. Ben inancın olan biriyim, ömrü bu kadarını demekten başka bir şey gelmiyor elmdim.

KAHYA: Hizmetçinin çığlığını duydum üst kattaki Salona indiğimde hanımefendi yerde yatıyordu. Ne yapacağımı bilmedim. Hizmetçi onun öldüğünü söyledi. Hemen yukarı koşup beyefendiyi haber verdim. Kendisinde kalıp rahatsızlığı vardı, ona böyle bir haber vermek istemedim ama mecburdum. Salona indiğimde bahçevan da içerideydi. Hizmetçi ağlıyordu.

8 Tartışalım

- Evin hanımını kim ya da kimler öldürmüş olabilir?
- Katli veya katiller bu cinayeti niçin ve nasıl işlemişler?

3.3.13. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Ve C1 Seviyeleri Öğretim Setinin Analizine Dair Genel Bulgular

Tablo 41'de Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 seviyelerindeki ders ve çalışma kitaplarındaki toplam ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimine yönelik ve öğretiminde kullanılabilir alıştırmaların sayısı gösterilmiştir.

Tablo 41. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 Seviyeleri Öğretim Setindeki Alıştırmalar

Kitap	Ünite	Toplam Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerle İlgili Alıştırma	Eş / Yakın Anlamlı Kelimelerin Öğretiminde Kullanılabilen Alıştırma
DERS KİTABI		242	5	35
	Ünite 1	20	0	3
	Ünite 2	23	0	1
	Ünite 3	18	0	6
	Ünite 4	18	0	2
	Ünite 5	20	0	1
	Ünite 6	27	1	2

	Ünite 7	23	1	6	
	Ünite 8	21	0	3	
	Ünite 9	19	0	4	
	Ünite 10	19	2	3	
	Ünite 11	17	0	2	
	Ünite 12	17	1	2	
		161	1	29	
ÇALIŞMA KİTABI	Ünite 1	12	0	3	
	Ünite 2	14	0	2	
	Ünite 3	15	0	2	
	Ünite 4	14	1	0	
	Ünite 5	19	0	4	
	Ünite 6	13	0	2	
	Ünite 7	14	0	2	
	Ünite 8	11	0	2	
	Ünite 9	15	0	4	
	Ünite 10	14	0	4	
	Ünite 11	12	0	2	
	Ünite 12	8	0	2	
		Toplam	403	6	64

Tablo 41’de görüldüğü gibi toplam alıştırma sayısı 403, bu alıştırmalardan eş / yakın anlamlı kelimelerle ilgili 6 alıştırma ve eş / yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilen 64 alıştırma bulunmaktadır. Eş/yakın anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmaların sayıca az olmasının yanı sıra mevcut olan alıştırmaların çoğu kelimeleri tamamen eş anlamlı olarak göstermektedir ve sadece birkaç alıştırmada yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farka değinilmektedir. Kitaplarda bulunan alıştırmalar yakın anlamlı kelimelerin öğretimi açısından genellikle yetersizdir ve çeşitleri oldukça sınırlıdır. Seviyeyi göz önüne alarak öğrencilere dille ilgili bilgilerin daha kapsamlı verilmesi gerekmektedir. Diğer seviyelere göre Yeni Hitit Yüksek daha donanımlı sayılabilir, çünkü kelimelerin seçimi ve alıştırmaların türleri önceki setlerle kıyasla daha gerekçeli ve geniş kapsamlıdır ancak birbiriyle genellikle tutarlı değildir ve bu yüzden de etkililiği sorgulanabilir. Önceki setlerde olduğu gibi Yeni Hitit Yüksek öğretim setini kullanan öğretmenler yakın anlamlı kelimeler öğretmek için ya mevcut alıştırmaları değiştirerek kullanmalı veya yeni etkinlikler geliştirmeliler.

Yeni Hitit Yüksek öğretim setinin genel kelime öğretimiyle ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili aşağıda belirtilen bazı eksiklikler tespit edilmiştir.

1. Diğer setlerde de olduğu gibi yazılım farklılıkları mevcuttur, bazı yazılım farklılıkları bir metin içinde kendini göstermektedir: yarım küre – yarımküre, iş yeri – işyeri, ritm – ritim vs.
2. Bazı kelimelerin üzerinde sürekli durulurken diğer kelimeler gözardı edilmektedir.
3. Bazı kelimeler, özellikle de yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili alıştırmalarda verilen olanlar, ünite ve hatta kitap boyunca sadece söz konusu etkinlikte kullanılıp başka bağlamda verilmemiştir: serüven (macera), endüstri (sanayi), andaç (ajanda) vs.
4. Yakın anlamlı olarak seçilen bazı kelimeler birbiriyle ilgisiz görünebilir, fakat ünitelerdeki metinlerde ve alıştırmalarda birbirinin yerine geçerek yakın anlamlı olarak işlemektedir. Kitaplarda bu durumla ilgili hiç bir açıklama bulunmamaktadır: bozukluk – hastalık (6. Ünite).
5. Genel olarak kelime öğretimi alıştırmaları yüksek seviyede önemli ölçüde azaltılmıştı, ve daha çok bağlam anlama ve söylemsel etkinlikler verilmiştir. Ancak Türkçeyi Türkçe olarak öğrenenler için ve özellikle de sonradan yüksek eğitime devam edecekler için böyle yaklaşım bazı zorluklar oluşturmaktadır ve dolayısıyla yeni kelimelerin girdisi büyük olasılıkla hatalı olabilir.
6. Üniteden üniteye kelime devamlılığı ve tutarlılığı söz konusu değildir. Üniteler oldukça birbirinden farklı olup kelimeleri de bir önceki üniteyle ilişkilendirilmemiş ve tekrar tekrar kullanılarak pekiştirilmemiştir.

Bütün yukarıda söylenenler göz önünde bulundurularak ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti bir esas alınarak sonraki bölümlerde B2 ve C1 seviyelerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler bulunacaktır.

3.4. YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK ALIŞTIRMA GELİŞTİRME KRİTER VE ÖNERİLERİ

Bütün analiz edilen verilere göre yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar birkaç başlık altında toplanmıştır. Hemen söylemeliyiz ki bu farklılıklar en son biçimini almış

olarak algılanmamalı ve özellikle kelime türüne göre incelenmeye devam edilmelidir. Bununla birlikte şu an itibariyle elimizde olan bilgilerle isim türünde olan yakın anlamlı kelimeler arasında aşağıdaki farklılıklar tespit edilebilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki gruplar arasındaki sınırlar çoğunlukla varsayımsal ve sabit değildir, ancak kullanışlılık açısından en uygun görülen biçimdedir. Çok sık yakın anlamlı kelimeler aynı anda birbirinden birkaç kritere göre farklılık gösterebilir, bazen ise belirli bağlamlarda farklılık yok sayılabilecek kadar az olup bir kritere bile yer bırakmayabilir.

Aşağıda tablolar halinde verilen yakın anlamlı kelimelerin farklılık ölçekleri; sözcükbilimsel, dilbilgisel, anlambilimsel, işlevsel, dizimilimsel ve dil dışı gerçeklerle ilgili ölçeklerden oluşmaktadır. Bu ölçekler önce kendi içlerinde listeler halinde verilmiştir sonra ise detaylı olarak açıklanmıştır.

3.4.1. Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri

Birinci grup farklılıkları genel olarak sözcükbilimsel olarak adlandırılmıştır. Aşağıda sıralanacak diğer tüm gruplar söz konusu gruba dahil edilebilir. Bu yüzden bu grubu daha çok genel sözcükbilimsel farklılıklar olarak nitelendirmek yerinde olacaktır.

Tablo 42. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Sözcükbilimsel Farklılık Kriterleri

SÖZCÜKBİLİMSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Ölçülebilir / ölçülemez, rakamlarla gösterilebilir / rakamlarla gösterilemez.
2.	Kaç kelimeden oluştuğu ve yer değiştirip değiştirememesi.
3.	Yabancı / yerli / yerli denecek kadar asimile olması. - Alıcı dilin sessel kurallarına uyup uymaması; - Dilbilgisel kurallara uyup uymaması; - Sözlükte olup olmaması (kullanım alanları, resmîlik); - Kullanım sıklığı.
4.	Canlı varlıklara gönderme yapılıp yapılamamasıdır.
5.	Canlı varlıklara gönderme yapılıp yapılamamasıdır.
6.	Özel ad olup olmaması.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.1.1. Farklılık Kriteri: Ölçülebilir / Ölçülemez, Rakamlarla Gösterilebilir / Rakamlarla Gösterilemez.

Bu açıdan birbirinden farklılık gösteren yakın anlamlı kelimeler genellikle kullanım alanlarıyla da farklılık gösterilebilir: sayılamaz, ölçülemez kelimeler genellikle soyut kavramlarken, rakamlarla gösterilebilir kelimeler ise daha somut kategorileri belirtmektedir. Bununla beraber sayılamayan anlamı taşıyan kelimeler bazı bağlamlarda sayılabilir kelimelerle anlamca örtüşebilir ve birbirinin yerine geçebilir.

Örneğin: bedel ve fiyat, değer ve kıymet, veri – bilgi, vs.

Dil öğretimi prensiplerine göre öğretim süreci her zaman kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene doğru ilerler. Bu ilkeyi göz önünde bulundurarak öğretmen öğrencilere tercihen ilk başta somut, rakamla sayılabilir ve anlamı net bir şekilde resimle veya objeyle gösterilebilir kelimelerden yola çıkmalıdır. Ancak dil öğretimi ve dil öğrenimi her zaman doğrusal bir yol izleyemediği için hemen hemen ilk aşamalardan itibaren öğrenciler soyut kavramlarla karşılaşmak zorunda olmaktadır. Hatta bazı kelimeler bağlama göre kendi soyut veya somut anlamını diğerine GÖRE değiştirebilmektedir. Mesela, ‘bedel’ ve ‘fiyat’. İlki hem sayılabilir anlamında hem de soyut ve biçilmez bir anlamda kullanılırken ikincisi ise çoğu zaman belli parasal karşılık anlamında yani somut ve rakamla sayılabilir anlamda kullanılmaktadır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Cümleyi doğru kelimeyle tamamlama: Özellikle birkaç eş veya yakın anlamlı kelimelerden sadece bir tanesinin uygun olacağı şekilde tasarlanmış cümleler kullanarak öğrencilerde hem yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekilir hem de sözdizimlilik kuralları pekiştirilmiş olur.
2. Sınıflandırma alıştırmaları. Burada söz konusu alıştırmalar hem dilüstü yani tamamen dilbilgisine yönelik alıştırmalar olabilir (mesela, yakın anlamlı kelimelerden soyutları, somutları, veya her ikisini de temsil edenleri de olabilenleri seçmek) hem de bağlamla ilişkilendirilerek kullanım alanlarıyla ilgi kurulabilir.
3. Aynı bağlama yakın anlamlı kelimelerin yerleştirilmesi ve cümlenin anlamının nasıl değişeceğine dair sorular sorulabilir.

4. İleri aşamalarda daha yaratıcı ve daha çok dil ustalığı gerektiren alıştırmalar da yaptırılabilir. Örneğin verilen yakın anlamlı kelimelerden ancak birinin uygun olduğu bir bağlam oluşturmak. Ayrıca metinle çalışmaları da yapılabilir ve bütün yakın anlamlı kelimeler için tanım verme alıştırmaları da uygulanabilir.

3.4.1.2. Farklılık Kriteri: Terim Olabilme.

Bazı yakın anlamlı kelimeler birbirinden terim olup olamama konusunda ayrılır. Zamanla bu durum değişebilir ancak eşsürelilik zamanında genellikle yakın (veya eş zannedilen) kelimeler içinden ancak biri belli bir alanda terim olarak uygulanmaktadır. Bakhtin'in düşüncesine göre terim olarak işlev gören kelime anlamını sabitleştirerek mecazi yanlarını ve çok anlamlılığını yitirmek zorundadır. Yani terim olan kelime mümkün olduğu kadar net ve düz olmalıdır. Terimlerin seçimi bazen rastgele bazen de anlaşma sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Zamanla terimler değişebilir, içindeki anlam da daraltılıp genişletilebilir. Aynı kelime farklı alanlarda terim olabilir veya bir alanda terim olup diğer alanda terim olma görevini yakın anlamlısına bırakabilir.

Örneğin: kalp ve yürek, organ – uzuv, dil – lügat, kadın – bayan vs.

Bu farklılıkta büyük ihtimalle en etkili açıklama doğrudan kullanım alanının belirlenmesiyle gerçekleştirilebilir. Çok zor gerekçelere ve açıklamalara başvurmadan öğrencilere ilk aşamalardan itibaren öğrendikleri kelimelerden hangileri özellikle tıp, ekonomi veya siyaset gibi yaygın alanlarda terim olarak kullanıldığını anlatmakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma, örneğin kelimeleri ait olduğu temalara veya 'terim / terim değil' ölçütüne göre sınıflandırmak hemen hemen ilk aşamalardan itibaren uygulanabilir.
2. Eşleştirme. Resim ve kelime, temanın ismi ve kelime, tanım ve kelime. Ayrıca bu çerçevede diyalogları tamamlama da yapılabilir. Mesela, profesyonel diyalog ve insanların gündelik konuşması.
3. Yanlış düzeltme. Cümlelerin içindeki yanlış ve cümleye uygun olmayan kelimeleri, uygun olan yakın anlamlı kelimelerle değiştirmek.

3.4.1.3. Farklılık Kriteri: Kaç Kelimeden Oluştığı ve Yer Değiştirip Değiştirememesi Durumu.

Bu farklılıkta söz konusu olan kelimenin bileşik sözcük olup olmamasıdır. Şüphesiz bu kriter ancak iki ve fazla kelimeden oluşan öbekler için uygulanabilir. Bu noktada kelimenin tanımına dönmek gerekmekte ve onun aslında çok karmaşık olduğu kabul edilmelidir. Çünkü bazı durumlarda iki farklı kelime tamamen veya kısmen kendi anlamlarını yitirip yeni bir anlam oluşturur ve eğer bu iki birleşen kelime tek bir sözcük olarak yazılıyorsa bir sorun söz konusu değildir, fakat bazen böyle iki kelime ayrı olarak yazılır ve arasında ad tamlaması ilişkileri de mevcut olup yabancı dil olarak Türkçe öğrenenleri şaşırtabilir. Bazen ise böyle kelimelerde bileşenlerin ayrı veya birlikte yazılma şekli anlamını tamamen değiştirebilir (yer altı ve yeraltı). Birleşik sözcüklerdeki ilk sözcüğün yerine eşanlamlısının yerleştirildiğinde anlamın değiştiği ve böyle sözcüklerin kullanımda olmadığı ortaya çıkar (Günay, 2007, s. 46).

Örneğin: yürek buyruğu – vicdan, vs.

Öğretimi: Bu konu asıl olarak birçok alanla iç içedir: mecazlar, kalıplaşmış ifadeler, ad tamlamaları, eşdizimlilik vs. Bu yüzden açıklamalar zamanla derinleşmeli ve daha kapsamlı olmalıdır. Ancak ilk aşamalarda dil öğrenenlere en basit ve en etkili açıklama seçilebilir. Başka farklılıklar varsa bile bir tek açıklamayla yetinmek özellikle ilk düzeylerde yerinde olacaktır. Örneğin, ‘evlat acısı’ ifadesinde hiç bir kelimesi anlam değişikliği yaratmadan değiştirilemez. Bunu da ifadenin anlamını anlatarak hatta eğer öğrenci grubunda ortak dili varsa ve bu dilde bu ifadeye denk gelen bir kelime mevcutsa onu kullanarak söz konusu ifadenin aslında kelime düzleminde işlev gördüğünü ve bu yüzden de hiç bir parçasının değiştirilemez olduğunu açıklamakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Çoktan seçmeli alıştırmalar. Mesela, yürek buyruğu gibi ifadelerde bir kelimeyi gizleyerek kendisini ve onun birkaç tane yakın anlamlısını verip hangisinin söz konusu ifadeye (ileriki düzeylerde belirli anlam limitleri de gösterilebilir) uygun olabilir.
2. Tümce yazma veya tamamlama. Verilmiş ifadeleri doğru bir bağlamda kullanmayı öğreten alıştırmalar.

3. İleri aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri içeren görünüş olarak benzer ama anlamca farklı ifadeler arasındaki farkı sorulabilir. Örneğin: ‘evlat acısı’ ve ‘çocuk sancısı’ gibi.

4. Akıl yürütme ve anlam kestirme teknikleri de uygulanabilir. Özellikle öğrencilerin her bileşenini bildiği halde ifadenin kendisiyle ilk kez karşılaştığında ilk olarak onlara ‘Sizce bu ifade ne demek?’ sorusu sorulabilir.

3.4.1.4. Farklılık Kriteri: Yabancı / Yerli / Yerli Denilecek Kadar Asimile Olmuş Kelimeler.

Kriter dayanakları: - Alıcı dilin sessel kurallarına uyup uymaması;
 - Dilbilgisel kurallara uyup uymaması;
 - Sözlükte olup olmaması (kullanım alanları, resmîlik);
 - Kullanım sıklığı.

Bu gruptaki yakın anlamlı kelimeler birbirinden birkaç veya sadece bir kritere göre ayrılabilir. Hatta farklılıklar eşsürelilik açısından çoğu zaman çok önemsiz görünebilir fakat bazı bağlamlarda ve kullanım şartlarında büyük rol oynayabilir. Bazı kelimeler Türkçe sessel yapısına uymamaktadır ve sadece bu etkenle dinleyicide başka bir algı yaratabilmektedir. Ayrıca bazı yabancı kelimelerdeki sessel ayrıntılar dilbilgisel uygulamalarında değişiklikler yaratmaktadır. Örneğin, ‘bandrol’ kelimesinde son ünlü ‘o’ olduğu halde belirtme durumundaki harf ‘u’ değil ‘ü’ şeklinde olacaktır. Örnekler çoğaltılabilir.

Dilbilgisel kurallara gelince bazı yabancı kelimelerde çoğul eki Türkçe kurallarına uymayarak geldiği dil kurallarına uymaya devam eder. Örneğin, ‘afat – afet’ durumunda olduğu gibi. Bazı kelimeler hem tekil hem çoğul biçimleriyle Türkçeye dahil olup bu iki biçim arasında bir anlam farkı bile kazanabilirler. Örneğin: ‘velet ve evlat’, ‘varak ve evrak’, ‘şey ve eşya’ vs.

Bazı kelimeler gündelik konuşmada yaygın kullanılmasına karşın sözlüğe ve dilin resmi hazinesine daha girmemiş olabilir. Bundan dolayı özellikle ciddi, resmi yazılı ve sözlü konuşmalarda ve yapıtlarda bunların kullanılmaması tercih edilir. Diğer yandan ise

‘neskafe’ kelimesi orijinal kelimeye göre yazılış şeklini biraz değiştirerek artık TDK’nin 2011’de hazırladığı Türkçe Sözlüğünde yer almıştır (2011).

Yakın anlamlı kelimeler arasındaki belki de en büyük farklılık, kullanılabilirlik veya kullanım sıklığı olabilir. Özellikle eş anlamlı kelimeler sözlüklerinde şöyle bir durum görülebilir: bir çağdaş Türkçe kelimenin hemen yanında, yani onun eş anlamlısı olarak, oldukça eski veya çok nadiren, veya çok özel kullanım alanlarını gerektiren bir yabancı sözcük belirtilir. Aslında bu çok yanıltıcı bir durumdur, çünkü yabancı dil öğrenenlerde dil hissi diye bir şey mevcut değildir. Örneğin, ‘dil ve lügat’ vs.

Örneğin: bandrol – gönderi, şey – eşya, çocuk – evlat, dil – lügat.

Öğretmen yakın anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmalara geçmeden önce sözel veya yazılı olarak öğrencilere söz konusu kelimelerin anlamını anlatmalıdır. Bunu yapmak için farklı teknik ve yöntemlerden yararlanabilir. Ayrıca farklı stratejiler de kullanılabilir. Yeni kelimelerin öğretimi farklı, artık tanıdık kelimelerin anlamlarının ve kullanım kurallarının derinleştirilmesi ise farklı yollarla gerçekleştirilmelidir. Ancak yakın anlamlı kelimelerin farklılıkları mümkün olduğunca erken öğretilmeye başlanmalıdır çünkü ezberlenmiş bilgileri sonradan düzeltmek yeni bilgileri öğretmekten çok daha zordur.

Sesli farklılıklar büyük ihtimalle en kolay öğretilebilecek farklılıklardan biridir. Daha başlangıç seviyesinde ilk derslerde çoğul ve durum ekleri öğretilmektedir. Vurgu ve bazı harflerin sesletimi de ilk aşamadan beri öğretilen konulardır. Bu yüzden hemen ilk derslerden itibaren kelimeler arasındaki bu farklılıklara öğrencilerin dikkati çekilebilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sesletim ve tekrar alıştırmaları: İlk önce dinlemeye sonra telaffuz geliştirmeye yönelik konuşma alıştırmaları.
2. Yazma alıştırmaları: Kelimelerin yazılış şeklini ezberlemeye ve hatırlamaya yönelik alıştırmalar. Burada harfleri karışık olarak verilmiş kelimeleri tanıma ve yazma, boşluk doldurma (eksik harfleri, veya son ekleri), hata tespit etme, hece eşleştirme. Ayrıca resimlerden ve kartlardan kelime tanıma, yazma ve dönüştürme (gerekli duruma vs.) alıştırmaları. Yakın anlamlı kelimeler için sınıflandırma da yapılabilir: örneğin birbirinden sesli farklılıklarla ayrılan kelimeler ‘yazıldığı gibi okunuyor’ ve ‘sesletim özellikli’, veya ‘kurala uyuyor’ ve ‘istisna’ başlıklı iki gruba sınıflandırılabilir.

3. Böyle etkinliklerden sonra ve hatta alıştırmalar sırasında yakın veya eş olarak anımsatılan kelimeler arasındaki farkı öğrencilere basit cümlelerle anlatmak gerekir. Bunu yapmak aslında çok önemlidir çünkü çoğu zaman ve özellikle öğretimin ilk aşamalarında Türkçenin Türkçe olarak okutulmasında kaçınılmaz olarak yeni kelimeler yakın anlamlı kelimeler vasıtasıyla açıklanmaktadır. Ders kitaplarında ilk ünitelerden itibaren ‘eş anlamlısını bulalım’ yönergeli alıştırmalar bulunmaktadır. Ve maalesef ne ilk aşamalarda ne de sonraki seviyelerde yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farklılıklara çok sık değinilmemektedir. Bu nedenle karmaşıklık yaratmadan farkındalık yaratmak çok önemlidir.

Dilbilgisel farklılıklar duruma göre yabancı dil öğretiminin ilk aşamalarından başlayarak ileri seviyelere kadar öğretilbilir ve vurgulanabilir. Öğrencilerin öğrendikleri yabancı dille ilgili bilgiler arttıkça ve bu dilin dilbilgisi sistemleştikçe en basit konularda bile eklemeler ve derinleştirmeler yapılabilir. Yakın anlamlı kelimeler söz konusu olunca bu eklemeler çok faydalı olabilir. Örneğin Türkçede cinsiyet kavramı bulunmamaktadır ancak ‘sahip – sahibe’ vs. kelimelerinde cinsiyet ayrımı gözlemlenebilmekte, veya çoğul biçimin eki ‘-lAr’ iken ‘afat – afet’ çiftlerinde gibi farklı yöntem uygulanmaktadır. Bunun dışında bazen yabancı kelimelerin tekil ve çoğul biçimleri aynı anda dilde kalarak birbirinden anlamca uzaklaşmış olur ve bunu özellikle bu yabancı dilin ana konuşurları olan (bugünlerde genellikle Arap ve İranlı öğrencileri kapsayan bir durum) öğrencilere anlatmak gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrencilerin bu duruma dikkatini çekmek ve basit ve anlaşılır bir dille ve örneklerle bu durumu izah etmek yeterli olabilir. İleri seviyelerde söz konusu farklılıklar hakkında gerekli durumlarda daha derin bilgi vermek gerekebilir. Öğrencilere sadece gündelik konuşmalara ait bilgiler dışında dilin kendisi hakkında bilgi vermek hem onların ufuklarını açmasına hem de dili daha iyi anlamasına katkı sağlayacaktır.

2. Eşleştirme: Örneğin cinsiyete göre, tekil – çoğul ve diğer dilbilgisel farklılıklara göre gruplandırma ve sınıflandırma yapılabilir. Seviye arttıkça gruplandırmanın ve sınıflandırmanın kriterleri de zorlaştırılmalıdır. Örneğin A1-A2 seviyelerinde kelimeleri sadece bir ve basit bir ölçüte göre gruplandırırken C1-C2 seviyelerinde

öğrencilerden anlamsal farklılıkları da ekleyerek daha net ve ayrıntılı bir gruplandırma istenilebilir.

3. Kelimeler arasındaki farklılıkları ve kelimelerin anlamını daha iyi anlayabilmek ve anlatabilmek için bağlam gerekmektedir. Bu bağlam hazır olarak verilmiş olabilir veya öğrencilerden ileri seviyelerde bu farklılıkları vurgulamak amacıyla bir bağlam yaratmaları istenebilir. Bu aşamadaki alıştırmalar kelime düzlemini aşarak cümle düzlemine kaymaktadır. Cümle oluşturma, verilmiş cümlelerde boşluk (verilmiş seçeneklerden) doldurma yapılabilir. Bütün bu alıştırmalar yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıkları aydınlatmak üzere tasarlanmalıdır. İleri seviyelerde tartışma şeklinde etkinlikler oluşturulabilir ve bu etkinliklerde dil hakkında öğrencilerden fikir veya konuyla ilgili küçük sunum bile istenebilir.

Biçemsel farklılıklar aslında edimbilimsel grubunda daha çok yer almaktadır ancak burada da onlara değinmek mümkündür. Özellikle Türkiye’de Türkçeyi Türkçe olarak öğrenen öğrenciler Türkiye’de ilk günlerden beri argo, sokak ve farklı üsluplarla karşılaşmaktadır. Ders kitaplarında argo veya sokak diline yer verilme de öğretmenler yine de bu konuyu tamamen göz ardı edemezler çünkü öğrenciler sokakta, yurttan arkadaşlarından duyduklarını mutlaka sınıfa getirmektedir. Bu yüzden onlara yardım etmek amacıyla ilk derslerden beri öğretmen bazı açıklamalar yapmak zorundadır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk olarak öğretmenler öğrencilerden duyduğunda veya ders içinde argo, sokak, veya diğer kullanım özellikleri taşıyan kelimeler işlediğinde en basit ve en anlaşılır şekilde sözü edilen kelimelerin kullanımıyla ilgili yorum yapmalıdır. Örneğin: ‘ahbap’ ve ‘arkadaş’ kelimeleri teklifsiz konuşmalarda yan yana kullanılabilirken birçok yerde ise birbirinin yerini alamaz. Bu yüzden öğrencilere daha A1-A2 düzeyde yapılabilecek açıklama şu şekilde olabilir: ‘Ahbap – sokak ve yakın arkadaşlarla konuşmak için, arkadaş – her yerde kullanılabilir’.

2. Eşleştirme. Örneğin, kelime ve onun kullanım yeri ve durumu (bk. Ahbap – sokak, yurt; arkadaş – resmi kurumu, sınıf içi vs.). Ayrıca böyle kelimelerin ortak ve farklı kullanım durumları tespit edilebilir. Bununla ilgili gruplandırma ve sınıflandırma da yapılabilir. İlgili biçemlere ait kısa metinlerle boşluk doldurma alıştırmaları yapılabilir. İleri düzeylerde ise öğrencilerden tek başına böyle kelimeler arasındaki

farklılık konusunda tahminde bulunması istenebilir. Kelimenin imajı oluşturulabilir. Örneğin, hangi kelimeleri hangi tip insan kullanır vs. İleri düzeylerde öğrencilerden aynı mesajı farklı biçimlerde ve farklı kelimeler kullanarak yazmaları veya verilmiş metnin yeniden yazılması istenebilir. Eğer yakın anlamlı kelimelerin sayısı ikiden fazlaysa onları bu teklifsiz-teklifli veya kullanım sıklığı kriterlerine göre sıralamaları istenebilir. Öğrencilerden B1 sonu ve sonraki aşamalarda kelime tanımı istenebilir ve bu tanımlarda farklılıkların altı çizilebilir. B1 ve aşağı seviyelerde ise kelime ve tanımı eşleştirmeleri yaptırılabilir. Tanımlarda farklılık bariz bir şekilde gösterilmiş olmalıdır. Drama oyunlarında karakter çözümlemesinde öğretmen öğrencilere karakterlerinin iki kelimedenden hangisini ve neden kullanacağını da sorabilir.

Kelimenin kullanım sıklığı kelime hakkında birçok şey anlatabilir. En önemlisi kullanım sıklığı kelimenin yaygınlığı, ve dolayısıyla farklı bağlamlarda yerinde olmasını göstermektedir. Kullanım sıklığı ile ilgili farklılıkları öğretmek için en kısa yol kelimelerin kullanım sıklığını öğrencilerle paylaşmak ve bu konu hakkında kısa ve anlaşılır açıklamalar yapmak. Bunun dışında belki çok akademik olmayan ancak güncel ve öğrencilerin kullanabileceği yollar da olabilir. Örneğin, kelimeleri tek tek Google'a yazıp çıkan sonuç sayısına bakmak. Kuşkusuz böyle teknik ancak resmi dışı ve kural gibi gösterilmemelidir. Fakat bazen böyle tespitler şimdiki dilin ve ayrı kelimelerin durumu ve kullanımını hakkında ipuçlar verebilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. A1-A2 seviyelerinde kelime sıklığıyla ilgili daha çok açıklamalı bilgi verilebilir ve doğru bağlamları kullanarak ilk başta en sık kullanılan kelimeler öğretilir. B1 ve ileri düzeylerde ise açıklamanın dışında sınıf içi oyun niteliğinde farklı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Örneğin kart etkinliği, öğrencilere bir obje veya durum veya insan göstererek 'Bu ne?' diye sormak ve onların verdikleri cevapları toplamak. Sonra ise sınıfta bu cevaplara bakarak istatistik verileri karşılaştırmak. B2-C1 seviyelerinde ise böyle etkinliklerin analizi yapılabilir ve hatta konuyla ilgili küçük deneme veya sunum hazırlanabilir.

3.4.1.5. Farklılık Kriteri: Canlı Varlıklara Gönderme Yapılıp Yapılmamasıdır.

Bu farklılık çoğunlukla seslenme işleviyle ilgilidir ve daha çok kelimenin kullanım alanları sorusuyla ilgilidir. Ayrıca eğitilmeyle yakından ilişkili olup anlamsal farklılıklar grubunda da ele alınabilir, çünkü zaten eş veya yakın anlamlı kelimeler aslında aynı veya yakın göndergeye aittir. Fakat bazı kullanım durumlarında yakın anlamlılardan biri canlılığı kazanıp göndergesini cansızdan canlıya değiştirebilir, bunun yanı sıra bazı kelimelerin anlambirimciklerinin arasında canlılık mevcuttur. Bu yüzden bu farklılığı ilk gruba dahil etmek uygun görülmüştür. Örneğin, ‘baş – kafa’ çiftindeki ‘baş’ kelimesi canlı insanı belirtebilir. Oysa ‘kafa’ kelimesi genellikle bu işlevden yoksundur.

Örneğin: ‘bölge – toprak’. Argo ve sokak kullanımında ‘toprak’ kelimesi ‘hemşehri’ anlamında kullanılabilir.

Bu farklılığın öğretimi büyük ölçüde öğrencilerin yeterince dile maruz kalmasıyla ve yabancı dilde okumasıyla ilgili olabilir, çünkü bu farklılık kullanılan dille ilişkilidir. Bazen ‘Neden bu kelime bu anlamda kullanılır da yakın anlamlısı kullanılmaz?’ sorusuna cevap vermek zordur ve bunun için ayrı bir araştırma gerekli olabilir, ancak dil alışkanlıkları, dile maruz kalma ve canlı dilde konuşma ve dinleme öğrencilerin bu farklılığı belki tam anlamıyla anlamalarını değil ama sezmelerini sağlayacaktır. Bu yüzden öğretmen her zaman öğrencileri dilin ana konuşurlarıyla iletişim kurmalarına teşvik etmeli ve ders içinde özgün ve değişik malzemelere mutlaka yer vermelidir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Dinleme ve tekrarlama: Özellikle ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkı açıklamak zordur, bu yüzden bazı cümleleri dinletip tekrarlatmakta büyük yarar olabilir, böylece öğrenciler bu cümleleri hatırlarlar ve en azından bilinçli olmasa da belleğe yerleştirirler.
2. Drama oyunları: Eğer yakın anlamlı kelimelerin arasındaki fark seslenme olarak kullanılıp kullanılmadıysa gerçek hayattan ve farklı tarzda olan küçük diyalogları canlandırmak yardımcı olabilir. Bu alıştırmalar ilk aşamalarda başlayarak her düzeyde kullanılabilir. İleri düzeylere doğru drama alıştırmaları öncesinde canlandırılacak diyaloglarda boşlukları tamamlamak veya verilen kelimelerden uygun olanları seçmek gibi etkinlikleri de yaptırılabilir.

3. Karşılaştırma: Özellikle eğer grupta ortak bir dil varsa öğretilen kelimelerin ve üstlendiği fonksiyonların çevirisi tartışılabilir ve üzerinde akıl yürütme, beyin fırtınası gibi etkinlikler yaptırılabilir.

4. Doğru / yanlış alıştırmaları hemen hemen her maddede kullanılabilirdiği gibi söz edilen durumda da kullanılabilir. Filmlerden veya kitaplardan alınmış diyalogları değiştirip veya değiştirmeden öğrencilere verilerek onların bu diyalogları düzeltmelerini istenebilir.

3.4.1.6. Farklılık Kriteri: Özel Ad Olup Olmaması.

Bütün dillerde olduğu gibi Türkçede de bazen özel ad cins adı veya cins adı özel ad olarak kullanılmaya başlar. Örneğin, ‘camsil’ kelimesi artık deterjan anlamında kullanılmaktadır, veya buluş yapan kişilerin adları buluşlarına verilmiştir (röntgen, kot vs.) (Günay, 2007, s. 45). Marka adları, sözlüğe iki biçimde girebilir:

Birinci olarak marka bir tür ürünü belirtir; yani üreysel terim olarak kullanılabilir (camsil (deterjan); Nescafe (suda çözülebilir bir tür kahve) – Türkçe Sözlük 2011 yayınında neskafe olarak geçmektedir).

İkinci olarak marka adları nesnelere alt grubunun (altanlamlılık) adı olarak kullanılabilir (Laguna’ya binmek vs.)

Bu hususta ‘Mehmetçik’ örneğini de sunmak mümkündür, ayrıca ‘dizel’ vs.

Bu farklılığın öğretiminde en zor nokta dillerarası uyumsuzluk olabilir. Örneğin, ‘neskafe’ kelimesi Türkçede genel olarak çözülebilir bir kahve türünü temsil ederken Rusçada ‘Nescafe’ kelimesi hala sadece marka ismi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu tür kelimeler geçişli eğritileme olup biraz daha geniş ansiklopedik yani dış dünya ile ilgili bilgi gerektirmektedir. Bu yüzden böyle kelimeleri ve onların yakın anlamlarından farklılıklarını en basit şekilde hemen hemen ilk aşamalardan itibaren anlatmakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmaları aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Yakın anlamlı kelimeleri bir tabloya doldurarak hangileri özel ad olarak kullanılabilir hangileri ise sadece genel ad olarak kullanılmaktadır diye sorulabilir.

2. Türkiye’de yaygın olan genel ad olarak kullanılan özel adları öğrencilere söyleyerek ‘Sizce bu ne olabilir?’ diye soru yöneltilebilir. Öğrencilerin fikirlerini alırken veya açıklama yaparken söz konusu kelimelerin yakın anlamlılarını da sunmak mümkündür.
3. Tür-cins ilişkileri saptamak: İki yakın anlamlı zannedilen kelimelerden hangisi cins hangisi ise tür adı olabilir diye soruya cevap aramak.
4. İleri düzeylerde kendi diliyle kıyaslama yaptırılabilir ve Türkçeye ortak veya farklı yönler bulundurulabilir.

3.4.2. Dilbilgisel Farklılıklar Kriterleri

İkinci grup farklılıkları daha çok dilbilgisel alana aittir. Bu grup çerçevesinde dilbilgisiyle ilgili farklılıklar yer almaktadır.

Tablo 43. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dilbilgisel Farklılık Kriterleri

DİLBİLGİSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Şeklini değiştirmeden başka türe geçiş yapıp yapamaması.
2.	Aynı köke sahip olup soneklerin farklı olması.
3.	Anlamı değiştiren özel ve kalıpsal bir sonekin var olması (üreysel anlambirincik).
4.	Yakın anlamlı kelimelere aynı sonekin eklenmesiyle arasında farklılığın oluşup oluşmaması.
5.	Fiilden türeme olup olmaması.
6.	Anlamı değiştiren özel ve kalıpsal bir sonekin var olması (üreysel anlambirincik).
7.	Cümlede aynı pozisyonda kullanılmasının aynı olup olmamasının kontrolü.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.2.1. Farklılık Kriteri: Şeklini Değiştirmeden Başka Türe Geçiş Yapıp Yapamaması.

Burada önemli nokta, Türkçede bazı isimler bağlama göre isim, sıfat, fiil veya ilgeç olarak karşımıza çıkabilir. Özellikle isimden sıfat oluşturma konusunda ilginç olan bazı kelimelerde bu tür durumlarda ad tamlaması uygulanmadan isim doğrudan sıfat olarak işlemeye başlar.

Örneğin: ‘doğru ve hakikat’, ‘yemek ve aş’, ‘giysi ve giyecek’ vs. ‘anne / ana’ ‘baş / başlangıç’.

Dilbilgisi öğretimi ilerleyen zamanlarda daha çok arka planda olan bir konu gibi algılanmaya başlanmıştır. Ancak başarılı dil kullanımı için dilbilgisine hakim olmak son derece önemlidir. Ayrıca dilbilgisi kurallarını veya farklı özelliklerini açıklarken kullanılan dil artık metadil vasıfı edinerek kullanıcıların karşısında başka bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu tezde hitap ettiğimiz kitle sonradan Türkiye’nin üniversitelerinde okuyacak olan öğrenciler olduğu için ve içlerinde birebir dille uğraşacak olanlar bulunduğu için dilbilgisi öğretimi göz ardı edilmeden kelime öğretimine bile dahil edilmelidir. Bu yüzden (öğrencilerin kendi ana dilinin dilbilgisini bildiğini varsayarak) Türkçe dilbilgisini en basit şekilde de olsa öğrencilere açıklamakta fayda vardır. En önemli terimleri ve kuralların anlatımını kolaylaştıracak en önemli kalıplar öğrencilere öğretilerek sonradan hem zaman tasarrufu hem de dilin daha derin kavranması sağlanabilir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Yakın anlamlı kelimeleri hangi tür olabilir diye tabloya yerleştirmek. Örneğin: isim, fiil, sıfat sütunlarına uygun kelimeleri seçmek ve yerleştirmek.
2. Eşleştirme: Yakın anlamlı kelimeleri ve onlarla bir ifade içinde kullanılabilen sözcükleri birleştirmek. Ancak kelimeleri bu şekilde ayarlamak gerekir ki oluşacak çiftlerde yakın anlamlı kelimelerden birinin başka türe geçiş sağlamalı. Örneğin: lezzetli aş – kaşıkla yemek vs.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Birkaç yakın anlamlı kelimelerden cümleye uygun olanı seçmek. Cümleler, farklı türe geçiş yapan kelimeleri içermelidir.
4. İleri aşamalarda öğrencilerden bu konuyla ilgili kelime oyunları oluşturmaları istenebilir, veya komik durumların canlandırılmaları istenebilir.

5. Dille yakından ilgilenen öğrencilerden sözlü veya yazılı olarak böyle yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkla ilgili düşünceleri yazmalarını, tahminde bulunmalarını veya bireysel veya grup halinde proje çalışması istenebilir.

6. Yaratıcılığı pekiştiren ve zekayı çalıştıran alıştırmalar da uygulanabilir. Örneğin, öğrencilere yakın anlamlı kelimeler vererek onlardan bu kelimelerin birbirinden tamamen uzaklaştığı bağlamları yaratmaları istenebilir.

3.4.2.2. Farklılık Kriteri: Aynı Köke Sahip Olup Soneklerin Farklı Olması.

İlk bakışta böyle bir durum aslında yakın anlamlı kelimeleri birbirinden ayırmaya yarayan bir kriter olarak gereksiz görünebilir. Fakat bazen sözlüklerde bile bir kelime, aynı köke sahip olan diğer kelimeyle açıklanır. Özellikle bu tür açıklamaları İnternette Google çevirisinde bulmak çok olasıdır. Şüphesiz böyle açıklamalar çok yanıltıcıdır. Bazı eş anlamlı sözlüklerde de aynı köke sahip olan kelimeler kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı (bir kelimenin eş anlamlısının eş anlamlısı) olarak gösterilerek karmaşıklık oluşturmaktadır.

Örneğin: yeme – yiyecek – yemek. Giysi – giyecek (giyit – giysi) (Türkçe Sözlük, 2011, s.949).

Bir önceki maddede de söylediğimiz gibi bazı dilbilgisi terimlerini öğrencilere öğretmek şarttır. Özellikle kelime yapısıyla ve cümle içindeki rollerle ilgili terimler yeni bilgilerin açıklanmasında zamanı tasarruf etmeye yardım edecektir. Söz konusu olan farklılıkta ise odak terim sonektir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde farklı ders kitaplarında bazı soneklere ayrı bölümler ve alıştırmalar ayrılmıştır. Örneğin, -II –sIz, -Llk vs. Ancak bazı sonekler tamamen gözardı edilir ve bu yüzden öğrenciler bu sonekleri çözümleyemez. Bu yüzden özellikle kelime oluşturmasında sık sık kullanılan sonekleri ve kelimeye katan anlamları öğretmek ve açıklamak gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Biraz metadil ve dilbilgisi çalışması yapılabilir ve sonekin, onun getirdiği anlamıyla eşleştirilmesi yaptırılabilir. Bunun yanı sıra bir sonekin getirdiği anlamlar birden fazla ise, yanlış olanı bulma etkinliği de yaptırılabilir.

2. Aynı kökten gelen yakın sayılan kelimeler arasındaki farkı tahmin ettirmek. Özellikle ileri aşamalarda yaptırılması beklenen bu alıştırma yaygın kullanılan kelimelerle ilgili başlangıç seviyesinde de yaptırılabilir.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Birkaç aynı kökten gelen yakın anlamlı kelimelerden bağlama uygun olanı seçtirmek.
4. Bir cümleye yakın anlamlı kelimeleri tek tek yerleştirerek meydana gelen anlam farklılıklarını tartışmak.
5. Komik diyalog yazdırmak: Bilerek yakın anlamlı kelimelerden belli bir bağlama uygun olmayanı seçerek gülünç etki yaratarak oluşan diyalogları canlandırma etkinliği de yaptırılabilir.

3.4.2.3. Farklılık Kriteri: Anlamı Değıştiren Özel ve Kalıpsal Bir Sonekin Var Olması (Üreysel Anlambirimcik)

Bu kriterde, önemli rol bir kelimenin sonekine düşer. Türkçe eklemli bir dil olduğundan dolayı onun soneklerin çoğu zaman sabit anlamlara sahiptir. Genellikle bir sonek bir anlam demektir. Bazen ise bir sonekin birkaç anlamı olabilir ve böyle durumda yakın anlamlı kelimeler arasında bir fark açıkça kendisini gösterebilir. Mesela, Türkçedeki -CI soneki bir mesleği gösteriyor. Fakat bir mesleği gösterirken üretici ve satıcı ve ya toplayıcı arasında net bir ayırım yapılmaz. Bu yüzden ‘kitapçı’ kelimesi -CI soneki sebebinden hem kitap satıcısını hem de kitapla ilgili bir işi olan kişiyi belirtebilir. Veya -IIk soneki örnek olarak ele alınabilir. ‘Kitaplık’ kelimesinin TDK Türkçe Sözlük (2011, s.1451) birbirinden farklı ve aynı zamanda tür olarak ayrı kullanımları vardır. Yani bazı sonekler kelimeye belli bir miktar soyutluk katarak onu büyük ölçüde diğer yakın anlamlı kelimelerden farklı kılar.

Örneğin: gecelik – pijama.

Bir önceki maddede de değinildiği gibi, sonekleri sadece kelime içinde sezdirmek yerine bazen direk kelimeye katabilecek anlamları öğretmek daha iyidir. O zaman belli bir soneke sahip olan kelimenin anlamını daha net bir şekilde hissedebilen ve anlayan öğrenciler, böyle sonekin olmadığı yakın anlamlı kelimeyi de daha iyi anlarlar ve arasındaki farkı daha iyi kavrarlar.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Yakın anlamlı kelimeleri onların tanımlarıyla eşleştirerek içindeki farka dikkat çekmek mümkündür. Bir kelimenin belli bir sonekin yüzünden birden fazla anlamı veya anlam ayrıntıları olabilir.
2. Tanım verme: İleri aşamalarda yakın anlamlı kelimelerin tanım verilmesi istenebilir. Bu tanımlar verilirken vurgu özellikle aralarındaki fark üzerine yapılabilir.
3. Bir kelimenin yakın anlamlısını bulmak: Örneğin belli bir soneki söyleyerek onu kullanarak verilen kelimeye yakın anlamlısını buldurmak da mümkündür.
4. Kelimelere uygun ekler getirerek boşluk doldurma: Verilen bir sözcüğün yakın anlamlı kelimesini oluşturmak, sonra da bu kelimelerle cümle veya kısa bir hikaye oluşturmak.

3.4.2.4. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelere Aynı Sonekin Eklenmesiyle Arasında Farklılığın Oluşup Oluşmaması

Bazı bilim adamları bu kriteri eş anlamlılığın olmadığını ispatlamak için kullanır. Bazı bilimadamları ise böyle bir kriterin anlam alanını aşarak artık işlevsel dilbilime girdiğini söyleyerek pek de önemli saymazlar. Ancak yabancı dili öğrenenler için bu bilgi çok önemlidir ve hatta eş anlamlı sayılan kelimelerin arasındaki farkın öne çıkarılması için kullanılabilir bir yöntemdir.

Örneğin: kalp – yürek – gönül ve kalpsiz – yüreksiz – gönülsüz. Ev – hane ve evli – haneli vs.

Soneklerin öğretimiyle ilgili bir başka ayrıntı da bu farktan geçmektedir. Bazen yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılık ancak bir sonekin katılmasıyla daha çok gözle görülür. bu yüzden bazen yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı aydınlatmak üzere her birine aynı sonek uygulanarak meydana gelen değişiklikleri izlemek gerekebilir. Bu da ancak soneklerin getirebileceği anlamları bilerek mümkündür.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Dönüştürme alıştırmaları: Yakın anlamlı kelimelere aynı soneki katarak anlamlarını açıklamaktır ve/ ve ya cümlelere yerleştirmektir.

2. Eşleştirme: Hazır tanımları soneklerin eklenmesiyle ilgili dönüştürülmüş yakın anlamlı kelimelerle eşleştirmek ve cümle oluşturmak.
3. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Bir metindeki boşlukları aynı soneki paylaşan yakın anlamlı kelimelerden biriyle doldurtmak.
4. Kelime yapısı korunarak kök değişimi: İleri aşamalarda öğrencilerden kelimenin yapısını olduğu gibi bırakarak sadece köklerini değiştirmeleri istenebilir. Sonra da sonuçları hep beraber incelemek gerekir.
5. Yeni yakın anlamlıları bulmak: Dönüştürmeye uğramış yakın anlamlı kelimelere sonekin getirdiği anlamdan dolayı yeni yakın anlamlılarını bulup onlarla cümle kurma etkinliği de yaptırılabilir.

3.4.2.5. Farklılık Kriteri: Cümlede Aynı Pozisyonda Kullanılmasının Aynı Olup Olmamasının Kontrolü

Bu kriter daha çok fiiller için uygun görülse de bazen isim türündeki veya isim olarak işleyen kelimeler için de uygulanabilir.

Örneğin: anneye sevgi – anneyi sevme vs.

Bu farkı gösterirken yukarıda da belirtildiği gibi metadil kullanmakta fayda vardır. Belli kuralları veya özellikleri ilk önce açıklamak ve sonra onları bol bol uygulamak sadece sezdirmekten ve alışkanlık oluşturmaktan daha kolay ve daha garantili olabilir, çünkü öğrencide kurala dair sabit belgelenmiş yazı kalacaktır ve öğretmen olmadan da kendi yazdıklarına başvurabilir ve kendi kendisini kontrol edebilir. Dil öğretiminde kullanılan yaklaşımlar ve yöntemler iletişimi ve konuşmayı ne kadar ön plana çıkarırsa ve dilbilgisi öğretmekten uzaklaşmış gibi görünse de ilgili dilbilgisini açıklamak gereklidir ve hatta kaçınılmazdır. Ancak öğretmene düşen görev, bu süreci sıkıcı olmaktan ve gündelik hayattan ve eylemlerden kopuk bırakmaktan uzak tutmaktır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Cümle dönüştürmek: Öğrencilerin yabancı dildeki imkanları ve bilgileri genişledikçe cümle dönüştürme alıştırmaları daha sık ve daha kapsamlı olarak uygulanabilir. Örneğin isimleri fiillerle veya kalıplaşmış ifadelerle değiştirmek,

kelimenin yerine onun yakın anlamlısını kullanmak, birkaç kelime yerine tek bir sözcük bırakmak gibi görevler verilebilir.

2. Ekleme yapmak: Kelime bazında eklemeler yaparak meydana gelen farklılıkları gözetlemek. Örneğin: ‘defa’ ve ‘kez’ yakın anlamlı kelimeler olsa da, ‘defalarca’ kullanımını mümkünken ‘kezlerce’ kelimesi kullanılmaz, bunun yerine ‘birçok kez’ söylenir. Bundan yola çıkarak yakın anlamlılarla değiştirmek diye bir etkinlik yaptırılabilir. Mesela bir cümledeki kelimenin yerine yakın anlamlısını yerleştirirken bütün gereken dönüştürmeler de yapılmalı ve sonradan üzerine tartışmalı.
3. Yanlışı bulmak ve düzeltmek: Birbiriyle yakın anlamlı olan ancak kullanımda dilbilgisel farklılıkları olan kelimelerle oluşturulmuş eş anlamlı cümlelerde bilerek yapılmış hataları düzeltmek ve açıklamak.
4. Metni yeniden yazmak: Cümleleri mümkün olduğunca çok değiştirerek anlamını korumaya çalışarak verilen metni yeni ifadelerle ve dolayısıyla da bazı kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirmek etkinliği yaptırılabilir.

3.4.2.6. Farklılık Kriteri: Fiilden Türeme Olup Olmaması

Türkçede isim türündeki kelimelerin çoğu fiilden türeme olarak ortaya çıkmıştır. Zaten genel kelime türeme teorisine göre de bu durum evrenseldir. Ancak burada bir fiile eklenebilecek isim yapma soneklerinin tek tür olmadığı ve her grup sonekinin kendi anlamsal ve sözdizimsel özellikleri söz konusudur.

Örneğin: gidiş – gidişat – gitme – gitmek arasında hem anlam farkı mevcut hem de bir cümlede kullanılabilir pozisyonları da birbirinden farklıdır.

Burada yine soneklere ve onların kelimeye kattığı anlamlara dönmek gerekmektedir. Ayrıca dilin gelenekleri ve sözdizimsel kuralları da bu farklılıkla yakından ilgilidir. Öğretmen bu bilgileri kolaydan zora olacak şekilde ve parça parça bağlama göre ve hep öğrenilen dilbilgisi çerçevesinde mutlaka derse eklemeli ve gözardı etmemelidir. Hangi fiilden isimlere hangi ekler ve hangi durumlar eklenebilir, hangi kelimeler cümlenin neresinde kullanılabilir vs. Mesela, ‘gitme’ ve ‘gitmek’ kelimeleri cümledeki yerleri açısından birbirinden farklılaşıyor.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Çoktan seçme: Cümleye birkaç kelimedenden tek uygun olanını seçmek ve ileri aşamalarda bunu açıklamak.
2. Yanlışları bulmak ve düzeltmek: Cümlelerdeki kullanımıyla ilgili yanlışları düzeltmek ve açıklamak.
3. Benzer cümlelerdeki farkları bulmak: İleri aşamalarda benzer cümleleri oluşturarak arasındaki farkları tahmin ettirmek. Mesela: ‘Yürüyüşe gittim’ ve ‘Yürümeye gittim’.
4. Sınıflandırma: Hangi kelimeler isim olarak hangi kelimeler ise fiil gibi işler diye tespit ederek özelliklerini bir tabloya sınıflandırma alıştırması yaptırılabilir.

3.4.3. Yakın Anlamli Kelimelerin Anlambilimsel Farklılıklar Kriterleri

Üçüncü grup farklılıkları, kelimenin anlamıyla ilgili olup anlambilimsel farklılıklar olarak adlandırılmıştır. Diğer gruplarda da olduğu gibi bu gruptaki farklılıklar başka gruplarda da anılabilir ancak bu başlık altında toplanmaması uygun görülmüştür.

Tablo 44. Yakın Anlamli Kelimeler Arasındaki Anlamsal Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELEİN ANLAMSAL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Anlamın esasında yatan kavramın bilimsel veya gündelik olması.
2.	Yakın anlamli kelimelerin farklı değere sahip olması.
3.	Anlamın gücül veya gerçekleşmiş olması.
4.	Kelimenin yan anlamları.
5.	Mecazi kullanım.
6.	İçerim içindeki anlambirimcik sayısı.
7.	Yakın anlamli kelimelerden birinin pejoratif anlama sahip olup olmaması / küçültücü ve büyütücü sözcükler. Değerlendirici sözcükler.
8.	Yakın anlamli kelimelerin arasındaki özel ve spesifik hususlar.
9.	Duygusal anlam.
10.	Yansıyan anlam.
11.	Eşdizimsel anlam.

12.	Anlamsal alandan kaynaklanan farklılık.
13.	Çokanlamlılık.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.3.1. Farklılık Kriteri: Anlamın Esasında Yatan Kavramın Bilimsel veya Gündelik Olması

Bu farklılığı en iyi şekilde teorik kısmında örnek verdiğimiz Scherba'nın misali yansıtır. 'Düz çizgi' dediğimizde çoğu zaman sağa veya sola sapmayan bir çizgiyi varsayarız, fakat onun bilimsel kavramı geometride iki nokta arasında çizilebilen tek bir çizgi olarak verilmiştir. Bazen ise böyle durumlarda gündelik kullanım için bir kelime, bilimsel kavramı yansıtmak için başka bir kelime kullanılabilir. Zamanla böyle kelimeler yerini değiştirebilir veya bir kelime diğerinin yerini işgal edebilir.

Örnek: alan – sektör, dönem – periyot (fizik).

Yabancı dil öğrenenler sadece derslerde verilen bilgilerle yetinmeyip mutlaka ders dışı bilgiler de edinmektedir. Sözlüğe baktıklarında istedikleri kelimenin tercümesi kısmında birkaç yakın anlamlı kelime bulabilir ve bazen bu kelimelerden biri bir şekilde diğerlere göre öğrenciler için daha çok tercih edilir. Bu sebepler arasında kendi diline daha yakın olması da ilk sırada yer almaktadır. Ancak yakın anlamlı kelimeler yakın veya eş bile olsalar yine de arasında farklılıklar mevcuttur ve bunu bilmeyen öğrenci belli amaçlar için yanlış olanı seçebilir. Bu durumu önlemek üzere ilk olarak öğretmen tarafından kısa da olsa her kelimenin özel olduğuna dair bir açıklama yapılabilir. Öğrencilere her kelimenin anlamının çok özel ve ilk başta fark etmeyebildikleri ancak yine de var olan özellikleri ve ayrıntıları olduğunu açıklamak önemlidir. Böyle dile karşı farkındalık sadece kelime öğretiminde değil başka dil öğretimi alanlarında da etkili olacaktır çünkü öğrencileri dil üzerine düşünmeye iterek daha dikkatli kılacaktır. Söz konusu farklılığa gelince ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerden birisinin sözkonusu özelliklerini açıklamak için bazen sadece kullanıldığı alanın belirtilmesi yeterli olacaktır. Ancak ileri

aşamalarda ve özellikle C seviyesinde öğrencilere tanımları ve kavramları ilgilendiren açıklama yapılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: Kavramı ve kelimeyi eşleştirme alıştırmaları B seviyesinden itibaren uygulanabilir. Daha erken aşamalarda ise kelime ve kullanıldığı alan eşleştirmesi yapılabilir.
2. Tanım verme: Yakın anlamlı kelimelerin tanımını vererek, içindeki kavramların farkını vurgulamak gibi alıştırmalar B düzeyinden başlayarak ileri düzeylerde de uygulanabilir.
3. Yakın anlamlı kelimelerin gündelik ve bilimsel kavramlarını çıkartma: C düzeyinde öğrencilere gündelik ve bilimsel kavramlar hakkında kısaca anlattıktan sonra farkındalık yaratarak yakın anlamlı kelimelerin gündelik ve bilimsel kavramlarını çıkartma alıştırmaları uygulanabilir.

3.4.3.2. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Farklı Değere Sahip Olması

Değer kavramı üzerinde teorik kısmında detaylı olarak durulmuştur. Kelimelerin farklı değerleri olabilir ve bu değerlere göre birbirinden az da olsa eş anlamlıları olarak kabul edilen kelimeler bile ayrışabilir.

Değerler, kelimelerin farklı işlevsel ve anlamsal yönlerini ortaya koyarak her kelimeyi aslında benzersiz ve özel kılmaktadır. Genel olarak bu tezde anlatılan herhangi bir farklılık değer alanına dahil edilebilir. Bu yüzden yukarıda da belirtildiği gibi farklılıklar ve gruplar arasındaki sınırlar oldukça geçirgendir. Değer türleri çok olmasına rağmen burada en önemli olanların üzerinde durulacaktır:

- Eşzamanlı, artzamanlı ve etimolojik değerler: Burada kastedilen yeni ve eski olarak algılanan kelimelerdir. Aslında ikisi de dilde kullanılabilir fakat artzamanlı kelimeler genellikle yaşlı nesille bağdaştırılmaktadır. Ayrıca kelimenin kökeniyle ilgili farklılıklar da bu gruba dahil edilir.

Örneğin: ayakkabı, iskarpin, bot (etimolojik değerler, farklı dillerden gelme); dudak – leb (zamansal değerler, biri eski biri yeni).

- Stilistik değerler kelimelerin kullanım şartlarıyla ilgili olup farklı biçimsel özellikleri ortaya koymaktadır.

Örneğin: arkadaş – ahbap (‘arkadaş’ kelimesi daha nötr olurken, ‘ahbap’ kelimesi daha çok teklifsiz, sokak ve hatta argo kullanımlarına aittir).

- İstatistik denilen değerler kelimelerin kullanımının sıklığıyla ilişkilidir. Daha çok kullanılan kelime insanlara daha tanıdık ve daha yerinde gelir. Sıkça kullanılan kelimeler daha güvenilir ve daha anlaşılır olarak algılanır.

Örneğin: güç 733 (681) - kuvvet – 68 (Göz, 2003).

- Dizimsel değerler alanı dağıtımsal özellikler tarafından oluşturulur ve kelimelerin kullanım ilişkileriyle yakından alakalıdır.

Örneğin: ‘dikkatle bakmak’ ve ‘dikkatle görmek’ (yanlış kullanım).

Farklı değerlerin öğretimi farklı yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Değer kavramını anlatmak ileri düzeylerde öğrencilerde farkındalık seviyesini arttırarak dile olan yaklaşımı olumlu şekilde etkileyebilir. Dilbilimden anlamayan öğrencilerin bile kelimenin anlamı ve değeri hakkında bir düşünce oluşturmalarında büyük fayda vardır çünkü bu şekilde dili daha iyi anlamaları ve dolayısıyla daha etkili kullanmalarını sağlamak mümkün olabilir. Ayrıca dilbilisel farkındalık oluşturmak sadece yabancı dil değil, ana dilini de daha iyi anlamalarına katkı sağlayacaktır. Kelimenin değeriyle ilgili farklılıklar üzerinde daha ilk aşamalardan başlayarak durmak mümkündür. Sadece ilk baştaki anlatımlar ve izahlar daha şematik ve daha basitken, ileri düzeylerde bu izahların derinleştirilmesi ve tamamlanması gerekmektedir.

1. Zamansal ve türevsel değerlerin öğretimi bütün değerler arasında büyük ihtimalle en kolaydır çünkü anlatımı daha basit ve çok derin dil anlayışını veya dil hissini gerektirmez. Temel seviyede bile bir kelimenin eski veya yeni olduğunu ve eski nesil veya yeni nesil tarafından kullanıldığını anlatmak mümkündür. Ayrıca kelimenin hangi dilden ödünç alındığını da göstermek için bir engel olmaz.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma ve eşleştirme: Örneğin yakın anlamlı kelimeleri eski ve yeni iki gruba ayırmak. İleri düzeylerde bir yakın anlamlı kelimelerin zinciri kronolojik bir

şekilde oluşturulabilir. Veya yakın anlamlı kelimeleri geldiği ülkeyle veya dille eşleştirme yaptırılabilir.

2. Çoktan seçmeli alıştırmalar: Belli bir bağlama ait cümleye yakın anlamlı kelimelerden uygun olanı yerleştirme alıştırmaları yaptırılabilir.

3. Diyalog tamamlama: Özellikle yakın anlamlı kelimeler grubuna yönelik örneğin birkaç neslin konuşmasını gösteren bir diyalog oluşturarak boşlukları zamansal değeriyle birbirinden ayrılan yakın anlamlı kelimelerle doldurmak.

4. Yanlış bulmak: Öğrencilere küçük metinler vererek içlerinde bilerek yanlış kullanılan kelimeyi buldurarak bu bağlama uygun olan yakın anlamlısını yerleştirme alıştırmaları uygulanabilir.

2. Stilistik değerler öğretilirken önemli olan öğrencilerin yabancı dilde tek bir stile değil çok yönlü dil durumlarına maruz kalmalarıdır, yani farklı dil durumlarında bulunmaları, farklı sosyal ve farklı bölgesel temsilcilerle iletişime girmesi ve farklı dil katmanlarına tanık olmalarıdır. Bu yüzden yabancı dilde özgün edebiyat, film, müzik vs. çok önemlidir. Kitaplarda öğretilen ölçünlü ve standartlaştırılmış dil maalesef dilin bütün zenginliklerini ve bütün taraflarını kapsayamadığı için öğrenciler bazı durumlarda çok yetersiz hissedebilir. Bu yüzden öğretmen en azından bazı durumlar için öğrencileri hazırlayabilir ve aynı zamanda öğretimi daha ilginç ve akışkan yapabilir. Özgün malzemeleri kullanarak içinde geçen kelimelerin ve kalıpların anlamlarını aydınlatılabilir, öğrencilerin artık bildikleri bilgilerle karşılaştırılabilir ve belli dil birimlerinin bağlamlarını tespit edebilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma ve eşleştirme. Burada yakın anlamlı kelimeleri kullanılabildiği bağlamlara göre ayırmak gibi alıştırmalar yaptırılabilir. Mesela, arkadaş arasında, resmi toplantıda, müdürle konuşurken, edebi bir metin yazarken vs. Ayrıca aynı zamanda bu alıştırmayla beraber öğrencilerde dile karşı duyarlılık geliştirilir çünkü bazı kelimeleri bazı bağlamlarda kullanmamayı öğrenerek dile ve kelime seçimine daha dikkatli olurlar.

2. Yanlış bulma. Bağlama uymayan kelimeyi bularak onu uygun bir yakın anlamlısıyla değiştirmek. Böyle bağlamları yaratırken öğretmen aslında bunları öğrencilerin komik bir şekilde canlandırmasını da isteyebilir. Böylece drama tekniği

yardımla ve özellikle de sınıfta rahat bir ortam sağlayan yolla algılanması zor olabilir bilgileri öğrencilere öğretebilir.

3. Özgün malzemelerden ve özellikle de güncel şarkılardan ve filmlerden farklı kelime ve ifadeleri ele alarak onların kullanımını öğreten çoktan seçmeli alıştırmalar yaptırabilir. Ayrıca filmlerde geçen diyalogları drama yoluyla canlandırabilir. İleri düzeylerde bu diyalogları yapan kişilere başka nitelikleri tanıtarak öğrencilerden bu diyalogları başka bir stil içinde gerçekleştirmeleri istenebilir. Örneğin iki manken arasında geçen diyalogu iki öğretmen veya iki iş kadını arasında geçen bir diyaloga dönüştürme alıştırmaları uygulanabilir.

3. İstatistikli değerlerin açıklanması, öğretmenin bazı olgulara öğrencilerin dikkatini çekmekle gerçekleştirilebilir. Örneğin bazı kelimelerin daha sık kullanılırken onların yakın anlamlıları ise daha nadiren kullanılır. Buna bağlı olarak da sık kullanılan kelimeler genellikle daha çok anlam barındırır ve insanlar tarafından daha çabuk anlaşılır. Nadiren kullanılan kelimeler ise bazen insanlar tarafından anlaşılmayarak gariplik veya yabancılik hissi bile oluşturabilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma. Yakın anlamlı kelimeleri sık ve nadir iki gruba ayırma alıştırmaları yaptırılabilir. İlk önce öğrenciler kendi önsezi ve dil tecrübesine dayanarak kelimeleri gruplara ayırır sonra da hep beraber sözlüğe veya başka kaynaklara bakarak doğru cevabı bulur. Aynı etkinlik iki takım arasında oyun şeklinde de yapılabilir. Hangi takım daha çok doğru cevap söylerse kazanan o olur.

2. Bir proje gerçekleştirmek. Sınıfta öğrencilere bireysel veya grup olarak bir ödev verilebilir. Örneğin belli kelimelerin dilde kullanılmasını belli bir süre içinde izlemek. Bir hafta boyunca tüm gittikleri yerlerde, izledikleri filmlerde ve konuştukları insanların dilinde belli kelimelerin kullanımını tespit etmek ve saymak gibi bir görevi olabilir. Sonra ise sınıf öğrencilere bu ödevle ilgili bir sunum yapılabilir. Sunumda ise kelimenin kullanımıyla ilgili farklı konular da ele alınabilir. Örneğin kimin tarafından, hangi bağlamlarda ve ne sıklıkta belli bir kelime kullanılır.

4. Dizimsel değerlerin öğretimi bütün değerler arasında belki de en zordur çünkü söz konusu değerler derin dil bilgisi ve dil hissi öngörmektedir. Hangi kelimeler yan yana kullanılabilir? Hangi yakın anlamlı kelimeler belli bağlamlarda

birbirinin yerine geçemez? Hangi söz dizimleri komik hangileri ise dramatik etki yaratır? vb. gibi konuları kapsayan sözdizimsel değerler çok katmanlı ve uzun bir öğretimi öngörmektedir. Ancak öğretmen ilk seviyelerden itibaren bazı yanlışları düzelterek ve daima doğru olanları vurgulayarak öğrencilerde belli dil hissiyatını oluşturabilir. Ayrıca konuşurken kelimeleri tek tek kullanmak yerine onların en sık veya en özel kullanılan çiftiyle veya ifadesiyle beraber söylemek daha doğru olur. İleri aşamasında özellikle metadil oluşmaya başladıktan sonra bu farklılık ayrı olarak da ele alınabilir ve açıklanabilir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme. Yakın anlamlı kelimelerin sık kullanıldığı partnerleri tespit ederek onların arasında eşleştirme alıştırmaları yaptırılabilir.
2. Yanlış düzeltme. Yanlış kullanılan kelimeyi tespit ederek yerine en uygun yakın anlamlısını kullanmayı öngören alıştırmalar yaptırılabilir.
3. Tahmin etme. Öğrencilere yakın anlamlı kelimeler verilerek onların en sık beraber kullanıldığı partneri tahmin etmesi. Sonra hep beraber bu durumu sözlüğe veya başka kaynaklara bakarak doğru cevap bulmaları istenebilir. Ayrıca bu alıştırmalar yardımıyla öğrencilere sözlük kullanma ve farklı kaynaklara nasıl başvurabilecekleri de öğretilir.

3.4.3.3. Farklılık Kriteri: Anlamın Güçül veya Gerçekleşmiş Olması

Bu kriter ilk önce bağlama gönderimde bulunur çünkü bağlam içinde kullanılmamış kelimenin anlamı ancak güçül olabilir ve anlamın gerçekleştirilmesi sadece bağlamda olabilir. Burada söz edilen farklılık aslında bütün kelime öğretimi bilimine aittir ve gösterdiği en önemli nokta şudur: güçül anlamında kullanılan kelimeleri karşılaştırmak veya anlatmak pek doğru değildir, çünkü bağlamda kelimelerin anlamları değişiklik gösterebilir ve güçülken özdeş kelimeler bağlamdayken birbirinden uzaklaşabilir.

Şunu belirtmek gerekir ki ne güçül anlam ne de tam gerçekleşmiş anlam tam olarak tespit edilemez bu yüzden genellikle derslerde kullanılan nispeten gerçekleşmiş anlam (bir sınıf bağdaşık kullanımla ilişkili bir anlamdır) ele alınır. Sözcüklerin veya anlambirimlerin tüm kullanımları çeşitli homojen sınıflarına bölünebilir ve her sınıfta

sözcük veya anlambirimin aynı anlam taşıdığı kabul edilir. Durum böyle olunca sözlükte yakın olmayan kelimeler konuşmada yakın olabilir ve tam tersi durumlar da söz konusudur. Tabii ki bu farklılıkta birkaç dil olgusu yan yana gelebilir ve gerçekleşmiş anlamların birbirine yaklaşmasını hızlandıran unsurlardan biri de mecaz olabilir. Önemli olan, anlamların birbirine yakınlaşmasıdır ve öğrencilerin dikkati buna çekilmelidir.

Örneğin: ‘Elleri birer spaghetti gibiydi. Ve işte bu spaghettiyle şimdi bana dokunuyordu’. Burada ‘spaghetti’nin gerçekleşmiş anlamı – çok uzun ve ince koldur.

Yukarıda değinildiği gibi yabancı dil öğretirken öğretmen ara sıra dil hakkında bilgi vermelidir. Sıkıcı dilbilgisi alıştırmaları veya anlaşılmayan teori olmaktan çok uygulamalı dilbilimden bazı gerekli bilgileri, mekanizmaları ve algoritmaları öğrencilerle paylaşmak, dil öğrenimini hızlandırabilir ve daha etkili kılabilir. Bu durumda da kelimenin anlamı hakkında genel bilgi vererek ve basitleştirilmiş olarak öğrencilere gerçekleşmiş anlamlar hakkında fikir sunmak çok yerindedir. Öğrencilerin bazı cümlelere ve kelimelere dikkatini çekerek bu olguyu açıklamak mümkündür.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Bir metinde gerçekleşmiş anlamlarıyla yakın anlamlı hale gelen kelimeleri bulmak ve işaretlemek.
2. Tahmin etme. Bağlamdan çıkarılmış bir cümleyi öğrencilere söyleyerek içinde olan ve gerçekleşmiş anlamı gücül anlamıyla uyuşmayan kelimenin bu cümledeki anlamını çıkarmalarını istemek. Sonra ise aynı cümleyi artık bağlam içinde okumak ve üzerinde tartışmak.

3.4.3.4. Farklılık Kriteri: Kelimenin Yan Anlamları

Teori kısmında söylendiği gibi her kelimenin içerimi ve sezdirimi vardır. İçerimsel kısmı belli bir anlam içeriğinde saklı bilgiye aitken sezdirimsel kısmı anlamsal potansiyele aittir, yani sezdirimsel kısım kendisini daha çok bağlamda ve özel kullanımlarda göstermektedir ve bir kelimenin anlamının bir fonu olarak işlemektedir.

Ayrı olarak yabancı kelimelerin yan anlamlarına değinmek gerekmektedir. Özellikle Türkçe versiyonu varken bir yabancı kelimenin dile girmesi mutlaka beraberinde bir

yan anlam veya başka bir farklılık getirmektedir. Yan anlam konusunda şunu belirtmek gerekmektedir. Genellikle yabancı kelimeler Türkçe eş anlamlılarına kıyasla bir nevi edebikelam, örtmece fonksiyonunu üstlenip anlamını yumuşatmaktadır. Bu yüzden bu tür kelimelerin yan anlamları çoğu zaman daha pozitif bir nitelik taşımaktadır.

Örneğin: ‘organizasyon ve örgüt, teşkilat’.

Bu farklılığı net olarak açıklamak çok zor olabilir çünkü yan anlam hem kültürel ve dolayısıyla tüm dil topluluğuna ait olabilir hem de bireysel ve dolayısıyla sadece bir kişiye özgü olabilir. Bunun yanı sıra kelimenin yan anlamları dil konuşurları tarafından hissedilir ancak net olarak kimse bunları kesin bir şekilde sayamaz ve ortaya koyamaz çünkü bu daha çok varsayımsal bir alana ait olan bir bilgidir ve ne kadar toplumsal olsa da kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Ancak dil öğretiminde en azından kelimelerin herkesçe bilinen yaygın kültürel yan anlamları öğretilmelidir. Ve bunu en etkili bir şekilde gerçekleştirmek için öğrencileri sadece Türk diliyle değil Türk kültürüyle, edebiyatıyla, tarihiyle, siyasi gündemiyle, ekonomisiyle v.s. ilgilenmeleri için teşvik etmek gerekir. Çünkü ülke ve kültür hakkındaki bilgi çoğaldıkça kelimelerin ve olayların yan anlamları da daha belirgin olmaya başlar ve öğretmene düşen görev öğrencilere yakın anlamlı kelimeler arasındaki sözkonusu farklılıkla ilgili bilgileri sunmak olacaktır.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma veya eşleştirme. İlk aşamalarda çok basit bir şekilde yapılabilir. Örneğin olumlu veya olumsuz yan anlamları olan kelimeleri iki gruba ayırmaktır. Veya kelimeleri ve onların çok genel bir şekilde verilmiş yan anlamlarını eşleştirme alıştırmaları yaptırılabilir. İleri düzeylerde ise daha detaylı sınıflandırmalar ve eşleştirmeler yaptırılabilir.
2. Tahmin etme. Yakın anlamlı kelimeleri, yan anlamlarını çıkaran bağlamlarda öğrencilere sunarak bunları tahmin etmeleri istenebilir.
3. Yanlış düzeltme. Bağlam içinde verilmiş yan anlamı açısından uygun olmayan bir kelimeyi tespit ederek onu sözkonusu bağlama uyum sağlayacak yakın anlamlısıyla (çoktan seçmeli şeklinde olabilir) değiştirme alıştırmaları yaptırılabilir.
4. Bir proje yürütme. Özellikle ileri aşamalarda öğrencilere normal kelimelerin yerine belirgin yan anlamı olan yakın anlamlısını kullanarak insanların tepkilerini

gözlemeleme ödevi verilebilir. Sonra ise sınıf içinde yan anlamları, onların insanlar üzerine yarattığı etki ve bununla ilgili fikirleri tartışma gerçekleştirilebilir.

3.4.3.5. Farklılık Kriter: Mecazi Kullanım

Bir kelimenin mecazi kullanımı daha çok ustalık gerektiren ve bireysel görüşleri yansıtan bir durum olarak görünebilir ve belli bir ölçüde durum gerçekten de böyledir. Fakat her dilde olduğu gibi Türkçede de kalıplaşmış veya alışlagelmiş mecazi anlamı barındıran kelimeler vardır ve yakın veya eş anlamlı sanılan kelimelerden çoğu zaman sadece biri bu mecazi anlamlarda kullanılabilir. Örneğin, ‘siyah’ ve ‘kara’ çiftinden ağırlıklı olarak ‘kara’ kelimesi mecazi anlamda kullanılır.

Genel olarak bakılırsa tüm sözsanatları bu maddeye dahil edilebilir. Benzetme, düzdeğişmece, kapsamlayış, dolaylama vs. Çünkü her kelimenin böyle kullanımlarda benzersiz olmaktadır ve bu şekilde tüm eş ve yakın anlamlılarından farklı işlemektedir.

Örneğin: ‘koku’ ve ‘ıtır’. ‘Savaş kokusu vardı’ cümlesinde olduğu gibi.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Daha ilk aşamalardan en sık kullanılan ve en basit mecazlar öğretilmeye başlamaktadır. Bu tür kelime kullanımlarına dikkat çekmek önemlidir, hem dil farkındalığı açısından hem de dili güzelleştirmek açısından. Bu yüzden kelimenin düz anlamını öğrettikten sonra, onun mecazi kullanımını gösteren cümleler vererek öğrencilerden anlam çıkarmaları istenebilir. İlerleyen zamanlarda mecaz olarak kullanılmış kelimenin yerine yakın anlamlısını uygulayarak yarattığı etki tartışılabilir.
2. Çoktan seçmeli ve boşluk doldurma alıştırmaları. En yaygın mecazları öğreten alıştırmalar düşünülebilir. Yakın anlamlı kelimeler listesi oluşturularak bir metne yerleştirilmesi istenebilir, fakat seçeneklerden mecazi anlamıyla sadece bir kelime uygun olmalı ki, öğrenciler kelimeler arasındaki farklılığı bariz bir şekilde görebilsinler.
3. Yeniden yazma. İleri aşamalarda Türk edebiyatından örnekler alınarak ve özellikle şiirleri kullanarak öğrencilerden bu edebi eserleri düz anlamlı kelimelerle yazmaları istenebilir. Yarattığı fark üzerine konuşulabilir. Ayrıca mecazların üzerimizdeki etki hakkında tartışılabilir ve C seviyesindeki öğrencilerden mecazi anlatım dolu birer şiir veya küçük hikaye yazmayı denemeleri istenebilir.

3.4.3.6. Farklılık Kriteri: İçerim İçindeki Anlambirimcik Sayısı

Bu grup farklılıklar bazen kelimelerin açıklayıcı sözlüklerdeki tanımında bile ortaya çıkarılabilir. Fakat bazen böyle sözlüklerde yakın anlamlı kelimeler arasındaki gönderme bulunmadığı için hem anadil konuşurları hem de yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler bu farklılıkları gözden kaçırabilir ve yakın anlamlı kelimeleri karıştırabilirler.

Örneğin: nehir – çay – ırmak – dere.

Bu farklılığı açıklayabilen en iyi ve en ekonomik yöntem anlambirimcik analizidir. Öğrencilere çok fazla detaya girmeden başlangıç seviyelerinde bile uygulanabilir ve kullanılabilir. Sadece ileri düzeyde olan öğrencilere kıyasla, ilk basamaklarda anlambirimcikleri tespit eden öğretmendir. İlerledikçe öğrenciler de bu sürece dahil edilebilir ve böylece kendilerini bir keşifin parçası olarak hissedebilirler. Bu da yabancı dil öğreniminde onlara özgüven kazandırabilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda öğrencilere yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı anlambirimcik analizinin bir tablo şeklinde verilmesini sağlayarak bu tabloye dayanarak öğrencilerden içerikle ilgili sorulara cevap verilmesi istenebilir. Örneğin, (nehir-çay-ırmak-dere analizine dayanarak) hangisi (en) büyük, hangisi küçük, hangisi dar, hangisi geniş diye soruları yanıtlamaları beklenir (Bayram ve Çin, 2010, s. 109).

Tablo 45. ‘Akarsu’ Kavramının Çözümleme Tablosu

Akarsu	Dere	Çay	Irmak
Suları tatlıdır	X	X	X
Boyu kısadır	X		
Taşıdığı su miktarı azdır	X		
Orta büyüklüktedir		X	
Yatağında her zaman su vardır		X	X
Su toplama havzası çok geniştir			X
Derelerin birleşmesinden oluşur			X
Çayların birleşmesinden oluşur			X

Kaynak suyu ve/ veya yağışlardan meydana gelir	X		
--	---	--	--

2. Kart gösterme veya resimlerle eşleştirme: Öğretilen bilgileri yansıtan resimleri hazırlayarak onları öğrencilere göstererek içindeki nesneyi tanımları beklenir. Veya resimleri ve kelimeleri eşleştirme alıştırmaları uygulanabilir. Ayrıca kelime ve tanımını eşleştirme de yapılabilir.
3. Bazı durumlarda öğretimi sağlanmaya çalışılan tüm yakın anlamlı kelimeler birbirinden bir nitelikte skala şeklinde fark gösterebilir. Örneğin boy, uzunluk, yoğunluk vs kriterlere göre. O zaman öğrencilere bunu açıkladıktan sonra alıştırma kısmında onlardan bu skalayı yansıtan cümle zincirini oluşturmaları istenebilir.
4. Bilgi doldurma: İleri aşamalarda öğrencilerden öğretmen tarafından hazırlanan böyle bir tabloyu doldurmaları istenebilir. Bunun için öğrencilere kelimeleri anlamlarını ve kavramlarını açıklayan farklı sözlüklerden bilgi verilir ve onlardan bu bilgileri işlemeleri beklenir. Yüksek seviyede bulunan öğrencilere ise kavramlarla nasıl çalışacaklarını ve nereden bakacaklarını anlatarak onlardan böyle bir tabloyu kendi başlarına doldurmaları istenebilir. Ama şunu belirtmek gerekir ki öğretmen bunun gibi görevleri öğrencilere vermeden önce yapılaş talimatları ve algoritmasını açıklayarak öğrencilerin görevi anladıklarını temin etmelidir.
5. Tahmin etme: Bulmaca ve benzeri oyunlar. Bir kelimenin anlambirimcik analizinde çözümlenmiş niteliklerine dayanarak tanımını vererek öğrencilerden onu tahmin etmeleri veya bulmaları istenebilir.

3.4.3.7. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerden Birinin Pejoratif Anlama Sahip Olup Olmaması / Küçültücü ve Büyütücü Sözcükler. Değerlendirici Sözcükler

Aslında söz konusu farklılık başka maddelere de dahil edilebilirdi veya tam tersi bir maddeye değil en az iki maddeye ayırt edilebilirdi çünkü pejoratif veya küçültücü anlam belli şartlarda yan anlamlar grubuna girebilir ve değerlendirici sözcükler önceki maddede ele alınabilirdi. Fakat bu tezde bu grup sözcükleri birleştirip ayrı bir farklılık olarak gösterilmesine karar verildi çünkü aslında içinde anlam değişiklikleri çok belirgin ve net olup ayrı olarak incelenebilir ve öğretirken vurgulanabilir. Değerlendirici sözcüklere gelince söylem teorileri açısından tüm sözcükler aslında daha az veya daha

çok öznel ve değerlendircidir. Ancak bu tezde saf değerlendirici denilebilen sözcükler kastedilmekte ve onlar daha çok sıfat türünde rastlansa da bazen isimler arasında da çıkabilir.

Örneğin: kadın – karı; anne – annecik, dev, cüce.

Bu tezin ana temeli olan düşünceden yola çıkarak yine öğrencilerde farkındalığı yaratmanın önemi vurgulanmalıdır. Dili öğreten kişi her zaman bunu öncelik olarak görmelidir, çünkü dilin incelikleri ancak farkındalık oluşturarak öğrencilere öğretilbilir ve sadece dil hakkında düşünen insan o dili hissetmeye başlayabilir. Dil kültürü insanda geliştikçe beynin tüm yapıları bundan etkilenerek gelişir ve yeni nöron bağlantıları oluşurken insanın sadece dille ilgili sorunları değil genel düşünme mekanizmaları da gelişir. Bu yüzden bir dil öğretirken beraberinde dile ait altyapıyı ve öğretim prensiplerini de açıklamak bu nedenle önemlidir. Pejoratif anlamına ve değerlendirici sözcüklere gelince onların öğretimi hemen hemen her dil olgusunun öğretiminde olduğu gibi öğretmenin bu olguya dikkat çekmesiyle ve onu açıklamasıyla başlar. Pejoratif anlam taşıyan kelimeleri anlatırken başlangıç seviyesindeyken mimik ve jest kullanarak açıklarken böyle bir anlamı taşımayan yakın anlamlısını normal ve aşırı mimik kullanmadan açıklamak bile öğrencilere arasındaki farkı hissettirecektir. İleri düzeylerde buna bir kez daha dikkat çekerek arasındaki farkı kelimelerle izah ederek tekrarlamakta fayda vardır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Beden hareketlerini öngören alışırmalar: İlk aşamalarda öğrencilerden özellikle somut anlamlı kelimeleri hareketle göstermeleri istenebilir. Bu aşamaya kartla öğrenme teknikleri de eklenebilir. Resimlerle gösterilebilen kelimeler ve arasındaki farklar görsel malzemelerle desteklenmelidir. Böyle etkinliklerden sonra görsel dikte de yapılabilir.
2. İlerleyen seviyelerde pejoratif ve değerlendirici anlamları sözlü olarak açıklamaya çalışmakta fayda vardır. Farklı bağlamlarda, mümkünse videolarla ve canlı diyaloglarla örnekleri göstererek kullanım farklılıklarının altını çizmek gerekmektedir. Alıştırma olarak ise kelimeleri ilk başta farklı diyaloglara yerleştirmek ve daha sonra ise verilen kelimeler için uygun bağlamı yaratmak olabilir.
3. Drama oyunları: Drama tekniğiyle yapılan alıştırmalarda belli kelimeleri ses tonuyla ve vurguyla birleştirerek öğrencilere anlamları sezdirilebilir. Bir diyalog

okurken dışavurulmuş performans istenebilir ve ses tonunun değişmesine dikkat çekilebilir.

4. Sıralama alıştırmaları: Belli bir kriter vererek öğrencilerden kelimeleri bir skala şeklinde düzenlemesi istenebilir. Bu durumda kriter subjektiflikten objektifliğe olarak belirlenebilir.

5. Gruplandırma alıştırmaları, aslında bir önceki maddedeki etkinlikle beraber yaptırılabilir. Bu alıştırmada öğrenciler kelimeleri değerlendirici ve değerlendirici olmayan iki gruba ayırt etmeli ve nedenini açıklamalıdır.

6. İleri düzeyde öğrencilere iki veya daha fazla kelimenin kıyaslandırılması yaptırılabilir. Belli bir şema veya tablo uygulanıp birden fazla kriter eklenebilir. Kriterlerden biri değerlendirici anlam olabilir.

7. Paralel metin yazma: Bu alıştırmada bir küme kelime vererek öğrencilere iki metin yazdırılabilir. Bu metinlerden biri nötr olarak yazılırken diğeri ise değerlendirici şekilde yazılmalıdır.

3.4.3.8. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Arasındaki Özel ve Spesifik Hususlar

Konuşanlar bir kelime kullanırken o kelimenin dilbilimsel anlamına giren özelliklerden daha çok ayrıntı ve farklı nitelikler kullanırlar. Burada kastedileni Cruise'un kuralıyla göstermek mümkündür: X, daha doğrusu Y. Konuşan insan belli bir niteliği kastederek kullandığı kelimenin yanına bir yakın anlamlısını seçmektedir.

Örneğin: araba – otobüs, sevgi – hoşlanıtı vs.

Bu farklılığı açıklayabilmek için en iyisi Cruise'un kuramsal bölümde açıklanmış formülünü kullanarak söze başlamaktır. İlk aşamalarda resimlerle hatta karikatürlerle farklılıklar gösterilebilirse onları kullanmalıdır. Ama konuşurken de giriş ve mantıken bağlaçları kullanarak iki kelimenin arasındaki farka dikkat çekmek önemlidir. Eğer ünite veya alıştırma içinde bu formülle ayırt edebildiğimiz yakın anlamlı kelimeler mevcut ise ilk başta onlarla birkaç cümle kurarak ve 'daha doğrusu' bağlacının yardımına başvurarak etkinliğe kısa bir giriş yapılabilir. Alıştırma sırasında ise buna bir daha dikkat çekilebilir ve gerekirse anlamsal ve kullanımsal açıklamalar yapılmalıdır.

Öğrenilen bilgiyi pekiştirmek için hemen sonra birkaç sözel alıştırma yaptırılabilir. İlerleyen zamanlarda öğretilen bilgiler tekrarlanıp test edilmelidir.

Bu kapsamda kullanılabilcek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Doğru kelime seçmek: Cümleye uygun kelimeyi eklemek veya verilen kelimelerle uygun cümleler kurmak. Bu alıştırmalar ilk aşamalardan itibaren yapılabilir. Mümkünse görsel araçlarla desteklenmelidir.
2. ‘Daha doğrusu’ bağlacıyla oluşturulan cümleleri ve kullanılan bağlamları öğrencilere vererek kelimeler arasındaki farkı tespit etmeleri istenebilir. Bu alıştırma daha çok ileri düzey için olsa da orta düzeyde ve hatta temel düzeyin sonuna doğru yaptırılabilir.
3. İleri düzeylerde beyin fırtınası etkinlikleri yaptırılabilir. Bir kelimeyi tanımlamak, onun spesifik hususlarını bulmak ve yakın anlamlı kelimelerle karşılaştırmak. ‘Daha doğrusu’ bağlacını farklı bağlamlarda kullanarak kelimenin spesifik özelliklerden hangisinin kastedildiği konusunda fikir yürütmek.

3.4.3.9. Farklılık Kriteri: Duygusal Anlam

Tezde kullanılan terimler ve ölçütler var olan araştırmalardan alınıp genel yayınlarda anıldığı gibi kullanılmıştır. Duygusal anlam ve sonraki maddelerde anlatılacak diğer terimler Leech’in (1981) sınıflandırmasından alınmıştır. Bu farklılık açısından yakın anlamlı kelimeler arasından biri diğerinden daha yoğun duygu yansıtabilir veya duygu açısından değişiklik gösterebilir.

Örneğin: çocuk – evlat – yavru , anne – annecik.

Duygusal anlamdaki farklılıklar ilk aşamadan beri öğretiler. Bu ses tonuyla, vücut hareketleriyle ve belli dil durumlarıyla yapılabilir. Filmler, kısa videolar izletilerek duygulu diyaloglara özellikle dikkat çekerek duygusal anlamı yoğun olan kelimeleri özellikle göstermek ve daha nötr yakın anlamlılarıyla karşılaştırılarak kullanım farkını öğretmek mümkündür. İlerleyen düzeylerde daha bilimsel ve kanıtlayıcı açıklamalar yapılabilir ve öğrenilen bilgiler sunum şeklinde öğrencilerden istenebilir.

Bu kapsamda kullanılabilcek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Canlı diyalogları dinletirken duygulu kelimelerin ne olduğunu sormak ve yakın anlamlı kelimeleriyle daha nötr cümleleri oluşturup farkını göstermek.
2. Doğru kelime seçmek. Hazır bağlamları vererek içine uygun olacak kelimeleri doldurmak ve seçim nedeninin açıklanmasını istemek. Böyle açıklama yapılırken duygulu kelimeleri gerektiren bağlam göstericilerine de dikkat çekmek. Örneğin, yüksek ses işareti, değerlendirici sözcükler vs.
3. Cümle kurma alıştırmaları. Belli kelimeleri vererek öğrencilerden doğru cümleleri kurmaları istenebilir. Etkinliği biraz daha zorlaştırmak için sadece cümle değil kısa metin oluşturmaları söylenebilir.
4. Paralel metin yazma. Nötr kelimelerle oluşturulmuş metni duygusal anlamı daha yoğun olan yakın anlamlı kelimelerle yeniden yazma aktivitesi de yapılabilir. Yazılan yeni metin drama tekniğiyle diğer öğrencilere okutulabilir.
5. Kelime hakkında konuşmalar ve bilgi düzenleme. Bilimsel yaklaşımı uygulayarak ileri düzeydeki öğrencilerle kelime anlamı hakkında teorik bilgileri verilerek sonra belli kelime kümeleri üzerine tartışılabilir.

3.4.3.10. Farklılık Kriteri: Yansıyan Anlam

Bu kriter, yine Leech'in terimlerine uygun bir kriterdir. Bu farklılıkta ön plana kelime oyunu oluşturma potansiyeli çıkar. Böyle oyun durumlarında bir kelime aynı anda birden fazla anlam taşıyor, bu yüzden bir çeşit belirsizlik gözlemlenebilir ve dolayısıyla belli bir ima veya gönderme söz konusudur. Doğal olarak bu tür oyunların başarısı eğitimin standartlarına, dilbilimsel deneyimine veya okuyucunun zihinsel çevikliğine bağlıdır. Genellikle de sloganlarda, reklamlarda ve edebiyatta kullanılsa da gündelik hayatta da yansımaların rolünü azaltmamak gerekir çünkü ince esprilerin büyük kısmını onlar oluşturur.

Örneğin: temel – esas ('temel' kelimesi aynı anda argo dilinde 'akıllı olmayan', 'primitif' şeklinde kullanıldığı için 'Bu çok temel bir soru' cümlesinde aslında gizli ironi de olabilir).

Yansıyan anlamla ilgili farklılıkların öğretimi belki çok güç görünebilir, çünkü belli gelişim düzeyini ve dile hakimiyetini öngörmektedir. Buna rağmen yansıyan anlamla ilgili kullanımlara Yeni Hitit öğretim setinde daha ilk düzeyden itibaren yer verilmiştir.

Bulmacalar, esprili sorular ve hatta sınıfta yaşanabilir bazı durumlar buna iyi bir örnek olabilir. Böyle durumlarla karşılaşarak öğretmen öğrencilere bağlamda geçen kelimeyi yakın anlamlısıyla değiştirerek anlamdaki değişiklik hakkında soru sorabilir ve kelime oyununa dikkat çekebilir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Şakayı veya espriyi anlamak. Kelime oyunu üzerine kurulu esprilerin anlamını kavramak, anahtar kelimesini tespit etmeyi mümkün kılar. Anahtar kelimesi tespit edildikten sonra onun yakın anlamlısını bulmak etkinliği yaptırılabilir. Sonra bulunan yakın anlamlı kelimeleri anahtar kelimesinin yerine yerleştirilerek yarattıkları etki tartışılabilir.
2. İleri düzeyde çok anlamlı kelimeleri ele alarak öğrencilerden bir cümlede onları farklı anlamlarıyla kullanmaları istenebilir sonra ise bu tür cümleleri bir dil oyununa çevirmeleri veya komik etki yaratmak için yakın anlamlıları kullanmaları istenebilir.
3. Bir ürün veya hizmet için bir slogan oluşturulması istenebilir. Bu etkinlikten önce başarılı reklam sloganları bulunup öğrencilere gösterilebilir ve tartışılabilir.
4. Drama tekniğiyle stand-up yarışması düzenlenebilir ve öğrencilerin hem var olan hem de kendi ürettikleri dil şakalarını kullanmaları teşvik edilebilir.
5. Şiir ve deneme okuması ve analiz edilmesi. Kelime oyunları ile dolu eserleri seçerek sınıf içinde okutulup tartışılabilir. Bu doğrultuda öğrencilerin fikri sorulabilir ve hatta yaratıcı ödevler de verilebilir.

3.4.3.11. Farklılık Kriteri: Eşdizimsel Anlam

Eş dizimlilik, yakın anlamlı kelimeleri birbirinden ayırt etmeye yardımcı olacak ayrı bir kriter olduğu halde eş dizimsel anlamı (Leech'in terminolojisinde) ayrı olarak anılmasına karar verilmiştir. Bu kriterde asıl olarak kastedilen, sözcüğün onun çevresinde olmaya eğilimli diğer sözcüklerle ilişkilerinden kazandığı anlamdır. Her bir sözcük konuşmada belli bağlantıları kurarak üzerine bu bağlantılardaki ortaklarından kısmen anlam üstlenir. Bu üstlenme yan anlam veya yansıma şeklinde de olabilir, ama yan anlamdan ziyade eş dizimlilikle ilgili olarak belirli ölçüde dil alışkanlığı ve anlam hatalarından kaçınmayı kast eder. Birçok araştırmalar, insanın bir cümle dinlerken onu tam olarak değil de kilit veya anahtar kelimelere ayırarak algıladığını gösterir. Bu

yüzden anahtar kelimelerin eş dizimli ortakları bu cümlede olmasa da insanın algısında belirebilir ve bu nedenle özellikle önemli konuşmalar yazıldığı ve hazırlandığı süreçte kelimelerin bu özelliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Örneğin: iş – emek – çalışma (‘iş’ ve ‘çalışma’ daha çok ‘yapmak’ kelimesini öngörürken, ‘emek’ kelimesi ‘harcamak’ veya ‘vermek’ kelimelerini aklına getirir).

Bu konu aslında tek kelimenin öğretiminden ziyade öbek ve kalıplaşmış kelime grupları, ayrıca da kullanım sıklığına dayalı ifadelerin kullanımının öğretimiyle ilgilidir. Bu durumda en önemli adım aslında öğrencilerde kelimelerin tek başına anlamı olduğu gibi zorunlu bir ortak anlamın da olmasıdır. Beraber kullanılan kelimelerden ve koşullardan doğan genel anlamın kırıntıları kelimenin özgün anlamına da girmiş olabilir. Bu yüzden kelimeleri tek başına değil grup halinde ve özellikle de eş dizimlileriyle beraber öğrenmek ve öğretmek en mantıklısıdır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Kelime eşleştirmek: Daha ilk aşamada yapılan alıştırma türüdür. A1 düzeyinde ‘yapmak’ ve ‘etmek’ fiillerin kullanımıyla ilgili bir etkinlik vardır ve orada verilen kelimeleri iki gruba ayırmak gerek: ‘yapmak’ fiiliyle kullanılan grubu ve ‘etmek’ fiiliyle kullanılan grubu. Buna benzer şekilde ilk aşamalardan başlayarak isim türlü kelimeler için de böyle etkinlikler yaptırılabilir ve eğer farkı ilk başta açıklamak zor ise bazen sadece doğru kullanım çiftlerini yerleştirmek yeterli olabilir.
2. Yüklü bağlam örnekleri verilerek kelimenin anlamı ve kullanımı ile ilgili öğrencilerden analiz istenebilir. Örneğin ‘iş’, ‘emek’, ‘çalışma’ gibi kelimeleri içeren farklı cümleler, öbekler, deyimler vs. toplanılıp öğrencilere incelemeleri için sunulabilir. Sonra hep beraber beyin fırtınası ve tartışma yapılarak kelimelerin kavram haritaları, anlam incelikleri ve kullanım özellikleri ortaya çıkarılabilir.
3. Doğru kelime seçme: Verilmiş cümlelere veya metinlere yakın anlamlı kelimelerden sadece birinin yerleştirilmesini öngören alışırmalar yaptırılabilir.
4. İleri düzeyde yakın anlamlı kelimeler verilerek onların arasındaki farkları ortaya koyan cümleler oluşturmaları istenebilir. Kriterlerden biri eşdizimli anlam alanındaki farklılık olabilir.

3.4.3.12. Farklılık Kriteri: Anlamsal Alandan Kaynaklanan Farklılık

Anlamsal alan, dilbilimde, anlamlarında bir veveyaha fazla özelliği paylaşan bir grup kelimeyi oluşturan bir alandır. Bir dili konuşan insan ancak aynı anlamsal alandan diğer kelimelerin anlamlarını bildiği halde bir kelimenin anlamını tam olarak kavrayabilir. Bu varsayımdan yola çıkılarak yakın anlamlı kelimelerin anlamsal alanını incelerken arasındaki fark net olmasa da hissedilebilir hale getirilebilir. Bir kelimenin anlamsal alanını oluşturmak aslında onun diğer kelimelerle ilişkilerini ortaya koymak demektir. Anlamsal alanı oluşturan ilişkiler şunlardır: Altanlamlılık, parça-bölüm ilişkisi, uyumsuzluk, karşıtanlamlılık, evrişik ilişkisi ve mutlak eş anlamlılık. Bu ilişkiler tek tek incelenirken kelimenin onu diğer sözcüklerden ayıran birçok özelliği kendiliğinden belirecektir. Tam bir tablo oluşturulduğunda kelimenin anlamıyla ilgili sorular ortadan kalkacaktır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki böyle bir analizi yapabilmek için öğrencilerin yeterli dil düzeyine sahip olmaları gerekmekte ve B2 aşağı seviyelerde uygulanmamalıdır.

Kelimeler farklı sözcüksel alanlara ait olabilir. Böylece, ‘ampul’ kelimesinin semantik alanı ‘mum’ kelimesininki ile aynı değil, çünkü ‘ateş’le aynı semantik alanda olabilecek ‘mum’dan farklı olarak ‘yapay ışık’ veya ‘elektrik’le daha sıkı ilişkide bulunduğunu söyleyebiliriz.

Anlamsal alanlar, esas olarak onları oluşturan ögeler arasında tanımlanan ilişkilere bağlı olarak birçok şekilde sınıflandırılabilir: Kapalı anlam alanı (yeni ögeleri kabul etmeyen alan, örneğin: yalnızca yedi olan haftanın günleri veya on iki olan yılın ayları); açık semantik alan (her zaman yeni terimler eklenebilecek alan, örneğin, bilgisayar aksesuarları: kamera, klavye, fare, kalem sürücü, kulaklık vb.); kademeli anlamsal alan (farklı nüansları ile ögelerin ölçek oluşturduğu alan türüdür, örneğin, ruh halleri: hevesli, mutlu, neşeli, vs); zıt anlamlı semantik alanlar (muhalefet ilişkilerinin kurulduğu kelimelerle oluşturulanlardır örneğin: mutlu / hüzünlü, barış / savaş, gece / gündüz); ilişkiyel semantik alan (örneğin, orman, ağaç, flora, fauna, vahşi vs. bu tür bir ilişki genellikle daha öznel) vs.

Örneğin: aktör – oyuncu (‘oyuncu’ kelimesi sadece ‘sinema’ veya ‘tiyatro’ gibi semantik alanlarına girmekle kalmayıp ‘oyun’ anlamsal alanına da girmekte).

Genel olarak kelime öğretimini gerçekleştirirken anlamsal alanı göz önünde bulundurmamak gerekir, çünkü kelime tek başına değil, ilişkileri içinde ve anlamların

ağında verilmelidir. Her kelimenin ait olduğu anlamsal alanı vardır ve hatta birden fazla anlamsal alana girebilir. Bu anlamsal alanlarda diğer üyelerle ilişki içinde bulunarak kelime kendi öz anlamını yeniden şekillendirir ve asıl anlamı etkilenmiş olur. Yeni kitapların çoğu anlamsal alan ilkesine göre yapıştığı halde bu tür bilgileri öğrencilere kısa da olsa vermekte fayda vardır. Teorik açıklamalardan çok pratik izahlar yapılabilir ve uygulamalı alıştırmalar yaptırılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalardan başlayarak gruplandırma alıştırmaları yaptırılabilir. Yakın anlamlı kelimeler kullanıldığı tematik gruplara (anlamsal alanlara) göre gruplandırılabilir.
2. Zıt anlamlısını yazma: Bu gruba altanlamlısı, üstanlamlısı vs. kategoriler dahil edilebilir. Bazı yakın anlamlı kelimeler için sonuçlar farklılık gösterebilir. İleri düzeylerde ve özellikle çokanlamlı kelimeler için girdiği farklı anlamsal alanlara göre yakın anlamlıları ve zıt anlamlıları bulmaları istenebilir.
3. Yakın anlamlı kelimelerin kademeli olarak yazılması: Böyle etkinlikte başka kriterler de uygulanabilir ve bu şekilde yakın anlamlılardan bir kritere göre (mesela bir niteliğin yoğunluğu) bir skala oluşturulmuş olabilir.
4. Kelime haritasını oluşturma: Yüksek seviyede öğrencilerle kelime haritaları oluşturulabilir ve belli bir sözcük için yakın anlamlıları, zıt anlamlıları vs. bulunabilir, ayrıca girdiği anlamsal alanlar tespit edilip uygun bağlamlar yaratılabilir.

3.4.3.13. Farklılık Kriteri: Çokanlamlılık

Çokanlamlılık, dilde en sık rastlanan olgulardan biridir. Hem dil tasarrufundan hem de diğer sebeplerden ötürü hemen hemen her kelime birden fazla anlama sahiptir. Özellikle de dilde en sık kullanılan sözcükler genellikle en çok ve birbirinden değişik anlamlara sahiptir. Bu yüzden iki kelime genel olarak ancak bir anlamda eş olabilir diğer anlamlarda ya yakın veya tamamen farklıdır. Durum böyle olunca yakın anlamlı kelimeler arasındaki fark, onların tüm anlamları verilerek gösterilebilir, özellikle de doğru bağlam ve tema içinde olarak.

Örneğin: baş – kafa – kelle.

Hemen ilk derslerden itibaren öğrenciler çokanlamlı kelimelerle karşılaşmak zorundadır. Bilinen gerçek şu ki en sık kullanılan kelimeler en çok anlam taşıyanlardır. Kelime öğretiminin ilk ilkelerinden biri ise dilde en sık kullanılan kelimeler ve öbeklerle başlamak. Bu durumda en iyisi çokanlamlı kelimeler için adım adım farklı bağlamlar yaratarak öğrencileri onların kullanım ve anlam potansiyeline alıştırmaktır. Hemen aynı anda tüm anlamları vermeyip zamanla ve önceden hazırlık yaparak kelimelerin anlamlarını öğretmek gerekir. Ancak aradan çok zaman geçmemelidir ve yeni bilgiler düzenli olarak eklenmelidir. Bütün diğer durumlarda olduğu gibi çokanlamlılık da farkındalık ister bu yüzden öğretmenin ana görevlerinden biri öğrencileri bu tür dil olgularına hazırlamaktır.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Resimlerle etkinlikler: Çokanlamlı kelimenin anlamları resimle gösterilebiliyorsa onları kelimeyle beraber kullanmak gerekir. Kelime öğrenildikten sonra ise öğrencilerden kelimeyi tanımlayan tüm resimleri seçmeleri istenebilir. Sonra bu etkinliğe yakın anlamlı kelimeleri katarak ve resimlere dayanarak arasındaki farkı sezdirerek anlatmak mümkündür.
2. Doğru kelime seçmek. İlerleyen düzeylerde öğrenilmiş yakın anlamlı kelimelerle boşluğu doldurma ve doğru kelime seçme alıştırmaları yaptırılabilir. İki veya daha fazla yakın anlamlı kelime için ve çokanlamlılığı sebebiyle içine sadece birinin uyacağı şekilde cümleler oluşturularak seçmeli etkinlikler yaptırılabilir.
3. Kelimenin tanımını vermek. Orta düzeyden başlayarak öğrenciler öğrendiği kelimeleri tanımlamalıdır. Çok anlamlı kelimeler için çoklu tanımlar vererek her tanım için yakın anlamlısı bulmaları da istenebilir.
4. Anlam tahmini alıştırmaları. Çokanlamlı kelimeyi farklı anlamları ele alarak birçok bağlamla tanımlamak. Öğrencilerin dikkatini çekmek için bu etkinlikler bilmece şeklinde yapılabilir.
5. Dil oyunları ve çokanlamlılıktan kaynaklanan dil esprileri okutmak ve yazdırmak.

3.4.4. Yakın Anlamlı Kelimelerin İşlevsel Farklılıklar Kriterleri

Dördüncü gruptaki farklılıklar daha çok edimbilim alanına ait olup işlevsel farklılıkların düzeyini oluşturmaktadır. Bu farklılıklar genellikle daha çok cümle içinde kendisini göstermekte fakat bazen kelime düzeyinde de söz konusu olabilmektedir. Bu yüzden işlevsel farklılıklardan özellikle sözcük için geçerli olduğu düşünülerek edimbilimsel farklılıklar grubu ayrı olarak ortaya çıkmıştır. Bazı hususlar anlamsal farklılıklarla çağrıştırılabilir ve araştırmacının fikrine göre böyle bir durum dil öğretimi açısından iyiye kullanılabilir çünkü benzer veya aynı olaylar farklı yollarla tanımlanarak öğrencilere farklı yollarla anlatılabilir. Bu da dil öğretimine daha çok anlatım seçeneği sunmak demektir.

Tablo 46. Yakın Anlamalı Kelimeler Arasındaki İşlevsel Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN İŞLEVSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Tanımlayıcı işlev.
2.	Konuşmacının gösterilene olan ilişkisi.
3.	Konuşmacının iletinin muhatabına olan ilişkisi.
4.	Normal ve yeni (okasyonalizmler) kelimeler.
5.	Estetik işlev (ifade edebilirlik)
6.	Yerel, otantik etki yaratma işlevi.
7.	Egzotizasyon işlevi (ve güzel sesletim).
8.	Örtmece işlevi.
9.	Kelimenin eski veya yeni olması.
10.	Yergi ve satirik, komik efekt ve mizah işlevi.
11.	Büyüleme veya dikkat çekme işlevi.
12.	Duygu boşaltma işlevi.
13.	Dilde en az çaba ilkesi veya tasarruf işlevi.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamalı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.4.1. Farklılık Kriteri: Tanımlayıcı İşlev

Burada sözcükten oluşabilecek bir cümleden bahsedilmektedir. Aslında bir sözcük söz konusu işlev sayesinde anlamlı bir cümle olabilir ve hatta bir kelimeyle farklı duygu tonları ve anlamın ayrıntılı özellikleri dinleyiciye ulaştırılabilir. Şüphesiz böyle durumlarda bağlamın yeri küçültülemez ayrıca dil dışı etkenler de böyle cümlelerin doğru bir şekilde anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır.

Örneğin: Adam – beyefendi – erkek (Adamsın! Cümlesinde ‘bravo’, ‘çok iyisin’ anlambirimciği).

Bu işlev sıkı sıkıya çokanlamlılıkla, çağrışımlarla ilgili olup onlarla beraber anlatılabilir. Öğretmen ilk aşamalardan itibaren özgün bağlamları kullanarak kelimelerin bu tür özelliklerine dikkat çekmeli ve mümkün olduğunca kelimelerin söz konusu kullanımları hakkında bilgi vermelidir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Temel seviyede ders sırasında en sık kullanılan sözcüklerin bu işlevinden yararlanılarak bağlamlar yaratılabilir ve sonra basit bir açıklama yapılabilir. İlerleyen zamanlarda öğrencilerden ne anladıkları sorulabilir ve bunun üzerine anlamla ilgili daha derin bilgi verilebilir.
2. Çoktan seçmeli ve boşluk doldurma alıştırmalar. Yakın anlamlı kelimelerden sadece birinin uygun olacağı şekilde metinler oluşturularak öğrencilerden bu boşlukları doldurmaları veya alternatiflerden seçmeleri istenebilir.
3. İleri düzeylerde daha derin dil farkındalığı oluşturmak amacıyla beyin fırtınası yapılarak belirlenmiş yakın anlamlı kelimelerin bu fonksiyonla ilgili dildeki davranışlarını analiz edip tartışma veya sunum şeklinde konuşulabilir.

3.4.4.2. Farklılık Kriteri: Konuşmacının Gösterilene Olan İlişkisi

Konuşmacının hakkında konuştuğu objeye veya kişiye öznel ve özel tutumu ile ilgili bütün dil olanaklarına ifade edilebilirlik de denir. Bu farklılıkta aslında konuşmacının tutumu söz konusudur ve anlattığına olan bakış açısını göstermektedir. Bu bakış açısı nötr, duygusal, negatif, olumlu olabilir. Konuşmacının hitap ettiği şeye karşı tutumu, bir ifadenin içeriğinin bir değerlendirmesidir. Örneğin, söylediğinin gerçeği veya yanlışlığı, ironi, anlamlılık, anlamsızlık, vb.. Bazen kişisel bir tutumu olup bazen ise örf ve adet

tarafından şekillendirilmiş bir tepki olabilir. Kişisel tepkileri tespit etmek çok zordur çünkü kişiden kişiye ve hatta bir insanın farklı hayat dönemlerinde bile farklılık gösterebilir. Bununla birlikte gelenek tarafından koşullandırılmış tepkiler büyük ölçüde bütün anadili konuşurlara belli derecede yakın ve tanıdaktır. Bu yüzden bu tür ilişkileri dil içinde saptamak mümkün olarak görünmektedir. Sözkonusu işlev özellikle yabancı dil öğretiminde faydalı olabilir çünkü yabancı öğrenciler için çıkış noktası kendi dilleridir.

Örneğin: köpek – it, ev – köşk – kulübe, kadın – karı.

Kelimelerin içindeki tutum anlayışı yan anlam konusuyla yakından ilgilidir ve beraber öğretilir. Öğretmen her zaman dilin önemine ve kelimelerin barındırdığı farklı derinliklerine öğrencilerin dikkatini çekmelidir. Dile olan bilinçsiz yaklaşımın yerine farkındalık ve dil hissiyatı oluşturmak önemlidir. Kültürel tutumların önemi vurgulanmalı ve alıştırmada dışında özellikle ileri düzeylerde dil üzerine konuşmalar yapılmalıdır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda bazı yakın anlamlı kelimeler drama yoluyla açıklanabilir ve sonra öğrencilerden ‘olumlu’ – ‘olumsuz’ – ‘nötr’ diye gruplara sınıflandırmaları istenebilir.
2. Resimle eşleştirme. Bu uygulama da ilk aşamalardan itibaren yapılabilir. Eğer söz konusu yönde birbirinden farklılık gösteren kelimeleri resimle göstermek mümkünse bu yola başvurulabilir.
3. Boşlukları doldurma. Yakın anlamlı kelimeleri onlara uygun cümlelere yerleştirme etkinliği öğrencilerde söz konusu kelimeleri daha iyi kavramalarını da sağlayacaktır.
4. Bağlam oluşturma alıştırmaları. Yakın anlamlı kelimelerle farklı cümleler yaratarak arasındaki farkı belirgin yapma etkinlikleri uygulanabilir. Bu tür etkinlikler ileri düzeyde yapılmalıdır çünkü öğrencilerin dile hakim olmasını öngörmektedir.

3.4.4.3. Farklılık Kriteri: Konuşmacının İletinin Muhatabına Olan İlişkisi

Bu farklılık, konuşan insanların arasında olan ilişki, hiyerarşi ve birbirine beslediği tutumu kapsamaktadır. Bir konuşmacının kullandığı sözcükler aslında dinleyicinin statüsü, konuşmacının statüsü ve özneye olan tutum ve mesafe hakkında önemli ipuçları

verebilir, çünkü özellikle birkaç yakın anlamlı kelimelerden belli bir kelimeyi seçerek bütün bu ilişkiler etkilenmiş olmaktadır. Ayrıca bu farklılığa şu hususlar da dahil edilebilir: Değerlendirme, dinleyiciyi yakın veya yabancı olarak algılama ve dinleyiciyi bir sosyal tabakaya veya sınıfa dahil etmedir.

Örneğin: arkadaş – birader.

Bu farklılık, bir önceki farklılıkla ve yan anlamla beraber öğretilebilir. Kendisini en çok seslenme ve hitap etme işlevlerinde gösteren bu farklılık özellikle diyaloglarda önemlidir. Filmleri, kısa videoları, otantik metinleri vb. gibi malzemeler kullanarak, söz konusu farklılığa dikkat çekilerek gerekli açıklamalar yapılmalıdır. Bazen dilin ushuplarıyla ilgili olup, bazen ağız veya lehçe farkı olarak da kendini gösterebilen bu farklılığın bilinmesi, yabancı dil öğrenenler için çok fayda sağlayabilir çünkü doğru iletişimin kurallarından biri, muhatabının dilinin kodunu doğru çözmektir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda öğretmen derste konuşurken ve öğrencilere hitap ederken farklı ses tonuyla farklı hitap sözcükleri kullanabilir. Zaman geçtikten sonra bu sezdirimsel yolla verilen bilgiyi bir drama tekniği veya küçük alıştıırmalarla kontrol edebilir. Örneğin, sosyal durumları belirterek (market, taksi, arkadaşların buluşması vs.) yakın anlamlı kelimelerden hangisinin en uygun olacağını sorabilir.
2. Boşluk doldurma, eşleştirme ve çoktan seçmeli alıştıırmalar: İlk aşamalarda öğrencilerin işlediği metinler ve dinlemelerden hareketle verilmiş yakın anlamlı kelimelerden en uygun olanıyla cümlelerdeki boşlukların doldurulmaları veya cümle parçaların eşleştirilmesi istenebilir. İleri aşamalarda seçenek vermeden boşluk doldurma etkinlikleri yaptırılabilir veya yeni ve tanıdık olmayan metin ile çalışırken çoktan seçmeli etkinlikler yaptırılabilir.
3. Drama uygulamaları: Bazen bir farklılığı özellikle de ilk aşamalarda metadil olarak anlatmak çok zor olabilir bu yüzden öğrencilerde belli kelimelerle drama yoluyla bir kavrayış bağı oluşturulabilir. Örneğin, öğretmen ‘arkadaşlar’ kelimesini nötr sesle söylerken, ‘kanka’ veya ‘ahbaplar’ kelimesini başka ses tonuyla veya jestlerle söyleyebilir. Video izletirken bu tür farklılıklara öğrencilerin dikkatini çekerek sonra böyle diyalogların canlandırılmasını isteyebilir. İleri düzeylerde ise anlambilimsel

yaklaşımı sergileyerek öğrencilerle farklı yakın anlamlı kelimeleri gerektiren dil durumları üzerine beyin fırtınası da yapılabilir.

3.4.4.4. Farklılık Kriteri: Normal ve Yeni (Okasyonalizmler) Kelimeler

Dilin veya sözün her kelimesi, anlamını bağlamda gerçekleştirir, ancak normal (kanonik) kelimeler yeniden sunulan bağlamı ister, fakat yeni (okasyonalizm) kelimeler yeni, biçimlendirici, yaratıcı bir bağlam gerektirir (Babenko, 1997). Bu tür kelimeler kişiye özel sözcükler olup belli bağlamda ve belli şartlarda normal kelimelerin yakın anlamlısı olarak kabul edilebilir. Ancak böyle bir kabullenme yapılırken bu kelimeyi yaratmış bağlam ve söylem öznesi mutlaka dikkate alınmalıdır.

Ayrıca bu gruba normal kelimelere kazandırılmış yeni anlamlar da eklenebilir. Genellikle okasyonel anlamlı kelimeler kişiye özel anlamlarla doldurularak hiç beklenmedik sözcüklerle yakın anlam kazanabilir. Bu yüzden de normal kelimeler ve okasyonalizmler arasında çıkan yakın anlamlılık ilişkileri ancak bunu yaratmış bağlam ve bunu söylemiş insan açısından ele alınmalıdır. Bu tür yeni anlam kazanmış kelimeler mecazlara ait maddede de ele alınmıştır ancak tam olarak mecaz olmadıkları için burada da verilmiştir. Okasyonalizmler için öğretim ve alıştırmalar mecaz farklılığıyla aynı olabilir.

Örneğin: kol – spaghetti.

‘Mecazi anlam’ öğretimine bkz.

3.4.4.5. Farklılık Kriteri: Estetik İşlev (İfade Edebilirlik)

Bu kriterin ayrı olarak gösterilmesinin bir sebebi vardır. Genelde ifade edebilirlik konuşmacının konuştuğu şeye veya iletinin muhatabına tutum ile ilgili olup önceki maddelere eklenebilirdi. Fakat burada öznel tutumundan daha çok dil biçemleriyle ve özellikle dil estetiğiyle ilgili bir durum söz konusudur. Hemen belirtmek gerekir ki dil estetiği en çok önceden hazırlanmış konuşmalarda ve edebi metinlerde görülmektedir. Ancak gündelik hayatta da insanların genel konuşmasında bulunabilir. Estetik ifade edebilirliğin birbirinden farklı görevleri vardır: bir fark yaratmak, bir yücelik eklemek,

bir cümleyi daha güzel yapmak, bir stil özelliklerine uymak vs. Genellikle bu kriter kelime düzeyinden çok cümle seviyesinde kendisini belli eder, fakat kelime seçimi de bu kriter için çok önemlidir, bu yüzden birkaç yakın anlamlı kelimelerden belli bir kelimeyi seçmek söz konusu kriterin belirtisi olabilir.

Örneğin: eser – başyapıt.

Dilin estetik işlevi hakkında ilk aşamalardan beri bahsetmek yerinde olacaktır. Yetişkin insanlara yabancı dil öğretilirken onların kendi anadiline sahip oldukları varsayılmaktadır bu yüzden kendi dillerinde estetik işlev hakkında bir fikri olduğu kabul edilmektedir. Edebiyat dilinde daha çok rastlanan bu işlev asıl olarak kendisini sokak konuşmalarında bile göstermektedir ve insanların özel konuşma tarzlarına da özgün olabilmektedir. İlk ihtiyaçları karşılamak için gerekli olmadığı halde estetik işlev dile etkililik ve güzellik kattığı için göz ardı edilmemelidir. Estetik işlev sayesinde dilin imkanları ortaya çıkmakta ve dili zenginleştirmektedir, bunun dışında dilin estetik işlevini kullanarak konuşan insanın dil hakimiyeti seviyesi de artmaktadır. Bu yüzden daha ilk aşamalardan başlayarak öğrencilere estetik işlevle ilgili bazı bilgiler verilmeli ve onların dikkati kelimelerin ve cümlelerin estetik işlevine çekilmelidir. Özellikle şiirler, şarkılar, kısa öyküler ilk basamaklarda okutulabilir ve içinde geçen estetik unsurlara değinilebilir. Bazı kelimelerin ötekilere göre daha çok ifade edebilirliğe sahip oldukları anlatılmalıdır ve dil öğretimi boyunca öğrencilerin dili sadece gündelik ihtiyaçları karşılamalarını değil, dilde yaratıcı olmalarını da teşvik etmek gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Bazı yakın anlamlı kelimeleri anlatırken drama tekniğiyle, ses tonuyla ve jestlerle arasındaki estetik işlevle ilgili farkına değinmek gerekmektedir. Bunun üzerine söz konusu kelimelerin geçtiği cümleleri öğrencilere vererek doğru bir melodiyle ve ses tonuyla okumaları istenebilir.
2. Kategorilere ayırma. İlerleyen aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri estetik işlev kriterine göre farklı gruplara ayırtma etkinliği yaptırılabilir.
3. Yakın anlamlısını bulmak. Bu etkinlik hem basit bir şekilde yaptırılabilir hem de ileri düzeylerde özellikle bir kelimenin estetik işlevi daha belirgin yakın anlamlısını bulma olarak yaptırılabilir.

4. Yakın anlamlı kelimeleri hazırlayıp onlarla küçük şiirler yazdırmak. İlk aşamalarda öğrenciler için ilk iki satır yazıp, kalan iki satırı tamamlamaları istenebilir. İlerleyen zamanlarda sadece kelimeler verip şiir yazdırma etkinliği uygulanabilir. Şiir yerine kısa öyküler de yazdırılabilir. Bu edebi görevler için kullanılacak cümle yapıları hazırlanabilir. Yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı vurgulayan kalıplar tercih edilebilir. Örneğin: x değil, y. Veya, x, daha doğrusu y. Veya tüm x'lerden, y olmak gibi yapılar öğrencilere öğretilerek, yakın anlamlılar arasındaki farkı daha belirgin hale getirmek de söz konusudur.

5. İleri düzeylerde ünlü şairlerin şiirlerini inceleyerek, içinde geçen anahtar kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirilerek oluşan sonuçlar üzerinde tartışma etkinliği uygulanabilir.

3.4.4.6. Farklılık Kriteri: Yerel, Otantik Etki Yaratma İşlevi

Orijinal yazılışıyla aktarılan ulusal yiyecek ve içecekler, kültürel unsurlar vs. yerel lezzet ve yerel algı yaratmaya yarayan araçlar bu farklılık grubuna dahil edilebilir. Sosyokültürel belirteciler olan bu dilsel araçlar, belirli bir insanın veya sosyal grubun sembolü olup bazı bağlamlarda birkaç yakın anlamlı kelimelerden ancak tek bir sözcük geçerli olabilir, çünkü sadece bu sözcük söz konusu yerel hissi taşıyıp onu dinleyeciye veya okuyucuya aktarabilir.

Örneğin: simit – donut, tutu – rehin.

Öğretimi: Bu farklılığın bilinmesi ve ayrıştırılabilmesi daha çok insanın genel kültürüyle ilgili olmaktadır ve ders programı içerisinde bütün hususlara değinmek mümkün olarak görünmemekle beraber bu konuyla ilgili öğretmenin yapması gereken bazı nüanslar mevcuttur. İlk olarak özellikle Türkçeye ait ve tercümesi bulunmayan kelimeleri görsellerle öğretilabilir. ‘Simit’ gibi kelimelerin daha ilk günlerden beri öğrencilerin hayatına girdiği için bunlarla bazı etkinlikler yaptırılabilir. İki dilli ve yabancı açıklamalı sözlüklerde bu tür otantik kelimelere genellikle açıklama dilinden yakın sözcükler sunulduğu halde bunların aynı anlama gelmesi ve aynı bağlam yaratması mümkün değildir. Bu yüzden temel düzeyden itibaren bunun gibi kelimeler üzerinde durulmalı ve sözlükte yakın olarak gösterilmiş kelimelerden otantiklik kriteriyle çok farklı olduğu açıklanmalıdır.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Görsellerle eşleştirmek. Temel seviyede en sık uygulanan alıştırmalardan biri olarak bu etkinlik hem genel kelime öğretimi için uygundur hem de otantiklik farklılığı olan yakın anlamlı kelimeleri ayırtmak için kullanılabilir.
2. Çoktan seçme ve boşluk doldurma alıştırmaları. Bu alıştırmalar da temel seviyeden başlayarak uygulanabilen etkinliklerdir. Dil hakimiyeti ilerledikçe içine kelimelerin yerleştirilmesi gereken metinler daha özgün ve zor olabilir.
3. Gruplandırma. Bu tür alıştırmalarda yakın anlamlı kelimeleri bir veya birkaç kritere göre farklı gruplara ayırmak gerekmektedir. Söz konusu durumda kriter ‘otantik – genel’ olarak seçilebilir.
4. İleri seviyelerde tanım verme etkinliği yaptırılabilir ve otantik kelimenin anlamını bunu hiç bilmeyen kişiye anlatmayı öngören drama çalışmaları da uygulanabilir.

3.4.4.7. Farklılık Kriteri: Egzotizasyon İşlevi (ve Güzel Sesletim)

Dilin egzotizasyon işlevi, genellikle olayların, eylemlerin, kişilerin egzotik ve standart dışı doğasını vurgulamak için kullanılır. Yabancı kelime, çoğu zaman egzotik sesletimi nedeniyle daha gizli ve değişik olmaktadır. Ödünç kelimeler üzerinde teori kısmında ayrıntılı olarak durulmuştur ve orada da belirtildiği gibi bazı yabancı kelimeler artık dilin söz varlığına girip yabancı olarak algılanmamaya başlamıştır. Bununla beraber bazı kelimeler dilde oldukça yeni, dile girmeye çalışmakta veya bir insanın özel kullanımı olarak kendisini göstermektedir. Egzotizasyon işlevini üstlenebilen kelimeler de, bu yeni, dilde daha pek çok rastlanmayan kelimelerdir.

Güzel sesletim kriteri de egzotizasyon işlevle çok örtüştüğü için aynı maddede ele alınmaya karar verilmiştir. Bu kriterde kelimenin ses tarafının değeri öne çıkmaktadır. Bu işlev veya kriter özellikle dil sanatları, özellikle de şiirler için önemlidir. Ayrıca özel bir algı oluşturmak isteyen insanların da sık sık başvurduğu yöntemlerden biridir.

Örneğin: konum – lokasyon.

Asıl olarak bu farklılığı öğretmekten ziyade öğrencilere açıklamak gerekir. Son zamanlarda egzotizasyon işlevi üstlenen ögeler çoğaldığı için ve özellikle yurtdışında

eğitim görmüş veya iki dille çalışan insanlar tarafından sıkça kullanıldığı için dilin gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Fakat çoğu zaman bu tür kelimelerin kullanımı yersiz ve gereksiz olmanın yanı sıra gülünç etki yaratabilmektedir. Bu yüzden öğrencileri asıl Türkçe veya Türkçeye iyice yerleşmiş kelimeleri kullanmaya teşvik etmek önemlidir.

Bu kapsamda kullanılabilir alıştırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalarda özellikle sınıfta öğrencilerden duyulmuş bu tür kelimeleri tespit ederek bunlarla bir etkinlik yaptırılabilir. Örneğin, doğru / yanlış alıştırması şeklinde uygulanabilir.
2. Kelime değiştirme alışırmaları: İleri düzeylerde öğrencilere egzotik ve dile yerleşmemiş kelimeler bol olan metni vererek içinde geçen ve yerinde olmayan kelimeleri ölçünlü dilden yakın anlamlılarıyla değiştirmeleri istenebilir.
3. İleri düzeylerde drama yöntemiyle diyalog canlandırmaları yaptırılabilir. Diyalogda zıt iki karakterin konuşması canlandırılarak ikisinin aynı anlamı taşıyan fakat biri ölçünlü dildeki öbürü ise egzotik kelimeleri kullanmalarına ses tonuyla, mimikle dikkat çekmek mümkündür.

3.4.4.8. Farklılık Kriteri: Örtmece İşlevi

Örtmece işlevi, dilde kaba, kabul edilemez bir ifadeyi belirli bir durumda veya bağlamda hafifletmeyi amaçlayan, farklı, daha kabul edilebilir bir ifadeyle değişmesi gerektiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Teori kısmında belirtildiği gibi, yabancı dil üniteleri kelimenin 'kaba' etkisini hafifletme rolünü başarıyla yerine getirmektedir. Bazen üslup veya kişisel nedenler, bazen ise durumsal sebepler örtmece gerektirmektedir ve o zaman birkaç yakın anlamlı kelimelerden en kabul edilir olanı seçilir.

Örnek: öldürmek – etkisiz hale getirmek, hırsız – suçlu, tuvalet – lavobo.

Egzotizasyon işlevi olduğu gibi örtmeceler de ilk olarak sınıf içinde öğrencilerin kullandığı kelimelerin açıklamasıyla başlayabilir. Türkiye’de yaşayan ve sokak diline maruz kalan öğrenciler, dil hissine sahip olmadıkları için bazen yanlış kelimeleri ve cümleleri kullanabilmektedir. Bu tür kullanımların ölçünlü dile aykırı, veya

kullandıkları ifadeleri hafifletmek mümkün olduğu gerçeği onlara anlatılmalıdır. İleri düzeylerde bu konu üzerine öğrencilerin isteğiyle küçük araştırmalar ve sunumlar da yapılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilir alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. İlk aşamalardan itibaren öğrencilerde kelimelerle ilgili belli bir farkındalık yaratmak gerekmektedir. Bazı kelimeler her ortamda kullanılabilirken bazı kelimelerin ağır veya uygun olmadığını anlatmak önemlidir. Sınıfta tespit edilmiş bu tür kelimelerle doğru / yanlış niteliğinde alıştırmalar yapılarak örtmece olanlar öğretilir.
2. İleri düzeylerde yakın anlamlısını bul yönergeli alıştırmalar özgün metinlerle çalışırken yaptırılabilir. Kaba kelimelerin daha kabul edilir kelimeleriyle değiştirildikten sonra cümle üzerindeki etki hakkında küçük tartışma yapılabilir.
3. İleri düzeyde çeşitli ironik veya komik malzemeler toplanabilir veya öğrencilere yazdırılabilir, kelime oyunları kullanılabilir ve konu üzerinde daha bilimsel açıdan durulabilir.

3.4.4.9. Farklılık Kriteri: Kelimenin Eski veya Yeni Olması

Türkçede diğer dillerde olduğu gibi eski ve hatta kullanımdan çıkmak üzere olan, normal ve çok yeni kelimeler bulunmaktadır. İnsanların kelime seçimine gelince farklı nedenler söz konusudur: geldiği kültür ve coğrafya, yaş ve sosyal statü, kişisel özellikler ve yaratmak istenilen algılar. Örneğin çok modern görünmek isteyen insanın seçtiği kelimeler böyle bir isteği olmayan insana göre farklı olabilir. Bazı insanlar ise eski kelimeler kullanarak atalarla, geçmişle ve milli değerlerle bağlantı kurmaya çalışabilirler. Farklı sebepler insanları farklı kelimeleri kullanmaya zorlamaktadır. Türkçede birçok eski kelime Arapçadan veya Farsçadan alınmış olup bazen o ülkelerde yaşayan veya o dilleri iyi bilen veya Osmanlıca'yı özleyen kişiler tarafından sıkça kullanılmaktadır.

Örneğin: hanım – hatun, soru – sual.

İlk derslerden itibaren öğrencilere sadece güncel dilde kullanılan kelimeleri öğretmek başlamak gerekmektedir. Fakat özellikle Arap ülkelerinden ve İran'dan gelen öğrenciler Türkçe öğrenirken zorlanmamak amacıyla kendi dilindeki normal olan kelimeleri yanlış

olarak kullanmaya meyillidirler çünkü çoğu eski Arapça ve Farsça kelimesi hemen hemen gündelik dilden çıkmış vaziyette bulunmaktadır. Bu yüzden bu tür kullanımlar tespit edildikten hemen sonra onları düzeltmek ve yerine Türkçe kelime kullanmak önemlidir. İleri seviyelerde özellikle özgün metinlerle çalışırken eski ve yeni kelimelerle (sözlüklerde genellikle tam eş anlamlı olarak geçen sözcüklerle) alıştırmalar ve uygulamalar yaptırılabilir.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma alıştırmaları. Temel seviyeden başlayarak ‘eski-yeni’ kriterine göre yakın anlamlı kelimeler gruplara ayırt edilebilir.
2. Yeniden yazma. Temel düzeyde basit kalıplar ve cümlelerle başlayarak ileri düzeylerde daha zor özgün metinleri yeni Türkçeyle yeniden yazdırmak mümkündür.
3. Yanlışı bulmak. Yeni Türkçeyle yazılmış olan metne eski kelimeleri ekleyerek, öğrencilerden onları bulup yeni kelimelerle değiştirmeleri istenebilir.
4. Drama alıştırmaları ve karakterlerin yaşlarına göre konuşma dili seçmesi. İleri düzeyde yaptırılabilen bu etkinlikte öğrencilerden nesil farkını anlatan bir diyalog canlandırmaları istenebilir. Diyalogu öğretmen kendisi hazırlayabilir veya öğrencilerin yazmasını da teşvik edebilir.

3.4.4.10. Farklılık Kriteri: Yergi ve Satirik, Komik Efekt ve Mizah İşlevi

Bağlam gereğince normal ve nötr kelimeler belli yan anlamlar kazanarak ve tonlama veya tellafuz araçlarından yararlanarak çok başka bir anlam ifade edebilmektedir, hatta çoğu zaman tam tersi anlam da kazanabilmektedir. Bu işlev hem sanatta hem de gündelik konuşmalarında sıkça kullanılmaktadır. Bu kriter birçok önceki kriter gibi farklı maddelere ve hatta farklı gruplara aynı anda dahil edilebilir, çünkü komik etki yaratma, mizah kültürü pek çok dil ve dildışı araçlarına başvurmaktadır. Onların arasında mecazlar, tonlama, yergi ve satir, bilerek hatalar vs. yer almaktadır. Yakın anlamlı kelimelerden birini seçmek de bu işlevin kullandığı tekniklerden biri olabilir.

Örneğin: hanımefendi – kadın.

İroni ve zor mizah türleri orta seviyeden itibaren kullanmaya başlamak daha mantıklı olarak görünmektedir. İlk aşamalarda daha düz anlamı öğrenmemiş öğrencilere ilaveten

ironik anlam kullanımları doğrudan öğretmeye çalışmak uğraştırıcı olabilir. Fakat daha ilk derslerden beri ses tonu ve mimiğin kullanılmasıyla ironik anlam kazanan kelimeleri anlatmakta hiç bir sakınca bulunmamaktadır. İleri düzeylerde özgün metinlerde ve özellikle seçilmiş örneklerde ironik anlam ve mizah işlevi üzerine daha detaylı ve derin çalışılabilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştıırma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Sınıflandırma: Birkaç metin vererek hangisinde anahtar kelimelerin mizah işleviyle kullanıldığını tespit etme etkinliği yaptırılıp komik olan metinlerdeki komik kelimelerin yerine yakın anlamlılarını yerleştirerek sonucunu sınıfça tartışmak mümkündür. İlk kısım daha temel düzeyinin sonuna doğru yaptırılabilirken etkinliğin ikinci kısmı daha çok orta düzeyden başlayarak uygulanabilir.
2. Kelime oyunları, gündemde popüler olan komik deyişleri ve şakaları sınıf içinde yakın anlamlı kelimelerle yeniden yazarak oluşan sonucu ile ilgili beyin fırtınası yaptırılabilir. Neden bazı kelimelerin komik efekti yaratabildiğine değinilebilir ve böylece yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılığa bir kez daha dikkat çekilebilir.
3. İleri düzeylerde öğrencilere yakın anlamlı kelimeler verilerek onlarla ilgili şaka veya dil oyunu hazırlamaları istenebilir. Yaratıcılık isteyen bu etkinlikler zor gelebilir fakat öğrencileri dilin bu tarafına dikkat etmelerini zorlayacaktır ve bazı şakaların ve kelime oyunlarının altında yatan mekanizmaları ortaya çıkaracaktır. Bunun yanında kelimelerin çağrışımları, yan anlamları ve diğer anlam incelikleri ve işlevleri de bu tür etkinlikler içinde pekiştirilmiş olacaktır.

3.4.4.11. Farklılık Kriteri: Büyüleme veya Dikkat Çekme İşlevi

Cümle bazında bu işlev kendisini dikkat çeken ve anlatının içine daldıran sözcüksel-anlamsal teknikler, sentetik bir yapı, sessel özellikler ve hatta font özellikleri olarak gösterir. Grafikler, ifadenin pragmatik hedeflerinin hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için etkili olmaktadır. Bir yabancı dilin grafik sistemi tek başına bile ifade gücüne sahiptir (Türkçede ‘hamza’ veya kesme işareti, dam veya kelimenin Osmanlıca yazılışı), bir yabancı dil unsurunu vurgulamanın bir yolu olarak işlev görmektedir. Fakat bu işlev sadece kelimenin yazılışıyla kendini göstermemekte ve bu anlamda yukarıda belirtilen birçok diğer farklılık kriteriyle örtüşmektedir: Mecazi

anlam, çağrışım, sessel özellikleri vd. Yakın anlamlı kelimelere gelince onlardan biri diğerlerine göre bağlama veya duruma göre daha çok dikkat çekici olup konuşmacının dikkat çekme çabasında etekili olabilmektedir.

Örneğin: başarı – muvaffakat (eski kelimeyle dikkat çekme),

Bu işlev öğretilmekten çok anlatılması gereken bir bilgidir. Kelime bilgisi çerçevesinde kısaca değinilebilir ve üzerine ayrıca bir çalışma gerektirmez. Ancak özellikle yaratıcı ödevlerde öğrencilere ayrı olarak hatırlatılabilir ve üzerine küçük tartışmalar ya beyin fırtınası etkinlikleri yapılabilir. Kullanılabilecek alıştırmalar da daha çok zorunlu olmayan ve öğrencilerin isteğine bağlı bir şekilde düşünülmüştür.

Bu kapsamda kullanılabilecek alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Metin çözümlemesi. Orta seviyeden başlayarak okuma metinlerinde vurgulu ve dikkat çekici kelimeler bulup onları yakın anlamlı kelimelerle değiştirerek oluşan etki üzerinde konuşmak ve iki metni karşılaştırma etkinliği yaptırılabilir.
2. İleri düzeyde metadil çalışması çerçevesinde kelime bilgisi ve kelimelerin özellikleri hakkında sunumlar yaptırılabilir ve kelimelerin dikkat çekici ve vurgulayıcı işlevleri hakkında tartışmalar yapılabilir.

3.4.4.12. Farklılık Kriteri: Duygu Boşaltma İşlevi.

Genel olarak duygu boşaltma işlevi, küfür ve kavga kelimeleri veya sesleri tarafından yerine getirilmektedir. Ayrıca yabancı dilde küfür etmek konuşmacı için daha az saldırgan gelir. Ancak kavga dışında da duygu boşaltması yaşanabilir. Örneğin, bir olay atlatma, bir sevinç, bir şok vs. Bu tür durumlarda bazı kelimeler yakın anlamlarına göre çok daha yerinde olabilir.

Örneğin: anlamsızlık – saçmalık, it – köpek.

Kelimelerin duygu boşaltma işlevi hakkındaki bilgiler daha ilk aşamalardan beri verilebilir, özellikle sınıfta öğrenciler tarafından gündelik hayatta edinilen ve yanlış kullanılan sözcükleri düzeltirken öğretmen bazı durumlarda bunlarla ilgili kısa açıklayıcı yorumlar yapabilir. Vurgulayıcı işlevde olduğu gibi duygu boşaltma işlevi öğretilmekten çok açıklanma ve üzerine dikkat çekilme ile ilgilidir. Bazı kelimelerin daha fazla ifade edebilirliğe sahip oldukları için onların kullanımına dikkat etmek

gerekmektedir. Özellikle olumsuz duyguları yansıtan ve çoğu zaman kaba veya küfür sayılan kelimelerden hangi durumlarda kaçınılması gerektiği anlatılmalıdır.

Bu kapsamda kullanılabilen alıştırtma tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Kelimelerin bu yönünü anlatmak için kullanılabilen etkinlikler bir önceki maddede olduğu gibi daha çok açıklamaya ve söz konusu dil olgusuna dikkat çekmeye yönelik olabilir.

3.4.4.13. Farklılık Kriteri: Dilde En Az Çaba İlkesi veya Tasarruf İşlevi.

Martinet'in (1960, s. 130) tespit ettiği kurala göre genel olarak konuşmacı / yazar, dili daha ekonomik bir şekilde kullanmaya meyillidir, bu yüzden daha kısa, söylenmesi daha kolay ve daha çabuk anlaşılır kelimeleri kullanmaya çalışmaktadır. Buna göre söylenmesi ve kullanılması daha elverişli kelimeler daha sık tercih edilmektedir ve dolayısıyla konuşma sırasında daha doğal olarak algılanmaktadır. 'Zor' kelimeler ise bir tuhafılık, yabancılaşma veya uzaklaşma hissi yaratabilir dinleyicide. Buna göre birkaç yakın anlamlı kelimelerden duruma ve amaca göre en kısası veya en kolayı seçilebilir.

Örneğin: sirkülasyon – dolaşım vs.

Kelimelerin söz konusu özelliği de yukarıdaki son iki işlev olduğu gibi öğrencilere kısaca açıklanmalı ve gerektiği durumlarda tekrar edilmelidir. Daha çok bilgilendirme amaçlı bazı izahlar yapıldıktan sonra ileri düzeylerde metadil çalışmaları çerçevesinde bunun üzerine ekstra araştırma ödevleri (örneğin, kelimenin uzunluğu ve kullanım sıklığı arasındaki bağ) verilebilir ve üzerinde tartışmalar yapılabilir. Bunun dışında yersiz kullanımları ders süresince düzeltmek yeterli olacaktır.

3.4.5. Yakın Anlamlı Kelimelerin Dizibilimsel Farklılıklar Kriterleri

Beşinci grup farklılıkları dizibilim alanına aittir. Bu farklılıklar genelde en az öbek düzeyinde belli olmaktadır. Sözlüklerde kural olarak kalıplaşmış öbekler verilmekte fakat dilde bunun dışında birçok alışlagelmiş sözcük grupları bulunmaktadır, hatta her kelimenin yan yana sık sık, ara sıra, çok nadiren gelen veya hiç bir zaman gelmeyen diğer sözcükler vardır. Kelime öğretiminin önemi vurgulanmaya başladığı zaman asıl

olarak kelimelerin bu özelliği ön plandaydı. Bu yüzden de dizimbilimsel farklılıklar çok önemlidir çünkü onların sayesinde dilin doğallığı sağlanmakta ve yabancıların konuşmalarında rastlanabilen yapaylık etkisi aşılabilmektedir.

Tablo 47. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dizimbilimsel Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLI KELİMELERİN DİZİMBİLİMSEL FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Sözdizimsel anlam.
2.	Cümle içinde herhangi bir fark yaratmadan birbirlerinin yerine geçip geçememesi.
3.	Eş dizimsel açıdan sınırlı sözcükler.

Herbir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe eş/yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırmaya önerilerine yer verilmiştir.

3.4.5.1. Farklılık Kriteri: Sözdizimsel Anlam

Her bir dil göstergesinin kendi çevresinden talep ettiği farklı durumlar vardır. Onların sayesinde bir kelimedenden sonra ne tür göstergelerin ortaya çıkacağını tahmin etmek mümkün olmaktadır. Genel olarak sözdizimsel anlam budur ve ona göre dil işleyişi kendi biçimini alıp dil tasarrufu da mümkün kılmaktadır, çünkü çoğu öbek artık hazır olarak konuşucunun belleğinde saklıdır. Yakın anlamlı kelimeler bazen aynı ortaklara sahip olabilmektedir fakat tam örtüşmenin sağlanması imkansızdır. Bu yüzden yakın anlamlı kelimelerin birbirinden ayrıldığı noktalardan biri de onların sözdizimsel anlamıdır.

Örneğin: Faaliyet raporu (etkinlik raporu veya aktivite raporu değil), kara sevda (sevgi değil) vs.

Klasik yabancı dil öğretimi en sık kullanılan kelimelerden ve onların oluşturduğu en sık rastlanan öbeklerden başlanmalıdır. Fakat farklı nedenlerden dolayı bu her zaman mümkün olmayabilmektedir. Dilin söz konusu özelliğini öğretebilmek için hem öğretmenin bunun farkında olması gerekmekte hem de bu konuyla ilgili sözlüklerin ve yardımcı malzemelerin bulunması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe

öğretiminde maalesef malzeme yetersizliği söz konusudur ve özellikle öğrencilerin kullanabildiği dilin farklı yönlerini yansıtan anlaşılır ve faydalı sözlüklerin eksikliği çok hissedilmektedir. Bununla beraber kelimelerin sözdizimsel ortakları genellikle sezdirilerek öğretilir. Özgün dilde metinler, ana konuşucularıyla yeterince etkileşim ve ders sırasında öğretmenin doğru seçtiği alıştırmalar bu konuda etkili olabilmektedir. Kelimelerin sözdizimsel özellikleri ilk derslerden başlayarak son aşamalara kadar öğretilmeye devam etmektedir. Bu yüzden öğretmenin asıl amacı öğrencilere kelimelerin en sık sözdizimsel partnerlerini öğretmek ve ilerleyen zamanlarda bununla ilgili farkındalık oluşturmaktır.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme. İlk aşamalardan beri yakın anlamlı kelimeler arasında sözdizimsel partnerleri açısından farklılık söz konusuysa da bunu alıştırma şeklinde öğretmek mümkündür. Yakın anlamlı kelimeleri en sık kullanıldığı ortaklarıyla eşleştirmek alıştırmaları buna en iyi örnek olabilir.
1. Öbeği tamamlamak: Kartla çalışmalar, Nimonik oyunları. Bu tür etkinlikler ve alıştırmalar ünite bazında uygun olabilir. Belli bir tema altında toplanmış ve aktif olarak dersler içinde kullanılmış öbekler farklı biçimlerde pekiştirilebilir: Bir kelimeyi söyleyip diğerini öğrencilerden istemek, yazılı olarak öbekleri tamamlamak, resimli kartlar göstererek (mümkünse) öbek diktesi veya sözlü bir oyun olarak uygulamak. Oyun olarak ise en sık kullanılan öbeklerdeki kelimeleri aynı renkle yazarak onları iki büyük gruba ayırıp kapalı şekilde yerleştirmek ve öğrencilerin hafızalarını da geliştirerek onlara öbeklerin iki parçasını buldurma alıştırmaları yaptırılabilir.
2. Metinde öbekleri bulmak. İlerleyen aşamalarda metinlerle çalışırken öbekleri tespit ederek içindeki öğeleri yakın anlamlılarıyla değiştirme etkinliği yaptırılabilir. Ortaya çıkan sonuçlar sınıfça tartışılabilir.
3. Orta seviyeden başlayarak veri toplama ödevi verilebilir. Bir film veya bir edebi eser seçilerek ve her öğrenciye iki veya üç yakın anlamlı kelimeler tespit ederek onların bu film veya eser içinde geçtiğini ve hangi öbeklerde kullanıldığını tespit etmeleri istenebilir. Sınıf içinde sonuçlar oyun şeklinde açıklanabilir.
4. İleri düzeyde yakın anlamlı kelimelerle ilgili kelime havuzu verilerek bir kompozisyon yazdırılabilir, sınıflandırma alıştırmaları uygulanabilir (öbekler oluşturma) ve sonra öbekler cümleye kadar tamamlanabilir.

5. İleri düzeyde metadil çalışması olarak yakın anlamlı kelimelerin sözdizimsel ortakları bulunabilir ve arasındaki farklılık üzerine tartışma yaptırılabilir.

3.4.5.2. Farklılık Kriteri: Cümle İçinde Herhangi Bir Fark Yaratmadan Birbirlerinin Yerine Geçip Geçememesi

Bu kriter hem anlamsal farklılıklarla hem de bir önceki kriterle örtüşmektedir, çünkü bu kriter iki veya daha fazla kelimenin aynı bağlama yerleştirilerek yarattığı farklılıkla ve öbeğin anlamsal tarafını etkileyip etkilemediği ile ilgilidir. Sözlükten alınmış kelimeler bağlamsız olarak incelendiğinde eş anlamlı olarak zannedilebilir fakat farklı bağlamlarda arasındaki fark genellikle ortaya çıkmaktadır ve sözdizimsel ölçütler bu farkının tespiti için en etkin araçlar olabilir.

Örneğin: evlat acısı – çocuk acısı, depremin büyüklüğü – depremin şiddeti (evin büyüklüğü – evin şiddeti).

Yakın anlamlı veya eş anlamlı kelimeler ders kitaplarında verilmeye başladığından beri bu farklılık kriteri uygulanmaya başlayabilir. Kendi kendine bir alıştırmaya ve bir kontrol yöntemi niteliği taşıyan bu farklılık kriteri asıl olarak öğretilmeye dair değil yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılığı göstermek için uygulanan bir araç olarak ele alınabilir. Bu yüzden bu kriterle ilgili uygulanabilir alıştırmaya kriterin özünde yatan tekniğin kullanılmasıyla ilgilidir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmaya tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Değiştirme: Öbeklerde veya cümlelerde yakın veya eş olarak anımsatılan kelimeleri birbirinin yerine yerleştirerek ortaya çıkan etki üzerine konuşmak ve tartışmaktır. Ünite bazında yakın veya eş olarak geçen kelimeler arasındaki farkı belirgin yapmak amacıyla öğretmen önceden farklı bağlamlar hazırlayabilir.

3.4.5.3. Farklılık Kriteri: Eş Dizimsel Açından Sınırlı Sözcükler

Bazı kelimelerin kullanımı farklı nedenlerden dolayı dilde çok sınırlıdır. Sebeplerden bazıları olarak kelimelerin eskimesi, unutulması, anlam yitirilmesi vs. söylenebilir. Türkçede birçok kelime ancak ikilemelerde veya kalıplaşmış öbeklerde geçmektedir.

Fakat bazen sözlüklerde bu tür kelimeler diğer kelimelerin yakın anlamlısı olarak gösterilmektedir. Böyle sözcükleri kullanım açısından oldukça serbest sözcüklerle bir tutmak yanlıştır. Ayrıca bu kriter içinde deyimleri de ele almak mantıklıdır çünkü çoğu deyimlerde anlam sadece belli kelimelerle ve belli düzende ortaya çıkmaktadır. (Bu gruba sadece belli kelimeler ve kalıplarla beraber kullanılan sözcükler girer)

Örneğin: ev bark, çoluk çocuk vs.

Söz konusu farklılığın öğretiminde en önemli nokta öğrencilerde farkındalık oluşturarak onların kullanımı sınırlı olan bu tür kelimeleri doğru sözdizimde öğrenerek kullanmalarını sağlamaktır. Daha ilk aşamalardan beri ikilemeli öbekleri ders içinde kullanarak içinde geçen sözcüklerin üzerinde kısaca durulabilir ve serbest kullanılacak sözcükler vurgulanabilir. İlerleyen düzeylerde serbest olmayan kelimelerin etimolojisiyle ilgili açıklamalar yapılabilir veya ilgili ödevler hazırlanabilir.

Bu kapsamda kullanılacak alıştırmalar tipleri aşağıda verilmiştir.

1. Eşleştirme: İlk aşamalarda ikilemeli sözcükleri bir araya getirerek kalıp olarak öğrenilmesi sağlanabilir.
2. Sınıflandırma: Öğrencilerden ikilemelerde geçen yakın anlamlı kelimeleri 'tek başına kullanılabilir' ve 'tek başına kullanılamaz' başlıkları altında toplamaları istenebilir.
3. Tanım ve açıklama yapma: Orta düzeyden başlayarak tek başına kullanılmayan kelimeler için ödev olarak onların anlamı ve tarihi hakkında kısa ödevler verilebilir. Sınıf içinde sunumlar üzerine tartışmalar yapılabilir.

3.4.6. Yakın Anlamlı Kelimelerin Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılıklar Kriterleri

Altıncı gruptaki farklılıklar dil dışı gerçeklerle ilgilidir ve ansiklopedik özelliği taşımaktadır. Bu farklılıklar insanın genel bildikleriyle, dünya hakkındaki düşünceleriyle, mantıkla, tarihle, kültürle kısacası dil dışı bütün etkenlerle ilgilidir. Şüphesiz hiç bir gerçek dil dışı olamaz, bu büyük bir felsefe oyunu ve asıl olarak dünyayı dil penceresinden algılamaktayız. Ancak bazı bilgiler kelimenin dilsel anlamında ve gramer biçimlerinde saklı olup diğerleri ise ansiklopedik niteliğinde belleğimizde farklı bir şekilde saklıdır. Bu farklı saklanan ve dil dışı gerçekler olarak

adlandırılan düzeyinde bazı yakın ve hatta eş anlamlı kelimeler birbirinden ayrılmaktadır.

Tablo 48. Yakın Anlamlı Kelimeler Arasındaki Dil Dışı Gerçeklerle İlgili Farklılık Kriterleri

YAKIN ANLAMLIL KELLMELERİN DİL DİŐI GERÇEKLERLE İLGİLİ FARKLILIKLAR KRİTER LİSTESİ	
1.	Yakın anlamlı kelimelerin farklı dildışı çerçvelere ve senaryolara dahil olması.
2.	Günlük moda, taklitçilik ve imaj yaratma.
3.	Sosyal durum.
4.	Mesleki dil.
5.	Yaş ve cinsiyet.
6.	Lehçe ve ağız.

Her bir ölçek aşağıda detaylı olarak açıklanmış ve bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe yakın anlamlı kelimelerin öğretimi detaylıca ele alınarak bu doğrultuda alıştırma önerilerine yer verilmiştir.

3.4.6.1. Farklılık Kriteri: Yakın Anlamlı Kelimelerin Farklı Dil Dışı Çerçvelere ve Senaryolara Dahil Olması

Beyin tarafından gerçekleşen otomatik metin analizinde, pragmatik veriler de dahil olmak üzere ansiklopedik bilgiler, tipik durumlarla ilgili bilgileri model yapan ve metnin içeriğini doğru şekilde yorumlamamızı sağlayan senaryo veya çerçveler şeklinde düzenlenmektedir. Bilişsel çerçveler aslında birbiriyle çok farklı ilişkide olabilen kelimeleri kapsamaktadır çünkü bir kelime saf bir dilsel anlamdan daha çok gelişmiş bir haritaya benzemekte ve bu haritada çok karmaşık ilişkiler söz konusudur. Bu yüzden bazen yakın anlamlı kelimeler çok farklı semantik ilişkilerde olup birbirinden bu yönüyle farklılaşabilmektedir.

Örneğin: borç – ödünç.

Bu farklılıkla ilgili yakın anlamlı kelimelerin öğretimi, açıklamaya ve örneklendirmeye dayanmaktadır. Dil hissi ve anadilinin etkisinde oluşan dünyaya bakış açısına sahip

olmayan yabancı öğrenciler tüm dil bilgileri bilinçli olarak çalışarak veya dile uzun süre maruz kalarak öğrenmek zorundadır, fakat bu durumda bile hatalar ve yanlış anlamalar yaygın ve kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bu yüzden öğretmen kelime bilgisiyle ilgili açıklamalar yaptığı sırada kelimenin hangi dildışı alanla ilgili olduğunu göstererek öğrencilere yardım etmelidir. Farklı alıştırmalar veya etkinlikler gerektirmeyen bu farklılığın öğretimi açıklama ve farkındalık oluşturma bazlı olarak düşünülebilir ve asıl olarak öğrencileri öğrendikleri yabancı dilin kültürü, sosyal hayatı ve toplum yapısı ile ilgilenmeye teşvik etmelidir.

3.4.6.2. Farklılık Kriteri: Günlük Moda, Taklitçilik ve İmaj Yaratma

Bu kriter kısmen dil dışı dünya ile kısmen ise dilsel olgularla ilgilidir. Bazı insanlar yabancı filmlerden, moda olan akıntılardan, yeni fikirlerden esinlenerek konuşmalarında belli kelimeler kullanmaktadır. Bazen ise yabancı dil bilmelerini, veya bir alandan anlamalarını göstermek amacıyla terimler, yabancı kelimeler, veya belli sözcükler konuşmalarına eklemektedir. Böylece birkaç yakın anlamlı kelimelerden birini seçerek kendi tutumunu farkına vararak veya varmadan belirtmiş olmaktadır.

Örneğin: arkadaş – kanka (gençler arasında).

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.3. Farklılık Kriteri: Sosyal Durum

Bu kritere edimbilimsel kriterler grubunda biraz değinilmiştir. Burada onun ayrı olarak çıkarılması daha çok sosyal gerçeklerle ilgilidir. Farklı sosyal tabakaların, grupların, formasyonların üyelerinin kullandığı farklı kelimeler bazen yakın anlamlı kelimelerden zorunlu olarak birinin seçilmesi ve diğerlerin reddilmesi için sebep olabilmektedir.

Örneğin: karı – eş.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.4. Farklılık Kriteri: Mesleki Dil

Bu kriter genellikle belli bir meslek veya çalışma alanıyla ilgili olup bir mesleki grup tarafından bir kelimenin yakın anlamlısı olan diğer kelimeye göre tercih edilmesi ile ilgilidir. Ayrıca bu kriter içinde akademik, teklifsiz ve argo dil kesintileri de incelenebilir. Herhangi bir çalışma alanında veya mesleki grupta akademik, teklifsiz ve argo dili ayırtmak mümkündür.

Örneğin: irritasyon – tahriş.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.5. Farklılık Kriteri: Yaş ve Cinsiyet

Hemen hemen her dilde yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar yer almaktadır. Bazı dillerde onlar artık unutulup tarihte kalmıştır bazılarında ise bugünlerde bile yaşamını sürdürmektedir. Bazen çok belli olmadan bile bu tür farklılıklar dil konuşmacıları etkileyebilmekte ve bazen de konuşmada bir etki yaratmak için başvurulmaktadır.

Örneğin: bıcıbıcı – banyo.

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

3.4.6.6. Farklılık Kriteri: Lehçe ve Ağız

Türkiye’de farklı bölgelerde Türkçenin çeşitli ağızları ve lehçeleri hala etkin olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden dilde aynı anda ölçünlü kelimeler dışında bunların lehçe ve ağız eşleri vardır.

Örneğin: rehin – tutu / (Aksan, 2006, s. 143).

Öğretimiyle ilgili bilgiler için 1. farklılık kriteri bkz.

SONUÇ

Kelimenin farklı özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır ve bu özelliklerine ve işlevlerine göre kelime dilin merkezi bir öge olarak kabul edilmiştir.

Dilde farklı kelime türleri bulunmaktadır ve bu türleri açıklayan birçok tasnif vardır. Hemen hemen tüm tasniflerde bulunan tür – addır. Ancak bu tezin de odak noktası ve araştırma konusu olan adlar Türkçede özellikle addan türeyen diğer türlere kayma meyillidir ve bu nedenle kelimelerin tür olarak tespiti zorlaşmakta ve bu durumun sonuçları teze de yansımıştır.

Kelimeler tek tek kullanılabilse de her ayrı kelimenin net anlamı ve işlevi sadece bağlam içinde belli olmaktadır. Her kelimenin yeri ve önemi dilin diğer sözcükleriyle olan ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Bir yandan kelimeleri tek tek öğrenmek önemlidir, diğer yandan kelimeleri ancak dizge içinde anlamak mümkündür. Bu çift taraflı bir süreç nedeniyle kelime öğretiminde ve kelime araştırmalarında genel söz varlığına dikkat etmenin ve bir öğrencinin kelime varlığını oluştururken onun zengin, çeşitli ve unsurları arasındaki ilişkileri berrak olarak algılamasını sağlamak önemlidir.

Bir kelimenin anlamı konuşulduğunda en az üç bilgi türünün dikkate alınması gereklidir: anlam bilgisi, değer bilgisi ve işlev bilgisi.

Bir anlamın gerçekleştirilmesi, anlambirimciklerin demetinin değişimini içerdiği gibi anlama dahil olmayan bilgilerin de durum ve bağlam yardımıyla anlama dahil edilmesini de içermektedir. Bu yüzden konuşmada gerçekleşmiş anlam, dilsel (gücül) anlamdan daha geniş olur. Özellikle kelime öğretimi sırasında bunun önemi kendisini göstermektedir, çünkü bir kelimenin kullarındaki anlamı onun sözlükteki anlamdan çok uzak olabilir ve yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde buna dikkat etmek gerekmektedir.

Anlamın yapısı düzanlamsal (denotatif), rasyonel veya signifikatif (kavramsal içerik veya öznitelik) ve yan anlamsal veya pragmatik kısımlardan oluşmaktadır. Çoğu kelime bütün bu kısımlara sahiptirler ve kelime öğretiminde buna özellikle dikkat etmek gerekmektedir.

Her kelime belli bir anlamsal alana dahildir, yani içeriklerinde ortak noktası olan ve gösterilen nesnelere veya olayların kavramsal, nesnel veya işlevsel benzerliğini yansıtan dilsel birimlerin toplamının üyesidir. Anlamsal alandaki diğer kelimelerin anlamlarını bilerek söz konusu kelimenin anlamını net bir şekilde anlamak mümkündür. Bu yüzden söz varlığı konuşulduğunda anlamsal alan kavramı önem kazanmaktadır. Anlamsal alan içinde kelimeler arasında türlü ilişkiler mevcuttur ve bu ilişkiler sayesinde çok yakın anlamlı kelimeler bile birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bundan dolayı yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kelimeleri onların anlamsal ilişkilerinde olduğu partnerle beraber öğretmek gerekmektedir.

Tezde savunulan ana fikir, dilde mutlak eş anlamlıların sayısının çok az olmasıdır. Neredeyse tüm dilbilimciler mutlak eş anlamlılığın yaygın olduğunu reddetmektedir. Ve bu sebeple anlamca benzer kelimelere eş değil yakın demek daha mantıklıdır. Dolayısıyla araştırmada yakın anlamlı kelimeler olarak mutlak eş anlamlılar hariç tüm yakın ve eş anlamlı kelimeler anlaşılmaktadır. Dil fazlalıkları sevmediği için ve aynı gösterilen için birden fazla gösterge barındırmadığı için her kelimenin kendine özgü anlamı, değeri ve işlevleri bulunmaktadır ve bu durumda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı vurgulamak çok önemlidir.

Farklı konseptlere dayanarak iki (veya daha fazla) eş anlamlı sanılan kelime birbirinden aslında birçok konuda farklılık göstermektedir. Kuramsal çerçeve kısmında hakkında bahsedilen bütün bu farklılıklar ayrı olarak ele alınıp sonraki bölümlerde değerlendirilmiştir. Genel olarak her kelime kendi sessel biçime, anlam inceliklerine, kavram sınırlarına, çağrışımlarına, tarihine, köküne, kullanım sıklığına, eş dizililerine vs. sahip olduğundan dolayı diğer bir kelimeyle tamamen eş olması imkansız gibi görünmektedir.

O zaman 'eş anlamlı' teriminin yanıltıcı tarafına bakılmaksızın kelimeler arasındaki farkı öğretmek çok önemlidir, çünkü dilin zenginliğini ve düşünce aktarma derinliğini koruyan unsurlar, kelimelerin anlam incelikleridir.

Kelime öğretimi, yabancı dil öğretiminin temelini oluşturduğu halde uzun süre gerekli önemi görmemiştir ve yabancı dil öğretiminde önemli bir etkinlik olarak algılanmamıştır. Bu yüzden sadece son 30-40 yıl kelime öğretimine ayrı bir disiplin olarak dikkat verilmeye başlamıştır. Bundan dolayı bu alanda hala çok araştırılması

gereken mevzu ve sorun bulunmaktadır ve Şu ana kadar net ve herkesçe kabul edilmiş bir kelime öğretimi sistemi söz konusu değildir. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili bilgiler ve araştırmalar ise hemen hemen bulunmamaktadır.

Bununla birlikte kelime öğretimi farklı dilbilimciler tarafından ele alınarak ciddi geliŐmeler yaŐamıŐtır ve strateji, alıştırmalar, kelime bilgisi vs. konularında önemli başarılar ele edilmiştir.

Bir kelime bilmek ne demek sorusuna net bir cevap hala verilmemiŐ olsa da bir kelime bilmek sadece onun anlamını bilmek olmadığı açıkça ortaya konulmuŐtur. Sonuç olarak kelime öğretiminin multidisipliner ve çok karmaşık bir yöntem gerektirdiği söylenebilir.

Bir kelime öğretilirken aslında tüm dil sistemi aynı anda öğretilmiş olmaktadır çünkü bir kelimeyi tam olarak açıklamak onun dildeki yerini, bağlantılarını ve diğer özelliklerini öğretmek demektir. Bu da dile farklı bir bakış açısı ve daha derin farkındalık gerektirmektedir.

Bu yüzden yabancı dil öğretirken belki en önemli kural, bu dil hakkında dilbiliminden en uzak öğrencilerde bile farkındalık ve dil sistemi hakkında bilinçlilik oluşturmak olabilir.

Araştırma sırasında elde edilen sonuçlar iki gruba ayrılabilir.

Birinci grup sonuçlar ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ incelenmesiyle ilgilidir ve seviyeye göre yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde uygulanabilir adımları içermektedir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setlerinden incelenme için ders ve çalışma kitapları seçilmiştir ve içindeki ad türlü kelimeler saptanmıştır. Ünite bazında aralarında yakın olan kelimelerin çiftleri veya zincirleri oluşturularak onların öğretimine dair alıştırmalar incelenmiştir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ A1 ve A2 seviyeleri incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 555 alıştırmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 7 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Hem yönerge hem de içerik açısından bu alıştırmalar yetersiz bulunmuştur. Kelimelerin seçimi, onların sayısı ve bulunduğu üniteyle tutarlığı tartışılmaya açıktır. 555 alıştırmadan 25’i ise içeriği ve

yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilirdiği ileri sürülmüştür.

Genel bakıldığında temel seviyede bile kelime öğretimine dair alıştırmalar sayıca azdır. Yeni kelimelerin öğretimi metinlerden ve dilbilgisi pekiştiren alıştırmalardan sağlanmaktadır. Yakın anlamlı kelimelerin öğretimi ise set boyunca gözardı edilmektedir. Bu durumda öğrencilerin kelime öğrenmeleri, ya öğretmenin çalışıp kendi başına alıştırmaya geliştirmesine ve açıklama yapmasına bağlı kalmaktadır veya öğrencilerin sezgisel olarak yakın anlamlı kelimeleri öğrenmesine bırakılmaktadır. Her iki durumda da öğrencilerin öğrendiklerini kontrol etme ve dolayısıyla hataları tespit etme zorlaşmaktadır. Hataların tespit edilmemesi ise öğrenim kalitesini önemli ölçüde düşürebilir.

Bu yüzden sette kullanılan araştırmalardan hareketle yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili detaylı bilgiler bulgular ve öneriler kısmında verilmiştir. Burada ise ‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ A1 ve A2 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili uygulanması öneriler adımlar verilmiştir.

A1 ve A2 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kaliteli kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında kelime listeleri hazırlamaktır.
2. Kelime listeleri hazırlarken kelimelerin anlamsal özelliklerini göz önünde bulundurmak ve kelimeleri yakın anlamlılarıyla, zıt anlamlılarıyla beraber, tür ve tematik grup içinde vermek.
3. Kelimelerin eşdizimlilerini vermek ve ders zamanında konuşurken verilen ve öğretilen kelimelere dair sık sık tekrarda bulunmak.
4. Kelime listelerinde bulunan kelimelerin orantılı bir şekilde öğretilmesinden emin olmak ve öğrencilerin bilgisini kontrol etmek.
5. Özellikle yakın anlamlı kelimelerin kullanımıyla hataları tespit ederek düzeltmeye çalışmak.
6. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya çalışmak ve gereksiz ayrıntılara girmeden kelimelerin önemini ve özelliğini vurgulamak.

7. İlk aşamalardan itibaren yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklara dikkat çekmek ve mümkün olduğu kadar bu farklılıkları açıklamak. Bu vesileyle öğretmenin mimik, jest, ses tonu, yardımcı malzemeler (kartlar, videolar, müzikler vs.) kullanması gerekebilir. Basitten zora prensibi uyarınca ilk aşamalarda en basit açıklamalar yapılmalıdır. Fakat zamanla açıklamalar derinleşmelidir.
8. Öğrencilere sözlükler önererek onları doğru kullanmayı öğretmek.
9. Ödev olarak yaratıcı ödevler vererek öğrencilerin yakın anlamlı kelimeleri kullanmaya itmek.
10. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı geliştirmek. Dil hissi denilen olgudan ziyade dile profesyonel olarak hakim olmak, içindeki süreçleri anlamak; gerekli açıklamaları yapabilmek ve öğretim tekniklerini doğru ve göreve göre seçebilmek demektir.
11. Tek öğretim setine ve içinde verilen bilgilere bağlı kalmadan özgün malzemeler kullanmak ve diğer kaynaklara başvurmak.
12. Gerektiğinde alıştırmaları dersin ihtiyacına göre değiştirmek ve kendi alıştırmaları geliştirmek. Bunun için dil öğretimine yeterli şekilde hakim olmak gerekmektedir ve bu konuda sürekli yenilikleri takip etmek gerekmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 seviyesi incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 449 alıştırmaların olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 9 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Var olan alıştırmalar yetersiz bulunmuştur, çünkü kelime seçimi ve sayısı, alıştırmaların çeşitliliği ve devamlılığı tartışılmaya açıktır. 449 alıştırmadan 63'ü ise içeriği ve yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabildiği ileri sürülmüştür.

B1 seviyesi için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kapsamlı kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında hazırlanan kelime listelerini anlamsal ilişkilerine göre ayarlamaktır.
2. Kelimelerin arasındaki çeşitli ilişkileri belirgin kılmaya çalışmak ve kelimeleri edimbilimsel ve biçimsel ilişkilerine (yakın anlamlılık, biçem, sınırlılıklar vs.) göre ayırmak.

3. Öğrencileri kelimelerin eşdizimlilerini bulmaya teşvik etmek ve ders zamanında konuşurken verilen ve öğretilen kelimeleri sık sık pekiştirmek.
4. Dil seviyesi arttıkça daha çok dilbilimsel açıklamalara yer vermek.
5. Öğrencileri öğrendiği kelimeleri farklı bağlamlarda kullanmaya ve dilini zenginleştirmeye teşvik etmek.
6. Yakın anlamlı kelimeler üzerinde özellikle durmak ve arasındaki farkı belirgin kılmaya çalışmak.
7. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya devam etmek.
8. Dil öğretimi prensipleri uyarınca açıklamaları, alıştırmaları ve ödevleri yeni boyuta taşımak ve derinleştirmek.
9. Öğrencileri açıklamalı sözlükler, yakın anlamlı sözlükler ve diğer tematik sözlükler kullanmalarına teşvik etmek. Kendi sözlüklerini oluşturmaya teşvik etmek.
10. Ödev olarak yaratıcı ödevler ve metadil çalışmaları (örneğin, iki yakın anlamlı kelimelerden hagsinin günlük hayatta daha sık kullanıldığını tespit etmek vs.) vermek.
11. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı geliştirmek. Kelime ve dil öğretimine ve yakın anlamlı kelimelere dair makaleleri ve kitapları okumak, bilimsel gündemi takip etmek.
12. Derslere daha fazla özgün malzemeler, düşündürücü görevler ve metadil üzerine tartışmalar eklemek.
13. Kitaptaki alıştırmaları derinleştirmek ve kendi alıştırmalarını geliştirmek.
14. Öğrenilmiş bilgileri kapsamlı bir şekilde kontrol etmek ve hata üzerinde çalışma yapmak.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 ve C1 seviyeleri incelendiğinde ders ve çalışma kitaplarında toplam 403 alıştırmaların olduğu ortaya çıkmıştır. Onlardan sadece 6 tanesi doğrudan eş ve yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgilidir. Bu alıştırmalar genellikle eşleştirme görevli ve hiç bir açıklama veya pekiştirme içermemektedir. A1 ve A2 seviyeleri için yazılmış sette olduğu gibi burada da kelimelerin tutarlığı, kullanım sıklığı ve seçim dayanakları net bir şekilde anlaşılmamaktadır. Önceki setlere göre bir fark söz konusu olduğu halde kelimelerin devamlılığı, pekiştirilme durumu ve kaliteli

öğretimi ve kontrolü tartışılmaya açıktır. 403 alıştırma 64'ü içeriği ve yönergesi değiştirilerek yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde kullanılabilirdi savunulmuştur. Bir önceki sete göre bu sayı daha büyük fakat bazı alıştırmaları yakın anlamlı kelimelerin öğretimine uyarlamak oldukça zor olabilir ve öğretmenin marifetine bağlı olabilir.

B2 ve C1 seviyeleri için yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde izlenebilir adımlar:

1. Öğrencilerin daha kaliteli, kapsamlı ve farkındalı kelime öğrenimini sağlamak için ünite bazında kelime listeleri ve özellikle bilmedikleri kelimeleri işaretleyerek kendilerine hazırlatmak.
2. Kelimeleri daha ayrıntılı temalara, anlamsal ilişkilerine ve spesifik özelliklerine (eski-yeni, ödünç-yerli vs.) göre ayırmak.
3. Öğrencilerin bilmedikleri kelimeler üzerinde yoğunlaşarak yeni kelimelerin kullanımını pekiştirmek.
4. Daha fazla bilgi vermeye çalışmak ve daha çok dilbilimsel açıklamalara yer vermek, öğrencileri bazı metadil araştırmaları okumaya teşvik etmek.
5. Kelime listelerinde bulunan kelimelerin orantılı bir şekilde öğretilmesinden emin olmak ve öğrencilerin bilgisini kapsamlı bir şekilde kontrol etmek. Testten ziyade kompozisyon yazdırmak, beyin fırtınaları yaptırmak, drama etkinliklerini yürütmek vs.
6. Kelimelerin ve özellikle yakın anlamlı kelimelerin anlamı ve kullanımı üzerinde ayrıntılı olarak durmak.
7. Kelimelere ve genel olarak dile dair farkındalık oluşturmaya devam etmek.
8. Dil öğretimi prensipleri uyarınca açıklamaları, alıştırmaları ve ödevleri yeni boyuta taşımak ve derinleştirmek. Öğrencilere dilin önemini ve yaptığı alıştırmaların yararlarını anlatmak.
9. Öğrencileri açıklamalı sözlükler, yakın anlamlı sözlükler ve diğer tematik sözlükler kullanmaya, dille ilgili makaleleri ve kitapları okumaya, not tutmaya ve kendi açıklamalarını yapmaya teşvik etmek.
10. Ödev olarak yaratıcı ödevler ve metadil çalışmaları vermek, ödev kontrolünü tartışma, sunum vs. şeklinde düzenlemek.

11. Kendi dil bilgilerini ve farkındalığı derinleştirmek. Kelime öğretimi konusunda bilgi edinmek ve konuyla ilgili psikolojik araştırmalarından yararlanmak.
12. Derslerde mümkün olduğu kadar özgün malzemeler kullanmak ve onlarla ilgili yaratıcı araştırmalar uygulamak. Öğrencilerin diline ve inceliklerine merakını uyandırmaya çalışmak.
13. Kitaptaki araştırmaları dönüştürmek ve dersin ihtiyacına göre sıralamaktır. Kendi araştırmalarını geliştirmek ve çeşitli kaynaklardan yararlanmak.
14. Öğrencilerin dilde özgüvenini arttırmaya çalışmak ve dili etkin bir şekilde kullanmaya teşvik etmek.

İkinci grup sonuçlar genel olarak yakın anlamlı kelimelerin farklılıkların öğretilmesiyle ilgilidir ve söz konusu farklılıkların öğretimi için seviyeye göre araştırma tiplerini içermektedir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setlerinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili araştırmaların çeşitliliği oldukça sınırlı olarak tespit edilmiştir. Doğrudan yakın anlamlı kelimeleri öğreten araştırmaların çoğu ‘Eş anlamlısını bulalım’ veya ‘Eşleştirelim’ yönergeleri altında verilmiştir. Hiç bir açıklama, bağlamda pekiştirme veya sonradan öğretilen kelimelerin etkinliklere dahil edilmesi yapılmamıştır dolayısıyla öğrencilerin bu bilgileri anlamaları ve tam olarak öğrenmeleri beklenemez. Bu sebeple öğretmen yakın anlamlı kelimeleri öğretmek üzere araştırmadan sonra sözlü veya yazılı olarak kullanılan kelimeleri pekiştirmek için bir etkinlik yaptırmalıdır. Bundan dolayı kelime öğretimi bilgileri ve teknikleri kullanarak var olan araştırmaları derinleştirmek ve geliştirmek çok önemlidir, çünkü bu şekilde öğretilen bilgilerin hem pekiştirilmesi hem de kontrolü sağlanmış olmaktadır.

Araştırma değiştirme ve derinleştirme konusunda öğretmenlerin daha yaratıcı olması gerekebilir. Bağlam yaratmak, kelimeler eklemek, yönerge değiştirmek gibi işlemleri yapabilmek için öğretim yöntemlerine ve tekniklerine hakim olmak şarttır. Ayrıca öğretmenden yüksek dil farkındalığı ve dilbilimin en azından temel bilgisi beklenmemtedir.

Öğretmen, öğrettiği materyale hakim olmalıdır ve bu yüzden derse gelmeden önce tüm üniteyi incelemiş olmalıdır. Dil öğretimini gerçekleştirirken alıştırmaların ve metinlerin yerini dersin ihtiyacına göre değiştirmeli ve bilgileri birbirine bağlamalıdır.

Yakın anlamlı kelimelerin öğretimini kolaylaştırmak için araştırmada yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar tespit edilmiştir ve onların açıklanması ve öğretilmesi için alıştırmalar önerileri verilmiştir.

Araştırma sırasında yakın anlamlı kelimeler arasında 6 grup farklılık tespit edilmiştir: sözcükbilimsel, dilbilgisi alanına ait, anlamsal, işlevsel, dizimbilimsel ve dil dışı gerçeklerle ilgili ölçekler. Her grup içinde farklılık kriterleri bulunmaktadır ve her farklılık ayrıntılı olarak açıklanıp öğretimi ile ilgili alıştırmalar önerilmektedir. Şunu belirtmek gerekir ki tezde tespit edilen kriterler sonraki araştırmalara ve eklemelere açıktır. Belirtilmiş gruplar varsayımsaldır ve aralarındaki sınırlar kesin değildir. Kriterler birbirine benzeyebilir ve yakın olabilir ve aynı anda farklı gruplarda ele alınabilir. Önerilen teknikler ve alıştırmalar da genişletilebilir ve dersin ihtiyaçlarına, öğrencilerin isteğine ve öğretmenin yeterliliklerine göre değiştirilebilir.

‘Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe’ öğretim setleri incelendiğinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili en yaygın alıştırma türü iki yakın anlamlıyı eşleştirme olarak tespit edilmiştir. Bu yüzden yakın anlamlı kelimelerin öğretimiyle ilgili öneriler yapılırken alıştırmaları çeşitlendirme düşüncesinden hareket edilmiştir.

Aşağıda önerilen alıştırmalar tüm dil seviyelerinde uygulanabilir fakat dil öğretim ilkelerine göre kolaydan zora, basitten derine gitmek önemlidir ve daha kapsamlı, yaratıcı ve zor alıştırmalar dil seviyesi arttıkça uygulanmaya başlamalıdır.

Temel (A1 ve A2) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için esas olarak kullanılacak alıştırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Kartlarla ve nesnelere alıştırmalar: Eğer yakın anlamlı kelimeler arasındaki farkı bir resimle veya cisimle açıklamak mümkünse onu derste kullanmak mantıklı bir çözüm olacaktır.
2. Eşleştirme: Bu alıştırma sadece iki yakın anlamlı kelimeyi değil, kelimeyi ve eşdizimlisini, kelimeyi ve kullanıldığı ortamı, kelimeyi ve onu kullanan insanı vs. eşleştirme olarak düşünülebilir. Yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde aralarındaki

farkı belirgin yapmak üzere eşdizimlisini, temasını, zıt anlamlısını veya dıl dışı faktörü vurgulamak yeterli olabilir.

3. Sınıflandırma: Bu alıştıırma da çok farklı kriterlere göre yaptırılabilir. Özellikle metadil çalışmaları için uygun olabilen bu alıştıırmada yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka dikkat çekmek için farklı yönergeler seçilebilir. Örneğın, eski ve yeni kelimeleri ayırmak, farklı biçemlere ait kelimeleri sınıflandırmak vs.

4. Yerleştirme ve yer değiştirme: Bu alıştıırmada yakın anlamlı kelimeler için farkını vurgulayacak bağlamları kullanarak yakın anlamlı kelimelerin içine yerleştirilmesi öngörülmektedir. Başlangıç aşamalarında iki kelime için iki cümle veya iki öbek yeterli olabilir.

5. Doğru / yanlış alıştıırmaları: Seviye arttıkça bu alıştıırmaların içeriği derinleştirilebilir ancak ilk aşamalarda yakın anlamlı kelimeleri kullanarak yanlış çiftleri oluşturup onların düzeltilmesi yaptırılabilir.

6. Çoktan seçmeli alıştıırmalar: Temel seviyede bir kelime için verilen kelimelerden yakın anlamlısını tespit ettirilebilir.

7. Yanlışı bulma: İlk aşamalarda yakın anlamlı kelimelerden oluşan çiftlerde veya zincirlerde uygun olmayan sözcükleri kullanıp onların tespit edilmesi istenebilir.

8. Farklı oyunlar şeklinde verilen görevler: Kelimeleri resimlerle eşleştirmek, bir kelime için mümkün olduğu kadar yakın anlamlısını bulmak vs.

Orta (B1) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretime için esas olarak kullanılabilen alıştıırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Temel seviye için önerilerin alıştıırmaların hepsi.

2. Tanım verme: Bu alıştıırmada yakın anlamlı kelimelerin tanımı verilerek arasındaki farka dikkat çekilmiş olmaktadır. İlk olarak kelimeyi tanımla eşleştirme yaptırılabilir, ikinci aşama olarak tanım verme alıştıırması uygulanabilir.

3. Drama alıştıırmaları: Aslında temel seviyeden itibaren uygulanan bu grup alıştıırma, orta seviyeden itibaren yakın anlamlı kelimelerin öğretime için önem kazanmaktadır. Farklı diyalogları canlandırarak ve içindeki farklı karakterleri

çözümleyerek öğrenciler sezgisel olarak yakın anlamlı kelimelerin arasındaki bazı farklılıkları benimsemiş olabilirler (örneğin, yaş, statü, cinsiyet, lehçe vs.).

4. Yeniden yazma: Temel seviyede öbeklerden başlayarak orta seviyede ise cümlelerdeki kelimeleri yakın anlamlılarıyla değiştirerek yazmak yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için çok etkili bir alıştırma olabilir.

5. Tahmin etme: Ünite içinde öğretilen kelimelerin tanımını vererek öğrencilerden onları tahmin etmeleri istenebilir. Bu alıştırmada öğretmen tanımda yakın anlamlı kelimeler arasındaki farka değinebilir ve böylece onu öğrencilere oyun şeklinde öğretebilir.

6. Anlambirimcik analizi: İlk olarak yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde farkı anlatabilmek için başvurulan bir yöntem olarak kullanılabilir. Tablo doldurulduğunda ve fark anlatıldığında ise alıştırmaya dönüştürülebilir.

7. Zıt anlamlısını yazma: yakın anlamlı kelimeler için zıt anlamlısını bulma alıştırması onların arasındaki farka dikkat çekmek için faydalı bir araçtır. Ancak her yakın anlamlı kelime çifti veya zinciri için uygun olmayabilir.

Yüksek (B2 ve C1) seviyesinde yakın anlamlı kelimelerin öğretimi için esas olarak kullanılacak alıştırmalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Temel ve orta seviyeleri için önerilerin alıştırmaların hepsi.
2. Paralel metin yazma: yakın anlamlı kelimeleri kullanarak verilen metni yeniden yazmak ve sonra tartışma şeklinde karşılaştırmak.
3. Beyin fırtınası: yakın anlamlı kelimeler arasındaki farklılıklar kriterleri öğretilirken bu alıştırma farklı halleri alabilir. Öğrencileri dil üzerine düşünmeye ve fikirlerini açık söylemeye teşvik etmek geliştirici etkiye sahiptir.
4. Yaratıcı alıştırmalar: şiir, deneme, kompozisyon, küçük hikaye yazmak, rol çözümleyip canlandırmak, şarkı söylemek ve hatta yaratıcı videolar çekmek gibi etkinlikler yakın anlamlı kelimelerin öğretiminde başarıyla kullanılabilir.
5. Proje alıştırmaları: ileri düzeyde öğrencilere dille ilgili ve özellikle yakın anlamlı kelimelerle ilgili ödevler verilebilir. Bu ödevler öğrencilerin bir araştırma, bir deney,

gözlem vs. yapmaya teşvik etmelidir ve dil hakkındaki farkındalık seviyesini yükseltmelidir.

6. Sınıf içi metadil çalışmaları: öğrencilerle beraber dil üzerine bazı makaleleri ve araştırmaları tartışmak. Üniversite hayatına hazırlık olarak da kabul edilebilen bu etkinlik ilk başta öğrencileri zorlayabilir ancak zamanla onlara farkındalık kazandırarak onların akademik Türkçesine ve genel Türkçe bilgisine katkı sağlayacaktır.

7. Kelime haritasını oluşturmak: bu alıştırma anlambilimsel bir teknik olarak orta düzeyden itibaren kullanılabilir. Kelimenin anlamsal alanını araştırıp onun yakın anlamlılarını, zıt anlamlılarını vs. tespit etmek gerekir. Sonra yakın anlamlı kelimeler için çıkartılan böyle haritaları sınıfta karşılaştırmak ve üzerinde tartışma yapmak mümkündür.

Yukarıda sıralanmış olan alıştırmalar listeleri genişletilebilir ve öğretmenin görüşüne, dersin ihtiyaçlarına ve öğrencilerin dil seviyesine göre uyarlanabilir. Önemli olan alıştırma düşünürken onun dersin amacına uygun, yaratıcı ve eğlenceli olmasını sağlamak, sonra ise sonuçları kontrol etmek gerekmektedir.

Araştırma sırasında genel olarak yabancı dil olarak Türkçede farklı alanlardaki sözlüklerin ve araştırmaların az olması tespit edilmiştir. Hem yakın anlamlı kelimelerin öğretimi hem de genel kelime öğretimi için gerekli olan sözlükler bulunmamaktadır. Bu doğrultuda gelecek araştırmalar için konu olarak aşağıdaki temalar önerilmektedir: kelimelerin çağrışımları, yakın ve zıt anlamlıları, eş dizimlileri. Böyle araştırmalarda elde edilecek bilgiler, sonradan ilgili sözlüklerin oluşturulmasında kullanılabilir. Daha derin ve kapsamlı anlambilimsel ve sözlükbilimsel çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir, çünkü bugünlerde yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde en eksik taraflar bunlardır. Multidisipliner (özellikle dilbilim, pedagoji ve psikolojiyi kapsayan) araştırmaların olmaması ciddi bir şekilde Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretimini etkilemektedir. Yabancı kaynaklar Türkçeye sadece bir derecede uyarlanabilir ve bundan dolayı alanda kendi araştırmacılarının çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açık, F. (2013). *Temel Türkçe (A1/A2) için Söz Dağarcığı Tespit Denemesi. Abdurahman Güzel için Armağan Kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Admoni, V.G. (1979). *Struktura grammaticheskogo znacheniya i ego status v sisteme yazyka truktura predlozheniya i slovosochetaniya v indoevropejskih yazykah*. L.
- Ağakay, M.A. (1956). *Türkçe’de Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humbolt’da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akdemir, M. (2009). Dilin ‘Konuşulan Dil’ İçin Anlamı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 97-103.
- Aksan, D. (1974). Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlardan Yararlanma. *Türkoloji Dergisi*, 6 (1).
- Aksan, D. (1999): *Anlambilim (Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*. Ankara: Engin Yay.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil – Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2006). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015a). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015b). *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, M. Ve Aksan, Y. (2014). *Frequency effects in Turkish: A Study on Multi-word Units*. İnternet erişimi: <http://www.mersindilbilim.info/wp-content/uploads/2014/11/ICTL2014-Abstract-.pdf>
- Akyol, H. (1997). Kelime öğretimi. *Millî Eğitim*, 134, 46-47.
- Allen, V. F. (1983). *Techniques in Teaching Vocabulary*. New York: Oxford University Press.

- Altıkulaçoğlu, S. (2010). Yabancı dil sınıflarında eşdizimli sözcük öğretimi ve anadilinin rolü. *Dil Dergisi*, 148, 37-52.
- Anderson, R. C., Freebody, P. (1981). Vocabulary knowledge. In *Comprehension and Teaching: Research Reviews* (J. Guthrie, Ed.), (ss. 77-117). Newark, DE: International Reading Association.
- Apresyan, Y.D. (1974). *Leksicheskaya semantika*. M.: Hayka.
- Apresyan, Y.D. (1995). *Izbrannye trudy. Integralnoe opisanie yazyka i sistemnaya leksikografiya. T. II*. M.
- Arbekova, T.İ. (1977). *Leksikologiya anglijskogo yazyka*. M.
- Atabay, N., Kutluk, İ. vd. (1983). *Sözcük Türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Babenko, N.G. (1997). *Okkazionalnoe v hudozhestvennom tekste. Strukturnosemanticheskij analiz*. KALININGRAD.
- Barannikova, T.V. (2013). Klassifikacii sinonimov: opyt logicheskogo analiza. *Vestnik dagestanskogo nauchnogo centra*, 48, 82–87.
- Başutku, S. (2018). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde B1 Düzeyinde Kelime Öğretimi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Bayram, N. ve Cin, M. (2010). Akarsu, Dere, Çay ve Irmak Kavramlarının İncelenmesi ve Öğretimlerine Yönelik Öneriler. *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2, 97-114.
- Beanveniste, E. (1965). Urovni lingvisticheskogo analiza. *Novoe v lingvistike*, 4. M.
- Benveniste, E. (1995). *Genel Dilbilim Sorunları*, (E. Öztokat, Çev.), İstanbul: YKY.
- Beregovskaya, E.M. (1962). Ob opredelenii sinonimov. *Voprosy teorii i metodiki prepodavaniya anglijskogo i nemeckogo yazykov*, 19, 18–23.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Boz, E. (2012). *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türlerinin Sözlüksel ve Dil bilgisel Anlamsal İşlevli Tasnif Denemesi*. Pamukkale Üniversitesi, V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Denizli.
- Bragina, A.A. (1986). *Sinonimy v literaturnom yazyke*. M.

- Büyükikiz, K. K., Hasırcı, S. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (21), 145-155.
- Carter, R. (1987). *Vocabulary*. London: Allen&Unwin Publishers Ltd.
- Chierchia, G. and McConnel-Ginet, S. (1990). *Meaning And Grammar: An Introduction To Semantics*. Cambridge: MIT Press.
- Collinson, W.E. (1939). Comparative synonymics: some principles and illustrations. *Transactions of the philological society*.
- Corson, D. J. (1995). *Using English words*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Cruse, A. D., (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
- Cruse, A. D., (2000). *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Çekin, A. ve Gören, M. (2013). Dil Bilimi ve Kelime Semantiğinde Bazı Türkçe Kelimelerin Çeşitli Anlam Değişimleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2 (4).
- Çelikkaya, Ş. (2012). Almanca öğretmeni adaylarının sözcük öğreniminde kullandıkları öğrenme stratejileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 71-76.
- Çoban, İ. ve Polatcan, F. (2020). Eş anlamlı kelime öğretimi açısından Fakir Baykurt'un Eşekli Kütüphaneci romanı. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö7, (224-236).
- Delice, İ. (2012). Sözcük türleri nasıl tasnif edilmelidir? *Turkish Studies*, 7 (4), 27-34.
- Demir, G. Y. (2015). *Sosyal bir fenomen olarak dilin belirsizliği*. İstanbul: İthaki
- Demircan, Ö. (1983). Sözcük öğretimi ve Türkçe-İngilizce sözcük yapım türleri üzerine bir karşılaştırma, *Türk Dili. Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 379-380, 146-159.
- Demirekin, M. ve Evat, Y. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kelime Ve Kelime Grupları Düzeyinde Eşdeğerlik Sorunları*. 6. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı 04-06 Temmuz 2013, Niğde.

- Demirel, M. V. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere kelime öğretiminde farklı kelime gruplarının kullanımının etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (4), 286-299.
- Demirezen, M. (1991). Türkçeye İngilizceden Geçen Sözlükler ve Eş Anlamlılık. *Dilbilim araştırmaları*, 2, 133-136.
- Doğan, Y. (2014). Yabancılara Türkçe kelime öğretiminde market broşürlerinden yararlanma. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10 (1), 89-98.
- Duman, M.A. (2015). *Dilde Belirsizlik ve Eş Anlamlılık*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Ergin, M. (1986). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ersoylu, H. (2001). Eş Anlamlılık mı, Yabancı Kaynaklı Karşılık Oluş mu? *Türk Dili*, 591, (250-266).
- Fries, Ch. (1962). *Znachenie i lingvisticheskiy analiz. Novoe v lingvistike*, 2. M.
- Göçen, G. (2015). *Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı İle Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığı*. Basılmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Graves, K. (2000). *Designing Language Courses: A Guide For Teachers*. Kanada: Heinle & Heinle.
- Günay, D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual.
- Harmer, J. (1991). *The practice of English language teaching*. London: Longman.
- Harris, R. (1973). *Synonymy and Linguistic Analysis*. Toronto: University of Toronto Press.
- Hatch, E. and Brown, C. (1995). *Vocabulary, Semantic and Language Education*. Australia: Cambridge University Press.
- Hatipoğlu, V. (1970). Eş Anlamli Sözcükler Var Mıdır? *Türk Dili*, 23, (229).
- Hengirmen, M. (2003). *Türkçe Dil Bilgisi*. Ankara: Engin yay.

- İhtiyaryer, B. (2018). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Görev Odaklı Yaklaşım Açısından Kelime Öğretimi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İlmer, K., Kocaman, A. vd. (2011). *Dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jackson, H. (1988). *Words and their meaning*. New York: Longman.
- Karaulov, Y.N. (1976). *Obshaya i russkaya ideografiya*. M.
- Katz, J.J. (1972). *Semantic Theory*. New York: Harper And Row
- Kıran, Z., Eziler Kıran, A. (2013). *Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden Dilbilime)*. Ankara: Seçkin Sosyal Bilimler.
- Kobozeva, İ.M. (2012). *Lingvisticheskaya semantika*. M.: Knizhnyj dom LIBROKOM.
- Koduhov, V.İ. (1974). *Obshee yazykoznanie*. M.
- Kolshanski, G.V. (1980). *Kontekstnaya semantika*. M.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kozhina, M.N. (1983). *Stilistika russkogo yazyka*. M.
- Kurudayıoğlu, M. (2005) Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 293-307.
- Leech, G. (1981). *Semantics The Study Of Meaning*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Leontyev, A.A. (1971). *Psihologicheskaya struktura znacheniya. Semanticheskaya struktura slova*. M.: Nauka.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1983). *Kuramsal Dilbilime Giriş* (A. Kocaman, Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Lyons, J. (1995). *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Martinet, A. (1998). *İşlevsel Genel Dilbilim* (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Martinet, A. (1960). *Princip ekonomii v foneticheskikh izmeneniyah: Problemy diahronicheskoy fonologii*. Moskva: Izd-vo inostr. lit.
- Meara, P. (1990). A note on passive vocabulary. *Second Language Research*, 6 (2), 150-154.
- Memiş, M.R. (2018). *Yapım Eki Öğretiminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Kelime Hazinesi, Kelime Türetme Becerisi Ve Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi*. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Morris, Ch.U. (1983). Osnovaniya teorii yazykov. *Semiotika*, (Pod red. Yu.S. Stepanova), 37-90. M.
- Nation, I. S. P. (1990). *Teaching and Learning Vocabulary*. New York: Newbury.
- Nation, P. (2001). *Learning Vocabulary In Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nayda, E.A. (1962). Analiz znachenij i sostavlenie slovarej. *Novoe v lingvistike*, 2. M.
- Nikitin, M.V. (1983). *Leksicheskoe znachenie slova*. M.
- Novikov, L.A. (1982). *Semantika russkogo yazyka*. M.
- Novikova, M.G. (2010). Istoriya i sushnost slova. *Vestnik MGOU. Lingvistika*, 6, 23-27.
- Ölker, G. (2011). Sözlük Türleri ve Kelime Sıklığı Sözlüğü Üzerine. *Dil Araştırmaları*, 9, 45-60.
- Özbal, B. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Alıştırmaların İncelenmesi: A1-A2 Düzeyi*. Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Palmer, F. R. (1976). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pilten, Ş. (2008). *Türkçede Eş Anlamlılık*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Potebnia, A.A. (1958). *Iz zapisok po russkoj grammatike*. M.
- Rakhmanov, L.I. (1983). *Nemecko-russkij slovar sinonimov*. M.

- Riemer, N. (2010). *Introducing Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saussure, F. de. (1977). *Trudy po yazykoznaniyu*. M.
- Saussure, F.de. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri* (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual.
- Scherba, L.V. (2008). *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatelnost*. M.: Izdatelstvo LKI / URSS.
- Schmitt, N. (1997). Vocabulary Learning Strategies. In N. Schmitt & M. Mc. Carthy (Eds.). *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedogogy* (ss. 199-228). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2012). *Vocabulary in Language Teaching*. The United States of America.
- Serçe, H. ve Sünbül, A. M. (2015). *Dil Öğrenme Stratejileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Shahmatov, A.A. (2009). *Sintaksis russkogo yazyka*. M.: Izdatelstvo LKI/URSS.
- Shmelev, D.N. (1973). *Problemy semanticheskogo analiza leksiki*. M.
- Skalichka, V. (1967). Assimetrichnyj dualizm yazykovyh edinic. *Prazhskij lingvisticheskij kruzhok*. M.
- Stanojević, M. (2009). Cognitive Synonymy: A General Overview. *Facta Universitatis Series: Linguistics and Literature*, 7, (2), 193 – 200.
- Sternin, I.A. (1985). *Leksicheskoe znachenie slova v rechi*. Voronezh.
- Sumruk, H. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Etkileşim Ve Konuşma Çözümlemesi Yöntemiyle Kelime Öğretimi: A2 Düzeyi*. Basılmamış Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TELC. (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt: Telc GmbH.
- Thibault, P. J. (1997). *Re-reading Saussure/ The Dynamics of Signs in Social Life*. London: Routledge.
- Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Pearson.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 10 Temmuz 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=335124 adresinden erişildi.

Ufimtseva, A.A. (1980). *Semantika slova. Aspekty semanticheskikh issledovanij*. M.

Ullmann, S. (1962). *Semantics: An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Barnes & Noble.

Ullmann, St. (1963). *The Principles of Semantics*. Oxford.

Vandewalle, J. (1999). Pratik Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Bazı Sorunlar ve Çözümleri. *A.Ü TÖMER Dil Dergisi*, 82, 6-14.

Vandries, J. (2004). *Yazyk. Lingvisticheskoe vvedenie v istoriyu*. M.: URSS.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Varpahovich, L.V. (2003). *Lingvistika v tablicah i shemah*. Minsk: OOO Novoe znanie.

Vasilyev, L.M. (1967). Problema leksicheskogo znacheniya i voprosy sinonimii. *Leksicheskaya sinonimiya*, 16–26.

Vasilyev, L.M. (2012). *Sovremennaya lingvisticheskaya semantika*. M.: Knizhnyj dom 'Librokom'.

Vinogradov, V.V. (1977). *Izbrannye trudy. Leksikologiya i leksikografiya*. M.

Vinogradov, V.V. (1986). *Russkij yazyk. Grammaticheskoe uchenie o slove*. M.

Vygotski, L.S. (2008). Myshlenie i rech. V *Psihologiya myshleniya. Hrestomatiya po psihologiya* (Pod red. Yu.B. Gippenrejter i dr.), 498-508. M.

Wilkins, D. (1972). *Linguistics in language teaching*. Cambridge: CPU.

Wray, A. (2001), *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.

EK 1. RUSÇA KAYNAKÇA

- Адмони, В. Г. (1979). *Структура грамматического значения и его статус в системе языка структура предложения и словосочетания в индоевропейских языках*. Л.
- Апресян, Ю.Д. (1974). *Лексическая семантика*. М.: Наука.
- Апресян, Ю.Д. (1995). *Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография. Т. II*. М.
- Арбекова, Т.И. (1977). *Лексикология английского языка*. М.
- Бабенко, Н.Г. (1997). *Окказиональное в художественном тексте. Структурносемантический анализ*. Калининград.
- Баранникова, Т. Б. (2013). Классификации синонимов: опыт логического анализа. *Вестник дагестанского научного центра*, 48, 82–87.
- Бенвенист, Э. (1965). Уровни лингвистического анализа. *Новое в лингвистике*, 4. М.
- Береговская, Э.М. (1962). Об определении синонимов. *Вопросы теории и методики преподавания английского и немецкого языков*, 19, 18–23.
- Брагина, А.А. (1986). *Синонимы в литературном языке*. М.
- Вандриес, Ж. (2004). *Язык. Лингвистическое введение в историю*. М.: URSS.
- Варпахович, Л.В. (2003). *Лингвистика в таблицах и схемах*. Минск: ООО Новое знание.
- Васильев, Л.М. (1967). Проблема лексического значения и вопросы синонимии. *Лексическая синонимия*, 16–26.
- Васильев, Л.М. (2012). *Современная лингвистическая семантика*. М.: Книжный дом «Либроком».
- Виноградов, В.В. (1977). *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М.
- Виноградов, В.В. (1986). *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. М.

- Выготский, Л.С. (2008). Мышление и речь. В *Психология мышления. Хрестоматия по психологии* (Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и др.), 498-508. М.
- Караулов, Ю.Н. (1976). *Общая и русская идеография*. М.
- Кобозева, И.М. (2012). *Лингвистическая семантика*. М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ.
- Кодухов, В.И. (1974). *Общее языкознание*. М.
- Кожина, М.Н. (1983). *Стилистика русского языка*. М.
- Колшанский, Г.В. (1980). *Контекстная семантика*. М.
- Леонтьев, А.А. (1971). *Психологическая структура значения. Семантическая структура слова*. М.: Наука.
- Мартине, А. (1960). *Принцип экономии в фонетических изменениях: Проблемы диахронической фонологии*. Москва: Изд-во иностр. лит.
- Моррис, Ч.У. (1983). Основания теории языков. *Семиотика*, (Под ред. Ю.С. Степанова), 37-90. М.
- Найда, Е.А. (1962). Анализ значений и составление словарей. *Новое в лингвистике*, 2. М.
- Никитин, М.В. (1983). *Лексическое значение слова*. М.
- Новиков, Л.А. (1982). *Семантика русского языка*. М.
- Новикова, М.Г. (2010). История и сущность слова. *Вестник МГОУ. Лингвистика*, 6, 23-27.
- Потебня, А.А. (1958). *Из записок по русской грамматике*. М.
- Рахманов, Л.И. (1983). *Немецко-русский словарь синонимов*. М.
- Скаличка, В. (1967). Ассиметричный дуализм языковых единиц. *Пражский лингвистический кружок*. М.
- Соссюр, Ф. де. (1977). *Труды по языкознанию*. М.
- Стернин, И.А. (1985). *Лексическое значение слова в речи*. Воронеж.

Уфимцева, А.А. (1980). *Семантика слова. Аспекты семантических исследований*. М.

Фриз, Ч. (1962). Значение и лингвистический анализ. *Новое в лингвистике*, 2. М.

Шахматов, А.А. (2009). *Синтаксис русского языка*. М.: Издательство ЛКИ/URSS.

Шмелев, Д.Н. (1973). *Проблемы семантического анализа лексики*. М.

Щерба, Л.В. (2008). *Языковая система и речевая деятельность*. М.: Издательство ЛКИ / URSS.

EK 2. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 04/08/2023

Tez Başlığı: Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anımlı Kelimelerin Öğretimi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

04/08/2023

Adı Soyadı: Viktoryia TRUSHKO

Öğrenci No: N15148814

Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları

Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Uygundur

Telefon: 0-312-2976771

Faks: 0-3122977171

E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>	
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA,</p>	
Tarih: 04/08/2023	
Tez Başlığı: Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anımlı Kelimelerin Öğretimi	
<p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 295 sayfalık kısmına ilişkin, 04/05/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.</p>	
<p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç 	
<p>Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
04/08/2023	
<p>Adı Soyadı: Viktoryia TRUSHKO</p> <p>Öğrenci No: N15148814</p> <p>Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları</p> <p>Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi</p> <p>Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>	
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p>UYGUNDUR</p> <p>_____</p>	

EK 4. TURNİTİN BENZERLİK İNDEKSİ

Yabancı Dil Olarak Türkçede Yakın Anlamalı Kelimelerin Öğretimi

ORJİNALLİK RAPORU

% 4	% 4	% 1	% 1
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.ijlet.com İnternet Kaynağı	% 1
2	dunyadiliturkce2017.inonu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	tr.encyclopedia-titanica.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
9	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1